

POLIROM

Top 10+

DINO BUZZATI

Deșertul tătarilor

Dino Buzzati
Deșertul tătarilor

Ediția a IV-a
Traducere de Niculina Benguș-
Tudoriu

Polirom, 2011

Dino Buzzati (1906-1972) este unul dintre maeștrii prozei fantastice moderne. A scris romane, povestiri, poezie, piese de teatru, librete de operă, a cochetat cu pictura și scenografia. Romantismul de factură germană atribuit primelor sale cărți, *Barnabo, omul munților* (1933) și *Secretul Pădurii Bătrâne* (1935), este înlocuit, în *Deșertul tătarilor* (1940), cu un existențialism abisal, cu o percepție *nevrotică* a lumii înconjurătoare. Asemănătoare sunt și multe dintre textele reunite în *Șaizeci de povestiri* (1958), volum care i-a adus Premiul Strega. Alte romane de Dino Buzzati sunt *Marele portret* (1960) și *O dragoste* (1963), iar proza scurtă a deceniului șapte este reunită, în 1966, în volumul *Monstrul Colombre și alte cincizeci de povestiri*. La Editura Polirom au fost traduse: *Deșertul tătarilor* (2002), *O dragoste* (2002), *Marele portret* (2003), *Barnabo, omul munților*, *Secretul Pădurii Bătrâne* (2003), *Cele mai frumoase povestiri* (2005) și *Monstrul Colombre și alte cincizeci de povestiri* (2006).

Abia ajuns într-o fortăreață izolată de lume, tânărul locotenent Drogo nu-și dorește decât să plece cât mai curând din pustietatea ce-l apasă. Treptat, gândul plecării începe să fie înlocuit de o ciudată stare de neliniște, împărtășită, generații de-a rândul, de toți ofițerii fortăreței. Neliniștea care-i ține pe toți legați de zidurile fortăreței devine nucleul existenței lor, alături de speranța absurdă a „războiului”, a venirii năvălitorilor de dincolo de pustietate, de „Deșertul tătarilor”.

I

Numit ofițer, Giovanni Drogo părăsi într-o dimineață de septembrie orașul, pentru a pleca spre Fortăreața Bastiani – prima sa garnizoană.

Nici nu se luminase încă bine de ziuă când se trezi din somn și-și îmbracă pentru prima oară uniforma de locotenent.

De cum sfârși cu îmbrăcatul, la lumina unei lămpi cu gaz, Drogo se privi în oglindă, fără să încerce însă acel sentiment de satisfacție la care se așteptase. În casă domnea o tăcere adâncă și doar dintr-o odaie alăturată se auzeau niște zgomote ușoare: mama lui tocmai se sculase, pentru a-și putea lua rămas-bun de la el.

Era ziua mult așteptată, începutul adevăratei lui vieți. Se gândea la zilele mohorâte de la Academia Militară, își aminti de serile lungi și triste de studiu, când afară, pe stradă, auzea trecând oamenii liberi și poate fericiți; își aminti de trezirile din timpul iernii în dormitoarele înghețate, unde veșnic plutea în aer coșmarul pedepselor. Își aminti de chinul cu care număra, una câte una, zilele ce păreau că nu se vor mai sfârși nicicând.

Acum era, în sfârșit, ofițer, și toate acestea aparțineau trecutului: n-avea să se mai chinuiască învățând, nici să mai tremure auzind glasul sergentului. Toate zilele acelea, care până nu demult i se păruseră atât de odioase, trecuseră pentru totdeauna, alcătuind luni și ani ce n-aveau să se mai întoarcă

niciodată. Da, acum era ofițer, va avea bani, femeile frumoase se vor uita poate cu interes la el, deși, în fond, își dădu seama Giovanni Drogo, cei mai frumoși ani – prima tinerețe – se sfârșiseră probabil. Continua să se privească în oglindă, dar nu vedea decât un zâmbet crispat întipărit pe propriu-i chip, pe care în zadar încerca să-l îndrăgească.

Ce straniu! De ce oare nu putea să zâmbească degajat, așa cum s-ar fi cuvenit, în timp ce-și lua rămas-bun de la mama lui? De ce nu putea fi măcar atent la ultimele ei sfaturi, de ce nu reușea decât să perceapă vag sunetul aceluia glas atât de familiar și de cald? De ce se învârtea prin odaie cu o nervozitate inexplicabilă, de ce nu izbutea să-și găsească ceasul, cravașa, chipiul care se aflau totuși la locul lor obișnuit? Doar nu pleca la război! Zeci de locotenenți ca și el, foștii lui colegi, părăseau în același timp casa părintească, râzând veseli, ca și cum s-ar fi dus la o petrecere. De ce, în locul cuvintelor afectuoase și liniștitoare pe care ar fi trebuit să i le spună mamei sale, nu-i veneau pe buze decât fraze banale, lipsite de noimă? Amărăciunea de a părăsi pentru prima dată casa părintească în care se născuse, cu speranța unei vieți fericite, temerile pe care le aduce orice schimbare, emoția cu care-și lua rămas-bun de la maică-sa îl copleșeau într-adevăr, dar peste toate acestea plutea greu un gând stăruitor, pe care nu izbutea să-l deslușească, un fel de presimțire vagă a unor întâmplări fatale, ca și cum ar fi fost pe punctul de a porni într-o călătorie fără întoarcere.

Prietenul său, Francesco Vescovi, îl întovărășea o bucată de drum, călare. Tropotul cailor răsuna pe străzile pustii. Se revărsau zorile, orașul era cufundat încă în somn, ici și colo, la

ultimele caturi, se deschidea câte un oblon, se iveau chipuri răvășite, ochi apatici contemplau pentru câteva clipe nașterea miraculoasă a zilei.

Cei doi prieteni nu-și vorbeau. Drogo se tot întreba cam cum o fi arătând oare Fortăreața Bastiani, dar nu izbutea să și-o imagineze. Nici măcar nu știa precis unde se află și nici cât drum avea de străbătut până la ea. Unii îi spusese că avea de mers o zi călare, alții mai puțin, dar niciunul din cei pe care-i întrebase nu fusese de fapt vreodată acolo.

Ajunși la porțile orașului, Vescovi începu să vorbească plin de însuflețire despre tot felul de nimicuri, ca și cum Drogo ar fi plecat într-o călătorie oarecare. Apoi, la un moment dat, îl făcu atent:

— Vezi muntele de colo, din față? Da, ăla vinețiu. Zărești pe creastă un bastion? Este chiar o anexă a Fortăreței, o reductă avansată. Îmi amintesc că am trecut pe acolo acum doi ani, cu unchiul meu, când ne duceam la vânătoare.

Orașul rămăsese în urmă. Începeau să se vadă lanurile de porumb, fânețele, ruginiile păduri de toamnă. Cei doi, mergând alături, înaintau pe drumul colbuit, scăldat în soare. Prieteni la cataramă, Giovanni și Francesco se cunoșteau de multă vreme, avuseseră aceleași pasiuni, aceleași prietenii, aproape nu trecea nicio zi fără să se vadă; cu timpul însă Vescovi devenise un burghez în toată puterea cuvântului, se îmbogățise, în vreme ce Drogo, ajungând ofițer, avu prilejul să simtă acum cât de departe de el se afla celălalt. Nimic din ce-l legase de viața aceea lipsită de griji, mondenă, nu-i mai aparținea; îl așteptau lucruri grave și necunoscute. Calul său și cel al lui Francesco – i se părea – aveau de pe acum un umblet diferit,

al său înainta cu un pas mai puțin ușor și vioi, cu o oarecare neliniște și oboseală, parcă presimțind și el că viața urma să se schimbe.

Ajunseseră pe coama unui colnic. Drogo se întoarse pentru a privi încă o dată orașul contra luminii; spirale de fum matinal se înălțau deasupra acoperișurilor. Văzu în depărtare propria-i casă. Recunoscuse ferestrele odăii sale. Probabil că geamurile erau acum deschise și slujnicele făceau curățenie.

Or fi strângând desigur patul, iar după ce-or să așeze lucrurile în dulap, aveau să pună drugul la obloane. Vreme de luni și luni, nimeni n-avea să mai pătrundă acolo, în afară de praful neobosit, iar în zilele însorite, palide dăre de lumină.

Iată-o ferecată acum în întuneric – mica lume a copilăriei sale. Mama sa avea să lase totul neschimbat, încât el, întorcându-se, să se regăsească din nou, și acolo, în odaia lui, să se poată simți iar un băiețandru, chiar și după o atât de îndelungată absență; oh, desigur, biata de ea își făcea iluzia că va putea păstra neștirbită o fericire pierdută pentru totdeauna, că va putea opri goana timpului, că va fi de ajuns, la întoarcerea fiului, să deschidă ușile și ferestrele, pentru ca totul să fie întocmai ca odinioară.

Plin de afecțiune, prietenul său Vescovi își luă rămas-bun de la el, iar Drogo își continuă singur drumul, apropiindu-se de munți. Când ajunsese la buza trecătorii ce ducea la Fortăreață, soarele se afla la zenit.

În dreapta, pe creasta unui munte, se vedea reduta pe care i-o arătase Vescovi. Nu părea să mai fie mult până acolo. Nerăbdător să ajungă cât mai repede, Drogo nu se mai opri să mănânce și-și îndemnă calul, deja obosit, în

sus, pe drumul care urca din ce în ce mai abrupt și afundat între povârnișuri repezi.

Drumeții erau tot mai rari. Giovanni îl întreabă pe un căruțaș cât mai avea de mers până la Fortăreață.

— Până la fortăreață? se miră omul. Care fortăreață?

— Fortăreața Bastiani, spuse Drogo.

— Nu e nicio fortăreață prin părțile astea, spuse căruțașul. N-am auzit niciodată vorbindu-se de ea.

Desigur, era prost informat. Drogo își continuă drumul, dar pe măsură ce ziua se apropia de sfârșit, se simțea năpădit de o ușoară neliniște.

Scruta cu privirea crestele înalte ale trecătorii pentru a descoperi Fortăreața. Își închipuia că e un soi de castel foarte vechi, cu ziduri ametoitoare.

Dar cu cât trecea timpul, se convingea tot mai mult că Francesco îi dăduse o informație greșită: reducta pe care i-o arătase el trebuia să fi rămas de mult în urmă. Și se lăsa seara.

Priviți-i, pe Giovanni Drogo și calul său, cât de mici sunt pe poteca munților din ce în ce mai înalți și mai sălbatici.

El continuă să urce ca să ajungă la Fortăreață pe lumină, dar din adânc, unde vuia un torent, umbrele urcau mai sprintene decât el. La un moment dat, ele ajunseră la aceeași înălțime cu Drogo, pe versantul opus al trecătorii; câteva clipe părură chiar că-și încetinesc cursa, parcă pentru a nu-l descuraja, apoi alunecară șerpuind în sus pe povârnișuri și stânci, iar călărețul rămase tot mai jos, sub ele.

Întreaga strungă era acoperită de umbre vineții și numai crestele golașe, verzui, la înălțimi de necrezut, mai erau încă luminate de

soare când, pe neașteptate, Drogo văzu răsărindu-i în față, negru și imens, profilat pe cerul de cristal al serii, un bastion militar ce părea foarte vechi și pustiu. Când își dădu seama că asta trebuia să fie Fortăreața, Giovanni își simți inima bătându-i puternic, dar totul, de la ziduri la peisaj, avea un aer dușmănos și sinistru.

Făcu un ocol în jurul ei, dar nu izbuti să găsească intrarea, și cu toate că începuse să se întunece, nu era nicio fereastră luminată și nici nu se zăreau felinarele de pe zidurile de apărare. Nu se vedea decât un liliac care se legăna pe fundalul unui nor alb.

În cele din urmă, Drogo se hotărî să strige:

— Hei! strigă el. Nu-i nimeni aici?

Din umbra adunată la picioarele zidului se ivi atunci un om, un soi de vagabond cerșetor, cu o barbă căruntă și neîngrijită, și cu o mică desagă în mână. În penumbră însă nu i se distingeau prea bine trăsăturile – doar albul ochilor îi strălucea puternic.

Drogo îl privi cu recunoștință:

— Pe cine căutați, domnule? îl întrebă omul.

— Caut Fortăreața. Asta e?

— Nu mai e fortăreață, răspunse necunoscutul, cu un glas blând. I-au ferecat toate porțile; de vreo zece ani nu mai e nimeni pe-aici.

— Și-atunci, unde-i Fortăreața? întrebă Drogo, supărat dintr-odată pe omul acela.

— Care Fortăreață? Poate aceea?

Și necunoscutul întinse un braț, pentru a-i arăta ceva, într-un fel de fereastră deschisă în stâncile abrupte din fața lui, pe care le și înghițise întunericul, îndărătul unei haotice scări de creste, la o depărtare incalculabilă, învăluită încă de lumina roșie a crepusculului,

ivită parcă dintr-o feerie, Giovanni Drogo zări atunci o stâncă golașă, iar în vârful ei o dungă regulată și geometrică de un galben-închis cu totul neobișnuit: silueta Fortăreței.

Oh, ce departe era! Cine știe câte ceasuri mai avea de mers până acolo, iar calul său era de pe acum sfârșit de oboseală. Drogo o privea fascinat și se întreba ce putea fi oare atrăgător în cetățuia aceea solitară, aproape inaccesibilă și atât de depărtată de lume? Ce taine ascundea? Dar erau ultimele clipe ale amurgului. Cele din urmă raze de soare începuseră să se desprindă încet-încet de îndepărtata stâncă, iar sus, peste bastioanele gălbui, se năpusteau umbrele vineții ale nopții care se lăsa.

II

Întunericul îl învălui când se afla încă pe drum. Valea se îngustase, iar Fortăreața dispăruse după munții amenințatori. Nu se zărea nicio lumină, nu se auzeau nici măcar glasuri de păsări de noapte, ci doar din când în când câte un susur de ape îndepărtate.

Încercă să strige, dar ecoul îi întoarse glasul cu un timbru ostil. Legă calul de un ciot de copac din marginea drumeagului, unde ar fi putut găsi ceva iarbă. Se așeză jos, rezemându-se de un povârniș, și, în timp ce aștepta să-l cuprindă somnul, se gândea la drumul care-i mai rămânea de străbătut, la cei pe care avea să-i găsească la Fortăreață, la viitoarea lui viață, fără să întrevadă însă niciun motiv de bucurie. Calul bătea la răstimpuri cu copita în pământ, cu un zgomot supărător și straniu.

În zori, reluându-și drumul, descoperi că pe versantul opus al văii, la aceeași înălțime, exista un alt drumeag, iar puțin după aceea zări ceva care se mișca. Razele soarelui nu pătrunseseră până acolo și cotiturile drumului se aflau încă în umbră, așa că nu se putea distinge prea bine. Totuși, grăbind pasul, Drogo izbuti să ajungă la aceeași înălțime și constată că era un om: un ofițer călare.

În sfârșit, un om ca și el, o ființă, un prieten cu care ar fi putut să râdă și să glumească, să vorbească despre viitoarea lor existență comună, despre vânătoare, despre femei,

despre petrecerile din oraș. Despre orașul care acum i se părea izolat într-o lume foarte îndepărtată.

Și cum defileul se îngusta tot mai mult și cele două drumeaguri se apropiau, Giovanni Drogo putu să vadă că celălalt era un căpitan. La început n-avu curajul să strige, ar fi părut necugetat și irreverentios. Salută însă, de mai multe ori, ducându-și mâna dreaptă la chipiu, dar celălalt nu răspunse. Desigur, nu-l observase.

— Domnule căpitan, strigă în cele din urmă Drogo, nemaiputând să-și stăvilească nerăbdarea.

Și îl salută din nou.

— Ce este? se auzi glasul de pe versantul opus.

Căpitanul, oprindu-se, îl salutase reglementar și acum aștepta ca Drogo să-i explice motivul pentru care-l strigase; întrebarea lui nu suna însă aspru: se ghicea numai că ofițerul era mirat.

— Ce este? răsună din nou glasul căpitanului, de data asta ușor iritat.

Giovanni se opri, își făcu mâinile pâlnie la gură și strigă cu toată puterea:

— Nimic! Voiam numai să vă salut!

Era o explicație stupidă, aproape jignitoare, pentru că putea lăsa să se creadă că intenționase să facă o glumă. Și Drogo se căi pe loc. Uite în ce încurcătură ridicolă se băgase singur, și asta numai pentru că nu era în stare să suporte singurătatea!

— Cine este? strigă din nou căpitanul.

Era întrebarea de care se temea Drogo. Acel straniu colocviu, de pe un versant pe celălalt al defileului, începea să capete parcă tonul unui interogatoriu ierarhic. Neplăcut început,

deoarece, probabil, dacă nu chiar sigur, căpitanul face parte din efectivul ofițerilor de la Fortăreață. Oricum, trebuia să răspundă.

— Locotenent Drogo, strigă Giovanni, prezentându-se.

Căpitanul nu-l cunoștea și, după toate probabilitățile, n-avea cum să audă limpede numele de la distanța aceea, dar păru că s-a liniștit, căci își continuă drumul, făcând un semn, ca și cum ar fi vrut să spună că peste puțin aveau să se întâlnească. Și, într-adevăr, după vreo jumătate de oră, la o strungă a defileului se ivi un pod, unde cele două drumuri se contopeau într-unul singur.

La pod, cei doi se întâlniră. Tot călare, căpitanul se apropie de Drogo și-i întinse mâna. Era un bărbat la vreo patruzeci de ani, poate mai mult, cu o față uscată și distinsă. Uniforma sa avea o croială destul de simplă, dar era foarte îngrijită.

— Căpitan Ortiz, se prezentă el.

Și Drogo, în timp ce-i strângea mâna, avu senzația că intră, în sfârșit, în lumea Fortăreței. Era prima legătură căreia aveau să-i urmeze nenumărate altele și de tot felul, pentru a-l încătușa definitiv acolo.

Căpitanul porni din nou la drum fără a face vreun comentariu; Drogo îl urmă mergând alături de el, dar ceva mai înapoi, din respect față de gradul superior, și aștepta ca celălalt să facă vreo observație în legătură cu acel penibil dialog pe care-l avuseseră doar cu puțin înainte. Însă căpitanul tăcea, poate că nu avea chef de vorbă, sau poate pentru că era timid și nu știa cum să deschidă discuția. Drumul urca pieptiș și soarele era dogoritor, iar cei doi cai înaintau agale.

În cele din urmă, căpitanul Ortiz spuse:

— N-am înțeles exact numele dumitale, adineauri, de la o asemenea depărtare... Drogo, mi se pare.

— Drogo, cu „g”, Giovanni Drogo, răspunse locotenentul. De altfel, domnule căpitan, vă rog să mă scuzați că v-am strigat – adăugă el încurcat – dar, pe versantul celălalt, n-am văzut bine gradul.

— Într-adevăr, nu se putea distinge, admise Ortiz, renunțând să-l mai contrazică, și râse.

Își continuară astfel drumul o vreme, puțin stânjenți. Apoi Ortiz spuse:

— Așadar, încotro?

— La Fortăreața Bastiani. Nu acesta e drumul?

— Acesta, da, desigur.

Tăcură; era cald, de jur-împrejur nu se vedeau decât munți, munți gigantici, sălbatici și acoperiți de o vegetație mărunță.

— Așadar, dumneata vii la Fortăreață, spuse Ortiz. Ai poate vreun mesaj?

— Nu, domnule căpitan, mă duc să-mi iau postul în primire, am fost numit acolo.

— Numit în serviciul activ?

— Cred că da, în serviciul activ. E prima mea garnizoană.

— Atunci, în cel activ, desigur... Bine, foarte bine... Dacă-i așa, felicitările mele!

— Mulțumesc, domnule căpitan.

Tăcură și mai înaintară încă puțin. Chinuit de o sete cumplită, Giovanni se uita la plosca de lemn ce atârna de oblâncul căpitanului; se auzea clipocitul apei din ea.

Ortiz întrebă:

— Pentru doi ani?

— Iertați-mă, domnule căpitan, dar n-am înțeles – cum, pentru doi ani?

— Da, pentru doi ani am spus, adică ai fost

trimis pentru stagiul obișnuit de doi ani, nu-i așa?

— Doi ani? Nu știu, nu mi s-a spus pentru câtă vreme.

— Ah, bineînțeles, numai doi, voi tinerii locotenenți aflați la prima numire stați câte doi ani și pe urmă o luați din loc.

— De obicei acesta-i termenul pentru toți, de doi ani?

— Doi ani, se înțelege, dar pentru vechime se socotesc patru, asta e ceea ce vă interesează, altfel niciunul n-ar mai cere să fie trimis aici. Mă rog, când e vorba să faci repede carieră, te împaci chiar și cu Fortăreața, nu-i așa?

Drogo nu știa nimic despre toate acestea, dar, nevrând să pară un ageamiu, încercă să dea un răspuns foarte general:

— Desigur, că mulți...

Ortiz nu insistă; se părea că subiectul nu-l interesează prea mult. Dar acum, că gheața fusese spartă, Giovanni îndrăzni să-l întrebe:

— Și pentru toți vechimea se socotește dublu la Fortăreață?

— Pentru care toți?

— Voiam să spun, și pentru ceilalți ofițeri.

Ortiz râse în silă:

— Ei, pentru toți! Cum îți închipui una ca asta? Numai pentru subalterni, se înțelege, altfel cine ar mai cere să fie numit aici?

— Dar eu n-am cerut, replică Drogo, nedumerit.

— N-ai cerut?

— Nu, domnule căpitan, abia acum două zile am aflat c-am fost numit la Fortăreață.

— Hm, ciudat, într-adevăr!

Tăcură din nou, fiecare părând că se gândește la altceva. Până când Ortiz vorbi iar:

— Numai dacă...

Giovanni tresări.

— Ordonăți, domnule căpitan?

— Spuneam: doar dacă n-o fi cerut nimeni, și atunci au făcut o numire din oficiu.

— Se prea poate, domnule căpitan.

— Da, așa trebuie să fie, desigur.

Drogo privea umbrele celor doi cai, conturate clar în colbul drumului, capetele lor care schițau parcă un „da” la fiecare pas; nu se auzea decât tropăitul lor mărunț, bâzâitul vreunei muște mari – nimic altceva. Iar capătul drumului nici măcar nu se zărea. Din când în când, la câte o cotitură a defileului, se vedea, în față, foarte sus, tăiat în coastele abrupte, drumul care se cățara în zigzag. Ajunși acolo, Drogo privea din nou în înalt și-l zărea iarăși în față, urcând tot mai sus. Drogo întrebă:

— Iertați-mă, domnule căpitan, dar...

— Spune, spune, te ascult.

— Mai avem mult de mers?

— Nu prea mult, cam două ore și jumătate, ba poate chiar trei, în ritmul ăsta. Pe la amiază s-ar putea să fim, în sfârșit, acolo.

Tăcură iar un timp; caii erau lac de sudoare, cel al căpitanului, foarte obosit, abia își mai târa copitele.

Ortiz îl întrebă:

— Vii de la Academia Regală, nu?

— Da, domnule căpitan, de la Academie.

— Hm, ia spune-mi: colonelul Magnus mai e încă acolo?

— Colonelul Magnus? Nu cred, nu-l cunosc.

Acum defileul se îngusta, închizând drumul razelor de soare, prăpăstii adânci se căscau la fiecă pas, sufla un vânt ca de gheață, pe culmi se zăreau țăncuri abrupte, conice; aveai impresia că nici în două-trei zile nu s-ar putea ajunge sus, atât păreau de înalte.

Ortiz întrebă din nou:

— Spune-mi, locotenente, dar maiorul Bosco mai e acolo? Tot el predă balistica?

— Nu, domnule căpitan, parcă nu, acum e Zimmermann, maiorul Zimmermann.

— Ah, da, Zimmermann, așa e, am auzit vorbindu-se de el. Adevărul e că au cam trecut ceva ani de pe vremea când am studiat și eu acolo... probabil că s-au schimbat cu toții.

Fiecare își urmărea propriile-i gânduri. Drumul era din nou scăldat în soare, munții se înșirau unul după altul, mai prăpăstioși acum și adesea cu pereții verticali, stâncoși.

— Am zărit-o ieri seară, din depărtare, rosti Drogo.

— Ce anume, Fortăreața?

— Da, Fortăreața. Făcu o pauză, apoi pentru a se arăta amabil: trebuie să fie impresionantă, nu-i așa? Mi s-a părut imensă.

— Imensă, Fortăreața? Nu, nici vorbă, e una dintre cele mai mici, o construcție foarte veche, numai de departe face o anumită impresie. Tăcu o clipă, apoi adăugă: foarte veche, absolut demodată.

— Dar e una dintre cele mai importante, nu-i așa?

— Da' de unde, e o fortăreață de categoria a doua! răspunse Ortiz.

Dădea impresia că-i place să vorbească astfel despre ea, dar o făcea într-un mod cu totul special; ca unul care s-ar fi distrat relevând defectele copilului său, încredințat că ele nu pot fi decât ridicele pe lângă nenumăratele sale calități.

— E o porțiune de frontieră moartă, adăugă Ortiz. Așa că n-au mai schimbat nimic la ea, a rămas exact ca acum un secol.

— Cum adică frontieră moartă?

— Da, o frontieră care nu pune niciun fel de probleme. În față, se întinde un deșert nesfârșit.

— Un deșert?

— Da, un deșert în toată puterea cuvântului, numai pietre și pământ uscat; i se spune deșertul tătarilor.

Drogo întrebă:

— De ce al tătarilor? Au fost tătari pe acolo?

— Cândva, cred. Dar mai curând trebuie să fie o legendă. Nimeni n-a trecut vreodată frontiera în punctul acesta, nici măcar în războaiele trecute.

— Atunci, Fortăreața n-a slujit niciodată la nimic?

— La nimic, confirmă căpitanul.

Cum drumul urca tot mai sus, copacii dispăruseră și nu se mai vedeau decât tufișurile rare, presărate ici-colo; în rest, numai fânețe uscate, stânci, maluri de pământ roșu.

— Iertați-mă, domnule căpitan, sunt sate prin apropiere?

— Eh, în apropiere nu. Este San Rocco, dar cam la treizeci de kilometri.

— Înseamnă că nu sunt prea multe prilejuri de distracție.

— Nu prea sunt, într-adevăr!

Aerul devenise mai rece, coastele munților se rotunjeau, lăsându-te să ghicești apropierea ultimelor creste.

— Și oamenii nu se plictisesc, domnule căpitan? întrebă Giovanni pe un ton confidențial, râzând ca și cum ar fi vrut să spună că lui nu-i e teamă de asta.

— Te obișnuiești, răspunse Ortiz, și adăugă cu un reproș subînțeles: eu sunt aici de aproape optsprezece ani. Ba mă înșel, chiar optsprezece împliniți.

— Optsprezece ani? exclamă Giovanni impresionat.

— Optsprezece, răspunse căpitanul.

Un stol de corbi zbură foarte aproape de cei doi ofițeri și se pierdu înspre abisul ca o pâlnie al văii.

— Corbi, spuse căpitanul.

Giovanni nu răspunse; se gândea la viața care-l aștepta; se simțea cu desăvârșire străin de lumea aceea, de solitudinea aceea, de munții aceia. Întrebă:

— Dar dintre ofițerii proaspăt numiți, care vin să-și facă serviciul acolo sus, rămâne vreunul definitiv la Fortăreață?

— În ultima vreme, foarte puțini – răspunse Ortiz îngândurat, ca și cum i-ar fi părut rău că vorbise urât despre Fortăreață, și dându-și seama că celălalt s-ar putea să-și facă o impresie greșită, ba aproape niciunul. Acum toți vor garnizoane strălucitoare. Altădată era o onoare să fii ofițer la Fortăreața Bastiani, acum pare mai curând o pedeapsă.

Giovanni tăcea, dar celălalt insistă:

— Da, la urma urmei, e totuși o garnizoană de frontieră. În general, dispune de elemente de prim ordin. Orice s-ar spune, un post de frontieră este totuși un post de frontieră, efectiv.

Drogo tăcea, simțindu-și sufletul împovărat pe neașteptate de o liniște apăsătoare. Orizontul se lărgise, în depărtare se iveau siluete stranii de munți pleșuvi. Stânci ascuțite se îngrămădeau una peste alta până la cer.

— Astăzi până și în armată s-au schimbat concepțiile, continuă Ortiz. Altădată Fortăreața Bastiani însemna o mare cinste. Acum se spune că e o frontieră moartă, nimeni nu se gândește că o graniță este însă o graniță și că nu se poate

ști niciodată.

Ajunseră la un pâraiaș care tăia drumul. Se opriră pentru a lăsa caii să se adape, iar ei, descălecând, începură să se plimbe puțin pentru a se dezmoți.

— Știi ce este într-adevăr de mâna întâi? întrebă Ortiz și râse cu poftă.

— Ce anume, domnule căpitan?

— Bucătăria! Ai să vezi cum se mănâncă la Fortăreață. Așa se și explică de ce sunt atât de frecvente inspecțiile. Tot la cincisprezece zile vine câte un general.

Drogo râse din politețe. Nu izbutea să înțeleagă dacă Ortiz era cretin, dacă îi ascundea ceva, sau dacă vorbea despre lucrurile acelea așa, fără nicio noimă.

— Foarte bine, făcu Drogo. Mi-e o foame de lup.

— Ei, acum nu mai e mult. Uite, vezi coasta de colo, cu o pată mare de grohotiș? Fortăreața e chiar în spatele ei.

După ce porniră din nou la drum, chiar în spatele coastei acoperite de grohotiș, cei doi ofițeri ajunseră pe neașteptate la marginea unui podiș deschis care urca în pantă lină, iar în fața lor, la numai câteva sute de metri, se înălța Fortăreața.

Părea într-adevăr mică, față de cum o văzuse cu o seară înainte. De la fortul principal, care semăna cu o cazarmă cu ferestre puține, porneau două ziduri joase de apărare, cu creneluri, care-l uneau cu redutele laterale, două de fiecare parte. Zidurile acelea închideau destul de precar întregul defileu, lat de vreo cinci sute de metri, încadrat pe laturi de stânci înalte, abrupte.

În dreapta, chiar sub peretele muntelui, podișul se înfunda într-un fel de șa; pe acolo

trecea vechiul drum al defileului, care se sfârșea chiar la picioarele zidului.

Fortul era tăcut, scăldat în soarele puternic al amiezii, fără umbre. Zidurile care-l înconjurau (fațada nu se vedea, fiind îndreptată spre miazănoapte) erau gălbui și golașe. Dintr-un coș se înălța un fum palid. De-a lungul întregului parapet al bastionului central, al zidurilor de apărare și al redutelor, se vedeau zeci de santinele, cu arma la umăr, patrulând de colo-colo tacticos, fiecare pe câte o mică porțiune. Asemeni mișcării pendulare, ele scandau scurgerea timpului fără să rupă vraja acelei singurătăți nemăsurate.

În dreapta și în stânga, munți cât vedeai cu ochii, în niște lanțuri de prăpăstii și creste aparent inaccesibile. Până și munții, la ceasul acela, aveau o culoare galbenă, aridă.

Instinctiv, Giovanni Drogo își opri calul. Rotindu-și foarte încet privirile, cerceta zidurile mohorâte fără a izbuti să le pătrundă taina. Se gândi la o închisoare, la un castel părăsit. O adiere de vânt făcu să fluture deasupra fortului un steag care înainte spânzurase moale, confundându-se cu suportul. Se auzi un ecou vag de trompetă. Santinele patrulau încet. În fața intrării principale trei-patru oameni (din depărtare nu se vedea bine dacă erau soldați) încărcau niște saci într-o căruță. Dar totul părea cufundat într-o toropeală stranie.

Și căpitanul Ortiz se oprise să contemple bastionul.

— Iat-o, zise, deși era absolut inutil.

Drogo își spuse: acum o să mă întrebe cum mi se pare și gândul acesta îl enervă. Căpitanul rămase însă tăcut.

Fortăreața Bastiani nu era câtuși de puțin impunătoare, cu zidurile acelea scunde, nici

frumoasă în vreun fel, nici pitorească prin turnurile și bastioanele sale, în sfârșit, nu exista absolut nimic care să îndulcească ariditatea aceea, care să amintească oricât de vag și de părțile plăcute ale vieții. Și totuși, ca și cu o seară înainte, când o privise îndelung din adâncul defileului, Drogo se uită la ea ca hipnotizat, și o emoție inexplicabilă îi pătrunse în suflet.

Dar dincolo de Fortăreață ce se afla oare? Dincolo de construcția aceea rece, dincolo de creneluri, de cazemate, de pulberării, care împiedicau vederea, ce fel de lume se deschidea? Cum arăta acest Regat al Nordului, pietrosul deșert pe care nu-l străbătuse nimeni nicicând? Pe hartă – își amintea Drogo vag – nu se vedea, dincolo de graniță, decât o zonă foarte întinsă, cu extrem de puține denumiri, dar din înaltul Fortăreței se putea oare zări măcar un sat, vreo pajiște, o casă, sau numai dezolarea unei întinderi pustii?

Dintr-odată avu sentimentul că este foarte singur, și îndrăzneala proprie soldatului, încrederea în sine de care se bucurase până în clipa aceea – cât timp nu fusese vorba decât de experiențe obișnuite de garnizoană, cât avusese o casă confortabilă, prieteni veseli în jur, scurte aventuri noaptea prin parcuri – îl părăsiră brusc. Fortăreața îi părea una din acele lumi necunoscute căreia nu se gândise niciodată că i-ar putea aparține, nu pentru că i-ar fi părut respingătoare, ci pentru că era neverosimil de departe de viața sa obișnuită. O lume alcătuită numai din îndatoriri, fără nicio măreție în afara celei a legilor ei geometrice.

Oh, să plece chiar acum de acolo! Nici măcar să nu pășească pragul Fortăreței, să coboare din nou în șes, să se întoarcă în orașul său, la

vechile lui obiceiuri! Acesta fu primul gând al lui Drogo și nu-i păsa că o asemenea slăbiciune nu e demnă de un soldat, la nevoie era chiar gata s-o mărturisească, numai să fie lăsat să plece imediat. Dar o umbră densă se înalță, albă, dinspre orizontul invizibil de la nord, deasupra zidurilor fortificației și, imperturbabile, sub razele perpendiculare ale soarelui aflat la zenit, santinelele se mișcau ca niște automate. Calul lui Drogo necheză. Apoi se lăsă din nou o tăcere imensă.

Într-un târziu, Giovanni își desprinse privirile de Fortăreață și se uită la căpitan, care se afla alături de el, nădăjduind că va auzi un cuvânt prietenesc. Dar și Ortiz rămăsese neclintit și fixa cu uimire zidurile galbene. Da, chiar și el, care trăia acolo de optsprezece ani, le contempla aproape fascinat, ca și cum ar fi revăzut ceva miraculos. Părea că nu se mai satură să le tot privească și un surâs vag, de bucurie și tristețe totodată, îi ilumina treptat chipul.

III

De îndată ce sosi, Drogo se prezentă la maiorul Matti, adjutantul comandantului. Ofițerul de serviciu, un tânăr locotenent dezinvolt și prietenos, pe nume Carlo Morel, îl însoți prin întreaga Fortăreață. Din gangul de la intrare, de unde se întrezărea o imensă curte pustie, cei doi o apucară pe un coridor larg, nesfârșit, căruia nu izbuteau să-i vadă capătul. Tavanul se pierdea în penumbră și doar din când în când câte o dâră subțire de lumină se strecura prin ferestrele înguste.

Abia la primul etaj întâlnește un soldat care ducea un vraf de hârtii. Pereți goi și umezi, tăcere, lumini palide, tristețe: toți cei aflați acolo păreau să fi uitat că undeva pe lume existau flori, femei surâzătoare, case vesele și primitoare. Absolut totul în fortăreață era o renunțare, dar pentru cine, în numele cărei fericiri misterioase? Ajunseseră la etajul al treilea și mergeau de-a lungul unul coridor absolut identic cu cel dintâi. De undeva de dincolo de ziduri se auzea ecoul îndepărtat al unui râs care lui Drogo i se păru neverosimil.

Maiorul Matti era un bărbat rotofei, care surâdea cu o afabilitate excesivă. Biroul său era imens, masa la care lucra era de asemeni mare, plină de hârtii așezate în cea mai perfectă ordine, în încăpere se mai afla un portret al Regelui, în culori, și sabia maiorului, agățată de un suport special de lemn.

Drogo se prezentă luând poziția de drepti, îi înmână documentele, începuse să-i explice că nu el ceruse să fie repartizat la Fortăreața (era hotărât, de îndată ce ar fi fost posibil, să se transfere), dar Matti îl întrerupse.

— L-am cunoscut cu ani în urmă pe tatăl dumitale, locotenente. Un *gentleman* desăvârșit. Desigur, vrei să-i cinstești cum se cuvine memoria, Președinte al înaltei Curți, dacă nu mă înșel?

— Nu, domnule maior, tatăl meu a fost medic.

— Ah, da, medic, la naiba, am confundat, medic, da, da!

Câteva clipe Matti păru stânjenit și Drogo observă cum, ducându-și mereu mâna la guler, încerca să ascundă o pată de grăsime, rotundă, o pată evident proaspătă, de pe pieptul vestonului.

Maiorul își regăsi imediat tonul sigur de mai înainte:

— Mă bucur că ai venit în mijlocul nostru, zise el. Știi cum a spus maiestatea sa Petru al III-lea: „Fortăreața Bastiani – santinela a coroanei mele”; iar eu aș adăuga că e o mare cinste să faci parte din garnizoana ei. Poate nu ești prea convins, locotenente?

Rostea frazele în mod mecanic, ca pe o formulă învățată pe de rost de multă vreme, pe care era obligat s-o debiteze în anumite împrejurări.

— Așa este, domnule maior, spuse Giovanni, aveți perfectă dreptate, dar, vă mărturisesc, pentru mine a fost o surpriză. Eu am familia în oraș, și aș prefera, dacă este posibil, să rămân...

— Ah, deci dumneata vrei să ne părăsești chiar înainte de a fi ajuns, dacă se poate spune așa? Îți mărturisesc sincer că-mi pare rău,

foarte rău...

— Nu e vorba de ceea ce vreau eu. Eu nu-mi îngădui să discut... aş vrea să spun că...

— Am înţeles, făcu maiorul cu un suspin, ca şi cum ar fi fost vorba de o poveste veche, pe care se obişnuise s-o privească cu îngăduinţă. Am înţeles: dumneata ți-ai imaginat Fortăreaţa cu totul altfel şi eşti puţin speriat. Dar spune-mi cinstit: cum poţi oare s-o judeci – dar cinstit – dacă ai sosit abia de câteva minute?

Drogo răspunse:

— Domnule maior, eu n-am absolut nimic împotriva Fortăreţei... Numai că aş prefera să rămân în oraş, sau cel puţin în apropiere. Vedeţi? Vă vorbesc deschis, văd că înţelegeţi foarte bine ceea ce vreau să spun, aşa că vă rog să procedaţi cum credeţi dumneavoastră de cuviinţă.

— Desigur, desigur! exclamă Matti, cu un surâs uşor. Doar pentru asta suntem aici. Nu vrem să ţinem pe nimeni cu sila, nici măcar pe cea din urmă santinelă. Numai că-mi pare rău, am impresia că eşti un băiat de nădejde şi...

Maiorul tăcu un moment, ca şi cum ar fi meditat la soluţia cea mai bună. Şi tocmai în clipa aceea Drogo, întorcându-şi puţin capul spre stânga, îşi îndreptă privirile către fereastra deschisă, ce dădea în curtea interioară. Se vedea zidul din faţă, gălbui ca şi celelalte, şi bătut de soare, cu dreptunghiurile negre ale ferestrelor rare. Apoi un ceas, care arăta orele două, iar pe terasa ce domina clădirea o santinelă care se plimba cu arma la umăr. Dar dincolo de acoperişul construcţiei, în depărtare, scăldată în strălucirea soarelui de amiază, se profila o creastă stâncoasă. Nu i se zărea decât partea cea mai de sus; părea un ţanc oarecare, fără nimic deosebit. Şi totuşi, pentru Giovanni Drogo acel

colț de stâncă reprezenta primul semn concret, vizibil, al ținutului dinspre nord, al legendarului regat care amenința Fortăreața. Dar restul cum era oare? O lumină somnolentă venea din partea aceea, printre pânze leneșe de neguri. Atunci maiorul începu din nou să vorbească.

— Spune-mi – îl întrebă pe Drogo –, ai vrea să te întorci în oraș imediat, sau ți-e totuna dacă mai aștepți câteva luni? Nouă, ți-o repet, ne este indiferent... din punct de vedere formal, se înțelege – adăugă, pentru ca fraza să nu sune nepoliticos.

— De vreme ce tot urmează să mă întorc – răspunse Giovanni plăcut surprins de faptul că nu i se făceau dificultăți –, de vreme ce tot urmează să mă întorc, mi se pare că ar fi bine s-o fac neîntârziat.

— De acord, de acord, îl liniști maiorul. Dar, mai întâi, ascultă: dacă vrei să pleci imediat, atunci trebuie să spui că ești bolnav. Te duci la infirmerie, unde vei sta sub observație câteva zile, iar medicul o să-ți dea un certificat. De altfel, sunt mulți care nu rezistă la altitudinea asta...

— Este absolut necesar să mă prefac bolnav? întrebă Drogo, căruia nu-i plăceau asemenea simulări.

— Necessar nu, dar simplifică lucrurile. Altfel, ar trebui să ceri transferul în scris, să trimiți cererea la Comandamentul general. Comandamentul general să-ți răspundă, iar asta înseamnă cel puțin două săptămâni. Dar mai ales ar trebui să se ocupe de această problemă domnul colonel, și tocmai asta aș dori să evit. Lucrurile astea, în fond, îl mâhnesc, da, ăsta-i cuvântul, îl mâhnesc, ca și cum i s-ar face o nedreptate Fortăreței sale.

Uite, dacă aş fi în locul dumitale, ca să fiu sincer până la capăt, aş prefera să evit...

— Iertaţi-mă, domnule maior – observă Drogo –, dar eu nu ştiam nimic din toate astea. Dacă plecarea mea ar putea să-mi aducă prejudicii, atunci e cu totul altceva.

— Cătuşi de puţin, locotenente, nu m-ai înţeles bine. În niciuna dintre situaţii cartea dumitale nu ar avea nimic de suferit. E vorba – cum să spun? – de o nuanţă... Desigur, şi asta ţi-am spus-o din capul locului, plecarea cuiva nu poate să-i facă plăcere domnului colonel. Dar dacă dumneata eşti într-adevăr hotărât...

— Nu, nu, dacă lucrurile stau aşa cum spuneţi dumneavoastră, atunci e mai bine poate să obţin un certificat medical.

— Numai dacă... făcu Matti cu un surâs insinuant, lăsând fraza în suspensie.

— Numai dacă ce?

— Numai dacă n-ai să te resemnezi să rămâi aici patru luni, şi asta ar fi soluţia cea mai bună.

— Patru luni? întrebă Drogo decepţionat, după ce-i surâsese perspectiva de a putea părăsi imediat Fortăreaţa.

— Patru luni, confirmă Matti. Procedura e categoric mai reglementară. Şi acum, să-ţi explic: de două ori pe an se face un examen medical tuturor – e o formalitate. Următorul va avea loc peste patru luni. E cea mai bună ocazie pentru dumneata. Iar certificatul va fi sigur negativ; dacă vrei, îţi promit că am să mă îngrijesc chiar eu de asta. Poţi să fii absolut liniştit. Şi în afară de asta – continuă maiorul după o pauză –, în afară de asta, patru luni sunt totuşi patru luni, adică suficient pentru a se putea întocmi un raport personal. Poţi să fii sigur că domnul colonel ţi-l va face în termenii cei mai elogioşi. Iar dumneata ştii ce

importantă poate avea pentru cariera dumitale. Dar să fim înțeleși, să fim bine înțeleși: tot ce ți-am spus e un simplu sfat, dumneata ești absolut liber...

— Da, domnule maior, făcu Drogo. Înțeleg perfect.

— Serviciul, aici, nu e obositor, sublinie maiorul. Aproape numai serviciu de gardă. Reduta Nouă, care este ceva mai dificilă, nu-ți va fi desigur încredințată de la început. Nu e o muncă grea, să nu te temi, s-ar putea mai curând să te plictisești...

Dar Drogo abia mai asculta explicațiile maiorului, atras în mod straniu de dreptunghiul ferestrei, prin care se vedea acel colț de stâncă abruptă ce se înălța dincolo de zidul din față. Un sentiment vag, pe care nu izbutea să-l deslușească și se strecura în suflet; poate ceva stupid și absurd, o închipuire fără niciun sens.

Totodată însă se simțea parcă ceva mai liniștit. Gândul plecării îl urmărea încă. Dar fără anxietatea de mai înainte. Aproape că-i era rușine de temerile ce-l stăpâniseră la sosire. Oare el nu putea să fie la înălțimea celorlalți? O plecare imediată – se gândea acum – putea să echivaleze cu recunoașterea unei inferiorități. Astfel, amorul propriu lupta împotriva dorinței de a se reîntoarce la obișnuita lui existență, legată de familie.

— Domnule maior – spuse Drogo –, vă mulțumesc pentru sfaturile dumneavoastră, dar îngăduiți-mi să mă gândesc până mâine.

— Foarte bine, făcu Matti cu vădită satisfacție. Și astă-seară? Vrei să fii văzut de colonel la popotă, sau preferi să ieși mai întâi o hotărâre?

— Nu, răspunse Giovanni. Mi se pare inutil

să stau ascuns, mai ales dacă tot va trebui să rămân aici patru luni.

— Mai bine, spuse maiorul. Asta o să-ți dea mai mult curaj. Ai să vezi ce lume simpatcă, toți ofițeri de mână întâi.

Matti zâmbi și Drogo înțelese că era timpul să se retragă. Dar înainte de asta țină să întrebe ceva.

— Domnule maior – rosti el cu o voce aparent liniștită pot să arunc o privire spre nord, să văd ce anume se află dincolo de metereze?

— Dincolo de metereze? Nu știam că te pasionează peisajele, răspunse maiorul.

— Aș vrea să arunc doar o privire, domnule maior, numai din curiozitate. Am auzit spunându-se că ar fi un deșert, iar eu nu am văzut niciodată așa ceva.

— Nu merită osteneala, locotenente! Un peisaj monoton, nu-i absolut nimic interesant de văzut. Te rog, crede-mă, nu te mai gânde la asta!

— Nu insist, domnule maior, făcu Drogo. Nu credeam că-i un lucru complicat.

Maiorul Matti își împreună, ca pentru rugămintă, vârfurile degetelor lui grăsuțe.

— Dumneata mi-ai cerut – zise el – tocmai singurul lucru pe care nu ți-l pot îngădui. Pe metereze și în corpurile de gardă n-au acces decât militarii de serviciu, trebuie să cunoști parola.

— Dar nici măcar în mod excepțional, nici măcar pentru un ofițer?

— Nici măcar pentru un ofițer! Oh, înțeleg foarte bine: vouă, celor din oraș, aceste scrupule vi se par ridicole. Și apoi, acolo, în oraș, parola nu e cine știe ce mare secret. Aici însă e cu totul altceva.

— Dar, scuzați-mă că insist, domnule maior...

— Spune, spune, te rog, locotenente!

— Voiam să întreb, nu există nici măcar o barbacană, o fereastră de unde s-ar putea vedea?

— Una singură. Una singură, în biroul domnului colonel. Din păcate, nimeni nu s-a gândit la un belvedere pentru curioși. Dar nu merită osteneala, ți-o repet, e un peisaj cu totul neinteresant! Oh, ai să te sature până peste cap de priveliștea asta, dacă te hotărăști să rămâi!

— Mulțumesc, domnule maior. Mă pot retrage?

Și salută luând poziție de drepți.

Matti făcu un semn amical cu mâna:

— La revedere, locotenente! Și nu te mai gândi, e un peisaj cu totul neinteresant, crede-mă pe cuvânt, un peisaj cum nu se poate mai stupid!

Chiar în aceeași seară, însă, locotenentul Morel, care ieșise din serviciul de gardă, îl conduse în ascuns pe Drogo până la marginea meterezelor, ca să poată privi.

Un nesfârșit coridor iluminat ici-colo de felinare șerpuia de-a lungul meterezelor ce ocupau toată întinderea de la o margine la cealaltă a defileului. Din loc în loc se vedea câte o ușă – magazii, laboratoare, corpuri de gardă. Merseră cam vreo sută cincizeci de metri, până la intrarea celei de a treia redute. O santinelă înarmată se afla în prag. Morel spuse că vrea să vorbească cu locotenentul Grotta, care comanda garda.

Astfel, în pofida regulamentului, putură să intre. Giovanni se trezi într-un mic coridor de trecere: pe un perete, sub un bec, se afla un tabel cu numele soldaților de serviciu.

— Vino, vino pe aici – îi spuse Morel lui Drogo –, e bine să ne grăbim.

Drogo îl urmă pe o scară îngustă care ducea afară, la lumina zilei, pe terasa redutei. Locotenentul Morel îi făcu un semn santinelei cu care se încrucișară la capătul scării, ca pentru a-i spune că formalitățile erau inutile.

Și aproape fără să-și dea seama, Giovanni se trezi lângă crenelurile zidului exterior: înaintea lui, inundat de lumina apusului, apărea defileul adânc, tainele septentrionului care se ofereau acum privirilor sale.

O ușoară paloare se așternuse peste chipul lui Drogo, care privea împietrit. Alături, santinela se oprise și ea din mers, și o tăcere fără margini părea să fi coborât o dată cu reflexele crepusculului. Apoi, fără să-și cointească privirile, Drogo întrebă:

— Și dincolo, dincolo de stâncile acelea, cum este? Totul la fel, până în zare?

— Nu știu ce să-ți spun, n-am apucat să văd niciodată, răspunse Morel. Pentru asta ar trebui să mergi la Reduta Nouă, uite-o, în vârful conului aceleia. De acolo se poate vedea tot podișul. Se spune... – și aici tăcu.

— Se spune?... Ce anume se spune? întrebă Drogo, și o tulburare stranie îi tremura în glas.

— Se spune că peste tot ar fi numai piatră, un fel de deșert, piatră albă, spun unii, ceva asemănător cu zăpada, parcă ar fi...

— Totul numai piatră? Atâta tot?

— Așa se spune, și ici-colo, câte un ochi de mlaștină.

— Dar în zare, spre nord, nu se poate să nu se vadă și altceva!

— La orizont, de obicei sunt neguri, spuse Morel, care-și pierduse exuberanța de mai înainte. Sunt negurile nordului, care te

împiedică să vezi.

— Neguri! exclamă Drogo neîncrezător. Dar nu poate fi așa tot timpul, trebuie să mai fie și câte o zi senină, cu orizontul limpede!

— Aproape niciodată nu-i senin, nici măcar iarna. Dar sunt totuși și câțiva care spun că au văzut.

— Spun că au văzut? Ce anume?

— Au visat, desigur, au visat! Dar cine poate să-i creadă pe soldați? Unul spune într-un fel, altul într-alt fel. Câțiva spun că ar fi văzut niște turnuri albe, sau că ar fi un vulcan ce fumegă și de acolo s-ar înălța negurile. Chiar și Ortiz, căpitanul, jură că a văzut, poate să fie vreo cinci ani de atunci, dacă stai să-l asculți pe el, cică s-ar vedea o lungă fâșie întunecată, probabil păduri.

Tăcură. Dar unde și când mai întâlneau oare Drogo această lume? Poate în vreun vis, sau și-o plăsmuise singur citind vreun basm din bătrâni?

Se părea că recunoaște totul, povârnișurile joase, surpate, strunga întortocheată fără vegetație și verdeată, râpele adânci și, în sfârșit, triumghiul acela de podiș dezolat pe care stâncile din față nu izbuteau să-l ascundă. În suflet i se redeșteptaseră ecouri stranii pe care în zadar încerca să le înțeleagă. Acum, Drogo privea țință la lumea aceea dinspre miazănoapte, la întinderea pustie pe care oamenii, se spunea, n-o străbătuseră niciodată. Nicicând nu veniseră dușmani dintr-acolo, nicicând nu fusese vreo bătălie, nu se întâmplase niciodată nimic.

— Ei, ce zici? întrebă Morel, străduindu-se să-și regăsească tonul jovial. Ei, ce zici, îți place?

— Hm!?!... fu tot ce izbuti să spună Drogo.

Dorințe haotice și temeri neînțelese i se învâlmășeau în suflet. Se auzi o trompetă, un sunet scurt de trompetă, răzbătând cine știe de unde.

— Ar fi mai bine să pleci acum, îl sfătui Morel.

Dar Giovanni părea să nu-l fi auzit, încordat, căutând parcă ceva printre propriile-i gânduri. Luminile serii se stingeau treptat, iar vântul, redeșteptat din umbre, se târa de-a lungul zidurilor geometrice ale Fortăreței. Pentru a se încălzi, santinela începuse iar să patruleze, fixându-l din când în când pe Giovanni Drogo, pe care nu-l cunoștea.

— Acum ar fi mai bine să pleci, repetă Morel, luându-și colegul de braț.

IV

I se întâmplase de multe ori să fie singur: de câteva ori în copilărie, rătăcindu-se pe drumuri de țară, alteori în orașul cufundat în întuneric, pe străzi unde crimele erau ceva obișnuit, și chiar cu o noapte înainte, când dormise în drum. Dar acum era ceva cu totul deosebit, acum când emoțiile călătoriei se sfârșiseră și noii săi colegi se duseseră la culcare, iar el stătea în camera sa, la lumina lămpii, pe marginea patului, trist și descumpănit. Acum da, înțelegea cu adevărat ce înseamnă singurătatea (o cameră nu prea urâtă, acoperită toată cu tăblii de lemn, cu un pat mare, o masă, un divan incomod, un dulap). Toți îl primiseră cu amabilitate, la popotă chiar desfundaseră o sticlă în cinstea lui, dar acum nimeni nu se mai sinchisea de el, îl uitaseră cu totul (deasupra patului, un crucifix de lemn, pe peretele din față, o stampă veche cu o lungă legendă din care se deslușeau primele cuvinte: *Humanissimi Viri Francisci Angloisi virtutibus*. Nimeni, cât avea să fie noaptea de lungă, nu va veni să-l salute; nimeni, în toată Fortăreața, nu se sinchisea de el, și nu numai în Fortăreață, probabil chiar că în întreaga lume nu se afla nicio singură ființă care să se gândească la Drogo; fiecare își are propriile sale griji, fiecare abia are timp și putere pentru sine; probabil că până și mama lui, chiar și ea, în clipa asta avea cu totul alte preocupări, doar Giovanni nu era singurul ei

copil, la el se gândise toată ziua, acum se cuvenea să se gândească puțin și la ceilalți. Mai mult decât firesc, admitea Giovanni Drogo, fără nicio umbră de reproș, dar în acest timp el ședea pe marginea patului, într-o cameră a Fortăreței (în lemnul peretelui, abia acum o observa, lucrată cu o răbdare extraordinară, era o sabie în mărime naturală, care la prima vedere putea chiar să pară adevărată, migală trudnică a vreunui ofițer, făcută cu cine știe câți ani în urmă), ședea deci pe marginea patului, cu capul puțin înclinat, adus de spate, cu privirea absentă și obosită. Și se simțea singur, cum nu mai fusese niciodată în viață.

Și iată-l pe Drogo, ridicându-se cu greu, deschizând fereastra, privind afară. Fereastra da în curtea interioară și nu se vedea nimic altceva. Și, pentru că privea spre sud, Giovanni încercă în zadar să distingă, în noapte, munții pe care-i străbătuse pentru a ajunge la Fortăreață; erau undeva mai jos, ascunși de zidul din față.

Numai trei ferestre erau luminate, dar cum toate se aflau pe aceeași parte cu a lui, nu se putea vedea în încăperi; luminile lor, ca și lumina ce răzbătea din camera lui Drogo, se proiectau pe zidul din față, iar în cadrul uneia din ele se mișca umbra unui om, poate un ofițer care tocmai se dezbrăca.

Închise fereastra, se dezbrăcă, se întinse în pat, stătu câteva minute să se gândească, fixând tavanul lucrat tot în lemn. Uitase să-și ia ceva de citit, dar în seara aceea nu mai avea importanță, pentru că-i era tare somn. Stinse lampa; din întuneric, se desprinse încet-încet dreptunghiul luminos al ferestrei și Drogo văzu sclipind stelele.

Avu senzația că o toropeală neașteptată îl cufundă în somn. Dar era încă destul de lucid.

Un haos de imagini, aproape de vis, îi defilau prin fața ochilor, începeau chiar să înfiripe o poveste; dar după câteva clipe își dădu seama că este încă treaz.

Mai treaz decât înainte, pentru că îl izbi imensitatea tăcerii. De foarte departe – dar era oare adevărat? – se auzi cineva tușind. Apoi, în apropiere, un clipocit slab de apă, care păru că se propagă prin ziduri. O stea mică, verde (o vedea stând nemișcat), era gata, în călătoria ei nocturnă, să ajungă la marginea de sus a ferestrei; în curând avea să dispară; mai scânteie o clipă lângă muchea neagră a tocului și apoi dispăru cu adevărat: Drogo vru s-o urmărească încă puțin și-și înclină ușor capul. În momentul acela se auzi un al doilea clipocit, asemănător zgomotului pe care-l face un obiect ce cade în apă. Avea să se mai repete oare? Așteptă, pândind sunetul – zgomot de subterane, de mlaștini, de case moarte. Se scurseră minute încremenite, liniștea absolută părea, în sfârșit, să domnească nestingherită peste Fortăreața. Și, din nou, în jurul lui Drogo se îngrămădeau imagini fantastice, dintr-o viață îndepărtată.

„Pleosc!”, iată din nou odiosul sunet. Drogo se ridică în capul oaselor. Era un zgomot repetat, și apoi ultimele clipoceli nu fuseseră mai slabe decât prima, deci nu putea fi vorba de o scurgere pe cale de a înceta. Cum putea oare să adoarmă? Drogo își aminti că la capul patului atârna un șnur, poate al unei sonerii. Încercă să tragă de el, șnurul cedă, iar într-un ungher depărtat al clădirii răspunse, aproape imperceptibil, un țârâit scurt. „Ce prostie, se gândi îndată Drogo, să chemi pe cineva pentru un fleac ca ăsta. Și apoi, cine să vină?”

La scurtă vreme, afară, pe coridor, răsunară

pași care se apropiau, și cineva bătu la ușă.

— Intră, făcu Drogo.

Era un soldat, cu o lanternă în mână.

— Ordonăți, domnule locotenent!

— Pentru Dumnezeu! Nu se poate dormi aici! făcu Drogo, înfuriindu-se deliberat. Ce-i cu zgomotul ăsta îngrozitor? Vreo țeavă care curge... îngrijește-te să înceteze odată, că altfel nu-i chip să închizi un ochi; nu-i mare lucru să se pună dedesubt o cârpă!

— E rezervorul, răspunse soldatul imediat, ca unul care era obișnuit cu asemenea incidente. E rezervorul, domnule locotenent nu se poate face nimic.

— Rezervorul?

— Da, domnule locotenent, explică soldatul. Rezervorul de apă, e chiar în spatele zidului. Toți se plâng, dar nu s-a putut face nimic. Că doar nu se aude numai aici! Chiar și domnul căpitan Fonzaso se înfurie din când în când, dar nu-i nimic de făcut.

— Bine, atunci poți să te duci, spuse Drogo.

Ușa se închise, pașii se îndepărtară, tăcerea se lăsa din nou, stelele sclipeau în fereastră. Drogo se gândea acum la santinelele care, la câțiva metri de el, patrulau ca niște automate în sus și în jos, fără să se oprească o clipă. Zeci și zeci de oameni stăteau de veghe, în vreme ce el zăcea în pat, în vreme ce totul părea cufundat în somn. Zeci și zeci – se gândea Drogo – dar pentru cine, pentru ce anume? Formalismul militar părea să fi creat, în fortăreața aceea, o capodoperă dementțială. Sute de oameni pentru a păzi o trecătoare pe unde n-avea să treacă nimeni! Să plece, să plece de acolo cât mai curând – se gândea Drogo –, să iasă din atmosfera aceea, să uite de misterul acela neguros! Își aminti de casa lui modestă; la ora

asta, desigur, mama dormea, luminile erau toate stinse; numai dacă nu cumva se mai gândea încă la el, ba mai mult ca sigur că așa era; doar o cunoștea el bine, pentru un fleac de nimic se frământa toată noaptea, se răsucea în pat și nu-și găsea odihnă.

Din nou picurul rezervorului, din nou o altă stea care alunecă dincolo de dreptunghiul ferestrei, lumina ei continuând să licărească peste lume, peste întăriturile Fortăreței, pentru ochii treji ai santinelilor, dar nu și pentru Giovanni Drogo, care aștepta somnul, chinuit acum de gânduri negre.

Și dacă toate argumentele subtile ale lui Matti nu fuseseră decât o farsă? Dacă, în realitate, chiar după cele patru luni, nu-l vor mai lăsa să plece? Dacă toate regulamentele acelea atât de încâlcite nu erau decât niște pretexte pentru a-l împiedica să se întoarcă în oraș? Dacă va fi nevoit să rămână aici, sus, cine știe câți ani de zile, și să-și sfârșască tinerețea în camera asta, în patul acesta solitar? Ce ipoteze absurde, își spunea Drogo, dându-și seama de stupiditatea lor; și totuși, nu izbutea să le alunge, căci după câteva clipe veneau din nou să-l ispitească, la adăpostul singurătății și al nopții. Și i se părea că simte înfiripându-se în jurul său o uneltire obscură, menită să-l înlanțuiască și să-l rețină acolo. Probabil că nu era vorba nici măcar de Matti. Nici lui, nici colonelului, nici vreunui alt ofițer nu le păsa câtuși de puțin de el: dacă rămânea sau pleca, le era, desigur, absolut indiferent. Și totuși, o forță necunoscută lupta împotriva întoarcerii sale în oraș, și poate că ea izvora chiar din sufletul său, fără ca el să-și dea seama de asta.

Apoi văzu un portal, un cal pe un drum alb, i se păru că-l strigă cineva pe nume și se cufundă

în somn.

V

Două seri mai târziu, Giovanni Drogo făcu pentru prima oară de gardă la reduta a treia. La șase după-amiază se aliniază în curte șapte pichete de gardă: trei pentru fort, patru pentru redutele laterale. Cel de-al optulea, pentru Reduta Nouă, plecase mai devreme, având de străbătut o bucată bună de drum.

Sergentul-major Tronk, un vechi om de încredere al Fortăreței, comandase cei douăzeci și opt de oameni pentru reduta a treia, plus un trompet, cu care făceau douăzeci și nouă. Erau toți din compania a doua, a căpitanului Ortiz, unde fusese repartizat și Giovanni. Locotenentul Drogo preluă comanda și-și scoase sabia din teacă.

Cele șapte gărzi erau aliniate perfect, iar de la o fereastră, conform tradiției, colonelul comandant le supraveghea. Ele alcătuiau, pe pământul galben al curții, un desen negru pe care era o plăcere să-l privești.

Cerul măturat de vânt strălucea deasupra zidurilor luminate pieziș de ultimele raze de soare. O seară de septembrie. Comandantul adjunct, locotenent-colonelul Nicolosi, ieși pe portalul Comandamentului, schiopătând din pricina unei răni foarte vechi și sprijinindu-se în sabie. În ziua aceea era de serviciu, pentru inspecție, uriașul căpitan Monti; acesta dădu comanda, cu vocea lui răgușită, și toți deodată, absolut toți soldații deodată prezentară armele,

cu un puternic ropot metalic. Se așternu o imensă tăcere.

Atunci, unul câte unul, trompeții celor șapte gărzi intonară refrenele obișnuite. Erau faimoasele trompete de argint ale Fortăreței Bastiani, cu șnururi de mătase și aur, de care atârna câte o stemă mare. Sunetul lor limpede se înălță spre cer, făcând să vibreze grilajul nemișcat al baionetelor, cu o ușoară sonoritate de clopot. Soldații erau neclintiți ca niște statui, cu chipurile impenetrabile, dârze. Nu, desigur, ei nu se pregăteau pentru obișnuitele gărzi atât de monotone; cu privirile acelea ca de eroi, făceau impresia că se duc să înfrunte dușmanul.

Ultimul sunet de trompetă zăbovi îndelung în văzduh, repetat de îndepărtatele ziduri. Baionetele mai sclipiră o clipă, strălucitoare sub cerul întunecat, apoi se pierdură printre rânduri, toate deodată. Colonelul nu se mai vedea la fereastră. De-a lungul labirinturilor Fortăreței răsunară pașii celor șapte pichete de gardă care se răspândeau, ca un mănunchi de raze, spre meterezele respective.

După un ceas, Giovanni Drogo se afla pe terasa cea mai înaltă a celei de a treia redute, chiar în locul de unde cu o seară înainte scrutase orizontul, spre nord. Ieri venise acolo să privească, mânat de curiozitatea unui călător în trecere. Acum, însă, era stăpân absolut: timp de douăzeci și patru de ore întreaga redută, precum și o sută de metri de metereze, depindeau numai de el. Patru artileriști, jos, în interiorul fortului mic, se îngrijeau de cele două tunuri ațintite spre defileu; trei santinele străjuiau pe porțiuni egale marginea cea mai înaltă a zidului exterior al redutei, alte patru erau eșalonate de-a lungul zidului de apărare spre dreapta, fiecăruia revenindu-i îndatorirea

de a patrula pe câte douăzeci și cinci de metri.

Schimbul cu santinelele care ieșeau din post se efectuase cu o precizie meticuloasă, sub atenta supraveghere a sergentului-major Tronk, cel mai competent cunoscător al regulamentelor. Tronk era la Fortăreață de douăzeci și doi de ani, iar de la o vreme n-o mai părăsea nici măcar în perioada permisiilor. Nimeni nu cunoștea atât de bine ca el fiecare colțișor al fortificației, adesea ofițerii îl întâlneau în miez de noapte făcându-și rondul în cel mai desăvârșit întuneric, fără niciun fel de lumină, oricât de mică. Când era el de serviciu, santinelele nu-și lăsau nici măcar o clipă armele din mână, nu se rezemau de ziduri și se fereau chiar și să se oprească în loc, opririle nefiind permise decât în cazuri de forță majoră; cât era noaptea de lungă, Tronk nu închidea o clipă ochii și, cu pași tăcuți, se învârtea fără răgaz pe terasele Fortăreței, făcându-i pe oameni să tresară. „Cine-i acolo? Cine-i acolo?” întrebau santinelele, apucând arma. „Grota” – răspundea sergentul major. „Gregorio” – spunea santinela.

De obicei, ofițerii și subofițerii din serviciul de gardă umblau de colo-colo pe propriile metereze, fără niciun fel de formalitate; soldații îi cunoșteau bine din vedere și schimbul reciproc al parolei ar fi părut ridicol. Numai cu Tronk soldații respectau într-adevăr regulamentul, cu cea mai deplină rigurozitate.

Era scund și slab, avea o față bătrânicioasă și capul ras; vorbea foarte puțin chiar și cu colegii, iar în orele libere prefera în general să stea singur și să studieze muzică. Aceasta era mania lui; încât, șeful fanfarei, sergentul major Espina, era poate singurul său prieten. Avea un acordeon frumos, dar nu cânta la el aproape

niciodată, deși circula legenda că era foarte priceput; studia armonia și pretindea că a compus mai multe marșuri militare. Precis însă nu se știa nimic.

Iar atunci când făcea de serviciu, nu era niciun pericol să-l auzi fluierând, așa cum avea obiceiul în timpul liber. Cea mai mare parte din vreme și-o petrecea învârtindu-se printre creneluri, scrutând cu atenție defileul în căutarea a Dumnezeu știe ce. Acum ședea lângă Drogo și-i arăta drumul de catări care, șerpuind peste niște coaste abrupte, ducea la Reduta Nouă.

— Iată pichetele de gardă care ies din post, spunea Tronk, făcând semn cu arătătorul, dar Drogo nu izbuti să distingă nimic în penumbra firavă a crepusculului.

Sergentul-major clătină din cap.

— Ce este? întrebă Drogo.

— Este că nu așa se face serviciul, mereu le-o spun, e o treabă de smintiți! răspunse Tronk.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Așa nu se mai poate! repetă Tronk. La Reduta Nouă schimbul gărzii ar trebui să se facă mai devreme. Dar domnul colonel nu vrea.

Giovanni îl privi uimit: era posibil ca Tronk să-și permită să-l critice pe colonel?

— Domnul colonel – continuă sergentul-major cu cea mai profundă convingere și seriozitate și, bineînțeles, nu pentru a drege cele spuse mai înainte – are perfectă dreptate din punctul său de vedere. Numai că nimeni nu i-a explicat care-i primejdia.

— Primejdia? întrebă Drogo.

Ce primejdie s-ar fi putut oare ivi în timpul deplasării de la Fortăreață la Reduta Nouă, pe cărarea aceea liniștită, într-un ținut atât de pustiu?

— Primejdia, repetă Tronk. Într-o zi sau alta se va întâmpla ceva, cu întunericul ăsta!

— Și ce ar fi de făcut? întrebă Drogo mai mult din politețe, căci nu-l prea interesa toată povestea asta.

— Altădată – spuse sergentul-major, foarte bucuros că avea prilejul să-și etaleze cunoștințele altădată, la Reduta Nouă, garda se schimba cu două ore mai devreme ca la Fortăreață. Întotdeauna pe lumină, chiar și iarna; și apoi, problema parolelor era mult simplificată. Era nevoie doar de una, pentru a intra în Redută, și de parola nouă, pentru ziua de gardă și întoarcerea la Fortăreață. Când pichetul care ieșea din gardă se întorcea la Fortăreață, garda nouă n-apuca să intre în post, iar parola era încă valabilă.

— Da, înțeleg, spuse Drogo, renunțând să-l mai urmărească.

— Dar pe urmă – continuă Tronk – le-a fost teamă. E imprudent, spunea, să lași să cutreiere în voie, în afara Fortăreței, atâția soldați care cunosc parola. Nu se știe niciodată, e mai ușor să trădeze vreun soldat din cincizeci decât un ofițer singur.

— Asta așa-i, recunosc Drogo.

— Și atunci, ce s-au gândit: e mai bine ca parola să fie cunoscută doar de comandant. De aceea părăsesc Fortăreața cu trei sferturi de ceas înainte de schimbarea gărzii. Să luăm, de pildă, ziua de azi. Schimbarea gărzii s-a făcut la șase. Pichetul de gardă pentru Reduta Nouă a plecat, de aici la cinci și un sfert și a ajuns acolo exact la șase. Pentru a ieși din Fortăreață nu e nevoie de parolă, fiindcă e vorba de o unitate condusă de un ofițer. Pentru a intra în Redută, e nevoie de parola de ieri; iar pe asta o știe numai ofițerul.

După ce se schimbă garda, începe să fie valabilă parola de astăzi, dar și pe asta o știe tot numai ofițerul. Și astfel trec douăzeci și patru de ore, până ce vine noua gardă ca s-o schimbe. Măine seară apoi, când soldații se vor întoarce la Fortăreață (ar putea să ajungă pe la șase și jumătate, deoarece, la întoarcere, drumul e mai puțin obositor), parola se va fi schimbat și aici. Astfel e nevoie de o a treia parolă. Ofițerul trebuie să știe trei parole, una pentru a intra în redută, una care este valabilă în timpul serviciului de gardă, și a treia pentru a se întoarce în Fortăreață. Și toate complicațiile astea pentru ca soldații să nu știe parola în timpul drumului!

— Dar eu spun – continuă Tronk fără să se sinchisească dacă Drogo îl ascultă sau nu –, eu spun: dacă nimeni în afară de ofițer nu cunoaște parola, și lui, să presupunem, i se face rău pe drum, ce fac atunci soldații? Doar nu-l pot sili s-o divulge! Și nici nu se pot întoarce de unde au plecat, pentru că și acolo s-a schimbat parola între timp. La asta nu se gândesc? Și apoi, ei, care țin atât de mult să păstreze secretul, nu-și dau oare seama că în felul ăsta e nevoie de trei parole în loc de două, și că a treia, cea necesară pentru a intra a doua zi în Fortăreață, e pusă în circulație cu douăzeci și patru de ore înainte? Orice s-ar întâmpla, sunt obligați s-o respecte, altminteri pichetul de gardă nu mai poate pătrunde în cazarmă.

— Dar – obiectă Drogo – la intrare nu se poate să nu-i recunoască, nu? Or să vadă clar că e pichetul care abia a ieșit din gardă.

Tronk îl privi pe locotenent cu un aer de ușoară superioritate.

— Asta e imposibil, domnule locotenent! Există un regulament al Fortăreței. Dinspre

nord, fără parolă de ordine, nimeni nu poate să intre, oricine ar fi, n-are importanță!

— Dar atunci – spuse Drogo iritat de strășnicia aceea absurdă atunci n-ar fi mai simplu să existe o parolă anume, doar pentru Reduta Nouă? Fac schimbul mai devreme și parola pentru întoarcerea la Fortăreață e învățată numai de ofițer. În felul ăsta soldații nu știu nimic.

— Bineînțeles! spuse subofițerul, aproape triumfător, ca și cum s-ar fi așteptat încă dinainte la asemenea obiecție. Ar fi poate soluția cea mai bună. Dar pentru asta ar trebui schimbat regulamentul, ar trebui făcută o lege. Regulamentul spune (și dădu vocii o cadență didactică): „Parola de ordine durează douăzeci și patru de ore, de la un schimb de gardă la cel următor; atât pentru Fortăreață, cât și pentru anexele sale e valabilă o singură parolă”. Exact așa spune: anexele sale. Totul e foarte limpede. Nu se poate face nicio derogare.

— Dar altădată, făcu Drogo care la început nu fusese prea atent, schimbul, la Reduta Nouă, se făcea mai devreme?

— Păi tocmai asta e! exclamă Tronk, dar apoi se corectă: da, domnule locotenent. Numai de doi ani încoace e toată istoria asta. Așa cum se făcea înainte era mult mai bine.

Subofițerul tăcu, iar Drogo îl privea îngrozit. După douăzeci și doi de ani de Fortăreață, ce mai rămăsese din militarul acesta? Își mai amintea oare Tronk că undeva pe lume existau milioane de oameni asemeni lui, care nu purtau uniformă și se plimbau în voie prin oraș, iar noaptea puteau, după cum aveau chef, să se bage în pat sau să se ducă la restaurant sau la teatru? Nu, desigur, privindu-l, îți dădeai seama de asta foarte limpede – Tronk uitase cu

desăvârșire de ceilalți oameni, pentru el nu mai exista nimic în afară de Fortăreață, cu regulamentele ei înfiorătoare. Tronk nu-și mai amintea cum sunau glasurile dulci ale fetelor, nici cum arătau grădinile, și nici râurile, nici arborii, în afară de acele pipernicite și rare tufișuri din împrejurimile Fortăreței. Omul acesta privea și el, da, spre nord, dar fără să încerce aceleași sentimente ca Drogo; el scruta cărarea spre Reduta Nouă, șanțul-obstacol și contraforturile, explora eventualele căi de acces, fără a vedea însă râpele sălbătice, nici acel triunghi de podiș misterios și nici măcar norii albi care pluteau pe cerul aproape întunecat.

Astfel, în timp ce se lăsa întunericul, dorința de a fugi puse din nou stăpânire pe Drogo. De ce nu plecase imediat? Își reproșa acum. De ce oare cedase în fața mieroasei diplomații a lui Matti? Acum trebuia să aștepte să se scurgă patru luni, o sută douăzeci de zile nesfârșite, dintre care jumătate făcând de strajă pe metereze. I se părea că se află pierdut printre oameni dintr-un alt țărâm, pe pământ străin, într-o lume dură și ingrată. Privi în jur și îl recunoscă pe Tronk, care, neclintit, supraveghea santinelele.

VI

Acum era noapte în toată puterea cuvântului. Drogo ședea în camera sărăcăcioasă a redutei și ceruse să i se aducă hârtie, cerneală și toc pentru scris.

„*Dragă mamă*”, începu el, și brusc avu sentimentul că era din nou copil. Singur, la lumina unui felinar, fără ca nimeni să-l vadă, ascuns în inima Fortăreței pe care n-o cunoștea, departe de casă, de toate lucrurile familiare și dragi, faptul că putea cel puțin să-și deschidă cu toată sinceritatea inima i se părea o consolare.

Desigur, cu ceilalți, cu ofițerii, colegii săi, trebuia să se dovedească bărbat, trebuia să râdă împreună cu ei și să istorisească tot felul de povești îndrăznețe, cu militari și femei. Și cui altcuiva ar fi putut să-i mărturisească adevărul, dacă nu mamei sale? Or, adevărul lui Drogo din seara aceea nu era un adevăr de soldat curajos, nu era, probabil, demn de Fortăreața austeră, iar camarazii săi și-ar fi bătut desigur joc de el. Adevărul însemna drumul obositor, apăsarea zidurilor posomorâte, sentimentul unei singurătăți absolute, copleșitoare.

„*Am ajuns, sfârșit de oboseală, după două zile de drum – asta ar fi vrut să scrie –, și, ajuns aici, am aflat că, dacă voiam, mă puteam întoarce în oraș. Fortăreața e tristă, nu sunt sate prin apropiere, nu există nicio distracție și niciun fel de bucurie.*” Da, asta ar fi vrut să scrie.

Dar îi veni în minte imaginea mamei – la

ceasul acela ea se gândea cu siguranță la el, mângâindu-se cu gândul că fiul își petrece timpul în mod plăcut, cu prieteni simpatici, sau chiar, cine știe, în vreo companie și mai agreabilă. Ea îl credea, desigur, mulțumit și liniștit.

„*Dragă mamă, scrise mâna lui. Am ajuns alaltăieri după o călătorie excelentă. Fortăreața e impresionantă...*” Oh, dacă ar lăsa-o să înțeleagă ce triste sunt acele ziduri posomorâte, ce atmosferă tulbure, de pedeapsă și exil, domnește, ce absurzi și stranii sunt oamenii de aici! Dar scrise: „*Ofițerii m-au primit cu multă căldură. Și maiorul, adjutantul comandantului, a fost foarte amabil cu mine și mi-a lăsat toată libertatea să mă întorc în oraș dacă vreau. Totuși, eu...*”

Poate în clipa aceea mama se învârtea prin camera lui acum pustie, deschidea un sertar, își făcea de lucru cu niște haine mai vechi, cu cărțile, hârtiile de pe birou; le tot puneă în ordine adeseori, deoarece i se părea că în felul acesta se regăsește ceva din prezența lui vie, că Giovanni trebuia să se întoarcă acasă, ca de obicei, înainte de prânz. Avea senzația că aude aievea zgomotul cunoscut al pașilor ei mărunți, nervoși, parcă veșnic neliniștiți din pricina cuiva. Cum ar fi putut avea inima s-o amărase? Dacă ar fi fost lângă ea, în aceeași cameră, strânși laolaltă sub lumina familiară, atunci da, Giovanni i-ar fi spus tot și ea n-ar mai avut vreme să se mâhnească, pentru că el s-ar fi aflat acolo, în fața ei, și ceea ce fusese urât trecuse. Dar așa, din depărtare, prin scris? Dacă ar fi putut să stea alături de ea, în fața căminului, în liniștea pașnică a casei bătrânești, atunci da, i-ar fi vorbit despre maiorul Matti, despre fățarnicia lui, despre maniile lui Tronk; i-ar fi

povestit cât de prostește acceptase să rămână încă patru luni acolo și, probabil, ar fi făcut haz împreună. Dar cum putea să-i spună toate acestea de la o asemenea depărtare?

„Totuși, eu – scrise Drogo – am socotit că e bine pentru mine și pentru cariera mea să rămân câțva timp aici, la Fortăreață... Societatea e foarte agreabilă, iar serviciul ușor, deloc obositor.” Dar camera lui, zgomotul rezervorului de apă, întâlnirea cu căpitanul Ortiz și dezolanta întindere dinspre miazănoapte? Nu trebuia oare să-i vorbească despre asprele regulamente ale gărzii, despre reduta pustie în care se afla în clipa aceea? Nu, nici măcar cu mama lui nu putea fi sincer, nici măcar ei nu-i putea mărturisi temerile tulburi care nu-l lăsau să-și găsească liniștea.

În casa lor din oraș, orologiile, unul după altul, cu sunete diferite, băteau acum orele zece; la bătăile lor repetate se auzea clinchetul ușor și prelungit al paharelor din bufet, din bucătărie răzbătea ecoul unui râs, iar de peste drum sunetul unui pian. Printr-o fereastră foarte îngustă, aproape o crăpătură, din locul unde ședea, Drogo putea să arunce o privire spre podișul dinspre miazănoapte, pământul acela dezolant; dar acum nu se vedea decât întunericul. Penița scârțâia ușor, și cu toate că era o beznă cumplită și vântul începuse să sufle printre creneluri, purtând parcă mesaje necunoscute, cu toate că înăuntrul redutei se îngălămbăteau, dense, vălurile nopții și aerul era umed și neplăcut, „în general eu sunt foarte mulțumit și mă simt bine”, scrise Giovanni Drogo.

De la nouă seara, până în zori, la fiecare jumătate de oră, un clopot bătea în reduta a patra, dinspre partea dreaptă a defileului, unde

sfârșeau meterezele. Era un dangăt de clopot mic, și îndată după aceea ultimă santinelă își striga camaradul din imediata lui apropiere; de la acesta la soldatul următor și așa mai departe, până la extremitatea opusă a meterezelor, din redută în redută, străbătând fortul, și apoi de-a lungul bastioanelor, chemarea alerga prin noapte.

„*All’erta! All’erta!*” Santinelele nu puneau niciun fel de entuziasm în strigătul acela, îl repetau mecanic, iar vocile lor aveau un timbru straniu.

Întins pe patul îngust fără a se fi dezbrăcat, Giovanni Drogo, năpădit de o oboseală tot mai apăsătoare, auzea la intervale regulate răzbătând de departe strigătul acela din care nu distingea decât două vocale: „Aè, aè... aè...” Apoi strigătul devenea din ce în ce mai puternic, trecea pe deasupra lui, cu intensitate maximă, se îndepărta spre partea opusă, pierzându-se încetul cu încetul în neant. După două minute însă făcea cale întoarsă, restituit, ca o contraprobă, de la primul fort mic din stânga. Drogo îl auzea din nou apropiindu-se, cu pași lenți și egali: „aè... aè... aè...”. Numai când ajungea deasupra lui, repetat de santinelele sale, reușea să distingă cuvântul. Dar curând „*all’erta*” se pierdea iar într-un fel de tânguire, care murea apoi la ultima santinelă, izbindu-se de stâncile abrupte.

De patru ori auzi Giovanni avertismentul urcând până la el, și tot de atâtea ori îl auzi pierzându-se de-a lungul meterezelor, până la punctul de unde pornise. A cincea oară, Drogo nu percepu decât o vagă rezonanță care-i provocă o tresărire scurtă, îi trecu prin minte că nu era onorabil, pentru un ofițer, să doarmă în gardă, regulamentul o permitea, însă cu o

condiție: să nu se dezbrace; dar toți ofițerii tineri din Fortăreață, dintr-un fel de orgoliu, rămâneau treji toată noaptea, citind, fumând, făcându-și, adesea chiar în mod abuziv, vizite nocturne și jucând cărți. Tronk, căruia mai înainte Giovanni îi ceruse unele informații, îl lăsase să înțeleagă că era un bun exemplu să stai de veghe.

Dar întins pe patul îngust, dincolo de conul de lumină al felinarului, în vreme ce rătăcea cu închipuirea, gândindu-se la propria-i viață, Giovanni Drogo fu cuprins pe neașteptate de somn. În timpul acesta, chiar în acea noapte – oh, dac-ar fi știut, poate n-ar mai fi avut chef să doarmă –, chiar în acea noapte începu pentru el ireparabila fugă a timpului.

Până atunci el pășise înainte, pe drumul primei tinereți lipsite de orice griji, un drum care, cât suntem copii, ne pare fără de sfârșit și pe care unii alunecă lent, cu pași ușori, astfel că nimeni nu bagă de seamă trecerea lor. Mergem fără grabă, privind cu interes în jurul nostru, nu avem niciun motiv să ne zorim, iar ceilalți tovarăși înaintează și ei fără nicio grabă, oprindu-se adesea în loc, ca să mai facă vreo glumă. Din pragul caselor, oamenii mari ne salută binevoitori, și ne fac semn arătând spre orizont, cu un surâs plin de îngăduință; și astfel inima începe să bată pentru idealuri eroice și gingașe, savurăm dinainte apropierea lucrurilor minunate care ne așteaptă ceva mai încolo; nu se văd încă, nu, dar e sigur, absolut sigur că într-o zi vor ajunge la ele.

Mai este oare mult? Nu, e de ajuns să traversez râul acela care se vede jos, în vale, să treci dincolo de colinele acelea verzi. Oare nu cumva, din întâmplare, am și ajuns? Nu sunt oare arborii aceștia, pajiștile acestea, casa asta

albă ceea ce căutăm? Pentru câteva clipe avem impresia că da, și am vrea să ne oprim. Apoi auzim spunându-se că mai-binele se află mai departe și, neobosiți, pornim din nou la drum.

Și astfel mergem înainte într-o așteptare plină de încredere, zilele sunt lungi și liniștite, soarele strălucește în înaltul cerului și pare că nici nu se gândește să coboare spre apus.

Dar la un moment dat, aproape instinctiv, ne întoarcem privirile înapoi și vedem că în spatele nostru s-a înălțat un grilaj, zăgăzuind drumul întoarcerii. Atunci simțim că ceva s-a schimbat, soarele nu mai pare neclintit pe boltă, ci se mișcă cu repeziciune, vai, nici nu apuci să-l privești bine că se și prăvălește spre marginea zării; îți dai seama că norii nu mai zăbovesc în golfurile albastre ale cerului, ci aleargă gâfâind, încălecându-se unul peste altul, atât sunt de nerăbdători să ajungă; și atunci înțelegi că timpul trece și că drumul va trebui să se sfârșească într-o zi.

Și vine clipa când în spatele nostru se trânteste o poartă grea ce se închide cu o iuțeață fulgerătoare, nu mai ai timp să te întorci înapoi. Dar în momentul acela Giovanni Drogo dormea neștiutor și zâmbea în somn, așa cum fac copiii.

Vor trece multe zile în șir până ce Drogo va înțelege ceea ce s-a întâmplat. Și atunci i se va părea că s-a trezit dintr-un somn lung. Va privi în jurul său bănuitor; apoi va auzi un tropăit confuz de pași care îl ajung din urmă, va vedea lumea care, deșteptată înaintea lui, aleargă gâfâind și-l întrece pentru a ajunge mai devreme la țintă. Va simți bătaia timpului scandând cu aviditate viața. La ferestre nu se vor mai ivi chipuri zâmbitoare, ci fețe împietrite și indiferente. Iar dacă va întreba cât drum mai are de străbătut, oamenii vor mai da

încă din cap aprobator, făcând semn spre orizont, dar fără niciun fel de bunăvoință și bucurie. Între timp, tovarășii de drum se vor pierde din vedere, câte unul rămâne în urmă, istovit, un altul a fugit înainte, acum nu se mai zărește decât un punct minuscul la orizont.

De cum treci râul acela – va spune lumea – mai sunt încă zece kilometri și ai ajuns. Însă drumul nu se mai sfârșește niciodată, și zilele devin mai scurte, tovarășii de drum tot mai rari, iar la ferestre se văd doar chipuri palide, clătinând din cap.

Până la urmă Drogo va rămâne absolut singur, iar la orizont, iată, va apărea țărmul unei nesfârșite mări imobile, de culoarea plumbului. De acum înainte va fi obosit, casele aflate la marginea drumului vor avea aproape toate ferestrele închise, iar rarele ființe pe care le va mai zări îi vor răspunde cu un gest dezolat; ceea ce era bun a rămas de mult în urmă, foarte departe, și el a trecut pe lângă fericire fără să știe. Oh, acum e prea târziu ca să se mai întoarcă, în spatele lui sporește vuietul mulțimii care-l urmează, atrasă de aceeași iluzie, dar încă invizibilă pe albul drum pustiu.

Giovanni Drogo dormea în incinta celei de a treia redute. Visa și zâmbea. Pentru ultima dată pluteau spre el, în noapte, imaginile dragi ale unei lumi fericite. Vai lui, ce cumplit ar fi fost dacă s-ar fi putut vedea pe sine însuși, așa cum avea să fie într-o zi, acolo unde sfârșește drumul împietrit pe țărmul mării plumburii, sub un cer cenușiu și uniform, iar în jur nicio casă, niciun om, niciun copac, nici măcar un fir de iarbă, totul la fel, din vremuri imemoriale!

VII

În sfârșit, sosi din oraș lada cu veșmintele locotenentului Drogo. Printre altele, se afla și o manta nou-nouță, de o eleganță extraordinară. Drogo o îmbracă și se privi pe îndelete în oglinda mică din cameră. I se părea că reprezintă o legătură vie cu lumea sa îndepărtată, se gândi că toți aveau să-l admire, atât era de splendidă stofa și atât de elegant cădea.

Se gândea că n-are rost s-o uzeze în timpul serviciului la Fortăreață, în nopțile de gardă, printre zidurile umede. Ba considera chiar că ar fi fost de rău-augur s-o înnoiască acolo, aproape ca și cum ar fi admis că n-avea să aibă alte ocazii, mai bune. Totuși, îi părea rău să n-o vadă și ceilalți, și, deși nu era frig, se gândi s-o îmbrace măcar până la croitorul regimentului, de unde avea să-și cumpere o altă manta, obișnuită.

Ieși deci din cameră și porni în jos pe scări, admirându-și, acolo unde lumina i-o permitea, linia elegantă a propriei umbre. Totuși, pe măsură ce cobora spre inima Fortăreței, mantaua părea că-și pierde, într-un anumit fel, din strălucirea inițială. Mai mult încă, Drogo își dădu seama că nu izbutea s-o poarte cu naturalețe: avea impresia că-i ceva neobișnuit, bătător la ochi.

Și părea chiar să se bucure că scările și coridoarele erau aproape pustii. Un căpitan cu

care, în cele din urmă, se întâlni, îi răspunse la salut fără a-i arunca măcar o singură privire mai mult ca de obicei. Nici puținii soldați pe care-i întâlni nu-și întoarseră capul ca să-l privească.

Coborî pe o scară îngustă, în spirală, tăiată în corpul unui zid, și pașii săi se auzeau răsunând deasupra și dedesubt, ca și cum ar fi fost ai altcuiva. Pulpanele elegante ale mantalei atingeau, legănându-se în mers, zidurile albe de mucegai. Drogo ajunsese astfel în subterane. Atelierul croitorului Prosdocimo era instalat într-un subsol. Printr-o fereastră aflată chiar la nivelul solului, cobora, în zilele senine, o rază de lumină, dar în seara aceea se și aprinseseră lămpile.

— Bună seara, domnule locotenent, spuse Prosdocimo, croitorul regimentului, de îndată ce-l văzu intrând.

În încăpere nu erau luminate decât câteva porțiuni mici: un pupitru unde scria un bătrânel și masa la care lucrau trei ajutoare tinere. De jur împrejur atârnavă fără viață, cu sinistra uitare de sine a unor spânzurați, zeci și zeci de uniforme, mantale și pelerine.

— Bună seara, răspunse Drogo. Aș dori o manta, o manta care să nu coste prea scump. Dacă mă ține patru luni, e de-ajuns.

— Dați-mi voie, zise croitorul zâmbind cu o curiozitate bănuitoare, apucând o pulpană a mantalei lui Drogo și ridicând-o la lumină; avea gradul de sergent-major, dar calitatea sa de croitor al regimentului părea să-i confere dreptul de a-și aborda superiorii cu o anumită familiaritate ironică. Frumoasă stofă, foarte frumoasă, cred că v-a costat o avere, cei de la oraș nu se joacă – și îl măsură pe locotenent din cap până-n picioare, cu ochiul omului de meserie, apoi clătină din cap, făcând să-i

tremure obrazii plini și roșii. Ce păcat însă...

— Păcat, de ce?

— Păcat că gulerul e atât de îngust, nu prea e de militar.

— Așa se poartă acum, ripostă Drogo, cu superioritate.

— O fi poate la modă gulerul îngust, zise croitorul, dar pentru noi, militarii, nu există modă. Moda trebuie să fie regulamentul, iar regulamentul spune clar: „gulerul mantalei strâns pe gât, croit în formă de centiron, înalt de șapte centimetri”. Poate că dumneavoastră, domnule locotenent, dacă mă vedeți în bârlogul ăsta, credeți că sunt un cârpaci de trei parale.

— De ce? făcu Drogo. Dimpotrivă.

— Dumneavoastră credeți, probabil, că sunt un cârpaci oarecare. Dar mulți ofițeri mă stimează, chiar și în oraș, și încă ofițeri de valoare. Eu mă aflu aici în mod ab-so-lut provi-zo-riu, și scandă ultimele cuvinte ca pe o premisă foarte importantă.

Drogo nu știa ce să răspundă.

— Aștept de la o zi la alta să plec, continuă Prosdocimo. Dacă n-ar fi domnul colonel, care nu vrea să mă lase să plec... dar voi, ăștia, ce găsiți de râs?

În penumbră se auzise într-adevăr râsul înăbușit al celor trei ajutoare; acum își plecaseră capetele, ca și cum ar fi fost cu totul absorbiți de lucru. Bătrânelul continua să scrie, prefăcându-se că-și vede de treaba sa.

— Ce anume e de râs? repetă Prosdocimo. Prea vi se pare că sunteți deștepți. O să vedeți voi într-o bună zi.

— Chiar, spuse Drogo, ce e de râs?

— Sunt niște proști, urmă croitorul. Nu trebuie să-i băgați în seamă.

În clipa aceea se auziră pași coborând pe scară și în atelier intră un soldat. Prosdocimo era chemat sus, de sergentul-major de la magazia de efecte.

— Iertați-mă, domnule locotenent, spuse croitorul. E o obligație de serviciu. În două minute sunt înapoi.

Și o porni în sus pe scări, în urma soldatului.

Drogo se așeză, pregătindu-se să-l aștepte. Plecând „patronul”, cele trei ajutoare își întrerupseră lucrul. Bătrânelul își desprinsese, în sfârșit, privirile de pe hârtiile sale, se ridică în picioare și se apropie de Giovanni șchiopătând.

— L-ați auzit? îl întreabă cu un ton ciudat, făcând un semn ca pentru a arăta spre croitorul care ieșise. L-ați auzit? Știți, domnule locotenent, de câți ani e aici, la Fortăreață?

— Deh, nu știu...

— De cincisprezece ani, domnule locotenent, de cincisprezece ani blestemați, și continuă să repete aceeași poveste: mă aflu aici în mod provizoriu, aștept de la o zi la alta...

Careva dintre ucenici șușoti ceva. Probabil că era unul din subiectele de care râdeau de obicei. Bătrânelul nu le dădu însă nicio atenție.

— Dar nu se va clinti niciodată de aici, spuse. El, domnul colonel, comandantul, și mulți alții vor rămâne aici până vor crăpa. E ca un fel de boală, băgați de seamă și dumneavoastră, domnule locotenent, sunteți nou aici, abia ați venit, aveți grijă până nu e prea târziu...

— Să am grijă de ce?

— Să plecați de îndată ce va fi posibil, să nu care cumva să vă molipsiți și dumneavoastră de aceeași boală.

— Eu am venit doar pentru patru luni, rosti Drogo, și nu am nici cea mai vagă intenție să rămân aici.

— Totuși, băgați de seamă, domnule locotenent! insistă bătrânul. Începutul l-a făcut domnul colonel Filimore. Se pregătesc evenimente importante, ne tot spunea, îmi amintesc foarte bine, sunt vreo optsprezece ani de-atunci. „Evenimente”, nici mai mult nici mai puțin, așa spunea. Sunt chiar vorbele sale. Și-a băgat în cap că Fortăreața e foarte importantă, mult mai importantă decât toate celelalte, că cei din oraș nu pricep nimic.

Vorbea rar, făcând pauze, astfel încât tăcerea să dea greutate anumitor cuvinte.

— Și-a băgat în cap că Fortăreața e extrem de importantă, că trebuie să se întâmple ceva.

Drogo zâmbi.

— Să se întâmple ceva? Adică un război?

— Cine știe, orice se poate, chiar și un război.

— Un război dinspre deșert?

— Dinspre deșert, probabil, confirmă bătrânelul.

— Dar cine, cine ar putea să năvălească dintr-acolo?

— De unde vreți să știu eu? N-o să năvălească nimeni, bineînțeles. Dar domnul colonel-comandant a cercetat documentele, spune că mai sunt încă tătari, o rămășiță a străvechilor hoarde care pradă în dreapta și în stânga.

În penumbra de la masă se auzi râsul batjocoritor și totodată idiot al celor trei ajutoare.

— Și sunt destui aici care așteaptă, continuă bătrânelul. Iată, domnul colonel, domnul căpitan Stizione, domnul căpitan Ortiz, domnul locotenent-colonel, în fiecare an li se pare că trebuie să se întâmple ceva, și tot așa, până vor fi scoși la pensie. Se întrerupse, își clătină capul într-o parte ca și cum ar fi tras cu

urechea. Mi s-a părut că aud pași, spuse.

Dar nu venea nimeni.

— Nu aud nimic, făcu Drogo.

— Chiar și Prosdocimo! reluă bătrânelul. E un simplu sergent-major, croitorul regimentului, dar s-a luat după ei. Chiar și el așteaptă, au trecut de atunci cincisprezece ani... Dar dumneavoastră nu sunteți convins de toate astea, domnule locotenent, vă văd, tăceți și vă gândiți că sunt doar povești. Și adăugă, aproape implorându-l: aveți grijă, vă spun, o să vă lăsați convins, până la urmă veți rămâne și dumneavoastră aici, mi-e de ajuns să mă uit în ochii dumneavoastră.

Drogo tăcea, gândindu-se că nu e de demnitatea unui ofițer să se mărturisească unui asemenea amărât.

— Dar dumneata, întrebă, dumneata ce faci aici?

— Eu? făcu bătrânelul. Eu sunt fratele lui, lucrez cu el aici.

— Fratele lui? Fratele mai mare?

— Exact – și bătrânelul zâmbi –, fratele mai mare. Și eu am fost militar cândva, apoi mi-am rupt un picior și am ajuns aici, unde mă vedeți.

În tăcerea din subterană, Drogo își auzi deodată loviturile propriei inimi care începuse să bată puternic. Deci până și bătrânelul refugiat în bârlogul acesta pentru a ține socotelile, până și creatura asta neînsemnată și umilă aștepta un destin eroic? Giovanni se uită țintă în ochii lui și celălalt clătină ușor din cap, cu o tristețe amară, ca și cum ar fi vrut să admită că așa era, că într-adevăr nu există nicio scăpare: așa suntem făcuți – păreau să spună privirile sale – și nu ne vom lecu niciodată.

Și poate pentru că în cine știe ce parte a scărilor se deschisese o ușă, acum se auzeau,

filtrate de ziduri, glasuri omenești îndepărtate, fără să se poată ști prea bine de unde veneau; la răstimpuri încetau, lăsând în urmă un vid, apoi se iscau din nou, se îndepărtau și reveneau, ca o lentă respirație a Fortăreței.

Drogo înțelegea, în sfârșit. Privea fix umbrele uniformelor tremurătoare în lumina oscilantă a felinarelor și se gândi că în clipa aceea chiar, colonelul, ascuns în biroul său, în taină, deschisese fereastra spre miazănoapte. Era absolut sigur: într-un ceas atât de trist ca acela, din pricina întunericii și a toamnei, comandantul Fortăreței privea spre miazănoapte, spre abisurile întunecate ale trecătorii.

Dinspre deșertul de la miazănoapte trebuia să vină norocul lor, aventura, ceasul miraculos care măcar o dată în viață bate pentru fiecare. Pentru această eventualitate nedeslușită, care cu trecerea timpului părea să devină tot mai nesigură, bărbați în toată firea își iroseau acolo, în munți, cei mai frumoși ani din viață.

Nu se putuseră resemna la o existență obișnuită, la bucuriile oamenilor de rând, la un destin burghez; umăr la umăr, trăiau cu aceeași speranță, dar fără să și-o mărturisească vreodată, poate pentru că nu-și dădeau seama de ea, sau poate pur și simplu pentru că erau soldați și nu voiau să dea în vileag o taină atât de îndrăgită.

Chiar și Tronk, probabil. Tronk visa la articolele regulamentului, la disciplina de fier, la orgoliul responsabilității scrupuloase și-și făcea iluzia că asta îi era de ajuns. Totuși, dacă cineva i-ar fi spus: așa va fi mereu, până la sfârșit, totul la fel până la capăt, chiar și el s-ar fi trezit. Imposibil, ar fi spus. Trebuie, totuși, să se întâmple ceva deosebit, ceva într-adevăr

excepțional, ca să poți spune: acum, chiar dacă totul s-a sfârșit, nu-i nimic, a meritat!

Drogo pătrunsese secretul lor naiv și se gândi, cu un sentiment de ușurare, că el era departe de toate astea – spectator imun. Peste patru luni, slavă Domnului, avea să plece de acolo pentru totdeauna. Tulburea vrajă a vechii cetății se destrămasese în chip ridicol. Așa gândea. Dar de ce oare bătrânelul continua să-l privească țință, cu expresia aceea ambiguă? De ce oare Drogo simțea nevoia să fredoneze o melodie, să bea un pahar de vin, să iasă la aer? Poate pentru a-și demonstra sie însuși că era într-adevăr liber și liniștit?

VIII

Iată-i pe noii prieteni ai lui Giovanni Drogo, locotenenții Carlo Morel, Pietro Angustina, Francesco Grotta, Max Lagorio. Stăteau cu toții la popotă, la ceasul acela târziu. Nu mai rămăsese decât o ordonanță, rezemată de tocul unei uși îndepărtate, portretele foștilor colonei, înșirate în ordine pe pereții din jur cufundați în penumbră. Pe fața de masă albă, opt sticle negre, în dezordinea de după cină.

Erau toți oarecum înfierbântați, puțin din pricina vinului, puțin din pricina nopții, iar când glasurile lor amuțeau, se auzea ploaia de afară.

Îl sărbătoreau pe contele Max Lagorio, care pleca a doua zi, după doi ani de Fortăreață.

Lagorio spuse:

— Angustina, dacă vii și tu, te aștept.

O spusese cu tonul lui obișnuit, în glumă, dar se înțelegea că vorbea serios.

Și Angustina împlinise doi ani de serviciu, dar nu voia să plece. Palid, Angustina privea cu veșnicul său aer de indiferență, ca și cum camarazii săi nu-l interesau în niciun fel, și s-ar fi aflat acolo doar dintr-o pură întâmplare.

— Angustina! repetă Lagorio aproape cu un strigăt, amețit. Dacă vii și tu, te aștept, sunt dispus să mai aștept trei zile.

Locotenentul Angustina nu răspunse, schițând un zâmbet ușor, de îngăduință. Uniforma lui albastră, decolorată de soare,

ieșea din comun, față de celelalte, printr-un fel de eleganță neglijentă, de nedefinit.

Lagorio se adresa celorlalți, lui More, lui Grotta, lui Drogo:

— Spuneți-i și voi! Și puse mâna dreaptă pe umărul lui Angustina. I-ar face bine să vină în oraș.

— Mi-ar face bine? întrebă Angustina mimând curiozitatea.

— Te-ai simți mai bine la oraș, ce mai! Și, de altfel, după părerea mea, asta-i valabil pentru toți.

— Dar mă simt foarte bine, spuse, sec, Angustina. Nu am nevoie de îngrijiri.

— Dar nici n-am afirmat că ai avea nevoie de îngrijiri. Am spus doar că ți-ar face bine.

Așa îl îndemna Lagorio, în timp ce afară, în curtea interioară, se auzea ploaia. Angustina își netezea cu două degete mustața; era plictisit, se vedea bine.

Lagorio continuă:

— La maică-ta, la ai tăi, nu te gândești deloc? Imaginează-ți numai când mama ta va...

— Maică-mea va ști să se resemneze, răspunse Angustina cu un subînțeles amar.

Lagorio pricepu și schimbă subiectul.

— Haide, Angustina, închipuiește-ți, dacă ai pica poimâine așa, pe neașteptate, la Claudina. Sunt doi ani de când nu te-a văzut...

— Claudina... făcu Angustina plictisit. Care Claudina? Nu-mi amintesc...

— Ei bravo, nu-ți amintești! Cu tine nu se poate vorbi chiar despre nimic în seara asta, ăsta-i adevărul! Doar nu e niciun secret, nu? Erai văzut împreună cu ea zi de zi.

— Ah, acum îmi amintesc! exclamă Angustina, pentru a se arăta politicoș. Exact, Claudina, închipuiește-ți, probabil nici măcar

nu-și mai aduce aminte că exist...

— Hai, lasă, se știe doar că toate femeile se îndrăgostesc de tine, nu mai face pe modestul acum! exclamă Grotta, iar Angustina îl privi ținută, fără să clipească, vizibil surprins de atâta platitudine.

Tăcură. Afară, în noapte, sub ploaia de toamnă, patrulau santinelele. Apa răpăia pe terase, gâlgăia în streșini, se prelingea pe ziduri. Afară era noapte adâncă și Angustina avu un ușor acces de tuse. Părea straniu că din pieptul unui tânăr atât de rafinat putea să iasă un sunet atât de dizgrațios. Dar el tușea cu o anumită moderație bine dozată, plecându-și de fiecare dată capul, ca și cum ar fi vrut să spună că nu putea s-o înăbușe, în fond era ceva care nu-i aparținea, o suporta doar, dintr-un fel de resemnare, pentru că n-avea ce face. Astfel, își transforma tusea într-un fel de alintare capricioasă, demnă de a fi imitată.

Cu toate acestea, se așternuse o tăcere penibilă, pe care Drogo simți nevoia să o rupă.

— Spune-mi Lagorio, întrebă el, la ce oră pleci mâine?

— Pe la zece, cred. Aș fi vrut să plec ceva mai devreme, dar mai trebuie să-mi iau rămas-bun și de la colonel.

— Colonelul se trezește la cinci, fie vară sau iarnă, la ora cinci e în picioare, n-o să te faci desigur să-ți pierzi timpul.

Lagorio râse.

— Numai că eu nu mă scol la cinci, cel puțin ultima dimineață aș vrea să-mi tihnească, nu mă gonește nimeni de la spate.

— Așa, poimâine ai și ajuns, sublinie Morel cu invidie.

— Pur și simplu nici nu-mi vine să cred, v-o jur! exclamă Lagorio.

— Ce nu-ți vine să crezi?

— Că peste două zile voi fi în oraș – (o pauză) –, și încă pentru totdeauna.

Angustina era palid, nu-și mai mângâia mustățile, ci privea fix înaintea, în penumbră. În încăperea plutea acum, apăsătoare, conștiința nopții, când temerile ies din zidurile îmbătrânite și tristețea capătă un fel de farmec, când sufletul își flutură orgolios aripile peste omenirea adormită. Ochii sticloși ai coloneilor din tablourile mari păreau să exprime preziceri eroice. Iar afară continua să răpăie ploaia.

— Îți dai seama, urmă Lagorio, neîndurător, poimâine seară, la ora asta, voi fi poate la familia Consalvi. Lume bună, muzică, femei frumoase! spunea, repetând o veche placă.

— Ce idee! răspunse cu dispreț Angustina.

— Sau poate, continuă Lagorio cu cele mai bune intenții, numai pentru a-și convinge prietenul, iată, poate că e chiar mai bine, am să mă duc la Troni, unchiu-tău, acolo vine întotdeauna lume simpatică, „toți sunt niște *gentleman*”, cum ar spune Giacomo.

— Ah, ce idei! spuse Angustina.

— În orice caz, făcu Lagorio, poimâine, eu unul, mă voi duce la petrecere, iar tu vei face de serviciu. Voi hoinări prin oraș (și zâmbea la gândul ăsta), iar la tine va veni în inspecție căpitanul: „Nimic de semnalat, santinela Martini s-a simțit rău”. La orele două te va trezi sergentul: „Domnule locotenent, e ora de rond” – te va trezi la orele două, pot să jur, și exact la aceeași oră eu voi fi în pat cu Rosaria.

Erau neghioabele răutăți inconștiente ale lui Lagorio, cu care se obișnuiseră cu toții. Dar chemată la viață de cuvintele acestea, în mintea colegilor se ivi imaginea orașului îndepărtat, cu edificiile sale și bisericile imense, cu cupolele

înalte, cu bulevardele romantice de-a lungul fluviului. La ora aceea, se gândeau ei, plutea probabil o ceață ușoară, iar felinarele împrăștia o lumină slabă, gălbuie; la ora aceea, negre perechi pe străzile solitare, strigăte la birjari în fața imenselor uși cu geamuri prin care se revărsau râurile de lumină strălucitoare ale Operei, ecouri de viori și râsete, glasuri de femei (de sub portalurile întunecoase ale caselor bogate), ferestre luminate la înălțimi amețitoare, prin labirintul acoperișurilor; fascinantul oraș, cu visele lor de tinerețe, cu aventurile sale necunoscute încă.

Toți se uitau acum, pe furiș, la chipul lui Angustina, împovărat de o nemărturisită sfârșeală; se aflau acolo – abia acum înțelegeau – nu pentru a-l sărbători pe Lagorio care pleca, ci, de fapt, pentru a-și lua rămas-bun de la Angustina, ca de la singurul care avea să rămână. Unul câte unul, după Lagorio, când le va veni rândul, aveau să plece și ceilalți, Grotta, Morel și, înaintea lor chiar, Giovanni Drogo, care n-avea să stea decât patru luni. Angustina, în schimb, avea să rămână acolo, nu izbuteau să înțeleagă de ce, dar știau bine că așa va fi. Și cu toate că simțeau nedeslușit că și de data asta el se supunea aceluia stil ambițios de viață al său, nu erau în stare să-l invidieze: în fond, părea o manie absurdă.

Și de ce oare Angustina – ce snob îngrozitor! — continua să zâmbească? De ce oare, bolnav cum e, nu aleargă să-și facă bagajele, de ce nu se pregătește de plecare și continuă să privească țință în întuneric? La ce se gândește? Ce orgoliu ascuns îl reține la Fortăreață? Așadar, și el? Privește-l, Lagorio, tu, care-i ești prieten, privește-l bine cât mai ai vreme, fă în așa fel încât chipul lui să ți se întipărească în minte așa

cum e în seara asta, cu nasul subțire, cu privirea absentă, cu surâsul acela ingrat, poate într-o zi ai să înțelegi de ce nu a vrut să te urmeze, ai să afli ce se ascunde dincolo de fruntea sa imobilă.

Lagorio plecă în dimineața următoare. Cei doi cai ai săi și ordonanța îl așteptau în fața porții Fortăreței. Cerul era înnoirat, dar nu ploua. Pe chipul său se citea mulțumirea. Își părăsise în grabă camera, fără să mai arunce o privire în jur, și nici nu-și întoarse capul când ieși afară, pentru a mai privi Fortăreața. Meterezele se aflau deasupra lui, întunecate și severe. Santinela din poartă stătea nemișcată, pe vasta esplanadă nu se vedea nici țițenie de om. Dintr-o gheretă din spatele fortului răzbăteau lovituri ritmice de ciocan.

Angustina coborâse ca să-și ia rămas bun de la camaradul său. Mângâie ușor calul.

— Încă mai e frumos animalul, spuse.

Lagorio pleca, se întorcea în orașul lor, la o viață ușoară și plăcută. El însă rămânea acolo și se uita cu o expresie de nepătruns la camaradul care își făcea de lucru pe lângă cai: se străduia să zâmbească.

— Pur și simplu, nici nu-mi vine să cred că plec, spuse Lagorio. Fortăreața asta era o adevărată obsesie pentru mine.

— Când ajungi, du-te și salută-i pe ai mei, zise Angustina fără să-l privească. Spune-i mamei că sunt bine, sănătos.

— N-ai nicio grijă, răspunse Lagorio. Știi, mi-a părut tare rău ieri seară. Suntem două naturi total diferite; în fond, n-am priceput niciodată exact ce se petrece în mintea ta. Toate astea mi se par pur și simplu niște ciudățenii, dar nu știu ce să spun, poate că, de fapt, tu ai dreptate.

— Am și uitat, făcu Angustina, sprijinindu-și

mâna dreaptă de crupa calului și privind în pământ. Doar nu-ți închipui că m-am supărat!

Erau doi oameni diferiți într-adevăr, cu gusturi diferite, deosebiți prin inteligență și cultură. Și era chiar surprinzător să-i vezi împreună, atât de netă era superioritatea lui Angustina față de celălalt. Și totuși, erau prieteni: dintre toți cei aflați acolo, Lagorio era poate singurul care, instinctiv, îl înțelegea, care suferea pentru el, aproape că se rușina să plece în prezența lui, ca de o bravadă prostească și nu izbutea să se hotărască.

— Dacă o vezi pe Claudina, mai spuse Angustina cu un glas lipsit de expresie, salut-o, ba nu, mai bine să nu-i spui nimic.

— Oh, dar o să mă întrebe ea, dacă o întâlnesc! Doar știe foarte bine că ești aici!

Angustina tăcu.

— Atunci, spuse Lagorio care sfârșise de pus la punct cu ajutorul ordonanței ranița de drum, poate e mai bine să plec, se face prea târziu. La revedere!

Îi strânse prietenului mâna și, cu o mișcare elegantă, sări în șa.

— Adio, Lagorio! exclamă Angustina. Drum bun!

Stând drept în șa, Lagorio îl privea; nu era foarte inteligent, dar un glas tainic îi spunea că poate n-aveau să se mai vadă niciodată.

O lovitură de piteni și calul porni. Atunci Angustina ridică ușor mâna dreaptă, pentru a face un semn, ca și cum ar fi vrut să-și cheme înapoi camaradul, ca să mai zăbovească o clipă, căci mai avea să-i spună ceva important. Lagorio văzu gestul cu coada ochiului și se opri la vreo douăzeci de metri.

— Ce-i? întreabă el. Voiai să-mi spui ceva?

Dar Angustina își lăsă brațul în jos,

reluându-și atitudinea absentă, de mai înainte:

— Nimic, nimic, răspunse. De ce?

— Așa mi s-a părut, spuse Lagorio perplex, și se îndepărtă pe esplanadă, legănându-se în șa.

IX

Terasele Fortăreței erau albe, la fel și trecătoarea, înspre sud, precum și deșertul dinspre miazănoapte. Zăpada acoperise în întregime contraforturile, așternuse un fel de cornișă fragilă de-a lungul crenelurilor, se prăvălea de pe streșini cu bufnituri scurte, iar la răstimpuri, dintr-o pricină de neînțeles, se desprindea de pe buza râpelor, iar mase monstruoase bubuiau în abisuri, stârnind trâmbe albe.

Nu era prima zăpadă care cădea, ci a treia sau a patra, și era tocmai o mărturie că se scursese multă vreme de când se afla acolo. „Parcă ieri am venit la Fortăreață”, își spunea Drogo, și chiar așa era. Părea c-a fost ieri, și totuși timpul se scursese deopotrivă, cu ritmul său egal, identic pentru toți oamenii, nici mai lent pentru cei mai fericiți, nici mai grabnic pentru nenorociți.

Alte trei luni trecuseră nici încet, nici repede. Crăciunul rămăsese în urmă, venise Anul Nou aducând, pentru câteva clipe, oamenilor, speranțe stranii. Giovanni Drogo se și pregătea de plecare. Mai avea nevoie doar de formalitatea vizitei medicale, cum îi făgăduise maiorul Matti, și apoi era liber să plece. Stăruia să-și repete că va trăi un eveniment plăcut, că în oraș îl așteaptă o viață ușoară, amuzantă și fericită poate, și totuși nu se simțea mulțumit.

În ziua de zece ianuarie intră în biroul

doctorului, aflat la ultimul etaj al Fortăreței. Medicul se numea Ferdinando Rovina, avea peste cincizeci de ani, o față flască și inteligentă, pe care se citea o oboseală resemnată; nu purta uniformă, ci o haină lungă, închisă la culoare, ca de magistrat. Ședea la masa lui, cu tot felul de cărți și hârtii în față; dar Drogo, intrând aproape pe neașteptate, își dădu seama imediat că medicul nu făcea nimic, că pur și simplu stătea nemișcat, gândindu-se la cine știe ce.

Fereastra dădea spre curtea Fortăreței, de unde se înălța un zgomot de pași cadențați, deoarece se lăsase seara și începea schimbul gărzilor. De la fereastră se vedea o porțiune din zidul din față și cerul neobișnuit de senin. Cei doi se salutară și Giovanni avu ocazia să constate foarte repede că medicul era la curent cu cazul său.

— Corbii își fac cuib, iar rândunelele se duc, spuse Rovina în glumă și scoase dintr-un sertar o mapă, cu un formular tipărit.

— Dumneavoastră poate nu știți, doctore, că am ajuns aici dintr-o eroare, răspunse Drogo.

— Toți, băiete dragă, au ajuns aici dintr-o eroare, replică medicul, cu o aluzie patetică la el însuși. Chiar și cei care au rămas pe loc.

Drogo nu înțelegea prea bine ce voia să spună doctorul și se mulțumi să zâmbească.

— Oh, nu e un reproș! Faceți foarte bine, voi tinerii, că nu rămâneți să mucegați aici, continuă Rovina. În oraș aveți cu totul alte posibilități. Chiar și eu mă gândesc, uneori, dacă aș putea...

— Dar de ce? întrebă Drogo. N-ați putea să vă transferați?

Doctorul făcu un gest cu brațele, ca și cum ar fi auzit o enormitate.

— Să mă transfer? Și râse cu poftă. După douăzeci și cinci de ani, de când sunt aici... Prea târziu, băiete, trebuia să mă gândesc mai demult!

Poate ar fi dorit ca Drogo să-l mai contrazică, dar cum locotenentul tăcu, trecu direct la subiect: îl invită pe Giovanni să ia loc, îl rugă să-i spună numele și prenumele, pe care le scrisese la locul cuvenit, pe formularul reglementar.

— Bine, conchise. Dumneata suferi de unele tulburări ale aparatului cardio-vascular, nu-i așa? Organismul dumitale nu rezistă la altitudinea asta, nu? E bine așa?

— E bine și așa, consimți Drogo. Dumneavoastră sunteți cel mai bun arbitru în treburile acestea.

— Să prescriu și o permisie pentru convalescență, dacă tot am ajuns aici? Întrebă doctorul, făcând cu ochiul.

— Vă mulțumesc, răspunse Drogo, dar n-aș vrea să exagerez.

— Cum crezi. Atunci fără permisie. Eu, la vârsta dumitale, nu aveam asemenea scrupule.

În loc să se așeze pe scaun, Giovanni se apropiase de fereastră și din când în când se uita în jos, la soldații aliniați pe zăpada albă. Soarele abia apusese, iar printre metereze se răsfiga o penumbră albastră.

— Mai mult de jumătate dintre voi, după trei-patru luni vreți să plecați, rosti doctorul cu o ușoară mâhnire, învăluit și el acum în penumbră, încât nu pricepeai cum de mai vedea să scrie. Și eu, dacă aș putea să dau timpul înapoi, aș face la fel... dar acum, după atâta vreme, e păcat...

Drogo asculta fără interes, preocupat să privească pe fereastră. Și deodată i se păru că

vede zidurile gălbui ale fortăreței alungindu-se mult, spre cerul ca de cristal, iar deasupra lor, în văzduh, și mai înalte încă, turnuri solitare, metereze întortocheate, încununate de zăpadă, terase aeriene și redute pe care nu le observase niciodată mai înainte. O lumină limpede, dinspre apus, le mai învăluia încă, făcându-le să strălucească tainic și dăruindu-le cu o impenetrabilă viață. Drogo nu-și dăduse seama până atunci că Fortăreața era atât de complicată și imensă. Văzu o fereastră – (sau o barbacană?) – deschisă spre trecătoare, la o înălțime aproape de necrezut.

Acolo sus se aflau probabil oameni pe care nu-i cunoștea, poate chiar vreun ofițer ca și el, cu care ar fi putut să fie prieten. Văzu umbrele geometrice de abisuri între bastioane, văzu firave punți suspendate între acoperișuri, stranii portale baricadate de-a lungul zidurilor străvechi, ferestre astupate, în metereze streșini lungi, gârbovite de ani.

Văzu, printre felinare și torțe, proiectați pe fundalul plumburiu al curții, soldați gigantici și cutezători scoțându-și baionetele. Ei alcătuiau, pe albul strălucitor al zăpezii, șiruri negre și neclintite, ca de fier. Erau nespuse de frumoși; și stăteau ca pietrificați, în vreme ce o trompetă începuse să răsună. Sunetele se multiplicau în aer, vii și strălucitoare, pătrunzând drept în inimi.

— Unul câte unul plecați cu toții, murmura Rovina în semiîntuneric. Până la urmă o să rămânem numai noi, bătrânii. Anul ăsta...

Trompeta răsună jos, în curtea Fortăreței – un sunet pur de glas omenesc și de metal totodată. Mai vibră o dată cu avânt războinic. Apoi, tăcând, lăsă în urmă o vrajă de nespuse, ce pătrunse până și în biroul doctorului. Se

așternuse o tăcere atât de adâncă, încât se putură auzi pași apăsați scârțâind pe zăpada înghețată. Colonelul, în persoană, coborâse ca să salute garda. Trei sunete de o frumusețe neasemuită sfâșiară văzduhul.

— Cine a mai rămas dintre voi ăștia? continua să se plângă doctorul. Locotenentul Angustina, unicul. Și Morel, pot să pun pariu, la anul va pleca și el de aici, să-și îngrijească sănătatea. Și el, pariez, se va îmbolnăvi până la urmă...

— Morel? murmură Drogo, pentru a-i da totuși o dovadă că-l ascultase. Morel, bolnav? întrebă el, căci nu auzise decât ultimele cuvinte.

— Oh, nu, făcu doctorul. E un fel de metaforă.

Deși fereastra era închisă, se auzeau încă pașii apăsați ai colonelului. În lumina amurgului, baionetele, perfect aliniate, păreau tot atâtea fâșii de argint. Din depărtări nedefinite răzbăteau ecouri de trompete – poate sunetul de mai înainte, răsfrânt de labirintul zidurilor.

Doctorul tăcea. Apoi se ridică de pe scaun și spuse:

— Iată certificatul. Mă duc să-l dau la semnat domnului comandant. Împături hârtia și o puse într-o mapă, luă din cuier mantaua și o căciulă mare de blană. Vii și dumneata, locotenente? întrebă. Dar la ce te tot uiți?

Pichetele care intrau în gardă lăsaseră jos armele și se îndreptau, unul după altul, spre diferitele puncte ale Fortăreței. Cadența pașilor lor făcea o rumoare surdă pe zăpadă, iar în văzduh mai plutea încă muzica alămurilor. Apoi, oricât ar părea de neverosimil, zidurile, asediate acum de întuneric, se înălțară încet

spre zenit, iar de pe culmile lor tivite cu zăpadă începură să se desprindă nori albi, asemeni unor egrete navigând spre spațiile siderale.

În mintea lui Drogo se ivi amintirea orașului său, o imagine spălăcită, străzi zgomotoase sub ploaie, statui de ipsos, umiditate de cazărmi, dangăt trist de clopote, fețe obosite și descompuse, după-amieze nesfârșite, acoperișuri prăfuite.

Aici însă se apropia grandioasa noapte a munților, cu norii gonind deasupra Fortăreței, cu prevestiri minunate. Și dinspre miazănoapte, dinspre nordul invizibil de dincolo de ziduri, Drogo simțea înaintând, implacabil, propriu-i destin.

Medicul se afla acum în prag.

— Doctore, doctore, spuse Drogo gata-gata să se bâlbâie. Mă simt foarte bine.

— Știu asta, răspunse medicul. Ce-ți închipuiai?

— Mă simt foarte bine, repetă Drogo, aproape nemairecunoscându-și propria-i voce. Mă simt sănătos și vreau să rămân.

— Să rămâi aici, la Fortăreață? Nu mai vrei să pleci? Dar ce s-a petrecut cu dumneata?

— Nu știu, răspunse Giovanni. Dar nu pot să plec.

— Oh! exclamă Rovina, apropiindu-se de el. Dacă într-adevăr nu glumești, îți jur că sunt fericit!

— Nu glumesc, nu! făcu Drogo, care își simțea exaltarea transformându-se într-o stranie durere, aproape vecină cu fericirea. Doctore, aruncă te rog hârtia aia!

X

Așa trebuia să se întâmple, și asta fusese poate hotărât de multă vreme, adică din ziua aceea îndepărtată când Drogo ajunsese pentru prima dată, alături de căpitanul Ortiz, la marginea podișului deschis, iar Fortăreața îi apăruse în fața ochilor în strălucirea apăsătoare a după-amiezii.

Drogo se decisese să rămână acolo, reținut de o dorință, dar nu numai de aceasta; gândul eroic poate n-ar fi fost de ajuns pentru o asemenea hotărâre. Deocamdată era convins că a făcut un gest nobil și se minuna singur, cu cea mai deplină sinceritate, descoperindu-se mai bun decât ar fi crezut vreodată. Abia după ce aveau să treacă mai multe luni, întorcându-și privirile înapoi, va recunoaște adevăratele motive meschine care-l legau de Fortăreață.

Ar fi putut să răsune oricât trompetele, să se audă marșuri de război, ar fi putut chiar să vină dinspre nord oricâte mesaje alarmante, dacă n-ar fi fost decât acestea, el, Drogo, tot ar fi plecat; dar în conștiința lui se și înrădăcinaseră toropeala obișnuințelor, vanitatea militarului, afecțiunea domestică pentru zidurile văzute zilnic. Fuseseră de ajuns patru luni petrecute în ritmul acela monoton de serviciu pentru a-l ademeni și fixa acolo.

Obișnuință devenise serviciul de gardă, care în primele zile i se păruse cumplit de obositor; încetul cu încetul, învățase pe de rost

regulamentele, expresiile obișnuite, maniile superiorilor, topografia redutelor, posturile santinelor, ungherele unde nu sufla vântul, limbajul trompetelor. Autoritatea de stăpân absolut de care se bucura în timpul serviciului îi procura o satisfacție deosebită și prețuia respectul mereu crescând pe care i-l arătau soldații și subofițerii; până și Tronk își dăduse seama cât de serios și de scrupulos era și aproape că începuse să-l îndrăgească.

Obișnuință deveniseră camarazii, pe care îi cunoștea acum atât de bine, încât până și cele mai subtile aluzii ale lor nu-l mai puteau lua prin surprindere; și ore în șir, seara, ședea la palavre împreună, vorbind despre cele ce se petreceau în oraș, întâmplări care, din pricina depărtării, dobândeau dimensiuni fantastice. Obișnuință, popota bună și comodă, căminul primitiv din sala de întrunire a ofițerilor, cu focul arzând zi și noapte; zelul ordonanței, un om de ispravă, pe nume Geronimo, care încetul cu încetul îi învățase toate tabieturile.

Obișnuință, plimbările făcute din când în când cu Morel în satul cel mai apropiat: două ore bune de mers călare de-a lungul unei strungi înguste pe care o cunoștea acum ca-n palmă, un han unde se puteau vedea, în sfârșit, și câteva chipuri noi, unde se pregăteau niște prânzuri sardanapalice și se auzeau râsetele voioase ale fetelor cu care se putea face dragoste.

Obișnuință, nebuneștile curse călare, cutreierând esplanada din spatele Fortăreței – competiții de cutezanță între camarazi – în după-amiezele libere, precum și lungile partide de șah jucate, seara, cu atâta zel, încât ajungeau uneori chiar să se certe, și-n care adesea Drogo ieșea învingător (însă căpitanul Ortiz spusese:

aşa e întotdeauna, nou-sosiții câștigă la început cu regularitate. Tuturor li se întâmplă la fel și își fac iluzia că sunt într-adevăr foarte pricepuți, dar nu e decât o chestiune de noutate, cu timpul însă învață și ei sistemul, și într-o bună zi nu mai slujește la nimic, căci nu se mai lasă păcăliți).

Obişnuință era pentru Drogo camera sa, placidele lecturi nocturne, crăpătura din tavan, deasupra patului, care închipuia un cap de turc, zgomotele cisternei care, cu timpul, îi deveniseră familiare, scobitura lăsată de trupul său în saltea, așternutul care în primele zile îi păruse atât de ostil, iar acum plăcut și primitor, gestul pe care ajunsese să-l facă automat, cunoscând distanța exactă pentru a stinge lampa de gaz și a pune cartea pe noptieră. Știa acum exact cum anume trebuie să se așeze dimineața în fața oglinzii, când se rădea, pentru ca lumina să-i cadă pe față din unghiul cel mai potrivit, cum să toarne apa din cană în lighean, fără să strophească în jur, cum să deschidă broasca încăpățânată a unui sertar, ținând cheia puțin aplecată în jos.

Obişnuință, scârțâitul ușii în zilele ploioase, punctul unde cădea de obicei raza de lună care intra pe fereastră, și deplasarea ei înceată, o dată cu scurgerea orelor, zgomotele din camera de dedesubt, în fiecare noapte, la unu și jumătate fix, când străvechea rană de la piciorul drept a locotenent-colonelului Nicolosi se redeștepta misterios alungându-i somnul.

Toate acestea îi aparțineau acum, deveniseră ale sale și ar fi suferit dacă ar fi trebuit să se despartă de ele. Drogo însă nu știa, nu bănuia că plecarea ar fi însemnat într-adevăr un efort, nici că viața dusă la Fortăreață înghițea zilele una după alta, toate egale între ele, cu o iuțeală

vertiginoasă. Pentru el, ziua de ieri și cea de alaltăieri erau identice, n-ar fi putut să le deosebească; un fapt petrecut cu trei zile înainte sau cu douăzeci ajungea să-i pară deopotrivă de îndepărtat. Astfel se derula, fără ca el să-și dea seama, goana timpului.

Dar deocamdată iată-l, cutezător și lipsit de orice griji, pe terasa celei de a patra redute, într-o noapte senină și înghețată. Din pricina frigului, santinelele patrulau fără încetare, iar pașii lor scârțâiau pe zăpada înghețată. O lună mare își răspândea lumina lăptoasă peste întinderi. Fortul, râpele, podișul pietros dinspre nord erau inundate de o lumină feerică, aidoma celei de basm; strălucea până și perdeaua de neguri încremenită în zare, spre miazănoapte.

Jos, în camera ofițerului de serviciu din corpul redutei, rămăsese aprinsă lampa și flacăra ei pâlpâia ușor, făcând ca umbrele să tremure. Cu puțin timp mai înainte, Drogo se apucase să scrie o scrisoare: trebuia să-i răspundă Mariei, sora lui Vescovi, prietenul său, care, poate, într-o zi, avea să devină soția lui. Dar după ce scrisese două rânduri se ridicase de la masă, nu știa nici el de ce, și urcase pe terasă ca să privească.

Se găsea în partea cea mai de jos a fortăreței, corespunzând depresiunii celei mai adânci a defileului. Chiar în locul acela, în zidul de apărare, se afla poarta prin care se făcea legătura dintre cele două state. Canaturile masive, blindate cu drugi de fier, nu mai fuseseră deschise din vremuri imemorabile. Și pichetul de gardă pentru Reduta Nouă ieșea și intra în fiecare zi pe o portiță secundară, prin care abia se putea strecura un om, supravegheată de o santinelă.

Pentru prima oară Drogo făcea de gardă la

reduta a patra. De îndată ce ieși pe terasă, începu să privească spre dreapta, unde se zăreau stâncile abrupte, acoperite în întregime cu o crustă de gheață, strălucitoare sub razele lunii.

Rafalele de vânt începeau să gonească, pe întinsul bolții, nori mici, albi și să înfoaie mantaua lui Drogo, mantaua lui nouă care avea atâtea semnificații pentru el.

Neclintit, privea țintă la barierele de stânci din față, la depărtările de nepătruns ale nordului, și pulpanele mantalei fluturau ca un steag răsucit în fel și chip. Și așa cum stătea în picioare, neclintit la marginea terasei, cu splendida lui manta fluturând în vânt, Drogo simțea că are în noaptea aceea o măreție aspră și ostășească. Pe lângă el, Tronk, înfodolit într-o manta mare, grosolană, nu părea nici măcar soldat.

— Spune-mi, te rog, Tronk, întreabă Drogo, cu un aer aparent preocupat. E doar o impresie a mea, sau luna, în noaptea asta, e mult mai mare ca de obicei?

— Nu cred, domnule locotenent, răspunse Tronk. Aici, la Fortăreață, întotdeauna pare așa.

Vocile răsunau puternic, ca și cum văzduhul ar fi fost de sticlă. Văzând că locotenentul nu mai are nimic altceva să-i spună, Tronk se îndepărtă de-a lungul bordurii terasei, mânat de veșnica lui grijă de a inspecta garda.

Drogo rămase singur și se simți de fapt fericit. Savura, plin de orgoliu, hotărârea lui de a rămâne acolo, satisfacția amară de a renunța la micile bucurii sigure în schimbul uneia mărețe, cu o scadență îndepărtată și incertă (sau poate că în subconștientul său dăinuia gândul consolator că mai avea tot timpul să plece).

Presimțirea – sau numai o speranță? — unor evenimente nobile și grandioase îl determinase să rămână acolo la Fortăreață, dar putea foarte bine să nu fie decât o amânare, căci nimic, în fond, nu era ireparabil. Avea atâta timp înaintea sa. Partea cea mai frumoasă a vieții îl aștepta abia de acum încolo. Ce nevoie avea să se grăbească? Chiar și femeile, fături grațioase și bizare, însemnau pentru el o fericire sigură, făgăduită în mod precis de către mersul firesc al vieții. Cât timp mai avea înainte! Chiar și un singur an i se părea extrem de lung, iar anii buni abia începuseră și păreau că alcătuiesc o succesiune atât de lungă, încât era imposibil să-i zărești capătul. O comoară intactă încă, și atât de mare, încât te puteai și plictisi.

Nu era nimeni care să-i spună: atenție, Giovanni Drogo! Viața i se părea ineputabilă – iluzie îndărătnică – deși tinerețea începuse deja să i se ofilească. Dar Drogo nu voia să știe de timp. Chiar dacă ar fi avut în fața sa o tinerețe care să dăinuie sute și sute de ani, ca a zeilor, nici asta n-ar fi însemnat mare lucru. Iar el nu avea la dispoziție decât o simplă viață obișnuită, o foarte trecătoare tinerețe omenească, un dar sărman, ai cărei ani îi puteai număra pe degete și care avea să se risipească încă înainte ca el s-o cunoască.

„Cât timp mai am înainte!” se gândea. Și totuși, auzise spunându-se că există oameni care, la un moment dat (părea atât de straniu!), se pregăteau să aștepte moartea, acest fenomen atât de binecunoscut și absurd, care nu putea să aibă nicio legătură cu el. Gândindu-se la toate acestea, Drogo surâdea, în timp ce, îmboldit de frig, începuse să se plimbe în sus și-n jos.

În punctul acela, zidurile urmau panta defileului, formând o scară complicată de terase

și galerii. Sub el, negre pe fundalul alb al zăpezii, Drogo vedea la lumina lunii santinelele înșiruite mișcându-se cu pași mărunți, ce făceau să scârțâie stratul de gheață.

Cea mai apropiată santinelă, pe o terasă aflată mai jos, la vreo zece metri, un ostaș mai puțin friguros decât ceilalți, stătea nemișcat, cu spatele rezemat de un zid, și ai fi zis că adormise. Însă Drogo îl auzi fredonând un cântec de leagăn cu o voce gravă.

Era o înșiruire de cuvinte (pe care Drogo nu izbutea să le înțeleagă), înlănțuite într-o melodie monotonă și nesfârșită. Era strict interzis să vorbești și mai ales să cânti în timpul gărzii. Giovanni ar fi putut să-l pedepsească, dar i se făcu milă gândindu-se la frigul și la singurătatea acelei nopți. Și atunci, începu să coboare pe o mică scară ce ducea la terasă, tușind discret de câteva ori pentru a-l avertiza pe soldat.

Santinela întoarse capul și îndată ce-l văzu pe ofițer își corectă poziția, fără să-și întrerupă însă cântecul monoton. Drogo fu cuprins brusc de furie: oare ce-or fi crezând soldații ăștia, că-și pot bate joc de el? Avea să-i învețe el minte.

Santinela remarcă imediat expresia amenințătoare a lui Drogo, și cu toate că, în urma unei foarte vechi înțelegeri tacite, formalitatea parolei nu se mai practica între soldați și comandantul pichetului de gardă, făcu un exces de zel. Punând mâna pe armă îl întrebă, cu acel ton straniu, folosit la Fortăreață:

— Cine-i acolo?

Drogo se opri pe loc, descumpănit. La o distanță mai mică de cinci metri, poate, la lumina clară a lunii, vedea foarte limpede fața militarului și buzele sale nemișcate. Dar

cântecul nu se întrerupsese. De unde venea atunci glasul acela?

Și în timp ce se gândea la acest lucru ciudat, văzând că soldatul stătea nemișcat, în așteptarea răspunsului, Giovanni rosti mecanic cuvântul de ordine:

— Miracol.

— Mizerie! răspunse santinela și coborî arma la picior.

Urmă o tăcere profundă prin care murmurul cuvintelor cântecului răzbătea și mai intens decât înainte.

În sfârșit, Drogo înțelese, și un fior scurt îl furnică pe șira spinării. Era apa, asta era, o cascadă îndepărtată ce se prăvălea zgomotos peste crestele stâncilor din vecinătate. Vântul, care făcea să tremure șuvoiul prelung, tainicul joc al ecourilor, sunetul schimbător al pietrelor lovite înfiripau laolaltă un glas omenesc care vorbea neîncetat: păreau cuvinte rupte din viața noastră, cărora erai mereu cât pe-acți să le prinzi înțelesul, dar care îți scăpa de fiecare dată.

Deci nu soldatul fredona, nu un om sensibil la frig, la pedepse și la dragoste, ci muntele dușmănos. Ce eroare jalnică, se gândi Drogo, și poate așa este totul în jur. Credem că suntem înconjurați de ființe asemeni nouă, dar de fapt nu există decât frigul, pietre care rostesc o limbă ciudată; suntem gata să salutăm un prieten, dar ne dăm seama că suntem absolut singuri și brațul cade inert, zâmbetul se șterge.

Vântul flutură splendida manta a ofițerului și umbra albastră proiectată pe zăpadă flutură și ea ca un steag. Santinela rămase neclintită. Luna înainta, încet-încet, dar fără să zăbovească o singură clipă, nerăbdătoare să întâlnească zorile. În pieptul lui Giovanni Drogo, inima bătea ca un ciocan.

XI

Aproape doi ani mai târziu, Drogo dormea într-o noapte în camera lui din Fortăreață. Trecuseră douăzeci și două de luni fără să se întâmple nimic nou, iar el rămăsese pe loc, așteptând, ca și cum viața ar fi trebuit să aibă față de el o indulgență specială. Și totuși, douăzeci și două de luni înseamnă foarte mult și în răstimpul lor se pot petrece multe lucruri – este destul timp ca să se închege noi familii, să se nască și copii și chiar să înceapă să vorbească, ca acolo unde nu era decât o pajiște să se înalțe o casă mare, ca o femeie frumoasă să îmbătrânească și să nu mai fie dorită de nimeni, e destul timp ca o boală, chiar dintre cele mai lungi, să se pregătească (și, între timp, omul continuă să trăiască fără nicio grijă) să macine încet-încet trupul, să se ascundă, să reapară la scurte intervale de aparentă însănătoșire și să izbucnească apoi într-o formă și mai gravă, devorând lent și ultimele speranțe, mai rămâne încă vreme pentru ca mortul să fie îngropat și uitat, ca fiul să fie din nou în stare să râdă iar seara să se plimbe cu fetele pe bulevarde, trecând nepăsător pe lângă gardul cimitirului.

Existența lui Drogo însă părea că s-a oprit în loc. Aceeași zi, cu întâmplările ei identice, se repetase de sute de ori, fără să facă măcar un pas înainte. Fluviul timpului trecea peste Fortăreață, coșcovea zidurile, târa la vale praf și bucăți de piatră, rodea treptele și grilajele de

fier, dar peste Drogo trecea în zadar; nu izbutise încă să-l atragă în goana sa.

Și noaptea aceea ar fi fost desigur întru totul asemănătoare tuturor celorlalte, dacă Drogo nu ar fi avut un vis. Se făcea că era din nou copil și se afla, noaptea, lângă pervazul unei ferestre.

De partea cealaltă a unui intrând adânc al casei se vedea un palat somptuos, luminat de razele lunii. Și atenția lui Drogo-copil era în întregime captată de o altă fereastră îngustă, împodobită cu un baldachin de marmură. Razele lunii, pătrunzând prin geamuri, cădeau pe o masă pe care se aflau o carpetă, un vas și câteva statuete de fildeș. Aceste puține obiecte vizibile te lăsau să ghicești în întuneric, mai departe, atmosfera intimă a unei vaste încăperi, prima dintr-un șir nesfârșit, încăperi pline de lucruri de preț, iar palatul întreg era cufundat în acel somn desăvârșit și ațâțător, propriu reședințelor oamenilor bogați și fericiți.

Ce fericire – se gândi Drogo – să poți locui în încăperile acelea, să te învârtești prin ele ceasuri întregi, descoperind noi și noi comori!

Între timp, în spațiul de vreo douăzeci de metri dintre fereastra de unde privea el și minunatul palat începuseră să plutească niște arătări suave, asemănătoare zânelor poate, care târau după ele un cortegiu de văluri unduitoare, strălucind în lumina lunii.

În vis, prezența unor asemenea făpturi nicicând văzute în lumea reală nu-l mira pe Giovanni. Ele pluteau în văzduh schițând piruete lente și atingând ușor, însă tot mai stăruiitor, fereastra îngustă.

Prin natura lor, ele păreau, firește, că aparțin palatului, dar faptul că nici nu-l luau în seamă pe Drogo, că nu se apropiau nicio clipă de casa lui, îl umilea de moarte. Până și zânele îi

ocoleau pe copiii obișnuiți, pentru a se ocupa doar de oamenii fericiți, care nu se învredniceau însă nici măcar să le privească, ci continuau să doarmă indiferenți sub baldachinele de mătase.

— Pst... pst, făcu Drogo de două sau de trei ori, cu sfială, pentru a atrage atenția nălucilor, deși în sinea lui știa foarte bine că e inutil. Niciuna dintre ele nu părea să-l audă, niciuna nu se apropie nici măcar cu un metru de pervazul ferestrei sale.

Dar iată că una dintre aceste făpturi fantomatice se apucă de fereastră de vizavi cu ceva ce aducea cu un braț și bătu ușor în geam, cu discreție, ca pentru a chema pe cineva.

Și nu trecu mult și iată că o apariție firavă – oh, cât era de mică în comparație cu monumentală fereastră! – se ivi de după geamuri, iar Drogo îl recunoscă pe Angustina, și el tot copil.

Angustina, de o paloare impresionantă, purta un veșmânt de catifea cu un guler de dantelă albă și nu părea câtuși de puțin mulțumit de serenada aceea tăcută.

Drogo se gândi că, măcar din politețe, tovarășul său avea să-l invite să se joace împreună cu nălucile. Dar n-a fost așa. Angustina nu părea să-și fi observat prietenul și nici când Giovanni îl strigă – „Angustina!” – nu-și întoarce privirile spre el.

În schimb, cu un gest obosit, Angustina deschise fereastră și se aplecă spre spiritul prins de pervaz ca și cum ar fi fost cineva foarte apropiat și voia să-i spună ceva. Spiritul făcu un semn și Drogo, urmărind semnul acela, își îndreptă privirile spre o piață imensă, cu desăvârșire pustie, care se întindea în fața caselor. Și pe deasupra pieței, cam la vreo zece

metri de la pământ, înainta prin văzduh un cortegiu târând după el o lectică.

Făurită aparent din aceeași substanță cu zânele, lectica era împodobită toată cu văluri și penaje. Angustina, cu expresia sa caracteristică de indiferență și plictiseală, se uita la ea cum se apropia; era evident că venea pentru el.

Nedreptatea rănea inima lui Drogo. De ce lui Angustina i se cuvenea totul și lui nimic? Dacă cel puțin ar fi fost un altul, dar tocmai Angustina, atât de îngâmfat și arogant întotdeauna! Drogo se uită spre celelalte ferestre, să vadă dacă nu cumva se afla cineva eventual să țină cu el, dar nu izbuti să zărească pe nimeni.

În sfârșit, litiera se opri, legănându-se, chiar în dreptul ferestrei și, dintr-un salt, toate nălucile se așezară în jur, alcătuind o salbă unduitoare: toate se aplecau înainte spre Angustina, dar de astă dată câtuși de puțin reverențioase, ci privindu-l cu o seriozitate avidă și aproape răutăcioasă. Lăsată în voia ei, lectica rămăsese suspendată în aer, ca și cum ar fi fost atârnată de niște fire invizibile.

Deodată Drogo uită de orice urmă de invidie, când înțelese, în sfârșit, ceea ce era pe cale să se întâmple. Îl văzu pe Angustina stând nemișcat pe pervazul ferestrei, privind țintă la lectică. Da, în noaptea aceea veniseră la el mesagerii zânelor, dar cu ce fel de solie! Deci lectica urma să slujească pentru o călătorie foarte lungă și n-avea să se întoarcă înainte de ivirea zorilor, nici în noaptea următoare și nici în a treia noapte – niciodată. Sălile palatului aveau să-și aștepte zadarnic micul lor stăpân, două mâini de femeie aveau să închidă la loc cu grijă fereastra lăsată deschisă de fugar și toate celelalte aveau să fie ferecate pentru a ascunde în întuneric

plânsul și disperarea.

Așadar nălucile, deși grațioase, nu veniseră să se joace cu razele lunii, nu se iviseră – creaturi nevinovate – din grădini îmbălsămate, ci veneau din străfundurile infernului.

Alți copii ar fi plâns, și-ar fi strigat mama, însă Angustina nu știa ce-i teama și vorbea liniștit cu spiritele, ca și cum ar fi stabilit anumite amănunte pe care era necesar să le clarifice dinainte. Adunate în jurul ferestrei, asemeni unei draperii de spumă, spiritele se îngrămădeau unul peste altul, aproape sufocându-l pe bietul copil, iar el dădea din cap afirmativ ca și cum ar fi spus: bine, bine, perfect, de acord cu totul. La urmă, spiritul care se prinsese primul de pervaz, poate conducătorul, făcu un gest scurt, poruncitor. Angustina, cu veșnicul său aer plictisit, sări peste pervaz (părea că devenise la fel de ușor ca și nălucile) și se așeză în litieră, ca un adevărat domn, punând picior peste picior. Ciorchinele de năluci se împrăstie într-o unduire de văluri și lectica vrăjită se puse încet în mișcare.

Se alcătui un adevărat cortegiu, nălucile executară o manevră semicirculară printre case, pentru a se înălța apoi la cer, în direcția lunii. Descriind acel semicerc, lectica trecu la câțiva metri prin fața ferestrei lui Drogo care, făcând un semn cu mâna, încercă să strige: „Angustina! Angustina!” – în chip de bun rămas.

Prietenul mort își întoarse în sfârșit capul spre el, țintuindu-l câteva clipe cu niște priviri în care Drogo păru că citește o gravitate cu totul exagerată pentru un copil atât de mic. Dar chipul lui Angustina se destinse încet-încet într-un surâs de complicitate, ca și cum Drogo și el ar fi putut să înțeleagă multe lucruri pe

care nălcile nu le puteau pricepe; un gest ca o ultimă dorință de a glumi, pentru a dovedi că el, Angustina, nu avea nevoie de compătimirea nimănui; un accident oarecare, părea să spună, ar fi stupid să te minunezi.

Lectica îndepărtându-se și ducându-l cu ea pe Angustina, acesta își desprinsese privirile de la Drogo, îndreptându-și-le înainte, în direcția în care înainta cortegiul, cu un fel de curiozitate amuzată și bănuitoare. Părea că încerca pentru prima dată o jucărie care nu-l interesa deloc, dar pe care, din bună creștere, nu putuse s-o refuze.

Astfel se îndepărta în noapte, cu o noblețe aproape neomenească. Nu aruncă nici măcar o singură privire spre palatul său, spre piața imensă sau spre celelalte case, sau spre orașul în care trăise. Cortegiul înainta șerpuind încet spre cer, tot mai sus, până se prefăcu într-o dâră tulbure, apoi într-o mică șuviță de ceață, apoi în nimic.

Fereastra rămăsese deschisă, razele lunii luminau încă masa, vasul, statuetele de fildeș care continuau să doarmă. Acolo, înăuntru, într-o altă încăpere, întins pe pat, sub lumina tremurătoare a lumânărilor, se afla poate întins un mic trup omenesc lipsit de viață, al cărui chip semăna cu cel al lui Angustina; și trebuie să fi avut un veșmânt de catifea, cu un guler mare de dantelă, iar pe buzele albe un surâs înghețat.

XII

În ziua următoare, Giovanni Drogo comanda serviciul de gardă la Reduta Nouă, un mic fort de apărare independent, situat ceva mai departe, cam la trei sferturi de ceas de drum de la Fortăreață, pe vârful unei stânci conice, de unde se putea supraveghea întregul podiș al tătarilor. Era reduta cea mai importantă, complet izolată de Fortăreață, având sub ordinele sale șaptezeci de oameni; era nevoie de atâția soldați deoarece numai posturile de santinelă se ridicau la zece, fără a mai pune la socoteală cele două piese de artilerie. Pentru prima oară punea piciorul dincolo de trecătoare, adică se afla, de fapt, dincolo de graniță.

Pe drum, Giovanni se gândea la răspunderile serviciului, și, mai cu seamă, reflecta la visul cu Angustina. Visul acesta îi lăsase în suflet un ecou stăruitor. Și, cu toate că nu era cine știe ce superstițios, i se părea că pe undeva trebuia să existe niște legături obscure între vis și întâmplările viitoare.

Intrară în Reduta Nouă, se făcu schimbul santinelelor, apoi pichetul de gardă care ieșea din post plecă și, de la marginea terasei, Drogo îl urmări cu privirea cum se îndepărta pe drumul prundos, tăiat în stânci. De acolo, Fortăreața apărea ca un zid foarte lung, un simplu zid, fără nimic îndărătul lui. Santinelele nu se mai zăreau acum din pricina depărtării.

Nu se mai vedea decât steagul, la răstimpuri, când îl flutura vântul.

Timp de douăzeci și patru de ore, Drogo avea să fie unicul comandant în solitara redută. Orice ar fi intervenit, nu se puteau cere ajutoare. Chiar dacă ar fi fost asediată de dușmani, fortificația trebuia să facă față singură. Timp de douăzeci și patru de ore, regele însuși, între aceste ziduri, ar fi avut mai puțină autoritate decât Drogo.

Așteptând să se lase noaptea, Giovanni stătea nemișcat privind podișul dinspre miazănoapte. De la Fortăreață, din pricina munților din față, nu izbutise să zărească decât un mic triunghi din el. Acum însă putea să vadă podișul în toată întinderea, până la marginile orizontului, unde se ridica încremenită aceeași veșnică barieră de neguri. Era un fel de pustiu pavat cu roci, semănat ici și colo cu tufișuri pitice, prăfuite. La dreapta, departe, în zare, se zărea o panglică neagră care ar fi putut să fie chiar și o pădure. Pe laturi, lanțurile severe ale munților. Unii dintre ei de o frumusețe neasemuită, cu pereți prăpăstioși, ca niște ziduri, și vârfurile acoperite de prima zăpadă de toamnă. Și totuși, nimeni nu se uita la ei; privirile tuturor, și ale lui Drogo și ale soldaților, erau atrase instinctiv spre miazănoapte, spre întinderea dezolantă, impenetrabilă, plină de mister.

Poate gândul că era absolut singurul comandant al redutei, poate vederea întinderii pustii, poate amintirea visului cu Angustina îl făcură pe Drogo să simtă crescând în jurul său, o dată cu lăsarea nopții, o surdă neliniște.

Era o seară de octombrie cu o vreme nedefinită, cu pete de lumină roșiatică presărate ici-colo pe pământ, reflectate nu se știe de unde, și înghițite încet-încet de amurgul

plumburiu.

Ca de obicei pe-nserat, sufletul lui Drogo era cuprins de o tulbure însuflețire poetică. Era ceasul speranțelor. În închipuirea lui febrilă începeau să se înfiripe din nou fanteziile eroice construite de atâtea ori în lungile ceasuri de gardă și îmbogățite zi de zi cu noi amănunte. De obicei, își imagina o bătălie disperată purtată de el doar cu o mână de oameni împotriva unui mare număr de inamici. În noaptea aceea se făcea că Reduta Nouă e asediată de mii de tătari. El rezista zile și zile în șir, aproape toți camarazii erau morți sau răniți; și el fusese lovit de un proiectil, avea capul bandajat, dar rana, deși gravă, îi îngăduia încă să dețină comanda. Iată însă că munițiile sunt pe sfârșite, el încearcă o ieșire în fruntea ultimilor oameni care i-au mai rămas și atunci, în sfârșit, sosesc ajutoarele, inamicul se împrăștie și o ia la goană, iar el se prăbușește fără simțire strângând la piept sabia plină de sânge. În timpul acesta însă îl strigă cineva – „Locotenent Drogo, locotenent Drogo!” – îl strigă, îl scutură pentru a-l readuce la viață. Iar el, Drogo, deschide încet-încet ochii; regele, regele în persoană stă aplecat asupra lui și-l felicită, spunându-i: „Bravo!”.

Era ceasul speranțelor și el visa la întâmplări eroice care, probabil, n-aveau să se petreacă niciodată, dar care-l ajutau totuși să-și mai dea puțin curaj. Uneori se mulțumea chiar și cu mai puțin, renunța la ideea de a mai fi el singurul erou, renunța la rană, renunța până și la rege, care-l felicita. În fond, i-ar fi fost de ajuns și o simplă bătălie, o singură bătălie, dar adevărată, să se arunce în luptă plin de avânt, iar pe buze să-i fluture un surâs în timp ce se năpustește asupra unor dușmani cu chipuri ermetice. O

bătălie doar, și apoi ar fi fost poate mulțumit pentru tot restul vieții.

Dar în seara aceea nu era ușor să se simtă erou. Întinericul nopții învăluisese lumea, podișul dinspre nord își pierduse orice culoare, dar încă nu ațipise cu desăvârșire, presimțind parcă apropierea unei nenorociri.

Erau ceasurile opt seara și cerul se acoperise tot de nori, când lui Drogo i se păru că zărește pe podiș, puțin mai spre dreapta, chiar sub redută, o mică pată neagră care se mișca. „Probabil că-mi sunt ochii obosiți, se gândi, tot privind atâta, am obosit și am început să văd pete.” I se mai întâmplase și altă dată, când era copil și ședea noaptea treaz, ca să învețe.

Încercă să țină pleoapele închise câteva clipe, apoi le deschise și începu din nou să se uite la obiectele din jur: la o găleată care servise poate la spălatul terasei, la un cârlig de fier în zid, la un taburet adus probabil acolo sus din ordinul ofițerului de dinaintea lui, pentru a avea pe ce să se așeze. Abia după câteva minute privi iar în vale, unde cu puțin înainte i se păruse că zărește pata aceea neagră. Era tot acolo, și se mișca încet.

— Tronk! strigă Drogo, pe un ton iritat.

— Ordonăți, domnule locotenent! îl răspunse îndată un glas atât de apropiat, încât avu o tresărire.

— Ah, ești aici? spuse el și făcu o pauză. Tronk, n-aș vrea să mă înșel, dar mi se pare... mi se pare că văd ceva care se mișcă acolo jos, în vale.

— Da, domnule locotenent, răspunse Tronk, cu tonul obișnuit în relațiile de serviciu. Sunt câteva minute de când urmăresc și eu.

— Cum? făcu Drogo. Ai văzut și dumneata? Ce anume vezi?

— Lucrul acela care se mișcă, domnule locotenent.

Drogo simți că-i îngheață sângele în vine. Acum e acum, se gândi, uitând complet de fanteziile lui războinice, tocmai mie trebuie să mi se întâmple una ca asta. Parcă văd că iese vreo încurcătură.

— Ah, ai văzut și dumneata? mai întrebă o dată cu absurda speranță că celălalt o să nege.

— Da, domnule locotenent, confirmă Tronk. De vreo zece minute. Coborâsem la meterez pentru a inspecta bateriile, apoi am urcat aici și am văzut.

Tăcură amândoi; chiar și pentru Tronk faptul părea probabil straniu și îngrijorător.

— Ce crezi c-ar putea fi, Tronk?

— Nu izbutesc să-mi dau seama, se mișcă prea încet.

— Cum, prea încet?

— Da, mă gândeam că ar putea fi pământufuri de trestie-de-câmp.

— Pământufuri? Ce fel de pământufuri?

— E un trestiiș acolo jos, în vale, lămuri făcând un semn spre dreapta, dar absolut inutil, căci tot nu se vedea nimic în întuneric. Sunt plante care în anotimpul ăsta fac niște pământufuri brune. Uneori vântul le smulge – e vorba de pământufuri – și cum sunt ușoare, zboară prin aer parcă ar fi niște tăciuni mici. Dar nu poate fi asta – adăugă după o pauză –, s-ar mișca mai repede.

— Și atunci ce-ar putea fi?

— Nu-mi dau seama, făcu Tronk. Oamenii, ar fi ciudat. Ar trebui să urce din partea cealaltă. Și apoi continuă să se miște, nu se poate vedea lămurit.

— Alarmă! Alarmă! strigă în clipa aceea o santinelă din apropiere, apoi alta și încă una.

Și ele zăriseră pata neagră. Ceilalți soldați din redută, care nu erau în post, veniseră și ei în goană. Se îngrămădiseră lângă parapet, mânați de curiozitate și puțin cam speriați.

— Nu vezi? spunea un soldat. Sigur că da, chiar aici dedesubt. Acum s-a oprit.

— O fi ceață, spuse un altul. Uneori ceața are câte o spărtură prin care se vede dincolo de ea. Pare că e cineva care se mișcă și când colo sunt doar spărturi în ceață.

— Da, da, acum văd, se auzi un glas. Da, întotdeauna a fost bazaconia aia neagră acolo jos, e o stâncă neagră, ce mai!

— Ce stâncă! Nu vezi că iar se mișcă? Ești chior?

— Dacă-ți spun că e o stâncă, ce Dumnezeu! Am văzut-o mereu, o piatră neagră care seamănă cu o călugăriță.

— Haide, ștergeți-o de-aici, întoarceți-vă imediat în redută, interveni Tronk luându-i-o înaintea locotenentului, căruia toate glasurile acelea îi sporiseră neliniștea.

Necăjiți, soldații intrară înapoi în redută și se făcu din nou tăcere.

— Tronk, întrebă Drogo deodată, neputând să se hotărască singur – dumneata ai da alarma?

— Alarma la Fortăreață, spuneți? Adică să tragem o salvă, domnule locotenent?

— Hm, știu și eu? Crezi că e cazul să dăm alarma?

Tronk clătină din cap:

— Eu unul, aș aștepta să văd mai bine. Dacă se trage, cei de la Fortăreață se pun în mișcare. Și pe urmă, dacă nu e nimic?

— Așa e, admise Drogo.

— Și apoi, adăugă Tronk, ar fi și împotriva regulamentului. Regulamentul prevede că trebuie să se dea alarma numai în caz de

pericol, da, exact așa spune: „în caz de pericol, în caz de ivire a unor trupe militare, ca și în toate cazurile când persoane suspecte se apropie la mai puțin de o sută de metri de metereze”, așa prevede regulamentul.

— Da, așa e, consimți Drogo, se pare că sunt mai mult de o sută de metri, nu?

— Așa mi se pare și mie, aprobă Tronk. Și apoi, cum putem să fim siguri că e un om?

— Dar ce-i fi vrând să fie, un spirit? făcu Drogo puțin iritat.

Tronk nu răspunse.

În noaptea nesfârșită Drogo și Tronk, rezemați de parapet, priveau țintă în depărtare, acolo unde începea podișul tătarilor. Enigmatică pată părea nemișcată. Ca și cum ar fi dormit, și încet-încet Giovanni începu să se gândească din nou că într-adevăr nu era nimic, doar o stâncă neagră care aducea cu o călugăriță, și că ochii lui se înșelaseră, puțină oboseală, atâta tot, o halucinație stupidă. Acum simțea chiar și o umbră de amărăciune nedeslușită, întocmai ca atunci când ceasurile grave ale destinului trec pe lângă noi fără să ne atingă și bătaia lor se pierde în depărtări, în vreme ce noi rămânem singuri, printre vârtejuri de frunze moarte, regretând acea teribilă, dar totodată măreață, ocazie pierdută.

Mai târziu, pe măsură ce se lăsa noaptea, din strunga cufundată în întuneric se înălța din nou un suflu de teamă. Pe măsură ce se lăsa noaptea, Drogo se simțea tot mai neputincios și mai singur, iar Tronk era mult prea deosebit față de el pentru a putea să-i vorbească precum unui prieten. Oh, dacă s-ar fi aflat acum împreună cu camarazii săi, sau măcar cu unul dintre ei, atunci ar fi fost cu totul altceva, ar fi avut chiar și chef de glumă, iar așteptarea

zorilor nu i s-ar mai fi părut atât de chinuitoare!

Între timp, pe deasupra podișului se înfiripau limbi de ceață, arhipelag palid peste oceanul întunecat. Una dintre ele se întinse chiar la poalele redutei, ascunzând obiectul misterios. Aerul devenise umed, mantaua îi spânzura lui Drogo pe trup moale și apăsătoare.

Ce noapte lungă! Drogo își și pierduse speranța că avea să se mai sfârșească vreodată, când cerul începu să se lumineze dinspre răsărit și rafale de vânt înghețat vestiră apropierea zorilor. În clipa aceea îl cuprinse somnul. În picioare, sprijinit de parapetul terasei, Drogo își simți bărbia căzându-i în piept de două ori, și de două ori și-o ridică printr-o mișcare bruscă, dar în cele din urmă capul i se lăsă în jos inert, și pleoapele cedară greutateii ca de plumb ce le apăsa. Se iveră o nouă zi.

Se deșteaptă atunci când cineva îi atinse brațul. Se desprinse, plutind ușor, din vis, năucit de lumină. Un glas, glasul lui Tronk, îi spunea:

— Domnule locotenent, e un cal.

Și-atunci își aminti de existența sa, de Fortăreață, de Reduta Nouă, de misterul petei întunecate. Privi îndată în jos, nerăbdător să vadă, dorind totodată – ce lașitate! — să nu descopere altceva decât stâncă și tufișuri, nimic altceva decât podișul așa cum fusese dintotdeauna, solitar și gol.

Glasul însă îi repeta:

— Domnule locotenent, e un cal.

Iar el, Drogo, îl văzu, neverosimil, stând neclintit la picioarele stâncii.

Era un cal, nu mare, ci mai curând îndesat, bondoc, și de o frumusețe stranie, din pricina picioarelor subțiri și a coamei lungi. Avea un aspect neobișnuit și, mai cu seamă, o culoare

uimitoare, o culoare neagră strălucitoare, care distona cu tot peisajul din jur.

De unde venise? Al cui era? Nicio ființă, de atâta amar de ani, în afară poate de vreun corb sau vreun șarpe, nu se aventurase până în locurile acelea. Acum însă apăruse un cal și se vedea imediat că nu era sălbatic, ci un animal de soi, un adevărat cal de militar (poate doar picioarele îi erau puțin cam prea subțiri).

Era o apariție extraordinară și neliniștitoare. Drogo, Tronk, santinelele, și chiar și ceilalți soldați care priveau prin barbacanele zidului de dedesubt, nu izbuteau să-și ia ochii de la el. Calul acela răsturna ordinea firească a lucrurilor, cu tătari și bătălii, umplea, cu prezența lui inexplicabilă, întregul pustiu.

Calul singur nu însemna mare lucru, dar era limpede că după el aveau să urmeze și alte lucruri. Șaua îi era în perfectă ordine, ca și cum ar fi fost călărit de curând. Așadar, plutea ceva în aer, și ceea ce până ieri nu fusese decât o absurdă, o ridicolă superstiție, putea fi deci o realitate. Drogo avea impresia că-i și simte pe misterioșii dușmani, tătarii, pitulați printre tufișuri, ascunși în crăpăturile stâncilor, nemișcați și muți, cu dinții înțeleștați: așteptau întunericul pentru a porni la atac. Dar între timp își făceau apariția și alții, o mișunare amenințătoare ce se desprindea încet din negurile de la miazănoapte. Ei nu aveau marșuri și cântece ostășești, nici baionete strălucitoare, nici steaguri minunate. Armele lor erau opace, ca să nu strălucească în soare, iar caii lor erau dresați să nu necheze.

Dar un căluț – acesta fu cel dintâi gând al celor din Reduta Nouă –, un căluț le scăpase dușmanilor și alergase înainte să-i trădeze. S-ar fi putut ca ei nici să nu-și fi dat seama, de

vreme ce animalul fugise din tabără în timpul nopții.

Calul le adusese astfel un mesaj prețios. Dar de câtă vreme înainta inamicul? Până seara Drogo nu avea nicio posibilitate să informeze Comandamentul Fortăreței, iar între timp tătarii ar fi putut să și ajungă la redută.

Să dea oare alarma? Tronk era de părere că nu: la urma urmei, era vorba de un simplu cal, spunea; faptul că ajunsese până lângă redută putea foarte bine să însemne că se pomenise pe neașteptate singur, poate că stăpânul lui era vreun vânător singuratic care se aventurase cu nesăbuiță în pustiu, unde murise sau se îmbolnăvisese; calul, rămas singur, pornise să caute o salvare, simțise prezența omului înspre părțile Fortăreței și acum aștepta să i se aducă nutreț.

Or, tocmai asta îl făcea să se îndoiască serios că ar putea fi vorba de vreo armată care înainta spre ei. Ce motiv ar fi avut animalul să fugă dintr-o tabără, pentru a pătrunde într-un ținut atât de sălbatic? Și apoi, susținea Tronk, auzise spunându-se că aproape toți caii tătarilor erau albi; chiar și într-un vechi tablou, care atârna pe un perete într-una din încăperile Fortăreței, tătarii erau înfățișați călărind pe niște bidivii albi, pe când ăsta de aici era negru ca smoala.

Astfel Drogo, după multe șovăiri, se hotărî să aștepte seara. Între timp, cerul se limpezi și soarele luminează peisajul din jur, încălzind din nou inimile soldaților. Sub bolta clară își recăpătă și Giovanni curajul; născocirile despre tătarii își pierdură consistența, totul revenea la proporțiile normale, calul era doar un cal oarecare și prezența lui se putea explica în nenumărate feluri, fără a recurge la incursiunile dușmanului. Și, dând uitării temerile din

timpul nopții, el se simți dintr-odată dispus să înceapă orice aventură năpădit de bucurie, presimțind că avea să bată și pentru el ceasul cel mare și că o soartă fericită avea să-l ridice deasupra celorlalți oameni obișnuiți.

Se ocupă personal până și de cele mai mărunte formalități ale serviciului de gardă, ca pentru a le demonstra lui Tronk și celorlalți soldați că apariția calului, deși stranie și îngrijorătoare, nu-l tulburase câtuși de puțin, și se felicita pentru atitudinea sa cât se poate de ostășească.

Soldații, ca să spunem adevărul, nu aveau niciun fel de teamă; ei luaseră în răs toată povestea cu calul și grozav le-ar fi plăcut să-l poată și duce la Fortăreață ca pe un trofeu. Ba unul dintre ei chiar ceru permisiunea sergentului-major, care drept răspuns se mărgini să-i arunce o privire de reproș, dându-i să înțeleagă că nu e îngăduit să glumești pe socoteala chestiunilor de serviciu.

În partea de jos a redutei, însă, acolo unde erau instalate cele două tunuri, unul dintre artileriști se agitase teribil la vederea calului. Se numea Giuseppe Lazzari, și era un soldat intrat de curând în armată. Spunea că acela era calul său, doar îl recunoștea foarte bine, nu putea să se înșele, probabil că scăpase când fusese dus la adăpat împreună cu alți cai.

— E Ciucurel, calul meu! striga el, ca și cum ar fi fost într-adevăr al lui și i l-ar fi furat cineva.

Tronk, care coborâse, îi închise imediat gura, demonstrându-i pe scurt lui Lazzari că era imposibil să fi fugit Ciucurelui său; pentru a ajunge la strunga dinspre nord, ar fi trebuit să iasă din zidurile Fortăreței sau să treacă peste munți.

Lazzari răspunse că, după câte auzise el,

exista totuși un loc de trecere accesibil printre stâncile abrupte, un drum foarte vechi, părăsit, de care nimeni nu-și mai aducea aminte. Într-adevăr, la Fortăreață, printre atâtea altele, circula și legenda asta curioasă. Dar trebuie să fi fost vreo născocire: căci nimeni nu văzuse vreodată nici urmă din locul acela de trecere secret. La dreapta și la stânga fortăreței, pe o distanță de kilometri și kilometri, se înălțau munți sălbatici care nu fuseseră niciodată străbătuți.

Dar soldatul nu se lăsă convins și turba la gândul că trebuia să stea închis în redută, fără să-și poată lua calul de acolo; jumătate de ceas i-ar fi fost de ajuns ca să se ducă și să se-ntoarcă înapoi.

Între timp orele se mistuiau, soarele își continua călătoria spre apus, santinelele se schimbau în post la timpul stabilit, deșertul mai solitar ca niciodată, căluțul sta în același loc ca mai înainte, în cea mai mare parte a timpului nemișcat, ca și cum ar fi dormit, sau umbla de colo-colo în căutarea vreunui fir de iarbă. Privirile lui Drogo scrutau depărtările, dar nu se întrezărea nimic nou, mereu aceiași pereți abrupti de stâncă, tufișurile rare și negurile din zare, spre nord, care-și schimbau încet-încet culoarea, pe măsură ce se apropia seara.

Veni schimbul de gardă. Drogo și soldații lui părăsiră reduta, apucând-o de-a lungul drumului pietros, învăluiți în umbrele vineții ale serii, pentru a se reîntoarce la Fortăreață. De îndată ce ajunseră la zidul de apărare, Drogo rosti parola pentru el și oamenii săi, se deschise poarta. Pichetul care ieșise din gardă se alinie într-un fel de curte interioară și Tronk începu să facă apelul, în timpul acesta, Drogo se dusesse

să informeze comandamentul despre apariția calului misterios.

Așa cum prevedea regulamentul, Drogo se prezentă la căpitanul de gardă și apoi porniră împreună să-l caute pe colonel; de obicei, dacă survenea ceva nou, era de-ajuns să se adreseze maiorului de la comandament, dar de data asta putea fi vorba de ceva grav și nu trebuia să piardă vremea.

Între timp, zvonul se răspândise cu iuțeala fulgerului în toată Fortăreața. Unii, din corpurile de gardă cele mai îndepărtate, începuseră chiar să șușotească despre escadroane întregi de tătari cantonate lângă stânci. Când află despre ce este vorba, colonelul spuse doar: „Ar trebui să încercăm să prindem calul, dacă are șansa vom putea să ne dăm seama de unde vine.”

Era însă prea târziu, deoarece, în vreme ce pichetul de gardă se întorcea la Fortăreață, soldatul Giuseppe Lazzari izbutise să se ascundă după o stâncă fără ca nimeni să-l observe, coborâse apoi singur printre bolovani, prinsese calul și tocmai se îndrepta cu el spre intrarea principală. Constatase cu uimire că nu era al lui, dar nu mai era nimic de făcut.

Abia în clipa când intrară în Fortăreață, câțiva camarazi își dădură seama de dispariția lui. Dacă ar fi aflat Tronk, bietul Lazzari ar fi fost băgat la răcoare pentru cel puțin câteva luni. Trebuiau să-l salveze. De aceea, când sergentul-major făcu apelul și se auzi numele lui Lazzari, unul dintre ei răspunse în locul lui „prezent”.

Câteva minute mai târziu, după ce soldații rupseseră rândurile, își aduseră aminte că Lazzari nu cunoștea parola: acum nu mai era vorba de închisoare, ci de viață; vai de el dacă s-

ar fi apropiat de meterezele de la intrare, ar fi fost împușcat! Doi-trei camarazi porniră în căutarea lui Tronk, ca să poată găsi o salvare.

Prea târziu! Ținând calul cel negru de frâu, Lazzari ajunsese aproape de intrarea Fortăreței. Tronk se și afla pe zidurile de apărare, atras acolo sus de un vag presentiment. De îndată ce terminase apelul, sergentul-major fusese cuprins de neliniște; nu izbutea să-și dea seama din ce pricină, dar intuia că ceva nu era în regulă. Trecând în revistă tot ce se petrecuse în ziua aceea, ajunsese până la întoarcerea la Fortăreață fără să găsească nimic suspect; apoi parcă se împiedicase de ceva; da, la apel trebuie să fi fost ceva în neregulă, și pe moment, cum se întâmplă adesea în asemenea cazuri, el nu-și dăduse seama.

O santinelă făcea de gardă chiar deasupra intrării. În semiîntuneric, soldatul văzu înaintând pe drumul prunduit două siluete negre. Să fi fost cam la vreo două sute de metri. Dar nu le dădu atenție; se gândi că avea o halucinație; de multe ori, în locurile pustii, tot stând mereu în așteptare, ajungi să zărești, chiar și în plină zi, siluete de oameni alunecând printre tufișuri și stânci, ai impresia că cineva te spionează, apoi, când te duci să te uiți, constăți că nu este nimeni.

Pentru a-și abate atenția în altă parte, santinela privi în jur, făcu un semn de salut unui camarad care se afla în post cam la vreo treizeci de metri mai la dreapta, și-și aranjă chipiul greu care-l strângea la frunte, apoi își întoarse privirile spre stânga și dădu cu ochii de sergentul-major Tronk care, stând neclintit, îl țintuia cu asprime.

Santinela tresări, mai privi o dată înainte, și văzu că cele două umbre nu erau un vis. Acum

ajunseseră aproape de tot, la cel mult șaptezeci de metri: fără doar și poate era un soldat și un cal. Atunci, ridică arma sprijinind-o cu brațul stâng, puse degetul pe cocoș pentru a trage și înțepeni în poziția repetată de sute de ori în timpul instrucției. Apoi strigă: „Stai! Cine-i acolo?”

Lazzari intrase în armată de puțină vreme; nici prin cap nu-i trecea că fără să cunoască parola nu va putea să pătrundă în Fortăreață. În cel mai rău caz se aștepta la o pedeapsă pentru că se îndepărtase de ceilalți fără permisiune; dar cine știe, colonelul avea să-l ierte poate când va vedea calul adus; era un exemplar splendid, un cal de general.

Nu mai erau decât vreo patruzeci de metri. Potcoavele calului răsunau pe piatră, era aproape complet întuneric, de undeva răzbătu un sunet îndepărtat de trompetă. „Stai! Cine-i acolo?” repetă santinela. Încă o dată și apoi va trebui să tragă.

La primul strigăt al santinelei, Lazzari fu încercat pe neașteptate de o senzație neplăcută. I se părea atât de ciudat acum, când intrase în toată încurcătura asta, să audă că este interpellat în felul acesta de către un camarad, dar la al doilea „Stai! Cine-i acolo?” se mai liniști puțin, fiindcă recunoscuse glasul unui prieten, chiar din aceeași companie cu el, căruia i se spunea, pe ascuns, Moretto.

— Eu sunt, Lazzari! strigă el. Trimite pe șeful de post să-mi deschidă! Am prins calul! Și fă-te că nu m-ai văzut, altfel mă bagă la răcoare!

Santinela nu se clinti. Ședea încremenit, cu arma ațintită, căutând să amâne cât mai mult posibil cel de-al treilea apel. Poate Lazzari avea să-și dea singur seama de primejdie și-o să se retragă, poate că va izbuti, în ziua următoare, să

se alătura pichetului de gardă care s-ar fi întors de la Reduta Nouă. Dar Tronk se afla la câțiva metri de el și-l fixa cu asprime.

Tronk nu scotea un cuvânt. Se uita ținută când la santinelă, când la Lazzari, din pricina căruia probabil avea să fie pedepsit. Ce voia să spună cu privirile acelea?

Soldatul și calul nu erau acum la o distanță mai mare de treizeci de metri, ar fi fost imprudent dacă ar fi continuat să aștepte. Cu cât Lazzari se apropia mai mult, cu atât avea să-l nimorească mai ușor.

„Stai! Cine-i acolo?” strigă pentru a treia oară santinela și în vocea lui se simțea parcă un avertisment personal, cu totul împotriva regulamentului. Părea că vrea să spună: întoarce-te înapoi cât se mai poate, vrei să fii ucis?

În sfârșit, Lazzari înțelese, își aminti într-o străfulgerare legile dure ale Fortăreței și se simți pierdut. Dar în loc să fugă, cine știe de ce, el dădu drumul calului din frâu și înaintă singur, rugându-se cu o voce disperată.

— Eu sunt, Lazzari! Nu mă vezi? Moretto, hei, Moretto! Eu sunt! Ce faci cu pușca aia? Ești nebun, Moretto?

Dar santinela nu mai era Moretto cu care camarazii glumeau nestingheriți, era doar o santinelă în noapte, în uniformă de postav albastru-închis, cu banduliera de piele negricioasă absolut identică tuturor celorlalte, o santinelă care-și potrivise cătarea armei și acum apăsa pe trăgaci. Urechile îi vâjâiau și i se păru că aude glasul răgușit al lui Tronk: „Țintește corect!”, deși acesta nu scosese nici măcar un sunet.

Din armă țâșni o mică scânteie, un norișor minuscul de fum și însuși zgomotul

împuşcăturii, în primul moment, nu păru mare lucru, dar apoi fu multiplicat de ecou, repercutat de la un zid la altul şi zăbovi îndelung în aer, stingându-se într-un îndepărtat tunet surd.

După ce-şi îndeplinise datoria, santinela puse arma jos, se aplecă peste parapet, privi înspăimântat, sperând, în adâncul sufletului său, să nu fi nimerit. Şi, în întuneric, i se păru că într-adevăr Lazzari nu căzuse.

Da, Lazzari era încă în picioare, iar calul venise lângă el. Apoi, în tăcerea care urmă împuşcăturii, se auzi vocea lui, cu un timbru sfâşietor.

— Oh, Moretto, m-ai ucis!

Spunând aceasta, Lazzari, vlăguit, se frânse căzând la pământ. Cu chipul împietrit, Tronk şedea tot acolo, nemişcat, în timp ce o agitaţie ca în preajma unei lupte se răspândea cu iuţeala fulgerului prin toată Fortăreaţa.

XIII

Așa a început acea noapte de neuitat, răscolită de vânturi, într-o învâlmășeală de lumini pâlpâitoare de felinare, de glasuri stranii de trompete, forfotă de pași prin ganguri și cohorte de nori ce goneau nebunește dinspre miazănoapte, rămâneau o clipă prinse de piscurile stâncoase, sfâșiindu-se și abandonând în goana lor bucăți zdrențuite; nu aveau însă vreme să se oprească în loc, de parcă ceva foarte imperios le-ar fi chemat mai departe.

Fusesse de ajuns o împușcătură, un neînsemnat foc de armă, și Fortăreața se trezise din amorțeală. Vreme de ani și ani de zile domnise tăcerea, o tăcere îndelungată, iar ei stătuseră mereu cu urechea ațintită spre nord ca să audă zvonul războiului ce avea să vină pe neașteptate. Acum se trăsesse un foc de armă – cu încărcătura sa de pulbere reglementară, cu cartușul de plumb de treizeci și două grame – și oamenii se priviseră unii pe alții în ochi, ca și cum acela ar fi fost semnalul.

Desigur, nici în seara asta nimeni, în afară poate de vreun simplu soldat, nu rosti cuvântul ce fremăta în inima tuturor. Ofițerii preferau să-l treacă sub tăcere, căci el însemna însăși speranța. Din pricina tătarilor înălțaseră zidurile Fortăreței și își iroseau acolo atâția ani din viață, din pricina tătarilor santinelele patrulau zi și noapte ca niște automate. Speranța – pe care unii dintre ei o alimentau în

fiecare dimineată cu o încredere sporită, pe care alții o păstrau ascunsă în tainița sufletului, iar alții nici nu știau măcar că o mai au, convinși că au pierdut-o de mult. Dar nimeni nu avea curajul să vorbească despre ea; li s-ar fi părut de rău-augur, și mai cu seamă ar fi avut senzația că-și trădează cele mai tainice, mai dragi gânduri, or, soldații se rușinează de asemenea slăbiciuni.

Deocamdată nu era altceva decât un soldat mort și un cal de proveniență necunoscută. În corpul de gardă de la intrarea dinspre nord, unde se întâmplase nenorocirea, era o mare agitație și, deși nereglementar, se afla acolo și Tronk, care nu-și putea găsi liniștea, gândindu-se la pedeapsa care-l aștepta; toată răspunderea cădea asupra lui, el ar fi trebuit să-l împiedice pe Lazzari să se ducă după cal, el ar fi trebuit să-și dea imediat seama, la întoarcere, că soldatul n-a răspuns la apel.

Iată, acum apăru și maiorul Matti, nerăbdător să-și facă simțită propria autoritate și competență.

Fața lui avea o expresie stranie, de neînțeles, putea da chiar și impresia că zâmbește. Evident, fusese informat cât se poate de amănunțit despre tot ce se întâmplase, și ordonă locotenentului Mentana, care era de serviciu la acea redută, să se îngrijească să fie ridicat cadavrul soldatului.

Mentana era un ofițer neînsemnat, cel mai vârstnic locotenent din Fortăreață; dacă n-ar fi purtat un inel cu un diamant foarte mare și n-ar fi jucat atât de bine șah, probabil că nimeni n-ar fi remarcat existența lui; piatra prețioasă ce strălucea pe inelarul său era deosebit de mare, și puțini izbuteau să-l bată la șah, dar în fața maiorului Matti pur și simplu tremura și-și

pierdea capul, chiar când era vorba de o treabă atât de simplă ca aceea de a trimite o echipă pentru a ridica mortul.

Spre norocul său, maiorul Matti îl descoperi, în picioare, pe sergentul-major Tronk, pe care-l strigă:

— Tronk, cum tot nu ai nimic de făcut aici, preia comanda expediției!

Spuse toate acestea pe un ton cât se poate de firesc, ca și cum Tronk ar fi fost un subofițer oarecare, fără nicio legătură cu incidentul; și pentru că Matti nu era niciodată în stare să facă un reproș direct, de obicei pălea de furie și nu-și mai găsea cuvintele; de aceea prefera arma mult mai dură a anchetelor, cu interogatorii flegmatice, cu documentări scrise, care izbuteau să dea proporții monstruoase chiar și celor mai neînsemnate greșeli și duceau aproape întotdeauna la pedepse ce se impuneau de la sine.

Fără a clipi măcar, Tronk răspunse „am înțeles” și coborî grăbit în curtea interioară aflată chiar în spatele intrării. Puțin după aceea, la lumina unei lanterne, un grup mic ieși din Fortăreață: Tronk în frunte, apoi patru soldați cu o targă, alți patru soldați înarmați, din precauție, și ultimul, însuși maiorul Matti, înfășurat într-o manta decolorată și târându-și sabia printre pietre.

Îl găsiră pe Lazzari așa cum murise, cu fața la pământ și brațele întinse înainte. Pușca pe care o purta în bandulieră se înțepenise între două pietre și stătea în poziție verticală, cu patul în sus, alcătuind un tablou destul de ciudat. În timpul căderii, Lazzari se rănise la o mână, și înainte ca trupul să i se răcească de tot, mai apucase să curgă puțin sânge, desenând o pată întunecată pe piatra albă. Calul misterios

dispăruse.

Tronk se aplecă asupra mortului și schiță un gest ca pentru a-l apuca de umeri, dar se retrase brusc, ca și cum și-ar fi dat seama că săvârșește ceva neregulamentar.

— Ridicați-l! ordonă el soldaților cu o voce joasă și sumbră. Dar mai întâi luați-i arma!

Un soldat se aplecă pentru a-i desprinde centironul și puse lanterna pe o piatră, chiar lângă mort. Lazzari nu mai apucase să închidă complet pleoapele și, prin deschizătura lor, făclia felinarului se reflecta ușor pe albul corneii.

— Tronk, strigă în clipa aceea maiorul Matti, care rămăsese învăluit complet în umbră.

— Ordonăți, domnule maior! răspunse Tronk, luând poziția de drepti, și soldații rămaseră nemișcați.

— Unde s-a petrecut? Unde a fugit? întrebă maiorul, trăgănând cuvintele, afectând o curiozitate plictisită. La izvor? Acolo unde sunt pietrele acelea mari?

— Da, să trăiți, la pietrele alea mari, răspunse Tronk și nu mai adăugă niciun cuvânt.

— Și nu l-a văzut nimeni când a fugit?

— Nimeni, să trăiți, făcu Tronk.

— La izvor, nu-i așa? Și era întuneric?

— Da, să trăiți, destul de întuneric.

Tronk așteptă câteva clipe în poziție de drepti, apoi, văzând că Matti tace, făcu semn soldaților să continue. Unul încercă să desprindă cureaua armei, dar închizătoarea nu cedă și trebui să se opintească. Trăgând cu putere, soldatul simți greutatea trupului lipsit de viață, o greutate enormă, parcă ar fi fost de plumb.

După ce-i luară arma, cei doi soldați răsuciră cu mare grijă cadavrul, întorcându-l cu fața în

sus. Acum chipul i se vedea perfect. Gura îi era închisă și inexpressivă, doar ochii, pe jumătate deschiși și immobili, insensibili la lumina felinarului, vedeau că e mort.

— În frunte? întrebă Matti, care observase imediat o mică adâncitură chiar deasupra nasului.

— Ordonăți? întrebă Tronk, neînțelegând.

— Ziceam: a fost împușcat în frunte? rosti Matti, plictisit că trebuie să repete.

Tronk ridică felinarul, luminează fața lui Lazzari în plin, văzu și el scobitura aceea mică și instinctiv întinse un deget ca pentru a o pipăi. Îl retrase însă imediat tulburat.

— Cred că da, domnule maior, chiar aici, în mijlocul frunții. (Dar de ce nu vine să-și vadă mai de aproape mortul, dacă îl interesează atât de mult? De ce toate întrebările astea protesti?)

Soldații, observând stânjeneala lui Tronk, își văzură mai departe de treabă; doi ridicară trupul neînsuflețit de umeri, doi, de picioare. Capul, lăsat în voie, spânzura în jos înspăimântător. Gura, deși încremenită din pricina morții, căuta parcă să se deschidă.

— Și cine a tras? întrebă din nou Matti, stând mai departe nemișcat, în întuneric.

Dar în clipa aceea nu-l auzi. Era atent doar la mort.

— Țineți-i capul sus! ordonă, cu o furie înăbușită, ca și cum mortul ar fi fost chiar el. Apoi își dădu seama că Matti a spus ceva și din nou, ca un resort, luă poziția de drepti.

— Scuzați-mă, domnule maior, tocmai eram...

— Am întrebat, repetă maiorul Matti, și scandă cuvintele, lăsând să se înțeleagă că dacă nu-și pierdea complet răbdarea era numai din

respect pentru mort, am întrebat: cine a tras?

— Cum îl cheamă, voi știți? îi întrebă Tronk pe soldați, cu glas scăzut.

— Martelli, spuse unul. Giovanni Martelli.

— Giovanni Martelli, răspunse Tronk cu glas tare.

— Martelli, repetă, ca pentru sine, maiorul. (Numele nu-i era necunoscut, trebuia să fie unul dintre cei premiați la concursul de tir. Școala de tir era condusă chiar de maiorul Matti, iar pe cei mai buni și-i amintea după nume.) O fi cel căruia se spune Moretto?

— Da, să trăiți, răspunse Tronk, stând neliniștit tot în poziție de drepti. Mi se pare că așa i se spune, Moretto. Știți, domnule maior, între camarazi...

Spuse toate astea ca și cum ar fi vrut să-l scuze, parcă vrând să demonstreze că Martelli nu putea fi tras la răspundere pentru asta, că el n-avea nicio vină dacă ceilalți îi spuneau Moretto și că nu era un motiv ca să fie pedepsit.

Dar maiorul nu se gândea defel să-l pedepsească, nici măcar nu-i trecuse prin cap una ca asta.

— Ah, Moretto! exclamă el, fără să-și ascundă o anumită satisfacție.

Sergentul-major îl țintui cu o privire plină de ură; în sfârșit, înțelese. „Desigur, desigur, se gândi în sinea lui, dă-i și un premiu, canalie, pentru că a ucis bine. Formidabil trăgător, nu?”

Formidabil trăgător, desigur. Exact la aceasta cugeta și Matti. (Și când te gândești că atunci când a tras Moretto era deja întuneric. Erau pricepuți trăgătorii lui!)

În clipa aceea Tronk îl ura. „Sigur că da, sigur că da, spune-o cu glas tare că ești mulțumit, se gândea, ce-ți pasă dacă Lazzari e mort? Spune-i bravo lui Moretto al tău, adu-i și elogii în public

“

Într-adevăr, așa era: maiorul, perfect liniștit, se feliită cu glas tare:

— Ei da, imposibil să greșească Moretto! exclamă el, ca și cum ar fi vrut să spună: „Șmecherul ăla de Lazzari credea că Moretto n-o să țintească exact, credea că o să scape nepedepsit? Dar iată că a văzut el cu ce trăgător are de-a face! Și Tronk? Chiar și el spera că Moretto avea să greșească ținta și atunci totul s-ar fi aranjat cu câteva zile de arest”. Ah, da, da, repetă din nou maiorul, uitând cu desăvârșire că în fața lui se află un mort. E un trăgător de elită Moretto!

În sfârșit tăcu, iar sergentul-major se putu întoarce să vadă cum au așezat cadavrul pe targă. Îl întinseseră pe spate și-l acoperiseră fața cu o pătură de campanie; nu i se mai vedeau decât mâinile, două mâini mari de țăran, ce păreau însă roșii de viață și de sânge pulsând cald.

Tronk făcu un semn cu capul. Soldații ridicară targa.

— Putem pleca, domnule maior? întrebă el.

— Dar pe cine ai vrea să mai aștepți? întrebă cu asprime Matti; cu o sinceră stupoare, simți ura lui Tronk și vru să-l răspundă înzecit, adăugându-i și disprețul lui de superior.

— Înainte! ordonă Tronk.

„Înainte marș”, ar fi trebuit să spună, dar îi păru aproape o profanare. Abia acum vedea zidurile Fortăreței, santinela de deasupra intrării vag luminate de lumina lanternelor. Dincolo de acele ziduri, într-unul din dormitoare, se afla patul de campanie al lui Lazzari, cufărașul cu lucrurile aduse de acasă: o iconiță cu chipul Maicii Domnului, două spice de grâu, un amnar, câteva batiste colorate,

patru butoni de argint, pentru hainele de sărbătoare, care fuseseră cândva ai bunicului său și pe care, la Fortăreață, n-ar fi putut să-i poarte niciodată.

Perna mai păstra poate urma lăsată de capul său, așa cum fusese acum două zile, când se deșteptase din somn. Apoi mai trebuia să fie, probabil, și o sticlură cu cerneală, își spuse Tronk, meticulos chiar și în gândurile disperate, o sticlură cu cerneală și un toc. Toate acestea vor fi puse într-un mic colet poștal și expediate alor săi acasă, împreună cu o scrisoare a domnului colonel. Celelalte obiecte, date de stat, vor fi trecute bineînțeles unui alt soldat, inclusiv cămașa de schimb. Nu însă și frumoasa uniformă militară și nici arma; arma și uniformă vor fi îngropate împreună cu el, așa cum prevedea vechiul regulament al Fortăreței.

XIV

Și la ivirea zorilor, cei de la Reduta Nouă văzură pe podișul dinspre miazănoapte o mică fâșie neagră. O linie subțire care se mișca; nu, nu putea fi halucinație. Primul care a văzut-o a fost santinela Andronico, apoi santinela Pietri, apoi sergentul Batta, care la început izbucnise în râs, apoi locotenentul Maderna, comandantul redutei.

O mică fâșie neagră înainta dinspre nord peste întinderea pustie și părea un miracol absurd, deși în noaptea aceea un fel de presimțire vagă plutise parcă peste Fortăreață. Pe la orele șase, santinela Andronico dădu cel dintâi semnalul de alarmă. Se zărea venind ceva dinspre miazănoapte, așa cum nu se mai întâmplase niciodată de când țineau minte. Cum lumina devenise mai puternică, pe fondul alb al deșertului se distingea limpede acel lanț de oameni care înainta.

Câteva minute mai târziu, așa cum făcea în fiecare dimineață, din vremuri imemorale (într-o zi fusese o simplă speranță, apoi doar un scrupul, acum aproape numai obișnuință), croitorul-șef Prosdocimo urcă pe acoperișul Fortăreței ca să arunce o privire în zare. Cei de la corpurile de gardă îl lăsau să treacă dintr-un fel de tradiție, iar el se urca pe terasa Fortăreței, flecărea puțin cu sergentul de serviciu, apoi cobora din nou în atelierul său din subsol.

În dimineața aceea Prosdocimo își îndreptă

ca de obicei privirile spre triunghiul de pustiu care se vedea din locul acela și i se păru că murise. Nu-i venea să creadă că e un vis. În vis există întotdeauna ceva absurd și confuz, nu poți scăpa niciodată complet de o vagă senzație că totul e fals, că la un moment dat va trebui să te deștepți, în vis, lucrurile nu sunt niciodată atât de limpezi și de concrete, de reale, ca pe întinderea aceluia pustiu dezolant pe care înaintau cete de oameni necunoscuți.

Dar era ceva atât de straniu, atât de aidoma anumitor himere ale sale de pe vremea când era tânăr, încât Prosdocimo nici nu îndrăzni să se gândească că ar fi putut să fie adevărat și crezu că murise.

Crezu că murise și că Dumnezeu îi iertase toate păcatele. Se gândi că se află în lumea de dincolo, care, după toate aparențele, este aidoma cu a noastră, numai că totul se petrece după minunatele noastre dorințe, iar când acestea nu sunt satisfăcute, rămânem cu sufletul împăcat, nu cum se întâmplă aici, pe pământ, unde există întotdeauna ceva care să-ți otrăvească chiar și zilele cele mai bune. Credea că a murit, Prosdocimo, și de aceea stătea nemișcat, socotind că, de vreme ce a murit, nu-i mai era dat să se miște, dar că o intervenție misterioasă avea să-l învie. Nu fu însă decât un sergent-major care, în mod respectuos, îl apucă de braț.

— Domnule sergent, îi spuse, ce aveți? Nu vă simțiți bine?

Abia atunci se desmetici Prosdocimo.

Approape ca în vis, dar mai clar, dinspre regatul de la miazănoapte se vedea înaintând o caravană misterioasă. Timpul trecea fulgerător, nimeni nici măcar nu mai clipea privind țintă bizara imagine, soarele începuse să strălucească

la marginea roșie a orizontului, treptat-treptat străinii se apropiau tot mai mult, deși cu o teribilă încetineală. Câțiva spuneau că erau și călare, și pe jos, că înaintau în șir indian, că aveau chiar și un steag. Așa ziceau, iar ceilalți se amăgeau că-i văd și ei. Toți își băgaseră în cap că zăresc infanteriști și cavaleriști, pânza unui steag, șirul indian, deși în realitate abia distingeau o dâră subțire, neagră, care se mișca încet.

— Tătarii! îndrăzni să spună santinela Andronico, ca și cum ar fi făcut o glumă nesăbuită, deși chipul îi era galben ca ceara.

După o jumătate de oră, locotenentul Maderna din Reduta Nouă ordonă să se tragă o salvă de tun, un foc de avertisment, așa cum prevedea regulamentul în cazul că s-ar fi văzut apropiindu-se trupe militare străine.

De mulți ani nu se mai auzise tunul prin părțile acelea. Zidurile fură străbătute de o ușoară tresărire. Detunătura se amplifică într-un huiet lent – sunet sinistru de prăbușiri printre stânci abrupte. Și ochii locotenentului Maderna se îndreptară spre profilul turtit al Fortăreței, așteptând să vadă vreun semn de agitație. Canonada însă nu surprinsese pe nimeni, deoarece străinii înaintau chiar pe acel triunghi de deșert care se vedea din fortul central și toți știau ce se întâmplă. Vestea se răspândise până și în galeria subterană cea mai periferică, acolo unde fortificația se termina, spre stânga, printre stânci; chiar și plantonul care făcea de gardă la magazia subterană de felinare și ustensile de zidărie, chiar și el, care nu putea să vadă nimic, închis cum era în pivnița întunecoasă, aflase noutatea. Și fremăta de nerăbdare ca timpul să treacă mai repede, să-și termine odată garda, pentru a se putea

urca și el pe metereze, să arunce o privire.

Totul continua ca și mai înainte, santinelele rămâneau la postul lor, patrulând de colo-colo pe distanța dinainte stabilită, furierii copiau rapoartele, făcând să scârțâie penițele și înmuindu-le în călimară în ritmul obișnuit, dar dinspre nord înaintau oamenii aceia necunoscuți, pe care erau îndreptățiți să-i considere dușmani. În grajduri soldații țesălau caii, coșul bucătăriei fumega alene, trei inși măturau curtea, dar peste tot plutea un sentiment intens și solemn, o imensă încordare, ca și cum ceasul cel mare ar fi sosit și nimic n-ar mai fi putut să-l oprească.

Ofițerii și soldații inspirau adânc aerul dimineții, ca pentru a simți în piepturi o nouă viață. Artileriștii se apucară să pregătească tunurile, glumind între ei, se agitau pe lângă ele ca pe lângă niște animale pe care trebuie să le ții în frâu și le priveau cu o anumită teamă: poate, după atâta timp, țevile nu mai erau în stare de funcționare, poate în trecut curățirea lor nu se făcuse cu destulă grijă, oricum, ar fi trebuit să se ia anumite măsuri, pentru că în scurtă vreme avea să se hotărască totul. Și niciodată curierii nu alergaseră pe scări cu atâta iuțeală, niciodată uniformele nu fuseseră în asemenea ordine, baionetele atât de strălucitoare, niciodată sunetele de trompetă atât de milităroase. Nu în van așteptaseră atâta vreme, anii nu fuseseră iroșiți în zadar, în cele din urmă vechea Fortăreață avea să slujească și ea la ceva!

Toți așteptau un sunet de trompetă special, semnalul „marii alarme” pe care soldații nu avuseseră niciodată fericirea să-l audă. În timp ce exersau dincolo de zidurile Fortăreței, într-o văgăună îndepărtată, pentru ca sunetul să nu ajungă până la fortificație și să nu dea naștere la

confuzii, trompeții, în timpul liniștitelor după-amieze de vară, repetaseră faimosul semnal, mai mult dintr-un exces de zel (nimeni, desigur, nu se gândea că ar fi putut să le fie vreodată de folos).

Acum se căiau că nu-l repetaseră îndeajuns; era un arpeggiu foarte lung, care urca până la acuta extremă, și probabil aveau să le scape și niște note false.

Numai comandantul Fortăreței putea ordona să se dea semnalul și toți se gândeau la el: soldații îl și așteptau să vină să inspecteze meterezele de la un capăt la altul, îl și vedeau apropiindu-se cu un surâs cutezător, uitându-se ținută în ochii tuturor. Urma să fie, într-adevăr, o zi mare pentru el, doar își închinase întreaga viață așteptării acestei ocazii.

Domnul colonel Filimore stătea însă în biroul său, lângă fereastră, și privea spre nord la acel mic triunghi de podiș pustiu, pe care stâncile nu-l ascundeau, și unde vedea un șir de punctișoare negre care se mișcau ca niște furnici, chiar în direcția lui, a Fortăreței, și care păreau într-adevăr soldați.

Din când în când intra câte un ofițer, fie locotenent-colonelul Nicolosi, fie căpitanul de rond, fie ofițerul de serviciu. Intrau cu diferite pretexte, așteptând nerăbdători ordinele sale, informându-l despre tot felul de lucruri lipsite de importanță: că din oraș venise un nou furgon cu alimente, că în dimineața aceea se începeau lucrările de reparație la cuptor, că perioada de permisie a zece soldați expirase, că pe terasa fortului central fusese pregătită o lunetă, pentru eventualitatea că domnul colonel ar fi vrut cumva să se servească de ea.

Îi raportau toate acestea, salutau pocnind din călcâie și nu înțelegeau de ce colonelul

continua să rămână mut, fără să dea acele ordine pe care toți le așteptau cu sufletul la gură. Nu dăduse încă dispoziții să se întărească gărzile, nici să se dubleze rezervele individuale de muniții și nici nu hotărâse să se dea semnalul „marii alarme”.

Cuprins parcă de o misterioasă inerție, el privea cu indiferență apropierea străinilor, nici trist, nici vesel, ca și cum toată întâmplarea nu l-ar fi privit în niciun fel.

Pe deasupra, era o splendidă zi de octombrie, cu soare strălucitor și aer transparent, adică timpul cel mai potrivit pentru o bătălie. Vântul făcea să fluture steagul de pe acoperișul fortificației, pământul galben din curte strălucea, iar soldații care treceau pe acolo lăseau în urmă umbre precis conturate. O dimineață frumoasă, domnule colonel.

Dar comandantul lăsa să se înțeleagă limpede că prefera să rămână singur, iar când nu mai era nimeni în birou, se plimba de la masă la fereastră, de la fereastră la masă, fără să poată lua vreo hotărâre, își netezea fără niciun motiv mustățile cărunte, suspina adânc, așa cum fac de obicei bătrânii, un suspin exclusiv automat.

Acum fâșia neagră nu se mai vedea pe micul triumphi de podiș vizibil de la fereastră, semn că străinii înaintaseră, că se apropiau tot mai mult de graniță. În trei sferturi de ceas poate aveau să fie la poalele munților.

Dar domnul colonel continua să-și șteargă fără motiv lentilele ochelarilor, răsfoia rapoartele adunate pe masă: ordinul de zi care trebuia iscălit, o cerere de permisie, raportul medicului unității, un bon de descărcare pentru magazia cu efecte de călărie.

Ce mai aștepți oare, domnule colonel?

Soarele se află acum sus pe boltă, până și maiorul Matti, care a intrat puțin mai înainte, nu-și ascunde o anumită neliniște, până și el care nu crede niciodată în nimic. Arată-te măcar santinelelor, fă câțiva pași pe metereze. Străinii, raportase căpitanul Forze, care se dusesse în inspecție la Reduta Nouă, se disting acum clar, unul câte unul, și se vede că sunt înarmați, poartă puști în bandulieră, nu mai e timp de pierdut.

Filimore, în schimb, vrea să aștepte. Or fi soldați străinii aceia, el nu contestă, dar câți sunt? Unul a spus că două sute, altul două sute cincizeci; i-au atras chiar atenția că dacă aceasta este avangarda, grosul armatei ar trebui să fie de cel puțin două mii de oameni. Dar grosul nu se văzuse încă, s-ar fi putut chiar nici să nu existe.

Grosul armatei n-a apărut încă, domnule colonel, desigur numai din pricina negurilor de la miazănoapte. În dimineața asta cețurile au înaintat foarte mult, vântul din nord le-a împins dincoace de munți, astfel că au ajuns să acopere o întinsă zonă a podișului. Acești două sute de oameni n-ar avea niciun sens dacă în spatele lor nu s-ar afla o armată puternică, înainte de amiază se vor ivi cu siguranță și ceilalți. Ba una dintre santinele susținuse chiar că puțin mai înainte a văzut mișcându-se ceva printre neguri.

Dar comandantul continua să se plimbe de la fereastră la birou și înapoi, să răsfoiască plictisit rapoartele. Ce-ar putea oare să-i determine pe străini să asedieze Fortăreața? și-o fi spunând. Probabil că nu sunt decât niște manevre obișnuite, pentru a face cunoștință cu condițiile speciale ale deșertului. Vremea tătarilor apusese de mult, ei nu mai sunt acum decât o

legendă străveche. Și cine altcineva ar putea avea vreun interes să violeze granița? Este în toată povestea asta ceva care nu stă în picioare.

N-or fi tătarii, nu, domnule colonel, dar soldați sunt cu siguranță. De mai mulți ani, ura profundă dintre noi și cei din nord se adâncește tot mai mult, nu mai e un secret pentru nimeni, nu o singură dată s-a vorbit de război. Ce mai, sunt soldați! Călări și pedestrași, probabil că în curând va sosi și artileria. Înainte de lăsarea serii, fără exagerare, vor avea tot timpul chiar să și atace, iar zidurile Fortăreței sunt atât de vechi, vechi sunt și puștile, vechi și tunurile, absolut totul e învechit, în afară de inimile soldaților. Deci, fii prudent, domnule colonel!

Să fie prudent! Oh, cât ar dori să nu mai poată fi prudent, pentru asta și-a irosit viața, i-au mai rămas atât de puțini ani, iar dacă nici de data aceasta nu e adevărat, înseamnă că totul s-a sfârșit! Nu teama îl reține, nu gândul că ar putea să moară. Nici măcar nu-i trecea prin minte așa ceva.

Realitatea e că, la sfârșitul vieții, Filimore vedea sosind pe neașteptate norocul, cu platoșa de argint și sabia plină de sânge; el (care nici măcar nu se mai gândea la asta) îl vedea, în mod straniu, apropiindu-se cu o față surâzătoare. Și Filimore – ăsta-i adevărul – nu îndrăznea să se îndrepte spre el și să-i răspundă la surâs. De prea multe ori se înșelase; destul!

Ceilalți, ofițerii de la Fortăreață, îi ieșiseră în întâmpinare, primindu-l cu multă bucurie. Spre deosebire de el, aceștia îl întâmpinaseră plini de încredere și savurau dinainte, ca și cum ar mai fi făcut-o și altădată, asprul și puternicul miros al bătăliei. Colonelul, dimpotrivă, aștepta. Până ce minunata năluca n-avea să-l atingă cu mâna, el nici nu se va clinti, dintr-un

fel de superstiție. Poate ar fi fost de ajuns un nimic, un simplu gest de salut, o recunoaștere a dorinței pentru ca închipuirea aceea să se risipească în neant.

Iată de ce se mărginea el să clatine din cap, făcând semn că nu, că destinul se înșela probabil. Și, neîncrezător, privea în jur, în spatele său, unde era de presupus că se aflau alte persoane, cele pe care norocul le căuta cu adevărat. Însă nu se vedea nimeni altcineva, deci nu putea să fie o confuzie. Și atunci, trebuia să admită că într-adevăr lui și numai lui îi era destinat norocul acela vrednic de invidiat!

Existase totuși un moment, la primele licăriri ale zorilor, când pe fundalul alburii al deșertului se profilase misterioasa fâșie neagră, un moment în care inima sa fremătase de bucurie. Apoi fantasma cu platoșă de argint și spada însângărată devenise ceva mai vagă, și deși continua să înainteze spre el, în realitate nu reușea cu niciun chip să se apropie, să micșoreze scurta și totuși infinita distanță ce-i despărțea.

Adevărul este că Filimore așteptase prea mult, iar la o anumită vârstă speranța presupune o mare trudă, omul nu-și mai regăsește încrederea pe care o avea la douăzeci de ani. Prea mult timp a așteptat în zadar, ochii lui au citit prea multe ordine de zi, prea multe dimineți au scrutat acea blestemată întindere întotdeauna pustie. Și acum, când se iviseră totuși străinii, avea impresia clară că trebuie să fie o greșeală (prea ar fi fost frumos să fie adevărat), că trebuie să fie într-adevăr o enormă greșeală.

Între timp, pendula din fața biroului continua să macine viața, și degetele slabe ale colonelului, uscate de ani, se încăpățâneau să

șteargă, cu batista, lentilele ochelarilor, deși nu era nevoie.

Limbile pendulei se apropiau de zece și jumătate când intră maiorul Matti, pentru a-i aminti comandantului că trebuia să vină la raportul ofițerilor. Filimore uitase de asta și fu surprins în mod neplăcut: va fi nevoit să vorbească despre străinii ce se iviseră în zare, n-avea să mai poată amâna luarea unei hotărâri, va fi nevoit să-i socotească în mod oficial dușmani, sau să ia totul în glumă, sau să găsească o cale de mijloc, să ordone unele măsuri de securitate, dar în același timp să se arate sceptic, ca și cum nu era cazul să se înfierbânte prea mult. O decizie trebuia totuși să ia, și asta îl supăra. Ar fi preferat să aștepte în continuare, să rămână absolut nemișcat, aproape să provoace destinul, pentru ca acesta să se dezlănțuie cu adevărat. Maiorul Matti, cu unul din surâsurile sale ambigue, îi spuse:

— Se pare că de data asta e chiar adevărat! Colonelul nu răspunse. Maiorul adăugă: se văd sosind și alții. Sunt trei coloane. Pot fi văzuți chiar și de aici.

Colonelul îl privi în ochi și, pentru o clipă, i se păru chiar că-l îndrăgește.

— Mai vin și alții, spui?

— Pot fi văzuți și de aici, domnule colonel. Acum sunt foarte mulți.

Se îndreptară spre fereastră și, într-adevăr, pe triumghiul de podiș vizibil de la Fortăreață se zăreau câteva coloane negre, în mișcare; nu una, așa cum fusese în zori, ci trei în flanc, și nu li se vedea capătul.

Războiul, se gândi colonelul, și în zadar încerca să alunge gândul acesta, ca și cum ar fi fost o dorință prohibită. La cuvintele lui Matti, speranța reînviase în el și acum îl copleșea; se

simțea cuprins de frenezie.

Cu mintea astfel învolburată, colonelul se trezi deodată în sala de reuniuni, în fața tuturor ofițerilor aliniați (cu excepția celor care se aflau în serviciul de gardă). Deasupra albastrului compact al uniformelor străluceau palide chipuri stranii, pe care în zadar încerca să le recunoască; tinere sau veștede, ele îi spuneau același lucru; cu ochii aprinși de febră, ele îi cereau avid recunoașterea formală că năvăliseră dușmanii. În poziție de drepti, toți îl priveau ținută, pretinzând parcă să nu li se zădărnicească speranța.

În tăcerea desăvârșită din sală nu se auzea decât respirația grea a ofițerilor. Și colonelul înțelese că trebuia să vorbească. În clipele acelea se simți năpădit de un sentiment nou și copleșitor. Cu uimire, fără să-și poată explica de ce, Filimore avu deodată certitudinea neașteptată că străinii erau într-adevăr dușmani, hotărâți să încalce frontiera. Nu putea înțelege ce se petrecuse, el care până cu o clipă înainte știuse să-și înfrângă ispita de a crede. Se simțea târât parcă de exaltarea aceea colectivă, înțelese că avea să vorbească fără rezerve. „Domnilor ofițeri, avea să spună el, iată, a sosit, în sfârșit, ceasul pe care îl așteptăm de atâta vreme.” Asta le-ar fi spus, sau ceva asemănător, iar ofițerii ar fi ascultat cu religiozitate cuvintele sale – promisiune solemnă de glorie.

Cam așa se pregătea el să vorbească, dar undeva în adâncul sufletului său o voce tainică se încăpățâna să-l contrazică. Este imposibil, colonele, îi șoptea vocea aceea, fii atent până nu e prea târziu, e o eroare, prea ar fi frumos să fie adevărat, fii atent, pentru că e o gravă eroare!

Iar emoția care-l copleșea era întreruptă din când în când de această voce ostilă. Dar era prea

târziu, amânarea începea să devină penibilă.

Și colonelul făcu un pas înainte, își ridică ușor capul, gestul său obișnuit când începea să vorbească, iar ofițerii văzuseră că fața i se îmbujorase pe neașteptate: da, domnul colonel roșise ca un copil, pentru că era pe punctul de a-și destăinui marea taină a vieții sale.

Se înroșise ușor ca un copil și buzele lui erau gata să rostească primul sunet, când vocea ostilă se redeșteptă în tainița sufletului său și Filimore simți din nou fiorul nehotărârii. I se păru atunci că aude un pas grăbit care urca scările și se apropia de sala unde se aflau adunați. Niciunul dintre ofițeri, atenți cu toții doar la comandantul lor, nu-și dădu seama de asta, dar urechile lui Filimore se obișnuiseră, în atâția ani, să distingă până și cele mai îndepărtate glasuri ale Fortăreței.

Pasul se apropia, nu mai era nicio îndoială, cu o neobișnuită grabă, avea un sunet ciudat și obosit, un sunet de inspecție administrativă; s-ar fi spus că venea direct din lumea podișului. Zgomotul ajungea acum distinct până și la urechile celorlalți ofițeri și le răni cu brutalitate sufletul, fără ca să poată spune de ce. În cele din urmă ușa se deschise și în prag se ivi un ofițer de dragoni necunoscut, care gâfâia din pricina oboselii, plin de praf din cap până în picioare.

Luă poziția de drepti.

— Locotenentul Fernandez – spuse – din regimentul șapte dragoni. Aduc acest mesaj din oraș, din partea Excelenței Sale, șeful Statului Major.

Sprijinind cu eleganță chipiul său înalt de brațul stâng îndoit în arc, el se apropie de colonel și îi înmână un plic sigilat.

Filimore îi strânse mâna.

— Mulțumesc, locotenente, spuse, probabil

că ai făcut un drum lung, nu glumă, după cum se vede! Camaradul Santi te va însoți îndată, să te poți înviora un pic.

Fără a lăsa să transpară măcar o umbră din neliniștea ce-l cuprinsese, colonelul făcu un semn locotenentului Santi, primul pe care-i căzuseră privirile, invitându-l să facă onorurile casei. Cei doi ofițeri ieșiră și ușa se închise în urma lor.

— Îmi permiteți, nu-i așa? întrebă cu un surâs ușor Filimore, arătându-le plicul, ca și cum ar fi vrut să le spună că preferă să citească mesajul pe loc.

Mâinile sale desprinseră cu delicatețe sigiliile, rupseră o margine a plicului din care scoaseră o foaie îndoită, scrisă pe ambele părți.

În timp ce citea, ofițerii îl priveau cu atenție, căutând să descifreze ceva pe chipul lui. Dar nu se deslușea nimic. Ca și cum ar fi răsfoit un jurnal după cină, așezat lângă cămin, într-o seară letargică de iarnă. Doar roșeața dispăruse de pe fața uscată a comandantului.

De îndată ce sfârși de citit, colonelul împături hârtia, o puse din nou în plic, băgă plicul în buzunar și-și înălță din nou capul, semn că voia să vorbească. Nu mai încăpea nicio îndoială că se petrecuse ceva, că vraja de mai înainte fusese destrămată.

— Domnilor ofițeri, spuse el, și vocea îi părea foarte obosită. În dimineața aceasta, dacă nu mă înșel, a existat printre soldați o anumită agitație, și chiar și printre dumneavoastră, dacă nu mă înșel, din pricina trupelor observate în așa-zisul deșert al tătarilor.

Cuvintele sale își deschideau anevoie drum în tăcerea adâncă. O muscă zbura încoace și încolo prin încăpere.

— E vorba, continuă el, e vorba de trupe ale

statului de la nord, însărcinate să stabilească linia de frontieră, așa cum am făcut și noi cu mulți ani în urmă. Ca atare, ele nu vor veni până în apropierea Fortăreței, ci se vor împărți probabil în grupuri, traversând munții. Așa îmi comunică, pe cale oficială, în scrisoarea de față, Excelența Sa, șeful Statului Major.

Vorbind, Filimore suspina adânc, dar nu din pricina nerăbdării sau a durerii – era acel suspin al lui, exclusiv automat, așa cum o fac de obicei bătrânii; iar vocea îi devenise și ea, pe neașteptate, aidoma celei a oamenilor bătrâni, cu anumite inflexiuni cavernoase, și privirile, de asemenea, îi erau tulburi și inexpresive.

Presimțise totul de la început. Nu puteau să fie dușmani, știa prea bine: el, unul, nu era făcut pentru glorie, de atâtea ori se amăgise în mod stupid. De ce, se întreba cu furie, de ce se lăsase înșelat? Știuse încă de la început că așa avea să se sfârșească.

— Cum știți și dumneavoastră, continuă el cu un accent prea apatic pentru a nu trăda o cumplită amărăciune, pietrele de hotar și celelalte semne de demarcație au fost fixate de noi cu mulți ani în urmă. A rămas totuși, așa cum mă informează Excelența Sa, o porțiune care nu a fost încă marcată. Voi trimite un anumit număr de oameni sub comanda unui căpitan și a unui subaltern ca să completeze lucrarea. Este o zonă accidentată, cu două sau trei șiruri paralele de munți. Consider de prisos să mai adaug că ar fi bine să împingem linia de frontieră cât mai departe posibil și să ne asigurăm creasta dinspre nord. Nu pentru că din punct de vedere strategic asta ar fi un punct esențial, dacă mă înțelegeți bine, pentru că aici, sus, un război nu s-ar putea niciodată desfășura și nici nu există posibilități de manevre... Se

întrerupse un moment, furat de nu se știe ce gând. Posibilități de manevre spuneam... unde rămăsesem?

— Spuneți că ar fi bine să-mpingem granița cât mai departe posibil... – sugeră maiorul Matti cu prefăcută modestie.

— A, da. Spuneam că trebuie s-o împingem cât mai departe posibil. Din păcate, lucrul nu este deloc ușor: ne găsim în întârziere față de cei de la nord. Oricum ar fi... în fine, o să vorbim mai târziu, conchise, întorcându-se spre locotenent-colonelul Nicolosi.

Tăcu și părea obosit. În timp ce vorbea, colonelul văzuse coborând peste fețele ofițerilor un val de deziluzie, îi văzuse redevenind, din războinici nerăbdători să lupte, niște insignifianți ofițeri de garnizoană. Dar sunt tineri, se gândea, ei mai au încă timp.

— Bine, urmă colonelul, sunt dezolat că trebuie să fac acum o remarcă vizând pe mai mulți dintre dumneavoastră. Am observat, nu o dată, că la schimbarea gărzii, unele plutoane se prezintă în curte fără să fie însoțite de respectivii ofițeri. Acești ofițeri, este evident, se socotesc autorizați să ajungă mai târziu...

Musca zbura încoace și încolo prin încăpere, steagul de pe acoperișul fortului spânzura moale, colonelul vorbea de disciplină și regulamente, pe podișul de la miazănoapte înaintau trupe militare care nu mai erau dușmani setoși de bătălii, ci niște soldați inofensivi ca și ei, care nu se avântaseră într-o luptă pe viață și pe moarte, ci într-un fel de operație cadastrală, puștile lor nu erau încărcate, săbiile n-aveau tăiș. Și în vreme ce în depărtare, pe podișul dinspre nord, se revărsa acel inofensiv simulacru de armată, în Fortăreață totul se împotmolea din nou în

ritmul zilelor obișnuite.

XV

Expediția pentru delimitarea graniței pe porțiunea de frontieră rămasă descoperită plecă a doua zi în zori. O comanda uriașul căpitan Monti, însoțit de locotenentul Angustina și de un sergent-major. Fiecăruia dintre cei trei le fuseseră încredințate parolele pentru ziua aceea și pentru următoarele patru. Era destul de puțin probabil să se prăpădească chiar toți trei; în orice caz, cel mai în vârstă dintre soldații care ar fi supraviețuit ar fi avut căderea să deschidă tunica superiorilor morți sau leșinați, să caute în buzunarul interior de la piept și să scoată de acolo un plic sigilat în care se afla parola secretă pentru a putea intra înapoi în Fortăreață.

Chiar la răsăritul soarelui, patruzeci de oameni înarmați părăsiră Fortăreața, îndreptându-se spre nord. Căpitanul Monti avea bocanci solizi, cu ținte, asemeni celor ai soldaților. Numai Angustina purta cizme, și căpitanul, încă înainte de plecare, îl privise cu o mirare exagerată, fără a spune însă nimic.

Coborâseră cam vreo sută de metri pe un povârniș bolovănos, apoi cotiră la dreapta, pe un drum drept, spre gura unei trecători înguste, mărginită de stânci, care pătrundea adânc în inima muntelui.

După vreo jumătate de oră de mers, căpitanul rosti:

— Cu alea – și arată spre cizmele lui

Angustina – o să fie cam greu.

Angustina nu spuse nimic.

— Mi-ar părea rău să fii nevoit să te oprești, repetă după puțină vreme căpitanul. Or să te bată, ai să vezi!

— Acum e prea târziu, domnule căpitan, răspunse Angustina. Puteați să-mi spuneți mai dinainte, dacă așa stau lucrurile.

— Degeaba, replică Monti, ar fi fost totuna! Te cunosc, Angustina, te-ai fi încălțat cu ele oricum!

Monti nu putea să-l sufere. „Cu toate aerele pe care ți le dai, se gândea, am să te fac eu acum să vezi pe dracu’!” Și forța la maximum pasul, chiar și pe povârnișurile cele mai abrupte, știind că Angustina nu era prea robust. Între timp se apropiaseră de poalele pereților stâncoși. Grohotișul devenise mai mărunț, picioarele se afundau în el supărător.

Căpitanul spuse:

— De obicei suflă un vânt afurisit prin strunga asta. Dar azi e o zi bună.

Locotenentul Angustina rămase tot tăcut.

— Slavă Domnului că nu-i nici soare, continuă Monti. Azi e într-adevăr o zi bună.

— Dar dumneavoastră ați mai fost pe aici? întrebă Angustina; iar Monti răspunse:

— O dată, trebuia să căutăm un soldat care dezer...

Se întrerupse, pentru că din înaltul unui perete cenușiu, care se ridica amenințător deasupra lor, răzbătuse până la ei un zgomot de surpare. Se auzeau bufniturile bolovanilor care se prăvăleau, izbindu-se de stânci și rostogolindu-se în salturi, cu o impetuositate sălbatică, în prăpastie, printre nori de praf. Un bubuit ca de tun se repercuta din stâncă în stâncă. Neașteptata avalanșă mai continuă

câteva minute spre inima prăpastiei, dar se istovi în crăpăturile adânci ale stâncilor înainte de a ajunge în vale; până la drumul bolovănos pe unde urcau soldații nu mai ajunseseră decât două-trei pietricele.

Toți tăcuseră, căci zgomotul stârnit de surpare ascundea parcă o prezență dușmănoasă. Monti se uită la Angustina cu un aer de ușoară sfidare. Spera că are să vadă teama întipărită pe figura lui, dar se înșela. Locotenentul părea doar îngrozitor de înfierbântat din pricina scurtului marș; uniformă lui elegantă atârna acum neglijent pe el.

„Aș vrea să te văd ceva mai târziu, snob blestemat, se gândea Monti, cu toate aerele pe care ti le dai.” Porni din nou la drum, forțând și mai mult pasul, și din când în când se uita îndărăt pe furiș pentru a scruta chipul lui Angustina: da, exact așa cum sperase și prevăzuse, se vedea că cizmele începeau să-l tortureze. Nu că Angustina ar fi încetinit pasul sau că i s-ar fi citit durerea pe față. Se vedea asta din felul cum călca, din expresia de efort aspru care i se întipărise pe frunte. Căpitanul spuse:

— Simt că aș fi în stare să mai merg așa încă vreo șase ore. Dacă n-ar fi soldații... E într-adevăr o zi grozavă azi! insista cu cea mai deplină maliție. Cum te simți, locotenente?

— Scuzați-mă, domnule căpitan, făcu Angustina, ați spus ceva?

— Nimic, și căpitanul zâmbi răutăcios. Te întrebam cum te simți?

— A, da, mulțumesc, răspunse Angustina evaziv; și după o pauză, pentru a-și ascunde gâfâitul provocat de urcuș: păcat că...

— Ce anume e păcat? întrebă Monti, sperând că celălalt va mărturisi că e obosit.

— Păcat că nu se poate veni mai des pe aici, sunt niște locuri încântătoare; și surâdea, cu veșnicul său aer detașat.

Monti grăbi și mai mult pasul. Dar Angustina se ținea strâns de el; fața îi era acum palidă din pricina efortului, șiroaie de sudoare i se prelingeau de sub cozorocul chipiului, iar în spate căptușeala vestonului i se făcuse learcă, dar nu scotea o vorbă și nici nu rămânea în urmă.

O apucaseră pe un drum mărginit de stânci abrupte, cu pereți înfricoșători, cenușii, care se înălțau vertical de jur-împrejur. Trecătoarea părea că are să urce la înălțimi de necrezut. Aspectele vieții obișnuite rămăseseră în urmă, iar în locul lor se instalase dezolarea împietrită a muntelui. Fascinat, Angustina ridica din când în când ochii spre crestele care parcă se clătinau deasupra lor.

— O să facem un popas ceva mai încolo, spuse Monti, care nu-l slăbea din ochi pe locotenent. Creasta nu se vede încă. Dar, spune sincer, sper că nu ești obosit, nu? Uneori te poți simți indispus. E mai bine s-o spui deschis, chiar dacă riscăm să se facă târziu.

— Să ne vedem de drum, fu răspunsul lui Angustina, ca și cum el ar fi fost superiorul.

— Mă rog, mă gândeam că oricui i se poate întâmpla să fie prost dispus. Spuneam doar așa...

Angustina era palid, râuri de sudoare îi șiroiau de sub chipiu, vestonul îi era complet ud. Dar scrâșnea din dinți și mai bine ar fi murit decât să se dea bătut. Străduindu-se să nu-l vadă căpitanul, locotenentul se uita din când în când, pe furiș, în sus, spre înălțimile trecătorii, căutând să vadă unde urma să i se sfârșească chinul.

Între timp, soarele se înălțase pe cer și lumina crestele cele mai înalte, însă fără acea strălucire veselă a dimineților frumoase de toamnă. Un vâl de negură se așternea încet pe întinsul bolții, înșelător și uniform.

Cizmele începuseră într-adevăr să-l chinuie înfiorător. Pielea lor îi ardea fluierul piciorului și, judecând după durerea pe care o simțea, probabil că-i făcuseră bășici.

Deodată râpele bolovănoase luară sfârșit și trecătoarea dădu într-o mică poiană, cu câteva fire de iarbă pipernicită la picioarele unui zid semicircular de stânci. De o parte și de alta se înălțau – haotic amestec de steiuri și crăpături – pereți drepți ca niște ziduri, cărora era foarte greu să le apreciezi înălțimea.

Deși împotriva dorinței sale, căpitanul Monti ordonă un popas, pentru a lăsa timp soldaților să mănânce. Locotenentul Angustina se așază pe un bolovan mare, într-o atitudine degajată, deși tremura din pricina vântului care-i îngheța transpirația. Împărți împreună cu căpitanul un codru de pâine, o bucată de carne, niște brânză și o sticlă de vin.

Lui Angustina îi era frig; se uita la căpitan și la soldați, să vadă dacă nu cumva vreunul dintre ei își desfăcea pătura și se acoperea cu ea, ca să poată face și el la fel. Dar soldații păreau insensibili la oboseală și flecăreau între ei, căpitanul mânca cu o plăcere lacomă, privind insistent, între o îmbucătură și alta, un perete abrupt care se ridica deasupra lor.

— Acum, spuse, acum știu pe unde se poate urca, și arată spre peretele din fața lor, care se termina cu creasta unde urmau să stabilească frontiera. Trebuie s-o luăm pe aici în sus, pieptiș. Destul de abrupt, nu? Ce părere ai, locotenente?

Angustina se uită spre peretele stâncos. Pentru a ajunge la creasta unde se afla frontiera trebuiau într-adevăr să urce pe acolo, altfel ar fi fost nevoiți să facă un ocol, trecând peste câteva văi. Asta ar fi cerut însă mult mai mult timp, iar ei trebuiau să se grăbească: cei din nord erau avantajați, înainte de toate pentru că porniseră mai devreme, iar drumul pe care veneau ei era mult mai ușor. Trebuiau să atace frontal peretele din fața lor.

— Pe aici în sus? întrebă Angustina; și cercetând povârnișurile abrupte, constată că la o sută de metri mai la stânga drumul ar fi fost mult mai accesibil.

— Pe aici în sus, pieptiș, desigur, repetă căpitanul. Ce părere ai?

— Totul e să ajungem înaintea lor, răspunse Angustina. Căpitanul îl privi cu evidentă antipatie.

— Bine, spuse el. Acum să batem o carte.

Scoase din buzunar un pachet de cărți de joc, întinse pe o lespede mare, pătrată, pătura sa, îl invită pe Angustina să joace, apoi spuse:

— Ah, norii aceia! Văd că-i privești cu o anumită îngrijorare. Dar nu te teme, ăștia nu sunt nori de furtună... – și râse, cine știe de ce, ca și cum ar fi făcut o glumă bună.

Începură să joace. Angustina simțea că îngheață din pricina curentului. În timp ce căpitanul se așezase între două pietre mari, la adăpost, el primea vântul direct în spate. „De data asta chiar mă îmbolnăvesc”, se gândea el.

— Ah, asta-i prea de tot pentru un jucător ca dumneata! strigă, sau mai exact urlă, căpitanul Monti pe neașteptate. Ce dracu', să-mi lași în felul ăsta un as! Dar unde ți-e capul, dragă locotenente? Continui să privești întruna în sus și nu ești deloc atent la cărți!

— Nu, nu, răspunse Angustina. N-am fost atent. Și încercă să râdă fără a reuși însă.

— Spune drept, făcu Monti triumfător. Spune drept, te chinuie groaznic alea, aș fi putut s-o jur încă de la plecare!

— Alea, care?

— Frumoasele tale cizme. Nu sunt potrivite pentru asemenea marșuri, dragă locotenente. Spune drept, te chinuie!

— Mă cam jenează, recunoscu Angustina cu un ton disprețuitor, ca pentru a spune că și mai mult îl deranja să vorbească despre asta. M-au supărat puțin, într-adevăr.

— Ha, ha! râse mulțumit căpitanul. Știam eu! Eh, e o nenorocire să mergi în cizme pe grohotișul ăsta!

— Fiți atent, am pus jos un popă de pică, îl anunță Angustina cu un ton înghețat. Nu aveți cu ce să-l luați?

— Da, da, nu eram atent, răspunse căpitanul, tot mai vesel. Ei, cizmele astea!

Într-adevăr, cizmele locotenentului Angustina nu erau prea potrivite pentru peretele acela abrupt. Cum nu aveau țințe, alunecau mai tot timpul, pe când bocancii căpitanului Monti și ai soldaților mușcau puternic terenul accidentat. Cu toate acestea, Angustina nu rămânea în urmă. Cu un efort înzecit, deși era frânt de oboseală și chinuit de sudoarea înghețată care-i șiroia pe spinare, izbutea totuși să-l urmeze îndeaproape pe căpitan, în sus, pe povârnișul drept ca un zid.

Muntele se dovedi însă mai puțin dificil și abrupt decât părea când îl priveai de jos. Era brăzdat tot de șanțuri, de crăpături, de bârne prundoase, iar stâncile erau pline de asperități și colțuri de care te puteai agăța cu ușurință. Deși nu prea agil de felul său, căpitanul se

cățara cu îndârjire, prin numeroase salturi, privind din când în când în jos, în speranța că Angustina cedase, însă Angustina se ținea tare; căuta plin de râvnă locurile de sprijin cele mai largi și mai sigure, se minuna aproape că putea să urce cu atâta sprinteneală, deși se simțea sfârșit.

Și pe măsură ce prăpastia creștea sub ei, creasta finală părea să se îndepărteze tot mai mult, ascunsă de un zid galben, vertical. Iar seara se apropia tot mai repede, deși un strat dens de nori cenușii te împiedica să ghicești cât mai era până la apusul soarelui. Începea totuși să se facă frig. Un vânt aspru bătea dinspre strungă și se auzea șuierând printre crăpăturile muntelui.

— Domnule căpitan! se auzi la un moment dat strigând de jos sergentul care încheia coloana.

Monti se opri, se opri și Angustina, apoi toți soldații până la ultimul.

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă căpitanul, ca și cum ar mai fi avut până atunci și alte pricini de îngrijorare.

— Priviți, cei din nord au și ajuns pe coastă, strigă sergentul.

— Ești nebun, unde-i vezi? replică Monti.

— La stânga. Pe șaua aia mică, imediat la stânga, e ca un fel de nas.

Într-adevăr, așa era. Trei minuscule siluete negre se proiectau pe cerul cenușiu și se vedea limpede că se mișcau. Era evident că ocupaseră partea de jos a culmii și, după toate probabilitățile, aveau să ajungă pe creastă înaintea lor.

— La dracu'! spuse căpitanul, aruncând o privire furioasă în jos, ca și cum soldații ar fi fost vinovați de întârziere. Apoi, către

Angustina: cel puțin creasta trebuie s-o ocupăm noi, fără discuție, altfel ne-am ars, o să dăm de dracu' cu colonelul.

— Pentru asta ar trebui ca ceilalți să mai facă un mic popas, spuse Angustina. De la șaua aceea mică până în vârf nu le trebuie mai mult de un ceas. Dacă nu se opresc un pic, ajungem sigur după ei.

Atunci căpitanul spuse:

— Poate e mai bine s-o iau eu înainte, cu patru soldați, dacă suntem mai puțini ajungem mai repede. Dumneata vino după noi, liniștit, sau așteaptă aici, dacă te simți obosit.

Iată unde voia să ajungă canalia, se gândi Angustina. Voia să-l lase în urmă, pentru a se împăuna numai el cu meritele!

— Da, domnule căpitan, cum ordonați, răspunse el. Dar prefer să urc și eu. Dacă stau pe loc, am să îngheț.

Căpitanul, cu patru dintre soldații cei mai agili, porni în chip de patrulă de cercetare. Angustina preluă comanda celor rămași și speră zadarnic să se poată ține pe urmele lui Monti. Soldații lui erau prea mulți; din pricina marșului forțat, șirul se lungise enorm, astfel încât ultimii se pierduseră complet din raza vizuală.

Angustina văzu mica patrulă a căpitanului dispărând în înalt, pe după cocoșele cenușii ale stâncilor. O vreme auzi pietrișul care se rostogolea în urma lor printre crăpături, apoi nici măcar asta. Până și glasurile li se mistuiră în depărtare.

Dar între timp cerul se întunecase. Stâncile din jur, pereții spălăciți de pe cealaltă parte a strâmătorii, prăpastia adâncă, totul avea o nuanță vineție. Corbi mici zburau de-a lungul crestelor înalte, scoțând strigăte ascuțite, ca și

cum și-ar fi atras unul altuia atenția asupra unor primejdii iminente.

— Domnule locotenent, rosti soldatul din spatele lui Angustina. Acuși-acuși o să vină ploaia.

Angustina se opri, privindu-l pentru câteva clipe, dar nu scoase niciun cuvânt. Cizmele nu-l mai chinuiau acum, dar începea să resimtă o oboseală cumplită. Fiecare metru de urcuș îl costa un efort îngrozitor. Din fericire, stâncile din porțiunea aceea erau mai puțin abrupte și mai colțuroase decât cele dinainte. Cine știe unde-o fi ajuns căpitanul?! se gândea Angustina. Poate se și afla pe creastă, unde înfipsese stegulețul și pusese chiar și piatra de hotar, și acum poate că o și pornise înapoi.

Privi în sus și constată că vârful nu era chiar atât de departe. Numai că nu-și dădea seama cum putea stabili pe unde ar fi putut să urce, atât de drept și de neted era peretele din față.

În sfârșit, ieșind într-o brână mai largă, bolovănoasă, Angustina se pomeni la câțiva metri distanță de căpitanul Monti. Urcat pe umerii unui soldat, ofițerul încerca să se cațere pe un perete scurt, vertical, nu mai înalt de doisprezece metri, dar în aparență inaccesibil. Era evident că Monti se încăpățâna de mai multe minute, străduindu-se să-l escaladeze, însă fără succes.

Încercă zadarnic de vreo trei-patru ori, căutând un punct de sprijin, dar când păru că l-a găsit, îl auzi înjurând, apoi îl văzu lăsându-se din nou în jos pe umerii soldatului, care tremura tot din pricina efortului. În sfârșit, renunță, și dintr-o săritură coborî pe bolovănișul brânei.

Monti, care gâfâia de oboseală, îl privi cu dușmănie pe Angustina.

— Puteai să aștepti jos, locotenente, spuse el. Pe aici, oricum, tot n-o să putem trece toți, aș fi mulțumit dacă aș izbuti să urc eu cu câțiva soldați. Era mai bine dacă așteptai jos, acum se lasă noaptea și coborârea devine o problemă serioasă.

— Dumneavoastră mi-ați permis, domnule căpitan, răspunse Angustina, cu un ton detașat. Mi-ați spus să fac așa cum doresc; să aștept, sau să vin sus după dumneavoastră.

— Bine, răspunse căpitanul. Dar până una-alta, trebuie să găsim o soluție; nu mai sunt decât acești câțiva metri până la creastă.

— Cum? Imediat după asta vine creasta? întrebă locotenentul cu o ușoară ironie, pe care Monti n-o sesiză.

— Nu sunt nici măcar doisprezece metri! urmă căpitanul. La dracu, vreau să văd dacă nu pot urca. Chiar cu prețul...

Fu întrerupt de un strigăt disprețuitor care venea din înalt: pe buza de sus a peretelui se iviră două chipuri de oameni, surâzătoare.

— Bună seara, domnilor, strigă unul, poate un ofițer. Băgați de seamă că pe aici nu puteți urca. Trebuie s-o luați pe drumul de pe culme.

Cele două chipuri dispărură și nu se mai auziră decât voci confuze de oameni care flecăreau.

Monti era vânat de furie. Nu mai era nimic de făcut. Cei din nord ocupaseră acum și creasta. Căpitanul se așeză pe un bolovan mare de pe potecă, fără să mai dea vreo atenție soldaților care continuau să sosească din vale.

Și în momentul acela începu să ningă, cu fulgi mari și pufoși, ca în toiul iernii. În câteva minute, aproape de necrezut, bolovanii brânei deveniseră albi, iar lumina dispăruse pe neașteptate. Se lăsase brusc, noaptea, la care

nimeni nu se gândise până atunci în mod serios.

Fără să dea nici cel mai mic semn de îngrijorare, soldații își desfăcură fiecare pătura făcută sul și se acoperiră.

— Ce dracu' faceți? izbucni căpitanul. Strângeți imediat păturile! Doar nu vă trece prin cap să petreceți noaptea aici? Trebuie să coborâm imediat.

— Dacă îmi permiteți, domnule căpitan, spuse Angustina, atâta vreme cât ceilalți se află pe creastă...

— Ce anume, ce anume vrei să spui? întrebă căpitanul, furios.

— Că nu ne putem întoarce, mi se pare, atâta vreme cât cei din nord se află pe creastă. Ei au sosit cei dintâi, iar noi nu mai avem nimic de făcut aici, dar cum ne-ar șede să plecăm cu coada între picioare?

Căpitanul nu răspunse; se plimbă de colo-colo câteva minute pe poteca largă. Apoi spuse:

— Dar or să plece și ei în curând; pe creastă, pe vremea asta, e și mai rău decât aici!

— Domnilor, făcu un glas de sus, în timp ce la marginea peretelui se iviră patru sau cinci capete. Haide, fără mofturi, luați funiile astea, veniți încoace pe creastă, n-o să puteți coborî peretele pe bezna asta!

În același timp, două funii fură aruncate din înalt, astfel încât cei de la Fortăreață să se poată sluji de ele pentru a urca peretele.

— Mulțumesc, răspunse căpitanul Monti cu un aer batjocoritor. Mulțumesc pentru grija pe care ne-o purtați, dar ne descurcăm și singuri.

— Cum credeți, strigară din nou cei de pe creastă. Oricum, noi vi le lăsăm la îndemână, cine știe, poate o să aveți nevoie de ele.

Urmă o tăcere îndelungată; nu se mai auzea

decât foșnetul surd al fulgilor de zăpadă ce cădeau și când și când câte un soldat tușind. Nu se mai vedea aproape nimic, abia-abia reușeau să distingă partea superioară a peretelui de deasupra lor, de unde se răspândea acum lumina roșiatică a unui felinar.

Câțiva soldați din cei de la Fortăreață, după ce-și întinseră iar păturile, aprinseră și ei câteva lumini. Una o aduseră căpitanului, s-ar fi putut să aibă nevoie de ea.

— Domnule căpitan, spuse Angustina cu o voce obosită.

— Ce mai este?

— Domnule căpitan, ce-ați spune de o mică partidă?

— Dă-o dracului de partidă! răspunse Monti, care se convinsese în sfârșit că în noaptea aceea nu mai puteau să coboare.

Fără să rostească un cuvânt, Angustina scoase din geanta căpitanului, încredințată unui soldat, pachetul de cărți de joc. Întinse pe o piatră un colț din pătura sa, puse alături felinarul, și începu să amestece cărțile.

— Domnule căpitan, repetă el, ascultați-mă, chiar dacă nu aveți chef!

Monti înțelese în cele din urmă ce anume voia să spună locotenentul.

Acum, când cei din nord îi priveau pe furiș și probabil își băteau joc de ei, nu le mai rămânea altceva de făcut. Și în vreme ce soldații se adăposteau sub poalele peretelui, exploatând fiecare scobitură, sau mâncau glumind între ei și râzând, cei doi ofițeri, sub zăpada care cădea, începură partida de cărți. Deasupra lor erau pereții stâncoși, verticali, dedesubt – prăpastia neagră.

— Ai pierdut, ai pierdut! Se auzi strigând de sus, pe un ton de glumă.

Nici Monti, nici Angustina nu ridicară capul și continuară să joace. Căpitanul o făcea însă în silă, izbind cărțile cu furie. În zadar încerca Angustina să glumească.

— Formidabil, doi ași la rând... Dar pe ăsta îl iau eu... Trebuie să recunoașteți că v-ați ars cu asul de adineauri... Și din când în când chiar râdea: un râs aparent sincer.

Din înalt se auzi din nou un zvon de voci, apoi un zgomot de prundiș frământat de pași; probabil că cei de pe creastă plecau.

— Noroc, strigă către ei glasul de mai înainte. Succes la joc și nu uitați de cele două funii!

Nici căpitanul, nici Angustina nu răspunseră. Continuau să joace fără să schițeze măcar un gest de răspuns, ca și când ar fi fost foarte absorbiți de joc.

Reflexul razei de lumină a felinarului dispăru de pe creastă; evident, cei din nord plecau. Cărțile, sub zăpada deasă, se udaseră de-a binelea și cei doi nu mai izbuteau să le amestece decât cu mare greutate.

— Gata, ajunge! spuse căpitanul, azvârlind cărțile pe care le ținea în mână. Gata cu toată comedia asta!

Se retrase sub o stâncă și se înfășură cu grijă în pătură.

— Toni, strigă el, adu-mi geanta, și găsește-mi puțină apă de băut.

— Ne văd încă, spuse Angustina. Cei de pe creastă... ne văd încă.

Dar înțelegând că Monti se săturase, jucă mai departe de unul singur, ca și cum partida ar fi continuat.

Scoțând din când în când câte o exclamație zgomotoasă, cum se întâmplă de obicei în timpul jocului, locotenentul ținea în mână

stângă cărțile și cu dreapta le arunca pe colțul păturii, prefăcându-se că le ridică pe cele câștigate; prin zăpada deasă ca o perdea, străinii nu puteau, desigur, de pe creastă, să-și dea seama că ofițerul juca de unul singur.

O senzație îngrozitoare de frig îi pătrunsese între timp în măruntaie. Simțea că n-ar mai fi fost, probabil, în stare să se miște de acolo, nici măcar ca să se întindă; nu-și amintea să se mai fi simțit vreodată în viață atât de rău. Pe creastă se mai zărea legănându-se reflexul luminii felinarului străinilor care se îndepărtau; deci puteau să-l vadă încă. *(Și la fereastra minunatului palat, iată apărând o făptură tare plăpândă: era el, Angustina, copil, de o paloare impresionantă, purtând un veșmânt elegant de catifea cu un guler de dantelă albă; cu un gest obosit, deschise fereastra și se aplecă spre spiritul prins de pervaz, ca și cum ar fi fost cineva foarte apropiat și voia să-i spună ceva.)*

— Ați pierdut, ați pierdut! Încerca el să mai strige pentru a se face auzit de către străini, dar vocea îi era răgușită și stinsă. Pentru Dumnezeu, e a doua oară, domnule căpitan!

Înfășurat în mantaua sa groasă, mestecând încet, Monti îl fixa, cu atenție, pe Angustina, tot mai puțin furios.

— Gata, vino la adăpost, locotenente, cei din nord au plecat, în sfârșit.

— Știu că sunteți mult mai priceput decât mine, domnule căpitan, insista Angustina continuând să simuleze, și vocea îi era tot mai stinsă. Dar în seara asta nu prea sunteți în formă. De ce continuați să priviți în sus? De ce vă uitați mereu spre creastă? Sunteți, poate, puțin nervos?

În clipa aceea, sub zăpada care se cernea, ultimele cărți înghețate căzură din mâna

locotenentului Angustina, mâna însăși se lăsa în jos, lipsită de viață, încremeni inertă lângă pătură, în lumina tremurătoare a felinarului.

Rezemat de o piatră, locotenentul se lăsa cu o mișcare ușoară spre spate, și se simți cuprins de o stranie somnolență. (*Și spre palat, în noaptea cu lună, înainta prin văzduh un mic cortegiu târând după el o lectică.*)

— Vino-ncoace, locotenente, să ieși o îmbucătură, pe frigul ăsta trebuie neapărat să mănânci, hai, fă un efort, chiar dacă nu ai chef, strigă căpitanul, și în glasul lui vibra o umbră de neliniște. Vino-ncoace, la adăpost! Acuși încetează ninsoarea!

Și într-adevăr, aproape brusc, fulgii albi deveniseră mai rari și mai mici, văzduhul mai limpede, iar la lumina felinarelor se puteau zări până și stâncile aflate la o depărtare de câteva zeci de metri.

Și pe neașteptate, printr-o spărtură a norilor, la o depărtare incalculabilă, se iviră luminile Fortăreței. Păreau fără număr, ca într-un castel fermecat, cuprins de veselie zgomotoasă a unui carnaval antic. Angustina le văzu și un surâs ușor îi înflori încet pe buzele amorțite de ger.

— Locotenente, strigă din nou căpitanul, care începea acum să înțeleagă. Locotenente, zvârle cărțile alea și vino-ncoace la adăpost! Aici suntem feriți de vânt.

Dar Angustina privea luminile și într-adevăr nu mai știa exact de unde anume erau, dacă de la Fortăreață sau din orașul îndepărtat sau din propriul său castel, unde nimeni nu-l mai aștepta să se întoarcă.

Poate, în clipa aceea, de pe terasele Fortăreței, o santinelă își îndreptase din întâmplare privirile spre munți și recunoscuse luminile de pe creastă; de la o asemenea

distanță, peretele acela dușmănos părea un fleac probabil, o nimica toată. Și poate că Drogo însuși era cel care comanda garda, Drogo, care, desigur, dacă ar fi vrut, ar fi putut să plece și el cu Monti și Angustina. Dar lui Drogo i se păruse ceva stupid: după ce teama de tătari se risipise, expediția aceea i se păruse a nu fi altceva decât o prostie, o treabă plicticoasă, lipsită de interes. Acum însă și Drogo vedea luminile tremurânde ale felinarelor de pe creastă și începea să regrete că nu se dusesese cu ei. Nu numai într-un război se putea găsi ceva înălțător; acum ar fi vrut să se afle și el alături de ei, acolo, pe creastă, în inima nopții și a furtunii. Prea târziu, ocazia trecuse pe lângă el și el o lăsase să scape.

Bine odihnit și cu veșmintele uscate, înfășurat în pelerina lui caldă, Giovanni Drogo privea poate acum cu invidie luminile îndepărtate, în vreme ce Angustina, acoperit tot cu o mantie de zăpadă, își aduna cu greutate ultimele rămășițe de energie, pentru a-și netezi mustățile ude și pentru a-și aranja cu meticulozitate cutele mantalei, nu spre a se înfășura mai strâns în ea să-i fie mai cald, ci pentru o cu totul altă dorință tainică a sa. Din adăpostul său, căpitanul Monti îl privea nedumerit și se întreba ce Dumnezeu tot făcea Angustina și unde mai văzuse cândva o figură foarte asemănătoare, fără să-și poată totuși aduce aminte.

Exista, într-o sală a Fortăreței, un tablou vechi, înfățișând sfârșitul principelui Sebastian. Rănit mortal, principele Sebastian zăcea în inima unei păduri, cu spatele rezemat de un trunchi de copac, cu capul ușor lăsat într-o parte, cu mantia drapată în pliuri armonioase; nu era în toată imaginea aceea nimic din

dizgrațioasa cruzime fizică a morții; privindu-l, nu te mirai că pictorul îi păstrase neștirbită întreaga-i noblețe și desăvârșita eleganță.

Acum, Angustina – o, dar el nici nu se gândea la asta – semăna din ce în ce mai mult cu principele Sebastian, zăcând rănit în inima pădurii; Angustina nu avea, ca acesta, o platoșă strălucitoare, la picioarele lui nu zăcea coiful plin de sânge, nici spada ruptă; și nu se sprijinea cu spatele de un trunchi, ci de un bolovan tare, iar fruntea nu-i era luminată de o rază de soare, ci doar de făclia palidă a unui felinar; și totuși, îi semăna foarte mult, poziția membrelor era identică, identic drapajul mantalei, identică acea expresie de oboseală definitivă. Și, în comparație cu Angustina, deși erau mult mai viguroși și cutezători, căpitanul, sergentul și toți ceilalți soldați aduceau deopotrivă cu niște țărani neciopliți. Iar în sufletul lui Monti, oricât ar fi părut de neverosimil, se ivi o admirație plină de invidie.

Ninsoarea încetase și vântul se tânguia printre stânci, vânturând pulberi de ace și făcând să tremure flăcăruile din felinare. Angustina părea că nu-l aude: stătea neclintit, sprijinit de piatra aceea mare, cu ochii ațintiți la luminile îndepărtate ale Fortăreței.

— Locotenente! încercă din nou să strige căpitanul Monti. Locotenente! Hai odată! Vino-ncoace la adăpost! Dacă rămâi acolo n-ai să mai poți rezista. Ai să îngheți cu totul. Vino aici, lângă mine, că Toni a înjghebat un fel de adăpost!

— Mulțumesc, căpitane, rosti cu greutate Angustina, și fiindu-i mult prea greu să vorbească, ridică ușor o mână, făcând un semn ca pentru a spune că n-avea nicio importanță, că toate erau niște fleacuri, fără însemnătate.

(La urmă, spiritul care se prinsese primul de pervaz, poate conducătorul, făcu un gest scurt, poruncitor. Angustina, cu veșnicul său aer plictisit, sări peste pervaz și se așeză grațios în litieră. Lectica vrăjită se puse încet în mișcare.)

Timp de câteva minute nu se auzi decât vuietul înăbușit al vântului. Chiar și soldații, strâns îngrămădiți unii lângă alții, pentru a le fi mai cald, nu mai aveau chef să mai glumească și înfruntau în tăcere frigul.

Când vântul făcu o pauză, Angustina își înălță ușor capul, își mișcă cu greu buzele pentru a vorbi, dar nu izbuti să rostească decât aceste două cuvinte: „Mâine trebuie...” Și apoi, nimic. Două cuvinte numai, și atât de stinse, încât nici măcar căpitanul Monti nu-și dădu seama dacă spusese ceva.

Două cuvinte, și capul lui Angustina se aplecă înainte, căzându-i în piept. O mână îi zăcea albă și țeapănă printre faldurile mantalei, gura i se închisese, și din nou pe buze îi înflori un surâs ușor. *(Lectica îndepărtându-se, el își desprinsese privirile de la Drogo, îndreptându-și-le înainte, în direcția în care înainta cortegiul, cu un fel de curiozitate amuzată și bănuitoare... Astfel se îndepărta în noapte, cu o noblețe aproape neomenească. Magicul cortegiu înainta șerpuiind încet spre cer, tot mai sus, până se prefăcu într-o dâră tulbure, apoi într-o mică suviță de ceață, apoi în nimic.)*

— Ce voiai să spui, Angustina, ce-i „mâine”?

Părăsindu-și în sfârșit adăpostul, căpitanul Monti îl scutură cu putere de umeri pe locotenent, pentru a-l face să-și vină în simțiri; dar nu izbuti decât să strice nobilele pliuri ale pelerinei care-l acoperea ca un giulgiu și era păcat. Niciunul dintre soldați nu-și dăduse încă seama ce se întâmplase.

Monti implora, blestema, dar din prăpastia întunecată nu-i răspundea decât glasul vântului. Ce voiai să spui, Angustina? Te-ai dus fără să termini fraza; poate era ceva stupid și banal, poate o speranță absurdă, sau poate chiar nimic.

XVI

După ce locotenentul Angustina a fost îngropat, timpul începu să treacă peste Fortăreață ca și mai înainte. Când și când, maiorul Ortiz îl întreba pe Drogo:

— De câtă vreme ești aici?

Drogo răspundea:

— De patru ani.

Venise pe neașteptate iarna, anotimpul lung. Căzuse zăpada, la început patru-cinci centimetri; pe urmă, după un răstimp, se depusese un strat ceva mai gros, apoi mai ninsese în câteva rânduri, așa că era aproape imposibil să ții o socoteală, și mai aveau atât de mult de așteptat până la sosirea primăverii. (Și totuși, într-o zi, cu mult înainte de soroc, da, cu mult înainte, șuvoaie de apă aveau să se audă șiroind pe marginile teraselor și iarna avea să se sfârșească în mod inexplicabil.)

Coșciugul locotenentului Angustina, înfășurat în drapel, zăcea sub pământ, într-o mică împrejmuire, pe o latură a Fortăreței. Deasupra mormântului se afla o cruce de marmură pe care fusese gravat numele său. Soldatul Lazzari, îngropat puțin mai departe, avea o cruce mică, de lemn.

— Știi, spuse Ortiz, uneori mă gândesc că noi nădăjduim într-un război, așteptăm o ocazie prielnică și ne plângem de vitregia sorții, fiindcă nu se întâmplă niciodată nimic. Și totuși, ai văzut? Angustina...

— Vreți să spuneți, făcu Giovanni Drogo, vreți să spuneți că Angustina nu a avut nevoie de noroc? Că el a fost norocos oricum?

— El era mai plăpând și cred că era și bolnav, spuse maiorul Ortiz. Era mai puțin sănătos decât noi toți, într-adevăr. El, ca și noi, n-a avut cum să înfrunte dușmanul, nici pentru el n-a existat un război; și cu toate acestea, a murit ca și cum ar fi fost pe câmpul de luptă. Știi cum a murit, domnule locotenent, nu?

— Da, răspunse Drogo. Am fost și eu de față când a povestit căpitanul Monti.

Venise iarna și străinii plecaseră de mult. Minunatele stindarde ale speranței, poate cu reflexe de sânge, fuseseră coborâte încet-încet, unul după altul, și sufletul își redobândise liniștea; dar cerul rămăsese gol, în zadar ochii mai priveau încă scrutător spre hotarele îndepărtate ale orizontului, căutând cine știe ce.

— Într-adevăr, Angustina a știut să moară la momentul potrivit, spuse maiorul Ortiz. Ca și cum ar fi fost străpuns de un glonte. Un erou – ce să mai vorbim! Și totuși, nu s-a tras niciun foc de armă. Pentru toți ceilalți care se aflau cu el, șansele erau identice, Angustina nu avea niciun avantaj în plus, în afară poate de acela de a putea muri mai ușor. Iar ceilalți, ce au făcut, în fond? Pentru ceilalți a fost o zi mai mult sau mai puțin asemănătoare cu toate celelalte.

— Da, doar ceva mai rece, spuse Drogo.

— Da, puțin mai rece, admise Ortiz. De altfel, și dumneata, locotenente, te puteai duce cu ei, ar fi fost de ajuns să vrei.

Ședeau pe o bancă de lemn, pe terasa care domina reduta a patra. Ortiz venise acolo pentru a-l întâlni pe locotenentul Drogo, care era de serviciu. Între cei doi ofițeri se închea

din zi în zi o prietenie tot mai strânsă.

Ședeau pe bancă, înfășurați în mantale, cu privirile pierdute în gol, spre nord, unde se îngălădeau nori mari, împovărați de zăpadă. Din când în când îi izbea câte o pală de vânt rece, făcând să înghețe hainele pe ei. De o parte și de alta a trecătorii, piscurile stâncilor deveniseră negre.

— Cred că mâine va ninge și aici, la Fortăreață, spuse Drogo.

— Posibil, răspunse indiferent maiorul, și tăcu.

— Va ninge, spuse din nou Drogo. Corbii zboară fără încetare.

— Într-un fel este și vina noastră, făcu Ortiz, care-și urmărea un gând stăruitor. La urma urmei, fiecare are ceea ce merită. Angustina, de pildă, era dispus să plătească scump; noi însă, nu, poate aici e tot secretul. Poate noi pretindem prea mult. De fapt, fiecare are parte de ceea ce merită cu adevărat.

— Și atunci? întrebă Drogo. Atunci, ce ar trebui să facem?

— Oh, eu nimic, spuse Ortiz, zâmbind. Eu am așteptat prea mult până acum, dar dumneata...

— Eu, ce?

— Pleacă, până nu e prea târziu, întoarce-te în oraș, aranjează-te într-o garnizoană! În fond, n-am impresia că ești omul care să disprețuiască plăcerile vieții. Vei face o carieră mai frumoasă decât aici. Și-apoi, nu toți sunt născuți să fie eroi!

Drogo tăcea.

— Ai și lăsat să treacă patru ani, continuă Ortiz. Ai dobândit un anumit avantaj în ce privește vechimea, bine, să admitem că așa este, dar gândește-te cât ai fi câștigat dacă ai fi stat la

oraș! Ai rămas izolat de restul lumii, nimeni nu-și mai amintește de dumneata, întoarce-te cât mai poți s-o faci!

Cu privirile ațintite în pământ, Drogo asculta fără să scoată o vorbă.

— Am mai văzut atâția alții, reluă maiorul, încetul cu încetul s-au obișnuit cu Fortăreața, au rămas prizonieri aici între zidurile ei și n-au mai avut puterea să plece. Ca și bătrâni, la treizeci de ani, asta e.

— Vă cred, domnule maior, admise Drogo. Dar la vârsta mea...

— Dumneata ești tânăr, îl întrerupse Ortiz, și o să mai fii încă o scurtă bucată de vreme, e adevărat. Dar eu n-aș fi atât de sigur de mine. Dacă mai lași să treacă doar doi ani, sunt de ajuns doar doi ani încă, atât, și îți va veni tare greu să te mai întorci înapoi!

— Vă mulțumesc, spuse Drogo, câtuși de puțin impresionat. Dar, în fond, aici la Fortăreață se poate nădăjdi în ceva mai bun. O fi absurd, și totuși și dumneavoastră, dacă sunteți sincer, ar trebui să recunoașteți...

— Poate că da, din păcate! spuse maiorul. Toți, mai mult sau mai puțin, ne încăpățânăm să sperăm. Dar e o absurditate, ajunge să judeci puțin (și făcu un semn cu mâna spre nord). Dinspre partea asta nu ne va amenința niciodată un război. Și apoi, acum, după ultima experiență, cum vrei să ne mai ia cineva în serios?

În timp ce spunea acestea, se ridicase în picioare, continuând să privească mereu spre miazănoapte, ca în dimineața aceea îndepărtată, când ajunseseră la marginea platoului și Drogo îl văzuse contemplând fascinat enigmaticele ziduri ale Fortăreței. Trecuseră patru ani de atunci, o perioadă

respectabilă de viață, și nimic, absolut nimic nu se petrecuse care să fi putut justifica atâtea speranțe. Zilele se scurseseră una după alta; niște soldați, care ar fi putut să fie chiar inamici, apăruseră într-o dimineată la cealaltă extremitate a platoului străin, apoi, după ce executaseră câteva operații inofensive de stabilire a frontierei, se retrăseseră. Pacea domnea peste lume, santinelele nu dădeau alarma, nimic nu te lăsa să crezi că viața ar fi putut să se schimbe. Totul era aidoma ca și în anii trecuți, veșnic aceleași formalități; iar acum se așternea iarna, și vântul de nord sufla printre baionete cu un ușor şuierat. Și iată-l încă acolo pe maiorul Ortiz, în picioare pe terasa redutei a patra, neîncrezător în propriile-i cuvinte înțelepte, scrutând încă o dată întinderea dinspre nord, ca și cum numai el singur ar fi avut într-adevăr dreptul s-o scruteze, ca și când numai el ar fi avut dreptul să rămână la Fortăreață, n-are importanță de ce, iar Drogo n-ar fi fost, în schimb, decât un băiat cumsecade, dar al cărui loc nu era acolo, care-și greșise socotelile și bine ar fi făcut să se întoarcă înapoi la oraș, de unde venise.

XVII

Până când zăpada de pe terasele Fortăreței se înmuie și picioarele începură să se afunde în ea ca într-un mâl. Zvonul dulce al apelor răzbătu pe neașteptate din munții cei mai apropiați; ici și colo, de-a lungul crenelurilor, se zăreau dâre albe, verticale, care străluceau în soare, iar soldații din când în când se surprindeau fredonând, așa cum nu mai făcuseră de luni de zile.

Soarele nu mai gonea nebunește pe cer ca înainte, nerăbdător să apună, ci începea să zăbovească câte puțin în înaltul bolții, devorând zăpada acumulată, iar norii zadarnic mai dădeau năvală dinspre ghețurile nordului, nu mai aveau putere să aducă ninsoare, nu mai aduceau decât ploaie, iar ploaia nu făcea altceva decât să topească și puțină zăpadă care mai rămăsese. Se întorsese primăvara.

Începură să se audă dimineața glasuri de păsări, pe care toți credeau că le uitaseră. În schimb, corbii nu mai ședeau adunați în pâlcuri pe platoul din fața Fortăreței, așteptând resturile de la bucătărie, ci se împrăstiau prin vâlcele, în căutare de hrană proaspătă.

Noaptea, în dormitor, polițele pe care stau ranițele, rastelele pentru puști, înseși ușile și chiar ferestrele mobile din nuc masiv din camera domnului colonel, toată lemnăria Fortăreței, inclusiv boaseria cea mai veche, trosnea în întuneric. Uneori se auzeau

pocnituri seci, ca niște focuri de pistol, iar câte unul se trezea în patul său de campanie ciulind urechea; dar nu izbutea să distingă altceva decât zgomotul nocturn al trosniturilor.

Iată, asta e vremea când în șipcile bătrâne reînvie un îndărătnic dor de viață. Cu foarte mulți ani în urmă, în zilele fericite, ele cunoscuseră acel flux tineresc de căldură și forță, când din ramuri țâșneau puzderii de mlădițe. Apoi copacul a fost doborât. Iar acum, o dată cu sosirea primăverii, în fiecare părticică a lui se mai trezește încă, dar infinit mai slabă, o tresărire de viață. Cândva, frunze și flori; acum doar o vagă amintire, atât cât să se frângă, cu trosnet sec – și apoi totul se pierde în uitare până la primăvara următoare.

E vremea când cei de la Fortăreață încep să nutrească gânduri ciudate ce n-au nimic ostășesc în ele. Zidurile nu mai sunt acum un adăpost primitiv, ci dau impresia de închisoare. Aspectul lor golaș, dărele negricioase lăsate de scurgerile de apă, muchiile piezișe ale bastioanelor, culoarea lor gălbuie nu mai corespund în niciun fel noilor stări sufletești.

Un ofițer – din spate nu se poate ști exact cine este, ar putea fi chiar și Giovanni Drogo – pășește plictisit, în dimineața de primăvară, prin vastele spălătoare ale trupei, la ora asta pustii. Nu e obligat să facă niciun fel de inspecție sau control; se învârtește doar așa, mai mult ca să se miște; de altfel, totul e în perfectă ordine, căzile spălate, pardoseala măturată, iar dacă un robinet picură întruna, nu e vina soldaților.

Ofițerul se oprește privind în sus, la una din ferestrele înalte. Geamurile sunt închise, probabil că au trecut mulți ani de când n-au mai fost spălate, iar în colțuri atârnă pânze de

păianjen. Nu există nimic care să reconforteze un suflet omenesc. Cu toate acestea, de după geamuri se poate zări ceva ce seamănă cu cerul. Și același cer – se gândește poate ofițerul –, exact același soare luminează deopotrivă aceste triste spălătoare, precum și cine știe ce pajiști îndepărtate!

Pajiștile sunt verzi și fără îndoială au răsărit și flori mici care ar trebui să fie desigur albe. Și copacii, cum e și firesc, s-au înveșmântat cu frunze noi. Ce minunat ar fi să poți rătăci călare, fără nicio țință, pe câmpie! Și pe un drumeag, printre gardurile vii, să-ți iasă în cale o fată frumoasă, iar când ai trece călare pe lângă ea, fata să-ți zâmbească gingaș. Dar ce idee ridicolă, sunt oare admisibile asemenea gânduri stupide la un ofițer al Fortăreței Bastiani?

Prin fereastra prăfuită a spălătorului, oricât ar părea de straniu, se poate zări chiar și un nor alb cu o formă frumoasă. Nori asemănători plutesc în momentul acesta și peste orașul îndepărtat; lumea, care se plimbă liniștită, îi privește din când în când, fericită că iarna s-a terminat; aproape toți au haine noi sau proaspăt curățate, femeile tinere poartă pălării cu flori și pardesie viu colorate. Toți au un aer mulțumit, ca și cum ar aștepta dintr-un moment în altul să se întâmple ceva plăcut. Cel puțin așa era odată, cine știe dacă acum n-o fi venit vreo modă nouă! Și dacă în pervazul unei ferestre s-ar ivi o fată frumoasă care, când ai trece prin dreptul ei, ți-ar zâmbi fără niciun motiv special, un zâmbet minunat, în chip de salut prietenos? Dar toate acestea nu erau în fond decât niște prostii de licean.

Prin geamurile murdare se zărește, pieziș, un petic de zid, scaldat și el de soare, și care totuși nu are nimic vesel. E un perete de cazarmă, și

fie că-i soare sau lună, pentru un zid este absolut același lucru; totul e să nu se ivească piedici în buna desfășurare a serviciului. Zidurile unei cazărmi și nimic altceva. Și totuși, într-o zi de septembrie îndepărtat, ofițerul stătuse să le privească fascinat; atunci zidurile acestea păreau că ascund pentru el un destin aspru, dar demn de invidiat. Nu izbutise să găsească nimic frumos în ele, și cu toate acestea rămăsese împietrit pentru câteva clipe, ca în fața unui miracol.

Un ofițer se învârtește de colo-colo prin spălătoarele pustii, alții sunt de serviciu la diferite redute, alții călăresc pe podișul pietros, iar alții stau în birouri. Niciunul nu izbutește să înțeleagă exact ce anume s-a întâmplat, dar fiecare simte că mutrele celorlalți îl calcă pe nervi. Mereu aceleași mutre, se gândesc instinctiv, mereu aceleași discuții, același program, aceleași formalități.

Iar în acest timp tandre dorințe colcăie mocnit și greu s-ar putea spune ce anume ar vrea fiecare, dar sigur nu zidurile acelea, soldații, glasurile acelea de trompetă.

Aleargă, căluțele, spre câmpie, aleargă înainte de a fi prea târziu, nu te opri, chiar dacă ești obosit, înainte de a vedea pajiștile verzi, copacii cunoscuți, locuințele oamenilor, bisericile și clopotnițele!

Și atunci, adio, Fortăreață – e primejdios să mai zăbovești –, misterul tău facil s-a risipit, podișul dinspre nord va continua să rămână pustiu, niciodată nu vor năvăli dușmanii, niciodată nimeni nu va veni să ia cu asalt sărmanele tale ziduri! Adio, maiorule Ortiz, prieten visător ce nu mai ești în stare să te rupi de această cetățuie; și, asemeni ție, atâția alții; prea multă vreme v-ați încăpățânat să sperați,

timpul a fost mai iute decât voi și nu mai puteți s-o luați de la capăt!

Însă Giovanni Drogo, el, da! Nimic nu-l mai poate reține la Fortăreață. Se va întoarce la oraș, va reîntra în societatea oamenilor obișnuiți și nu va fi greu să i se dea vreo însărcinare specială, măcar o misiune în străinătate, în suita vreunui general. Desigur, în toți acești ani, cât a stat la Fortăreață, a ratat multe ocazii frumoase, dar e încă tânăr, mai are tot timpul să recupereze zilele pierdute.

Adio, Fortăreață, cu redutele tale absurde, cu soldații tăi rătăcitori, cu domnul colonel al tău care în fiecare dimineață, pe furiș, scrutează cu binoclul deșertul dinspre nord, dar în zadar, căci nu se vede niciodată nimic! Un rămas-bun la mormântul lui Angustina, poate el a fost cel mai norocos dintre toți, el cel puțin a murit ca un adevărat soldat, mai bine, oricum, decât probabil într-un pat de spital. Un rămas-bun camerei sale, în care, la urma urmei, Drogo a dormit binișor sute de nopți. Un salut de adio curții interioare a Fortăreței, unde și în seara asta, conform obișnuitelor formalități, se vor alinia pichetele care au ieșit din gardă. Și un ultim adio podișului dinspre nord, acum gol de orice iluzii.

Nu te mai gândi, Giovanni Drogo, nu-ți mai întoarce privirile înapoi, acum când ai ajuns la marginea esplanadei și drumul începe să se afunde în defileu! Ar fi o slăbiciune stupidă. Cunoști, cum s-ar spune, piatră cu piatră fortăreața Bastiani, așa că nu te paște pericolul de a o uita. Calul merge în trap ușor, ziua e frumoasă, aerul calduț și pur, ai o viață îndelungată încă în față, aproape că ai putea s-o iei de la capăt; de ce să mai arunci o ultimă privire zidurilor, cazematelor, santinelelor de pe

terasele redutelor? Așa se întoarce încet încă o pagină, se așterne pe partea cealaltă, adăugându-se celorlalte deja citite; deocamdată nu e decât un strat subțire, față de cele care mai rămân de citit, care alcătuiesc un vraf inepuizabil. E totuși încă o pagină parcursă, domnule locotenent, o frântură de viață.

Într-adevăr, aflat la marginea podișului pietros, Drogo nu se întoarce să privească înapoi; fără umbră de ezitare, își îmboldește calul în jos pe drumul în pantă, nedând niciun semn că ar vrea să întoarcă măcar cu un centimetru capul și fredonând un cântec cu oarecare dezinvoltură, deși asta îi cere un mic efort.

XVIII

Ușa casei se deschise și Giovanni Drogo simți imediat vechiul parfum familiar, ca pe vremea când era copil și se întorcea după lunile de vară petrecute la țară. Era un miros cunoscut și prietenos, și totuși, după atâta timp, se strecurase parcă în el ceva meschin. Da, îi amintea de anii îndepărtați, de tihna dulce a anumitor duminici, de cinele pline de veselie, de copilăria pierdută, dar îi vorbea și de ferestrele închise, de lecții, de spălatul de dimineață, de boli, de certuri, de șoareci.

— Oh, domnișorul! exclamă plină de bucurie buna Giovanna, care-i deschisese ușa.

Și imediat apăru și mama; slavă Domnului, nu era deloc schimbată!

Stând în salon, în timp ce încerca să răspundă la atâtea întrebări, simțea cum fericirea i se preschimbă într-o tristețe apatică. Casa i se părea mai goală decât altădată, dintre frați, unul plecase în străinătate, un altul într-o călătorie cine știe unde, al treilea era la țară. Rămăsese doar mama, dar și ea trebui să plece după aceea la biserică, unde o aștepta o prietenă.

Camera sa rămăsese neschimbată, așa cum o lăsase la plecare, nici măcar o carte nu fusese clintită de la locul ei, și totuși parcă era a altcuiva. Se așeză într-un fotoliu, ascultă zgomotul vehiculelor care treceau pe drum, rumoarea de glasuri ce răzbea când și când din

bucătărie. Ședea singur în camera lui, mama se ruga la biserică, frații erau departe, toată lumea trăia fără să aibă câtuși de puțin nevoie de Giovanni Drogo. Deschise o fereastră, văzu casele cenușii, acoperișuri și iar acoperișuri, cerul neguros. Căută într-un sertar vechile caiete de școală, un jurnal pe care-l ținuse vreme de câțiva ani, câteva scrisori; rămase uimit parcurgând acele pagini scrise de el și nu-și mai aducea aminte de nimic, totul se compunea din întâmplări stranii pe care le uitase. Apoi se așează la pian, încercă un acord, lăsa capacul peste claviatură. Și acum? se întreba.

Stingher, se învârti pe străzile orașului, în căutarea unor prieteni vechi, îi găsi foarte ocupați, angrenați în tot felul de afaceri, în întreprinderi mari, în politică. Îi vorbiseră de lucruri serioase și importante, de fabrici, căi ferate, spitale. Câțiva îl invitară la masă, unii se însuraseră, toți o apucaseră pe drumuri diferite și după numai patru ani îi simțea străini de el. Oricât încercase (dar poate că nici el nu mai era în stare de asta), nu izbutise să reînvie discuțiile de altădată, glumele, un anumit limbaj comun. Cutreiera orașul, în căutarea unor vechi prieteni – și cândva avusese o mulțime –, dar până la urmă se trezea singur pe un trotuar, cu atâtea ceasuri goale înainte, până la căderea serii.

Noaptea rămânea în oraș până foarte târziu, hotărât să se distreze. De fiecare dată pleca de acasă cu aceleași gingașe și tinerești speranțe de iubire și de fiecare dată se întorcea dezamăgit, începu să urască drumul care îl ducea înapoi acasă singur, mereu la fel și pustiu.

La scurtă vreme avu loc un mare bal, și Drogo, pășind pragul palatului unde se desfășura petrecerea în tovărășia prietenului

său Vescovi, singurul pe care-l regăsise, se simțea în cea mai bună dispoziție. Cu toate că sosise primăvara, noaptea avea să fie lungă, un interval de timp aproape nelimitat; până la ivirea zorilor se puteau întâmpla atâtea lucruri – Drogo nu era în măsură să le prevadă cu o precizie matematică, dar cu siguranță îl așteptau mai multe ceasuri de plăcere absolută. Într-adevăr, începuse să flirteze cu o fată îmbrăcată în mov; nici nu bătuse încă miezul nopții, și poate că până la ziuă, cine știe, avea să se înfiripe și iubirea; dar când se simțea mai bine, stăpânul casei îl invită să-i arate cu demănuntul palatul, îl târî prin tot felul de labirinturi și galerii, îl reținu îndelung într-o bibliotecă, îl obligă să examineze atent, piesă cu piesă, colecția de arme, îi vorbi despre strategie, îi spuse felurite snoave militare și anecdote de la Curtea regală, și în vremea asta timpul trecea, ceasurile porniseră să alerge nebunește. Când Drogo izbuti să se elibereze, nerăbdător să se întoarcă la dans, sălile se și goliseră pe jumătate, iar fata în mov dispăruse, probabil că se și întorsese acasă.

Zadarnic încercă Drogo să bea, zadarnic râse fără sens, nici măcar vinul nu-i mai slujea la nimic. Muzica viorilor era din ce în ce mai stinsă și la un moment dat cântau pur și simplu în van, pentru că nimeni nu mai dansa. Drogo se trezi, cu un gust amar în gură, abia când ieși printre copacii din grădină auzea ecourile vagi ale unui vals, în timp ce vraja petrecerii se risipea, iar cerul devenea tot mai spălăcit în zorii care se apropiau.

Apunând stelele, Drogo rămase printre negrele umbre vegetale să vadă răsăritul, în vreme ce trăsurile aurite se îndepărtau una câte una de palat. Tăcuse până și muzica, iar un

valet făcea înconjurul sălilor, stingând luminile. Dintr-un copac, chiar deasupra capului lui Drogo, se auzi tare și proaspăt trilul unei păsărele. Cerul devenea, treptat, mai limpede, totul se odihnea în liniște, în așteptarea plină de încredere a unei zile frumoase. „în clipa asta, se gândi Drogo, primele raze de soare au și ajuns la bastioanele Fortăreței și la santinelele pătrunse de frig.” Și, cu urechea ațintită, așteptă în zadar să audă un sunet de trompetă.

Străbătu orașul toropit, cufundat încă în somn, deschise cu un zgomot puternic poarta casei. În apartament, printre crăpăturile persienelor se și filtra puțină lumină.

— Noapte bună, mamă, spuse el trecând pe coridor, și i se păru că din odaie, de dincolo de ușa închisă, cum se întâmpla de obicei când se întorcea acasă noaptea târziu, în urmă cu ani de zile, i-a răspuns un glas confuz, o voce drăgăstoasă, chiar dacă doborâtă de somn. Și se îndreptă aproape împăcat spre camera lui, când își dădu seama că ea continua să vorbească.

— Ce ai, mamă? întrebă el în tăcerea nesfârșită.

Dar în aceeași clipă înțelese că luase uruitul unei căruțe îndepărtate drept glasul drag. Într-adevăr, mama nu răspunsese, pașii nocturni ai fiului n-o mai puteau trezi ca altădată, îi deveniseră parcă străini, ca și cum cu timpul și-ar fi schimbat mersul.

Altădată ea îi auzea pașii până și prin somn, ca și cum ar fi fost un semnal dinainte stabilit. Toate celelalte zgomote din noapte, chiar mult mai puternice, nu izbuteau s-o trezească – nici vehiculele care treceau pe stradă, nici plânsul unui copil, nici urletele câinilor, nici cucuvelele, nici obloanele care se izbeau, nici vântul suierând printre streșini, nici ploaia sau

trosnetul mobilelor. Numai pasul lui o deștepta, nu pentru că ar fi fost zgomotos (dimpotrivă, Giovanni mergea în vârful picioarelor). Nu exista niciun motiv anume, ci doar pentru că el era fiul ei.

Acum însă nu mai era așa. Îi spusese noapte bună mamei, la fel ca în trecut, cu aceeași inflexiune în glas, convins că la zgomotul familiar al pașilor lui mama avea să se trezească din somn. Dar nu-i răspunsese nimeni, în afară de uruitul unei căruțe îndepărtate. O prostie, se gândea el, o coincidență ridicolă, oricui i se putea întâmpla.

Și totuși, în timp ce se pregătea să se întindă în pat, i se cuibări în suflet un sentiment de amărăciune, părea că dragostea de altădată își pierduse strălucirea, devenind ceva opac, ca și cum între mamă și fiu timpul și depărtarea ar fi coborât încet un vâl care să-i despartă.

XIX

Apoi se duse în vizită la Maria, sora prietenului său Francesco Vescovi. Casa lor era împrejmuită de o grădină, și, cum sosise primăvara, copacii erau proaspăt înfrunziți, iar pe ramuri ciripeau păsărelele.

Maria îl întâmpină în ușă, zâmbind. Aflase că va veni și se îmbrăcase într-o rochie albastră, strânsă pe talie, asemănătoare cu o alta, care, demult, într-o zi îndepărtată, îi plăcuse lui.

Drogo se gândise tot drumul că întâlnirea aceea va fi pentru el ceva nespus de emoționant și inima o să-i bată puternic. Dar când se găsi în fața ei și-i văzu din nou zâmbetul, când auzi timbrul glasului ei care spunea „Oh, în sfârșit, Giovanni!” (atât de deosebit de cum și-l imaginase), avu deodată măsura timpului care trecuse.

El era același de odinioară – credea –, poate puțin mai lat în umeri și ceva mai bronzat, din pricina soarelui de la Fortăreață. Nici ea nu s-ar fi putut spune că se schimbase. Dar ceva, un fel de vâl parcă se interpusesese între ei.

Intrară în salonul mare, pentru că afară era prea mult soare, încăperea era cufundată într-o dulce penumbră, o rază de soare strălucea pe covor și se auzea tic-tacul unui ceas.

Se așezară pe divan, întorși puțin unul spre altul, astfel încât să se poată privi. Drogo se uita stăruitor în ochii ei, fără să-și găsească vorbele, dar ea își plimba întruna privirile în jur,

uitându-se când la el, când la mobile, când la brăţara de turcoaze care părea nou-nouţă.

— Va veni şi Francesco îndată, spuse Maria. Până atunci ai să stai cu mine, îmi închipui câte lucruri ai de povestit.

— Oh, făcu Drogo, nimic deosebit, într-adevăr, veşnic aceleaşi...

— De ce mă priveşti aşa? îl întrebă ea. Mă găseşti atât de schimbată?

Nu. Drogo n-o găsea schimbată, i se părea chiar surprinzător ca după patru ani chipul unei fete să nu sufere niciun fel de schimbare vizibilă. Şi totuşi, Giovanni încerca un sentiment nelămurit de deziluzie şi de răceală. Nu mai izbutea să-şi regăsească tonul de altădată, când şedeau de vorbă deschis, ca nişte fraţi, când puteau să glumească despre orice fără să se simtă stingheriţi. De ce oare ea se aşezase pe sofa într-o poziţie atât de studiată şi vorbea cu atâta graţie? Ar fi trebuit s-o apuce de mână şi să-i spună: „Dar ce, ai înnebunit? Cum de-ţi trăsneşte prin cap să te porţi aşa, să faci pe serioasa cu mine?” Şi vâlul acela îngheţat ar fi fost destrămat pe loc.

Dar Drogo nu se simţea în stare. În faţa lui se afla o fiinţă deosebită de cea de odinioară, străină, ale cărei gânduri îi erau necunoscute. El însuşi, poate, nu mai era cel de altădată, şi poate tocmai el fusese cel care începuse cu un ton fals.

— Schimbată? răspunse Drogo. Nu, nu, absolut deloc!

— Ah, spui aşa pentru că ţi se pare că m-am urâţit, asta e! Spune-mi adevărul!

Oare cea care vorbea era chiar Maria? Şi oare nu glumea?

Giovanni îi asculta cuvintele aproape fără să-i vină a crede şi cu fiecare clipă spera că Maria

va renunța la surâsul acela studiat, la atitudinea aceea afectată și c-o să izbucnească în râs.

„Urâtă, da, te găsesc îngrozitor de urâtă”, i-ar fi răspuns Drogo în vremurile frumoase, cuprinzându-i mijlocul cu brațul, iar ea s-ar fi lipit strâns de el. Dar acum? I s-ar fi părut ceva absurd, o glumă de prost-gust.

— Ba nu, crede-mă! răspunse Drogo. Ești absolut aceeași, ți-o jur!

Ea îl privi cu un surâs lipsit de convingere și schimbă vorba.

— Și acum, spune-mi, ai să rămâi definitiv aici?

Era o întrebare pe care o prevăzuse („depinde de tine”, se gândise el să răspundă, sau ceva în genul acesta). El însă se așteptase s-o audă mai înainte, chiar în momentul întâlnirii, cum ar fi fost firesc dacă acest lucru ar fi interesat-o cu adevărat. Acum, însă, aproape că-l surprinsese, și era altceva. Cu totul altceva, o întrebare aproape convențională, fără un substrat afectiv.

Urmă o clipă de tăcere, în salonul cufundat în penumbră, în timp ce din grădină răzbăteau triluri de păsărele, iar dintr-o cameră îndepărtată acordurile unui pian, rare și iritante, ale cuiva care exersa.

— Nu știu, deocamdată nu știu. Am venit doar într-o permisie, spuse Drogo.

— Doar într-o permisie? zise imediat Maria, și în glasul ei se simți un tremur ușor ce putea fi o întâmplare, sau poate dezamăgire, sau chiar adevărată durere.

Dar ceva se interpusese cu adevărat între ei, un vâl indefinibil și vag, care nu voia să se destrame; poate vâlul crescuse încet-încet, în timpul îndelungatei lor despărțiri, zi după zi, îndepărtându-i unul de altul fără ca ei s-o știe.

— Două luni. Apoi va trebui poate să mă

întorc la Fortăreață, sau să mă duc în altă parte, sau poate rămân chiar aici, în oraș, îi explică Drogo.

Discuția devenise brusc chinuitoare, ba chiar penibilă; un fel de indiferență i se strecurase în suflet.

Tăcură amândoi. După-amiaza încremeni peste oraș, păsările amuțiseră, nu se mai auzeau decât acordurile îndepărtate ale pianului, triste și monotone, care urcau, urcau, umplând întreaga casă, și în sunetul acela se simțea un fel de caznă încăpățanată, ceva inefabil, imposibil de definit.

— E fetița soților Micheli, la etajul de deasupra, spuse Maria, dându-și seama că Giovanni asculta.

— Și tu cântai cândva melodia asta, nu-i așa?

Maria își plecă cu grație capul, ca pentru a asculta.

— Nu, nu asta, e prea dificilă, poate ai auzit-o în altă parte.

— Mi se părea... murmură Drogo.

Pianul răsuna cu aceeași întristare și Giovanni privea dâra de soare de pe covor, gândindu-se la Fortăreață; revăzu în închipuire zăpada care se topea, apa care picura de pe streșini pe terase, sărmana primăvară de la munte, care nu cunoaște decât niște flori mărunte prin poieni și miresmele fânului cosit purtate de vânt.

— Dar acum ai să te transferi, nu-i așa? întrebă fata reluând firul discuției. După atâta timp, ai doar tot dreptul! Trebuie să fie o plictiseală cumplită acolo, la Fortăreață!

Rosti aceste ultime cuvinte cu un fel de ciudă, ca și cum Fortăreața i-ar fi fost odioasă.

„E cam plictisitor poate, desigur că aș prefera să stau aici cu tine.” Deși săracă, fraza fulgeră în

mintea lui Drogo ca un act de curaj, o posibilitate. Era banală, dar poate ar fi fost de ajuns. Dar brusc simți cum se stinge în el orice dorință și se gândi chiar cu dezgust cât de ridicol ar fi sunat acele cuvinte rostite de el.

— Eh da, spuse în sfârșit. Dar zilele trec atât de repede!

Se auzea sunetul pianului, dar de ce oare acordurile continuau să urce întruna, fără să se mai sfârșească odată? Școlărești și sărace, ele repetau cu o detașare resemnată o poveste veche, îndrăgită cândva, demult. Vorbeau de o seară cețoasă, de felinarele aprinse ale orașului și de ei doi, care se plimbau pe bulevardul pustiu pe sub copacii desfrunziți, ținându-se de mână ca niște copii, pe neașteptate fericiți, fără să înțeleagă de ce. Da, își amintea – și în seara aceea se auzeau pianele cântând prin case, notele se revărsau în stradă prin ferestrele luminate; și cu toate că, probabil, erau niște exerciții plictisitoare, Giovanni și Maria aveau impresia că nu auziseră nicicând melodii mai frumoase și mai calde.

— Desigur, adăugă Drogo în glumă, acolo, la Fortăreață, nu prea sunt cine știe ce distracții, dar ne-am obișnuit, într-o oarecare măsură...

În salonul în care plutea un parfum de flori, discuția părea să dobândească încet-încet o tristețe poetică, proprie mărturisirilor de dragoste. „Cine știe – se gândea Giovanni – această primă întâlnire, după o atât de îndelungată despărțire, nu putea fi altfel, poate o să ne putem regăsi din nou, mai am două luni în față, nu e posibil să-ți dai seama așa, la prima vedere, s-ar putea întâmpla ca Maria să mă iubească încă și ca eu să nu mă mai întorc la Fortăreață. ” Dar fata spuse:

— Ce păcat! Peste trei zile plec cu mama și

cu Giorgina, o să lipsim din țară câteva luni, cred – și la gândul acesta se însufleți, plină de bucurie. Ne ducem în Olanda.

— În Olanda?

Fata începu să-i vorbească despre călătorie, entuziasmându-se sincer, despre prietenii cu care avea să plece, despre caii săi, despre petrecerile la care fusese invitată în timpul carnavalului, despre viața ei, despre colege, ca și cum Drogo n-ar fi existat. Povestind, se simțea acum în largul ei și părea mai frumoasă.

— E o idee grozavă! exclamă Drogo, deși simțea un nod amar în gât, sufocându-l. Am auzit că acesta e anotimpul cel mai frumos în Olanda. Se spune că sunt câmpii întregi pline de lalele înflorite.

— Oh, da, trebuie să fie foarte frumos! aprobă Maria.

— În loc de grâu, olandezii cultivă trandafiri, continuă Giovanni cu o ușoară șovăire în glas, milioane și milioane de trandafiri, cât vezi cu ochii, iar la orizont se văd morile de vânt, toate proaspăt vopsite, ca noi, în culori vii.

— Ca noi? întrebă Maria sesizând gluma. Ce vrei să spui?

— Așa se povestește, răspunse Giovanni. Am citit asta și într-o carte.

După ce se alungise pe tot covorul, raza de soare urca acum încet-încet de-a lungul înkrustațiilor unui birou. După-amiaza era pe sfârșite, sunetul pianului se auzea tot mai stins, dincolo de grilajul grădinii o pasăre singuratică își relua cântul. Drogo privea fix grătarul căminului, absolut identic cu cele care se aflau la Fortăreață; coincidența îi dădea un sentiment de ușoară consolare, ca și cum asta ar fi demonstrat că, la urma urmei, Fortăreață și oraș nu constituiau decât una și aceeași lume,

cu aceleași obiceiuri de viață. Dar în afară de grătar, Drogo nu mai izbutise totuși să descopere nimic comun.

— Trebuie să fie frumos, da, spuse Maria, coborând privirile în pământ. Dar acum, când suntem gata de plecare, parcă nu mai am niciun chef.

— Fleacuri, așa se întâmplă de multe ori în ultimul moment, e atât de plictisitor să faci bagajele, spuse Drogo înadins, ca și cum n-ar fi înțeles aluzia Mariei.

— Oh, nu e vorba de bagaje, nu din pricina asta...

Ar fi fost de ajuns un cuvânt, o simplă frază prin care să-i declare că plecarea ei îl mână. Dar Drogo nu voia să ceară nimic, în clipa aceea, într-adevăr, nu se simțea în stare de asta, i s-ar fi părut că rostește o minciună. De aceea tăcu, schițând un zâmbet vag.

— Leșim puțin în grădină? propuse fata, nemaștiind ce să spună. Cred că soarele nu mai dogorește atât de puternic.

Se ridicară de pe divan. Maria tăcea, parcă așteptând ca Drogo să vorbească, și-l privea poate cu o anumită afecțiune. Dar când văzu grădina, gândul lui Giovanni zbură la pajiștile săracăcioase ce înconjurau Fortăreața; și acolo, sus, începea să se apropie primăvara, fire de iarbă cutezătoare răsăreau printre pietre. Chiar în zile ca acelea poate, cu sute de ani în urmă, năvăliseră tătarii. Drogo spuse:

— E o căldură teribilă pentru aprilie. Să vezi că va ploua din nou.

Acestea fură cuvintele lui și Maria schiță un surâs ușor, dezolat.

— Da, e prea cald, răspunse cu o voce obosită, și amândoi înțelesesă că totul se sfârșise.

Acum erau din nou departe unul de altul, între ei se căsca o prăpastie și în zadar întindeau mâinile pentru a se regăsi, căci distanța sporea cu fiecare minut.

Drogo își dădea seama că încă o mai iubea pe Maria și lumea din care făcea parte; dar toate aceste lucruri care alcătuiseră viața lui de altădată erau acum foarte departe de el; o lume diferită, unde locul său fusese ocupat cu ușurință, și care îl considera acum străin de ea, deși cu părere de rău; dacă s-ar fi întors în mijlocul ei, l-ar fi făcut să se simtă stingher – chipuri noi, alte obiceiuri, glume noi, un alt limbaj, cu care el nu era familiarizat.

Asta nu mai era viața lui, el apucase pe un alt drum și ar fi fost stupid și inutil să se întoarcă înapoi.

Și pentru că Francesco nu mai venea, Drogo și Maria își luară rămas-bun cu o cordialitate exagerată, fiecare închizând în adâncul sufletului gânduri tainice. Maria îi strânse mâna îndelung, uitându-se țintă în ochii lui – o invitație, poate, să nu plece așa, s-o ierte, să încerce totuși o întoarcere la ceea ce era pierdut?

O privi și el țintă, și-i spuse:

— La revedere, sper să ne mai vedem înainte să pleci.

Apoi, cu pași gravi, fără să-și întoarcă privirile, se îndreptă spre poartă, făcând să scârțâie, în liniștea ce se așternuse, pietrișul de pe alee.

XX

Patru ani de serviciu la Fortăreață erau de ajuns de obicei pentru a da dreptul la un transfer automat într-o altă localitate, dar Drogo, pentru a evita să fie mutat într-o garnizoană prea îndepărtată și ca să rămână în orașul său, solicitase o întrevedere cu caracter privat comandantului diviziei. Mai cu seamă mama sa fusese aceea care insistase pentru această întrevedere, spunea că trebuie să te zbați într-un fel dacă vrei să nu fi dat uitării, căci, desigur, nimeni n-o să se îngrijească de el, Giovanni, dacă el nu va mișca niciun deget, și avea să nimerească probabil la vreo altă garnizoană nenorocită de frontieră. Și tot mama fusese cea care obținuse, cu ajutorul unor prieteni, ca generalul să-l primească pe fiul ei cu toată bunăvoința.

Generalul îl aștepta într-un cabinet imens, așezat la un birou mare, fumând; era o zi oarecare, poate ploioasă, sau poate doar înnorată. Generalul era bătrâior și-l cercetă pe locotenentul Drogo prin monoclu, cu un aer binevoitor.

— Doream să te văd, vorbi primul generalul, ca și cum el fusese acela care ceruse întrevederea. Voiam să știu cum mai merg treburile acolo sus, la Fortăreață. Filimore e bine, nu?

— Când am plecat eu, domnul colonel se simțea foarte bine, Excelență, răspunse Drogo.

Generalul tăcu un moment. Apoi clătină din cap părintește:

— Eh, dar știu că ne-ați dat ceva bătaie de cap voi, cei de acolo de la Fortăreață!... Da... da... povestea aia cu frontierele. Și istoria cu locotenentul acela, acum nu-mi mai amintesc numele, a supărat-o teribil pe Alteța Sa.

Drogo tăcea, neștiind ce să răspundă.

— Da, locotenentul acela... continuă generalul, monologând. Cum îl chema? Un nume care aducea cu Arduino, mi se pare?

— Angustina se numea, Excelență.

— A, da, Angustina, ah, ce mai figură! Pentru o încăpățănare stupidă să compromită linia de frontieră... Nu știu cum au... eh, s-o lăsăm baltă! conchise el scurt, ca pentru a-și dovedi propria-i generozitate.

— Dar, dacă îmi îngăduiți, Excelență, îndrăzni să-i atragă atenția Drogo. Știți, Angustina e cel care a murit!

— Se prea poate, e posibil, s-ar putea să ai dreptate, acum nu-mi amintesc exact, făcu generalul, ca și cum ar fi fost un amănunt fără niciun fel de importanță. În orice caz, Alteța Sa a fost foarte supărată, chiar foarte supărată. Tăcu și-și ridică privirea întrebătoare spre Drogo. Dumneata te afli aici – spuse pe un ton diplomatic, plin de subînțelesuri –, dumneata te afli deci aici pentru a fi transferat în oraș, nu-i așa? Toți aveți mania orașului, toți, și nu înțelegeți că tocmai în garnizoanele îndepărtate înveți să fii cu adevărat soldat.

— Aveți dreptate, Excelență, făcu Drogo, căutând să-și supravegheze tonul și cuvintele. De fapt, eu am făcut deja patru ani...

— Patru ani, la vârsta dumitale! Ce înseamnă patru ani?... replică râzând generalul. Oricum, eu nu-ți fac niciun reproș... spuneam doar așa,

că tendință generală nu e poate cea mai potrivită pentru a oțeli spiritul cadrelor de conducere... Se întrerupse, ca și cum ar fi pierdut firul gândurilor. Se concentrează o clipă, apoi continuă: în orice caz, dragă locotenente, vom încerca să facem tot ce ne stă în putință ca să fiți satisfăcuți. Deocamdată o să cerem să ni se aducă dosarul duminică.

În așteptarea documentelor, generalul reluă discuția:

— Fortăreața... – spuse. Fortăreața Bastiani, ia să vedem... dumneata știi, locotenente, care-i punctul slab al Fortăreței Bastiani?

— N-aș putea să vă răspund, Excelență, răspunse Drogo. Poate e puțin prea izolată.

Generalul avu un surâs ușor, de îngăduință.

— Ce idei năstrușnice vă faceți voi, tinerii! exclamă. Puțin prea izolată! Îți mărturisesc că nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte una ca asta! Punctul slab al Fortăreței – vrei să ți-l spun eu? – constă în faptul că are prea mulți oameni, prea mulți oameni!

— Prea mulți oameni?

— Și tocmai de aceea, continuă generalul fără să remarcă întreruperea locotenentului, tocmai de aceea s-a hotărât să se schimbe regulamentul. Chiar, ce spun cei de la Fortăreață în legătură cu asta?

— Despre ce anume, Excelență? Scuzați-mă!

— Păi, ce-am vorbit până acum?! Despre noul regulament, ți-am spus doar! repetă plictisit generalul.

— N-am auzit vorbindu-se absolut nimic, vă spun drept, absolut nimic! răspunse Drogo uluit.

— Așa e, poate că nu s-a comunicat încă în mod oficial, admise generalul, îmbunat, dar credeam că, oricum, știați: în general, militarii

sunt maeștri neîntrecuți în a afla cei dintâi noutățile.

— Un nou regulament, Excelență? întrebă Drogo, plin de curiozitate.

— O reducere a efectivului corpului de ofițeri, garnizoana redusă aproape la jumătate, explică scurt celălalt. Prea mulți oameni, am spus-o mereu, trebuie să introducem un spirit nou în Fortăreața asta!

În clipa aceea intră adjutantul cu un vraf mare de dosare în brațe. Începu să le răsfoiască pe o masă, scoase unul dintre ele, cel al lui Giovanni Drogo, și îl înmână generalului, care îl parcurse cu un ochi versat.

— Totul e în regulă, spuse. Dar lipsește cererea de transfer, mi se pare.

— Cererea de transfer? întrebă Drogo. Credeam că nu mai e necesar după patru ani...

— De obicei, nu, răspunse generalul, evident plictisit că trebuie să dea explicații unui subaltern. Dar cum de data asta e vorba de o reducere atât de masivă a corpului de ofițeri, și cum toți vor să plece, trebuie să ținem seama de ordinea cererilor.

— Dar nimeni nu știe încă nimic la Fortăreață, Excelență, nimeni nu a cerut încă transferul!

Generalul se adresă adjutantului:

— Căpitane, îl întrebă, mai sunt cereri de transfer de la Fortăreața Bastiani?

— Vreo douăzeci, cred, Excelență, răspunse căpitanul.

Ce tâlhărie, se gândi Drogo, năucit. Camarazii lui i-au tăinuit acest lucru, ca să i-o poată lua înaintea. Chiar și Ortiz îl înșelase într-un mod atât de josnic!

— Scuzați-mă dacă insist, îndrăzni Drogo, când realizează cât de serioasă era problema, dar

mi se pare că patru ani de serviciu neîntrerupt ar trebui să conteze mai mult decât o simplă chestiune de prioritate.

— Cei patru ani ai dumitale sunt egali cu zero, dragă locotenente, replică generalul cu răceală, aproape ofensat. Nu înseamnă nimic în comparație cu atâția alții care stau acolo de o viață întreagă. Eu pot să examinez cazul dumitale cu cea mai mare bunăvoință, pot să susțin o aspirație a dumitale absolut firească, dar nu pot să încalc legea, să fiu nedrept... Mai trebuie apoi să ținem seama și de merite...

Giovanni Drogo se făcuse palid.

— Dar în cazul acesta, Excelență, întrebă el aproape bâlbâindu-se, în cazul acesta eu risc să rămân acolo la Fortăreață toată viața?

— ...să ținem seama și de merite, continuă imperturbabil celălalt, răsfoind mai departe dosarul lui Drogo. Și văd aici, de exemplu, mi-a căzut tocmai acum sub ochi, o muștrare pentru conduită. Muștrare nu e lucru grav... – (și între timp citea) – dar iată dincoace, caz destul de regretabil, mi se pare, o santinelă ucisă din greșeală...

— Din păcate, Excelență, nu eu...

— Eu nu-s obligat să ascult justificările dumitale, cred că mă înțelegi, dragă locotenente, spuse generalul întrerupându-l. Eu citesc numai ce este consemnat în raport și admit chiar că e vorba de un adevărat ghinion, i se poate întâmpla desigur oricui... dar sunt și camarazi de-ai dumitale care au știut să evite asemenea nenorociri... Eu sunt dispus să fac tot ce este posibil, am consimțit să te primesc personal, vezi bine, dar acum... Măcar dacă ai fi făcut cererea de transfer acum o lună... Foarte ciudat că dumneata nu ai fost informat... un dezavantaj considerabil, într-adevăr.

Tonul amabil de la început dispăruse. Generalul scanda acum fiecare cuvânt cu pedanterie, ca de la înălțimea unei catedre, iar în vorbele lui se simțea o ușoară nuanță de plictiseală și ironie. Drogo își dădu seama că făcuse o figură de imbecil, înțelese că fusese tras pe sfoară de camarazii lui, că generalul trebuie să-și fi făcut despre el o impresie mai mult decât proastă și că nu se mai putea aștepta la nimic.

Nedreptatea aceasta îl făcea să simtă o arsură puternică în piept, în dreptul inimii. „Aș putea să și plec, să-mi dau demisia, se gândi. La urma urmei, n-am să mor de foame, și sunt încă destul de tânăr.”

Generalul îi făcu un semn familiar cu mâna:

— Bine, la revedere, locotenente, și fruntea sus.

Drogo înțepeni în poziție de drepti, își pocni călcâiele, se retrase mergând de-a-ndăratelea spre ușă și în prag mai salută o dată.

XXI

Pasul unui cal urcă prin strunga pustie, răsfângând în tăcerea cheilor un nesfârșit ecou, tufișurile din vârfurile stâncilor stau neclintite, încremenite sunt și firavele fire de iarbă galbenă, iar norii trec pe cer cu o neobișnuită încetineală. Pasul calului urcă agale pe drumul alb, colbuit; Giovanni Drogo se întoarce la Fortăreață.

Da, e chiar el, și acum s-a apropiat, poate fi recunoscut mai bine. Și pe chipul lui nu se citește niciun fel de durere deosebită. Nu s-a revoltat, nu și-a dat demisia, a trecut peste nedreptatea ce s-a făcut fără să crâcnească și acum se întoarce la slujba lui obișnuită. În tainița sufletului său încearcă chiar o timidă satisfacție pentru faptul că a evitat o cotitură bruscă în viață, că se putea întoarce absolut neschimbat la vechile-i obiceiuri. Și Drogo se leagănă în iluzia unei glorioase revanșe, cu o scadență lungă, crede că mai are încă în față o imensitate de timp disponibil și renunță astfel la lupta mărunță pentru viața de fiecare zi. Va veni o zi când toate polițele acestea vor fi achitate cu vârf și îndesat, se gândește el. Dar între timp, alții îl ajung din urmă, își dispută pasul cu aviditate pentru a ajunge cei dintâi, mulți îl întrec în goană fără măcar să le pese și-l lasă în urmă. El îi privește cum dispar în zare, uluit, năpădit de îndoieli stranii: și dacă s-a înșelat într-adevăr? Dacă el nu e decât un om

de rând, căruia pe bună dreptate nu i se cuvine decât un destin mediocru?

Giovanni Drogo urca spre Fortăreața solitară, întocmai ca în ziua aceea de septembrie, ziua aceea atât de îndepărtată. Numai că acum, pe celălalt versant al defileului nu se mai vedea niciun alt ofițer, iar la pod, acolo unde cele două drumuri se uneau, nu-i mai venea în întâmpinare căpitanul Ortiz.

De data aceasta Drogo mergea singur și reflecta la sensurile vieții. Se întorcea la Fortăreață pentru a rămâne acolo cine știe câtă vreme încă, tocmai în zilele acelea când mulți dintre camarazii săi o părăseau pentru totdeauna. Camarazii săi fuseseră mai descurcăreți, se gândea Drogo, dar, la urma urmei, nu era exclus ca ei să fi fost realmente mai buni ca el: ba poate că tocmai așa se explicau lucrurile.

Pe măsură ce trecuse timpul, fortificația își pierduse importanța. Cândva, fusese poate o garnizoană de prim ordin sau cel puțin considerată ca atare. Acum, efectivul ei fiind redus la jumătate, nu mai era decât o fortificație de centură, exclusă, din punct de vedere strategic, din orice plan de război. Era menținută numai pentru a nu lăsa punctul acela de frontieră complet fără garnizoană. Iar în ceea ce privește podișul dinspre nord, dintr-acolo nu se presupunea nicio amenințare, cel mult putea să se ivească, prin trecătoare, vreo caravană de nomazi. Cum avea să fie oare de acum înainte viața, acolo, sus?

Meditând la toate acestea, Drogo ajunsese după-amiază la liziera ultimului podiș și Fortăreața îi răsări deodată în față. Acum ea nu mai ascundea, ca prima dată, taine neliniștitoare. Într-adevăr, nu era decât o

cazarmă de graniță, o cetățuie ridicolă, ale cărei ziduri n-ar fi rezistat mai mult de câteva ore la tirul unei artilerii moderne. Cu timpul, avea să fie lăsată în paragină, câteva creneluri căzuseră de pe acum și un contrafort se prăbușea, surpându-se, fără ca nimeni să se îngrijească să fie reparat. Așa se gândea Drogo, stând neclintit la marginea podișului și urmărind cu privirea obișnuitele santinele care patrulau de colo-colo pe zidurile de apărare. Steagul de pe acoperiș spânzura moale, niciun coș nu scotea fum și pe întreaga esplanadă nu se zărea nici țiipenie de om.

Ce viață plictisitoare îl aștepta! Probabil că jovialul Morel avea să plece printre primii și, de fapt, lui Drogo n-avea să-i mai rămână niciun prieten bun. Și apoi, veșnic același serviciu de gardă, aceleași partide de cărți, aceleași escapade în satul cel mai apropiat, pentru a bea câte ceva și a face dragoste la întâmplare, cu cine se nimerea. Ce mizerie! se gândea Drogo. Și totuși, o urmă de vrajă rățăcea încă de-a lungul crenelurilor gălbuielor redute, un mister se încăpățâna să plutească acolo sus, în colțurile șanțurilor de apărare, la umbra forturilor – senzația inefabilă a unor întâmplări viitoare.

Multe se schimbară la Fortăreață. În așteptarea atâtor plecări iminente, domnea peste tot o mare fierbere. Încă nu se știa exact cine erau cei desemnați să plece, și ofițerii, care ceruseră aproape toți transferul, trăiau într-o așteptare plină de nesiguranță, uitând de preocupările de altădată. Chiar și Filimore – de el se știa cu certitudine – avea să părăsească Fortăreața, și asta contribuia la perturbarea ritmului serviciului. Neliniștea îi cuprinsese până și pe soldați, dat fiind că un mare număr dintre companii – încă nu fusese fixat – trebuia

să coboare la șes. Gărzile se făceau fără niciun chef, adesea, la ora schimbului, plutoanele nu erau pregătite, în sufletele tuturor se întărise convingerea că toate precauțiile acelea erau stupide și inutile.

Părea evident că speranțele de odinioară, iluziile războinice, așteptarea dușmanului care trebuia să năvălească dinspre nord nu fuseseră decât un pretext pentru a da un sens vieții. Acum, că se ivise posibilitatea de a reintra într-o existență obișnuită, toate istoriile acelea erau considerate exagerări copilărești, nimeni nu voia să admită că a crezut vreodată în ele, și nu ezitau să facă tot felul de glume pe socoteala lor. Nu-i mai interesa decât să plece de acolo. Fiecare dintre camarazii lui Drogo pusese în mișcare tot felul de prietenii influente pentru a dobândi prioritate, și fiecare, în adâncul sufletului, era convins că va reuși.

— Și tu? îl întreba pe Giovanni, cu oarecare bunăvoință, camarazii care îi tăinuiseră senzaționala noutate, pentru a putea să i-o ia înaintea și să aibă un concurent mai puțin. Și tu? îl întreba.

— Eu va trebui, probabil, să mai rămân aici câteva luni, le răspundea Drogo.

Iar ceilalți se grăbeau să-l încurajeze; la dracu'! doar o să fie transferat și el, mai mult ca sigur, n-are rost să fie atât de pesimist, și altele de acest fel.

Dintre toți, doar Ortiz nu părea să se fi schimbat deloc. Ortiz nu ceruse să fie transferat; de mulți ani nu se mai interesase de problema asta.

Iar știrea că efectivul garnizoanei avea să fie redus ajunsese la el abia la urmă, după ce o aflaseră toți ceilalți, așa că nu-l putuse avertiza pe Drogo la timp. Ortiz asista indiferent la

toată fierberea aceea, ocupându-se cu același zel de treburile Fortăreței.

Până când, într-o zi, plecările începură. În curtea interioară se auzi un continuu uruit de căruțe încărcate cu mobilier de cazarmă, iar companiile se aliniau rând pe rând pentru a-și lua foile de drum. De fiecare dată, colonelul cobora din biroul său, pentru a le trece în revistă, și le spunea soldaților câteva cuvinte de bun-rămas, cu glas monoton și stins.

Ofițerii care trăiseră acolo sus atâția ani și care sute și sute de zile în șir n-au conținut să scruteze, de pe terasele redutelor, pustietatea nordului, care obișnuiau să poarte interminabile discuții asupra probabilității sau improbabilității unui atac neașteptat din partea dușmanului, ei bine, mulți dintre acești ofițeri plecau acum surâzători, făcând insolent cu ochiul camarazilor rămași pe loc, și se îndreptau în fruntea companiilor lor spre trecătoare, înțepeniți în șa, într-o atitudine arogantă și nici măcar nu-și întorceau capul să mai arunce o ultimă privire Fortăreței lor.

Numai lui Morel, când, într-o dimineață însorită în mijlocul curții, prezentă colonelului comandant plutonul său gata de plecare, și salutând, lăsă sabia în jos, numai lui i se împăienjeniră ochii, iar glasul său, în vreme ce dădea ordinele de rigoare, avu un tremur ușor. Rezemat de un zid, Drogo urmări scena și îi zâmbi prietenește când camaradul său trecu prin fața lui călare, îndreptându-se spre ieșire. Poate era ultima dată când se vedeau și Giovanni își duse mâna dreaptă la chipiu, salutându-l reglementar.

Apoi, intra repede într-unul din coridoarele Fortăreței, reci chiar și în timpul verii, care deveneau din zi în zi mai pustii. La gândul că

Morel plecase, rana provocată de nedreptatea suferită se redeschisese pe neașteptate și-l durea. Giovanni porni să-l caute pe Ortiz și-l întâlni tocmai când ieșea din biroul său, cu un teanc de hârtii sub braț. Îl ajunse din urmă și merse alături de el.

— Bună ziua, domnule maior.

— Bună ziua, Drogo, răspunse Ortiz oprindu-se în loc. E ceva nou sau dorești ceva de la mine?

Într-adevăr, Drogo voia să-l întrebe ceva. Era o chestiune de ordin general, absolut nimic urgent, totuși îl obseda de câteva zile.

— Iertați-mă, domnule maior, zise el. Vă mai aduceți aminte că atunci când am sosit la Fortăreață, acum patru ani și jumătate, maiorul Matti mi-a spus că nu rămân aici decât voluntarii? Că dacă vreunul dorește să plece, e absolut liber s-o facă? Vă aduceți aminte că v-am vorbit despre asta? După spusele maiorului Matti, era de ajuns să cer un examen medical, mai mult ca să existe un pretext, o formalitate, numai că asta l-ar fi mâhnit întrucâtva pe colonel, spunea el.

— Da, vag, îmi amintesc, făcu Ortiz cu o umbră de plictiseală. Dar, scuză-mă, dragul meu Drogo, eu, acum...

— O clipă, domnule maior... Vă aduceți aminte că pentru a nu comite o impolitețe m-am resemnat să rămân aici patru luni? Dar dacă aș fi vrut, aș fi putut să plec imediat, nu-i așa?

Ortiz spuse:

— Înțeleg, dragul meu Drogo, dar dumneata nu ești singurul...

— Atunci, îl întrerupse Drogo iritat, atunci înseamnă că toate câte mi s-au spus nu erau decât povești? Deci nu este adevărat, că dacă aș fi vrut, aș fi putut să plec de aici? Toate, povești

de adormit copiii?

— Oh, făcu maiorul. Nu cred asta... Nu-ți băga în cap una ca asta...

— De ce negați, domnule maior? replică Giovanni, Vreți să pretindeți că maiorul Matti spunea adevărul?

— Și mie mi s-a întâmplat cam același lucru, zise Ortiz privind în pământ stingherit. Și eu mă gândeam pe atunci la o carieră strălucită.

Se aflau pe unul din marile coridoare și glasurile lor răsunau trist printre ziduri, atât de gol și pustiu era locul.

— Deci nu-i adevărat că toți ofițerii au venit aici la cerere? Toți au fost obligați să rămână pe loc, ca și mine, sau poate nu-i așa?

Ortiz tăcea, răsucind distrat vârful sabiei într-o crăpătură a pardoselei de piatră.

— Și cei care chiar spuneau că ei au vrut să rămână aici, toate-s baliverne, așadar? insistă Drogo. Dar de ce n-a avut niciunul curajul să spună adevărul?

— Poate că nu e chiar așa cum spui dumneata, răspunse Ortiz. Mai este și câte unul care a preferat într-adevăr să rămână, puțini, admit, totuși a mai existat câte unul...

— Cine? Arătați-mi și mie măcar unul, făcu Drogo dezlănțuit, apoi tăcu brusc. Oh, iertați-mă, domnule maior, adăugă, nu m-am gândit la dumneavoastră, bineînțeles, știți cum se întâmplă în asemenea discuții, persoanele de față sunt excluse...

Ortiz zâmbi:

— Nu, n-o spuneam pentru mine, dacă vrei să știi. Probabil că și eu am rămas aici din oficiu!

Cei doi făcură câțiva pași împreună, mergând unul lângă altul, și trecură prin fața ferestrelor înguste și înalte, închise cu gratii: de

acolo se zărea esplanada goală din spatele Fortăreței, munții dinspre miazăzi, ceața apăsătoare ce învăluia trecătoarea.

— Și atunci, reluă Drogo după o pauză, atunci de unde atâta entuziasm, toate istoriile acelea despre tătari? Deci nimeni n-a sperat vreodată cu adevărat?

— Nici vorbă că au sperat! spuse Ortiz. Ba chiar au crezut efectiv!

Drogo clătină din cap:

— Eu unul, nu pot să înțeleg, zău...

— Ce vrei să-ți spun? făcu maiorul. Sunt lucruri ceva mai complicate. Aici, sus, ne aflăm cu toții într-un fel de exil, trebuie totuși să găsești o supapă, trebuie neapărat să sperî în ceva. A început unul să-și bage în cap povestea asta și ceilalți s-au apucat și ei să vorbească despre tătari: cine știe cine o fi fost primul...

Drogo spuse:

— Poate și din pricina ținutului, prin forța lucrurilor, tot privind mereu la deșertul acela...

— Desigur, și ținutul... Pustiul, negurile din zare, munții, nu se poate nega... Și locul a contribuit, desigur – tăcu o clipă, gânditor, apoi continuă, ca și cum ar fi vorbit cu sine însuși – tătarii... tătarii... La început pare o prostie, firește, apoi, însă, sfârșești prin a crede, tot aia e, cel puțin multora li s-a întâmplat așa, efectiv.

— Dar dumneavoastră, domnule maior, iertați-mă, dumneavoastră credeți...

— Cu mine e cu totul altceva, spuse Ortiz, la vârsta mea... Eu nu mai am veleități de carieră, mă mulțumesc cu un post liniștit... Dumneata, însă, locotenente, dumneata ai toată viața în față. Într-un an, un an și jumătate, cel mult, dumneata vei fi transferat.

— Iată-l pe Morel, ferice de el! exclamă Drogo, oprindu-se la o fereastră.

Se vedea într-adevăr plutonul îndepărtându-se pe esplanadă. Pe terenul arid și pârjolit de soare, soldații se deslușeau limpede; deși împovărați de ranițe, călcau vioi, plini de speranță.

XXII

Ultima companie care trebuia să plece se aliniase în curte; toți se gândeau că a doua zi viața garnizoanei reduse avea să intre într-un ritm normal, toți doreau cu nerăbdare să se sfârșească odată acea veșnică poveste a scenelor de despărțire, furia aceea de a-i vedea pe alții plecând.

Compania tocmai se aliniase și era așteptat locotenent-colonelul Nicolosi să o treacă în revistă, când Giovanni Drogo, care asista la scenă, îl văzu ivindu-se pe locotenentul Simeoni, cu o expresie stranie întipărită pe chip.

Locotenentul Simeoni se afla la Fortăreața de trei ani și părea un tânăr cumsecade, puțin cam pedant, respectuos cu superiorii și mare amator de exerciții fizice. Pătrunzând în curtea interioară, Simeoni privea în jurul său aproape speriat, căutând pe cineva căruia să-i poată împărtăși un anumit lucru. Probabil că-i era totuna pe cine ar fi găsit, căci nu avea prieteni apropiați.

Văzându-l pe Drogo, care îl urmărea cu privirea, se apropie de el:

— Vino să vezi, îi spuse el încet. Hai repede, vino să vezi.

— Ce anume? întrebă Drogo.

— Sunt de gardă la reduta a treia, am fugit de acolo pentru câteva clipe; dacă ai puțin timp liber, vino. Se petrece un lucru pe care nu

izbutesc să-l înțeleg.

Și găfâia ușor, ca și cum ar fi alergat.

— Unde? Ce s-a întâmplat? întrebă Drogo plin de curiozitate.

— Așteaptă puțin, spuse Simeoni. Așteaptă să plece compania.

În clipa aceea o trompetă sună de trei ori și soldații luară poziția de drepti, căci se apropia comandantul Fortăreței.

— Așteaptă până ce vor pleca, spuse din nou Simeoni, observând că pe Drogo începuse să-l cam irite tot misterul acela, aparent fără nicio noimă. Cel puțin să-i vad ieșind pe poartă. De cinci zile tot vreau să vorbesc despre asta, dar trebuia mai înainte să-i vad pe toți plecați.

În sfârșit, după scurtul discurs al lui Nicolosi și ultimele note intonate de fanfară, compania echipată pentru un marș lung părăsi cu pași solemni Fortăreața, îndreptându-se spre trecătoare. Era o zi de septembrie; cerul era cenușiu și trist.

Abia atunci Simeoni îl târî pe Drogo prin lungile coridoare pustii, până la intrarea redutei a treia. Trecură pe lângă corpul de gardă și ajunseră pe terasa zidului de apărare.

Locotenentul Simeoni scoase o lunetă și-l rugă pe Drogo să privească spre acel mic triunghi de podiș pe care munții din fața lor îl lăsau descoperit.

— Despre ce-i vorba? întrebă Drogo.

— Întâi privește, n-aș vrea să mă înșel. Întâi privește și spune-mi dacă vezi ceva.

Sprijinindu-se cu coatele pe parapet, Drogo cercetă cu atenție deșertul și prin luneta lui Simeoni putu distinge foarte clar pietrele, depresiunile, tufișurile rare de arbuști, deși erau extraordinar de departe.

Drogo exploră metru cu metru triunghiul de

deșert vizibil de la Fortăreață și tocmai era gata să spună că nu, nu izbutește să vadă nimic, când undeva foarte departe în zare, acolo unde orice imagine dispărea în permanenta cortină de neguri, i se păru că zărește o mică pată neagră care se mișca.

Stătea încă sprijinit cu coatele de parapet și privea prin lunetă, când își simți inima bătându-i nebunește. „Exact ca acum doi ani, se gândi, când am crezut că năvălesc dușmanii”.

— Vorbești de pata aia mică, neagră? întrebă Drogo.

— Sunt cinci zile de când am văzut-o, dar n-am vrut să spun nimănui.

— De ce? întrebă Drogo. De ce ți-era teamă?

— Dacă vorbeam, s-ar fi putut să se suspende plecările. Vezi bine, după ce ne-au râs în nas, Morel și ceilalți ar fi rămas pe loc ca să profite de ocazie. E bine să fim cât mai puțini.

— Ce ocazie? Dar ce crezi că ar putea să fie? O fi ca și data trecută, vreo patrulă de recunoaștere, sau poate niște păstori, sau pur și simplu vreun animal.

— O urmăresc de cinci zile, spuse Simeoni. Dacă ar fi fost păstori, ar fi plecat de-acolo în timpul ăsta, la fel și dacă ar fi fost un animal. E ceva care se mișcă, dar rămâne totuși aproape în același punct.

— Și atunci, ce ocazie ai vrea să fie?

Simeoni îl privi pe Drogo zâmbind, ca și cum s-ar fi întrebat dacă putea să-i dezvăluie secretul. Apoi spuse:

— Construiesc un drum, cred eu, un drum militar. De data asta e ceva serios. Acum doi ani au venit să exploreze terenul, acum însă vor năvăli cu adevărat.

Drogo râse din toată inima.

— Ce fel de drum vrei să construiești? Vezi

să nu vină cineva! După tot ce s-a întâmplat ultima dată, tot nu te-ai învățat minte?

— Poate tu ești puțin miop, spuse Simeoni. Poate nu ai vederea foarte bună, dar eu reușesc să disting precis: au început să lucreze la terasament. Ieri, în plin soare, se vedea foarte clar.

Drogo clătină din cap, surprins de atâta încăpățănare. Deci Simeoni nu obosise să tot aștepte? Și se temea să-și dezvăluie secretul, ca și cum ar fi fost o comoară! Se temea să nu i-l fure cineva?

— Cândva, spuse Drogo, cândva aș fi crezut și eu. Dar acum îmi pari pur și simplu un visător. Dacă aș fi în locul tău, aș tăcea chitic. Altfel, or să râdă toți de tine.

— Construiesc o șosea, replică Simeoni uitându-se la Drogo compătimator. Vor trebui să treacă luni de zile, se înțelege, dar de data asta e ceva serios.

— Și chiar dacă ar fi așa, zise Drogo, chiar dacă ar fi așa cum spui, crezi că dacă ar construi într-adevăr o șosea pentru a aduce artilerie dinspre nord, Fortăreața ar fi lăsată fără apărare? Lucrul s-ar ști imediat la Statul Major, l-ar fi știut de ani de zile.

— Statul Major nu ia niciodată în serios Fortăreața Bastiani; până ce n-au să tragă în ea, nimeni nu va da crezare acestor istorii. Când se vor convinge însă, va fi prea târziu.

— Poți să spui orice vrei, repetă Drogo. Dar dacă drumul ăsta s-ar construi într-adevăr, Statul Major ar fi foarte bine informat – de asta poți fi absolut sigur.

— Statul Major primește mii de informații, dar din o mie numai una singură e bună. Așa că nu mai crede în niciuna. Și, de altfel, mi se pare inutil să mai discutăm. Ai să vezi dacă lucrurile

nu se vor petrece așa cum îți spun eu.

Erau singuri pe terasa zidului de apărare. Santinelele, mult mai rare decât altădată, patrulau alene pe porțiunea stabilită. Drogo privi din nou spre miazănoapte; stâncile, deșertul, negurile din zare, totul îi părea golit de sens.

Mai târziu, stând de vorbă cu Ortiz, lui Drogo îi fu dat să afle că de fapt faimosul secret al locotenentului Simeoni era cunoscut de toți. Nimeni însă nu-i dădea nicio importanță. Ba mulți chiar se mirau că un tânăr serios ca Simeoni pusese din nou în circulație asemenea povești.

Și apoi, în zilele acelea aveau cu totul alte probleme la care trebuiau să se gândească. Reducerea efectivului militar îi obliga să rărească – pe terasele zidurilor de apărare – forțele disponibile și ei continuau să încerce diferite formule pentru a realiza, cu mijloace mult reduse, un serviciu de pază aproape la fel de eficient ca și înainte. Fusese necesar să se renunțe la anumite corpuri de gardă, altele să fie prevăzute cu mai mult armament, a fost necesar să se reorganizeze din nou companiile și să fie împărțite din nou pe dormitoare.

Pentru prima dată de la construirea Fortăreței, unele încăperi au fost închise și baricadate. Croitorul Prosdocimo s-a văzut nevoit să renunțe la trei ajutoare, pentru că nu mai avea destul de lucru. Uneori se întâmpla să intri în încăperi imense sau în birouri complet goale, pe pereții cărora se vedeau suprafețele albe lăsate de mobilele sau tablourile ce fuseseră luate de acolo.

Punctul acela mic și negru, care se mișca la capătul extrem al podișului, continua să fie luat în râs. Destul de puțini fură cei care

împrumutaseră luneta de la Simeoni pentru a vedea și ei, dar și acești câțiva declarară că n-au descoperit nimic. Chiar Simeoni însuși, văzând că nimeni nu-l ia în serios, evita să mai vorbească despre descoperirea lui și, din prudență, făcea și el tot felul de glume pe socoteala ei, fără să se formalizeze.

Până când, într-o seară, Simeoni apărură iar în camera lui Drogo și îl chemă să vină cu el. Se lăsase deja întunericul și garda fusese schimbată. Pichetul, redus și el acum, de la Reduta Nouă se întorsese la Fortăreață, care se pregătea de stingere; o altă noapte irosită în zadar.

— Vino să vezi, tu care nu vrei să crezi, hai, vino să vezi! îi spuse Simeoni. Ori eu am halucinații, ori chiar se vede o lumină!

Porniră împreună. Urcară zidul de apărare la înălțimea celei de a patra redute. În întuneric, Simeoni îi încredința luneta lui Drogo, ca să poată privi.

— E întuneric, făcu Giovanni, ce-oi fi vrând să văd pe bezna asta?

— Privește, insistă Simeoni. Ți-am spus, n-aș vrea să fie o halucinație. Privește într-acolo unde ți-am arătat data trecută și spune-mi dacă vezi ceva.

Drogo duse luneta la ochiul drept, o îndreptă spre nordul îndepărtat, văzu în întunericul des o lumină, un punct infinitesimal, care scliffea cu intermitențe, acolo unde începea negura.

— O lumină! exclamă Drogo. Văd un punct mic luminos... Așteaptă (și continua să-și potrivească luneta) ... nu izbutesc să-mi dau seama dacă sunt mai multe, sau e unul singur; în anumite momente parcă ar fi două.

— Ai văzut? făcu Simeoni triumfător. Tot eu sunt cretinul?

— Și ce-i cu asta?! replică Drogo, deși nu foarte convins. În fond, ce însemnătate poate să aibă lumina aia? S-ar putea să fie o șatră de țigani sau niște păstori.

— E lumina de la șantier, făcu Simeoni. Șantierul pentru construirea drumului cel nou, ai să vezi dacă n-am dreptate.

Cu ochiul liber, oricât părea de straniu, lumina nu se putea zări. Nici măcar santinelele (și doar erau printre ei vânători iscusiți) nu izbuteau să vadă nimic.

Drogo își potrive din nou luneta, căută lumina îndepărtată, o privi câteva clipe, apoi ridică luneta în sus și începu să cerceteze, din curiozitate, stelele. Nenumărate, ele umpleau fiecare colț de cer și erau nespuse de frumoase. Spre răsărit, însă, unde luna stă gata să răsară, ivind o vagă luminozitate, se vedeau mult mai puține.

— Simeoni, strigă Drogo, nemaivăzându-și camaradul alături.

Dar celălalt nu răspunse; probabil coborâse scara îngustă, ca să inspecteze culoarul extern al zidului de apărare.

Drogo privi în jur. În întuneric nu se putea distinge decât terasa superioară a spațiului de apărare gol, conturul fortificațiilor, umbra neagră a munților. Se auziră câteva bătăi de orologiu. Era ceasul când ultima santinelă dinspre aripa dreaptă ar fi trebuit să strige: „*All’erta! All’erta!*” și, din soldat în soldat, chemarea să alerge de-a lungul întregului zid: „*All’erta... All’erta*”. Apoi apelul ar fi făcut cale întoarsă și s-ar fi stins la poalele stâncilor abrupte. Acum, când posturile de santinelă fuseseră reduse la jumătate – se gândi Drogo datorită mai puținelor repetări, strigătul avea să facă tot acel drum mult mai repede. Însă

tăcerea domnea mai departe.

Atunci, pe neașteptate, Drogo fu năpădit de închipuiri dintr-o lume de vis îndepărtată: un palat pe țărmul unei mări, într-o noapte blândă de vară; se vedea înconjurat de ființe grațioase, ascultând muzică, imagini ale unei fericiri la care tinerețea îi îngăduia să viseze nestingherit, în timp ce marea, foarte departe, în zare, spre răsărit, devenea lucioasă și neagră, iar cerul începea să devină și el palid din pricina zorilor ce se iveau pe negândite. Să lase nopțile să se scurgă așa, în neștire, să nu-și caute un refugiu în somn, să nu se teamă că e târziu, să lase soarele să răsară, să savureze dinainte timpul ce-i sta în față, nesfârșit, să nu se neliniștească pentru nimic. Din tot ce era frumos în lumea asta, Giovanni se încapățâna să dorească acest neverosimil, ireal palat pe țărmul mării, muzica, irosirea orelor, așteptarea zorilor. Oricât de nesăbuită era, i se părea că năzuința asta exprima cel mai intens o anumită liniște lăuntrică pe care o pierduse. De la o vreme, într-adevăr, o teamă pe care nu izbutea s-o deslușească îl urmărea fără încetare: impresia că într-o zi avea să-și dea seama că e prea târziu, că ceva foarte important avea să se petreacă și să-l ia prin surprindere.

Discuția cu generalul, acolo jos, în oraș, îi lăsase puține speranțe în privința unui transfer apropiat și a unei cariere strălucite, dar Giovanni știa totuși că nu putea să rămână toată viața între zidurile Fortăreței. Mai devreme sau mai târziu, trebuia să se întâmple ceva hotărâtor. Apoi, deprinderile cotidiene îl prindeau în ritmul lor obișnuit și Drogo nu se mai gândea la ceilalți, la camarazii care plecaseră la timp, la vechii lui prieteni care deveniseră bogați și celebri, ci se consola

văzându-i pe ceilalți ofițeri trăind ca și el în același exil, fără a-i trece prin minte că ei puteau fi cei slabi sau cei învinși – ultimul exemplu de urmat.

Și Drogo amâna luarea unei hotărâri din zi în zi, de altfel se simțea încă tânăr, abia împlinise douăzeci și cinci de ani. Totuși, acea vagă neliniște îl urmărea mereu, și iată, acum se mai ivise și povestea asta cu lumina de pe podișul dinspre nord; s-ar fi putut întâmpla ca Simeoni să aibă dreptate.

Puțini erau cei care vorbeau la Fortăreață despre asta; li se părea un lucru fără nicio importanță, care nu putea să-i privească în niciun fel. Dezamăgirea pricinuită de iluzia războiului mult așteptat, dar care nu avusese loc, era încă proaspătă, cu toate că nimeni nu avusese vreodată curajul s-o mărturisească. Și prea proaspătă era durerea umilitoare de a-și vedea camarazii plecând și de a rămâne puțini și dați uitării, ca să păzească zidurile acelea inutile. Reducerea efectivului garnizoanei demonstrase foarte limpede că Statul Major nu mai acorda nicio importanță Fortăreței Bastiani. Iluziile, atât de ușoare și dorite odinioară, erau acum respinse cu furie. Pentru a nu fi luat peste picior, Simeoni prefera să tacă.

Și, de altfel, în nopțile următoare, lumina cea stranie nu se mai văzu și nici ziua nu se mai putu distinge vreo mișcare la celălalt capăt al podișului.

Maiorul Matti, care urcase din curiozitate pe terasa fortificației, ceru să i se aducă luneta lui Simeoni și cercetă și el deșertul, dar în zadar.

— Ține-ți, te rog, luneta, locotenente! îi spuse apoi sec lui Simeoni. Poate ar fi mai bine ca în loc să-ți obosești ochii privind aiurea, să ai ceva mai multă grijă de oamenii dumitale. Am

văzut o santinelă fără bandulieră. Du-te să te convingi, trebuie să fie cea de colo, din fund.

Alături de Matti se afla și locotenentul Madera, care istorisi mai târziu întâmplarea la popotă, în hohotele de râs ale celorlalți. Și cum niciunul nu mai voia altceva decât să facă în așa fel încât zilele să se scurgă cât mai comod posibil, povestea drumului de la miazănoapte fu dată repede uitării.

Numai cu Drogo continuă Simeoni să discute despre acel mister. Într-adevăr, timp de patru zile nu se mai văzură nici lumini, nici pete mișcătoare, dar în a cincea zi ele se iviră din nou. Desigur, cețurile nordului – încerca să-i explice Simeoni – înaintează sau se retrag în funcție de anotimp, vânt și temperatură; în cele patru zile ele coborâseră spre sud, învăluind presupusul șantier.

Și nu numai că apăru din nou punctul acela luminos, dar după vreo săptămână Simeoni pretinse că s-ar fi deplasat din loc, înaintând în direcția Fortăreței. De data asta, Drogo protestă: cum e posibil, în beznă noapții, fără niciun punct de reper, să constați o asemenea deplasare, chiar dacă ea s-ar fi petrecut cu adevărat?

— Iată, îi explică Simeoni, încăpățânat. Admiți, așadar, că dacă lumina s-ar fi deplasat, lucrul n-ar putea fi demonstrat cu certitudine. Deci, eu pot tot atât de bine să susțin că s-a deplasat, pe cât poți tu să spui că a rămas pe loc. De altfel, ai să vezi, am de gând să urmăresc zi de zi punctișoarele acelea care se deplasează; ai să vezi că, încetul cu încetul, ele înaintează.

De a doua zi se apucară să privească împreună, folosind pe rând luneta. În realitate, nu se vedeau decât trei sau patru pete minuscule, care se deplasau cu o teribilă

încetineală. Era destul de greu să-ți dai seama de acele mișcări. Trebuia să iei două-trei puncte de reper, umbra unei stânci, vârful unei coline și să fixezi distanțele proporțional. Abia după mai multe minute se vedea că această proporție era modificată. Semn că punctul acela mic își schimbase poziția.

Era într-adevăr extraordinar faptul că Simeoni putuse să-și dea seama de asta încă de la început. Nu se putea însă exclude nici alternativa că fenomenul acela se repeta de ani de zile sau chiar de secole; putea să se afle acolo vreun sat sau vreo fântână, în apropierea căreia poposeau caravanele, și nimeni până atunci, la Fortăreață, nu se slujise de o lunetă atât de puternică cum era cea a lui Simeoni.

Deplasarea acelor mici pete se făcea aproape mereu pe aceeași linie, în sus și în jos. Simeoni se gândea că poate erau căruțe folosite la transportul blocurilor de piatră și al pietrișului: „Oamenii, spunea el, sunt prea mici ca să poată fi văzuți de la o asemenea distanță.”

De obicei se distingeau numai trei sau patru puncte ce se mișcau simultan. „Admițând că ar fi fost căruțe, argumenta Simeoni, pe lângă cele trei care se mișcau trebuia să fie cel puțin alte șase care stăteau pe loc, pentru a fi încărcate sau descărcate, iar acestea șase nu puteau fi identificate, deoarece se confundau cu celelalte mii de puncte imobile ale peisajului. Doar în acea porțiune erau manevrate vreo zece vehicule, probabil trase de câte patru cai fiecare, așa cum se obișnuia la transporturile grele. Oamenii – proporțional – trebuiau să fie vreo sută.”

Aceste socoteli, făcute la început aproape în joacă, ca un fel de prinsoare, deveniră, cu timpul, unicul element interesant din viața lui

Drogo. Și în ciuda faptului că Simeoni – fiind o natură total lipsită de veselie și foarte pedantă – nu era cine știe ce simpatic, Giovanni își petrecea aproape toate orele libere cu el, și mai cu seamă seara, în încăperile rezervate ofițerilor, cei doi ședea treji până la ore târzii, discutând.

Simeoni își făcuse un calcul estimativ. Presupunând totuși că lucrările ar fi înaintat încet și că distanța ar fi fost chiar și mai mare decât cea acceptată în general de toți, șase luni ar fi fost de ajuns, spunea el, pentru ca șoseaua să ajungă până la o bătaie de tun de Fortăreață. „După toate probabilitățile, raționa el, dușmanii aveau să se oprească în spatele unei depresiuni care tăia în lung deșertul.”

Această depresiune se confunda de obicei cu restul podișului, având aceeași culoare, dar uneori umbrele serii sau bancurile de ceață îi dezvăluiau prezența. Cobora spre nord și nu se știa dacă e abruptă, nici cât de adâncă. Necunoscută era și zona pe care ea o ascundea vederii celui care privea de la Reduta Nouă (de pe zidurile Fortăreței, depresiunea nu se putea zări din pricina munților din față). De pe buza depresiunii, până la poalele munților, acolo unde se înălța conul stâncos pe care se afla Reduta Nouă, deșertul se întindea uniform și neted, întrerupt doar de vreo crăpătură, de mormane de ruine, de mici zone de jnepeniș.

„Ajungând cu construcția drumului până sub acea depresiune – presupunea Simeoni – dușmanii ar fi putut, fără dificultăți, să străbată porțiunea care le mai rămânea aproape dintr-o răsuflare, profitând de o noapte înnorată. Terenul era destul de neted și solid pentru a permite chiar și artileriei să înainteze cu ușurință pe el”.

„Cele șase luni prevăzute în linii mari – adăugă locotenentul – puteau totuși să fie șapte, opt sau poate mult mai multe, după împrejurări”. Și aici, Simeoni enumera cauzele posibile ale unei întârzieri: o eroare în calculul distanței globale ce trebuia străbătută; existența altor depresiuni de teren ce nu se puteau vedea de la Reduta Nouă, unde lucrările ar fi fost mai lungi și mai dificile; o încetinire progresivă a ritmului de construcție, pe măsură ce străinii se îndepărtau de sursa de aprovizionare, complicații cu caracter politic, care ar fi determinat suspendarea operațiilor de construcție pentru o anumită perioadă; zăpada, care ar fi putut paraliza chiar total lucrările, pentru două sau mai multe luni; ploile, care ar fi transformat podișul într-o adevărată mlaștină. Acestea erau obstacolele cele mai importante. Simeoni ținea cu tot dinadinsul să le expună cu meticulozitate, unul câte unul, pentru a nu lăsa impresia că e un fantezist maniac.

Și dacă drumul nu ar fi fost construit cu niciun fel de scop agresiv? Dacă, de pildă, ar fi fost construit în scopuri agricole, pentru cultivarea nesfârșitei întinderi, până atunci sterile și nelocuite? Sau dacă, pur și simplu, lucrările se opriseră după un kilometru sau doi? întreba Drogo.

Simeoni clătina din cap. Deșertul era mult prea arid pentru a putea fi cultivat, răspundea el. Și, de altfel, Regatul nordului avea imense pajiști părăsite, care nu mai serveau decât ca pășuni; terenul acela n-ar fi fost câtuși de puțin propice pentru o asemenea inițiativă.

Și apoi, era absolut sigur că străinii construiau un drum? Simeoni îl tot asigura că, în anumite zile senine, aproape de amurg, când

umbrele se alungeau foarte mult, izbutise să distingă panglica dreaptă a caldarâmului. Drogo însă nu izbutise s-o vadă, oricâte eforturi făcuse. Cine putea să jure că fâșia aceea dreaptă nu era o simplă denivelare de teren? Mișcarea acelor misterioase punctișoare negre și lumina din timpul nopții nu erau nicidecum edificatoare, poate existaseră acolo dintotdeauna și poate că până atunci nimeni nu le văzuse, deoarece erau învăluite de neguri (fără să mai punem la socoteală faptul că vechile lunete, folosite până atunci la Fortăreață, erau foarte slabe).

Într-o zi, în vreme ce Drogo și Simeoni stăteau astfel de vorbă, începu să ningă. „Nici nu s-a terminat bine vara, fu primul gând al lui Giovanni, și iată că a și venit iarna.” Într-adevăr, i se părea că abia se întorsese din permisie și că nici măcar nu avusese vreme să se acomodeze îndeajuns cu viața de la Fortăreață. Și totuși, pe calendar se vedea scris 25 noiembrie – trecuseră luni întregi.

Foarte deasă, zăpada cădea din înalt, depozitându-se pe terase și învăluindu-le într-o mantie albă. Privind-o, Drogo simți și mai acută obișnuita-i neliniște, în zadar încerca s-o alunge, gândindu-se la vârsta lui încă tânără, la mulțimea anilor care-i mai rămâneau în față. Inexplicabil, timpul se pornise să alerge din ce în ce mai repede, înghițind zilele una după alta. Abia apuca să arunce o privire în jur, că se și lăsa noaptea, soarele dispărea la orizont pentru a se ivi de partea cealaltă, aruncându-și lumina peste întinderile acoperite de zăpadă.

Ceilalți, camarazii săi, păreau că nu-și dădeau seama. Își făceau serviciul obișnuit, fără entuziasm, ba chiar se bucurau când pe ordinele de zi apărea numele unei luni noi,

aproape ca și cum ar fi câștigat ceva. Aveau, prin urmare, cu atât mai puțin de petrecut încă la Fortăreața Bastiani, își spuneau ei. Își aveau țelul lor, nu importa dacă mărunț sau glorios, și știau să se mulțumească cu el.

Chiar și maiorul Ortiz, care împlinise cincizeci de ani, asista apatic la goana săptămânilor și lunilor. Renunțase la marile speranțe de altădată. „Încă vreo zece ani, spunea, și după aceea pot să mă retrag.” Avea să se întoarcă acasă, într-un vechi orașel de provincie, explica el, unde trăiau câteva rude de-ale sale. Drogo îl privea cu simpatie, dar fără să izbutescă să-l înțeleagă. Ce avea să facă oare Ortiz, acolo, printre civili, singur și fără niciun țel?

— Am izbutit să mă resemnez, spunea maiorul, parcă ghicind gândurile lui Drogo. An de an am învățat să doresc tot mai puțin. Dacă totul va merge bine, mă voi întoarce acasă cu grad de colonel.

— Și după aceea? întrebă Drogo.

— După aceea, nimic! făcea Ortiz, cu un zâmbet resemnat. După aceea voi continua să aștept... răsplata datoriei împlinite, încheia el în glumă.

— Dar aici, la Fortăreață, nu credeți că... în acești zece ani...

— Un război? Dumneata mai visezi încă la un război? Tot nu ne-am învățat minte?

Pe podișul dinspre nord, acolo unde începeau negurile veșnice, nu se mai vedea acum nimic suspect: chiar și luminițele din timpul nopții dispăruseră. Iar Simeoni era mai mult decât satisfăcut. Asta demonstra că el avusese dreptate – nu era vorba, așadar, nici de un sat, nici de o șatră de țigani, ci într-adevăr de construcția unui drum, de lucrări pe care

căderea zăpezii le întrerupsese.

XXIII

Iarna coborâse peste Fortăreață de câteva zile, când, pe ordinul de zi, afișat pe un zid al curții interioare, se putu citi o comunicare neobișnuită.

Alarme regretabile și zvonuri false – scria.

„În baza dispoziției ferme a Comandamentului superior, subofițerii, gradații și soldații sunt invitați să nu dea crezare, să nu repete și să nu difuzeze în niciun fel zvonuri alarmante, lipsite de orice temei, privitoare la prezumtive pericole de agresiune împotriva granițelor noastre. Aceste zvonuri, mai mult decât inoportune pentru evidente motive disciplinare, pot să tulbure raporturile normale de bună înțelegere cu statul vecin și să întrețină în rândurile trupei o inutilă stare de nervozitate, dăunătoare bunului mers al serviciului. Ca urmare, dispun ca serviciul de pază, asigurat de santinele, să se efectueze cu mijloacele normale, și, mai ales, să nu se recurgă la instrumente optice neprevăzute în regulamente și care, adesea, folosite fără discernământ, pot prilejui, cu ușurință, erori și false interpretări. Oricine se află în posesia unor asemenea instrumente va trebui să le înregistreze la Comandamentul de unitate respectiv, care va lua măsuri ca instrumentele amintite să fie retrase din uz și ținute în custodie.”

Urmau dispozițiile obișnuite pentru pichetul

de gardă din ziua aceea și semnătura comandantului, locotenent-colonelul Nicolosi.

Era evident că ordinul de zi, adresat în mod formal trupei, îi viza în realitate pe ofițeri. Nicolosi atinsese în felul acesta un dublu scop: de a nu jigni pe nimeni și de a pune întreaga Fortăreață la curent cu noile dispoziții. Desigur, niciunul dintre ofițeri n-ar mai fi îndrăznit să exploreze deșertul, în prezența santinelor, cu lunete proprii neprevăzute de regulament. Instrumentele cu care erau înzestrate diferite redute erau vechi, practic inutilizabile, ba chiar câteva se și pierduseră.

Cine oare îl denunțase? Cine înștiințase Comandantul general din oraș? Toți se gândiră, instinctiv, la Matti; numai el ar fi putut face asta, el, care veșnic era cu regulamentul în mână pentru a sufoca orice lucru plăcut, orice tentativă de afirmare personală.

Majoritatea ofițerilor făcuseră haz pe seama dispoziției. Comandamentul general – spuneau – nu se dezmințea, venind cu această dispoziție cu o întârziere de doi ani. Și, în fond, cine se gândea la o invazie dinspre nord? Ah, da! Drogo și Simeoni; pur și simplu uitaseră de ei. Totuși, părea de necrezut ca ordinul acela de zi să fi fost dat anume pentru ei doi. „Un băiat atât de cumsecade ca Drogo – se gândeau ei – nu putea desigur să dăuneze nimănui, chiar dacă ar fi stat cât era ziua de lungă cu o lunetă în mână, contemplând deșertul.” Chiar și Simeoni era considerat inofensiv.

Giovanni însă avu certitudinea instinctivă că ordinul locotenent-colonelului Nicolosi îl viza în mod direct. Din nou lucrurile se desfășurau în așa fel încât se îndreptau exact împotriva lui. Și ce crimă făcea dacă ședea câteva ceasuri cercetând cu privirea deșertul? De ce să-i

interzică această plăcere? Gândindu-se la asta, se simțea cuprins de o furie cumplită. Și el, care se și pregătește sufletește să aștepte primăvara: de îndată ce se va topi zăpada – nădăjduia –, avea să apară din nou, în zarea îndepărtată a nordului, misterioasa lumină, micile puncte negre aveau să înceapă iar să se miște în sus și în jos, reînnoindu-i speranța.

Toată viața lui lăuntrică era de fapt concentrată în speranța aceea și alături de el nu mai rămăsese decât Simeoni, ceilalți nici nu se gândeau la asta, nici măcar Ortiz sau croitorul-șef Prosdocimo. Acum, era într-adevăr minunat, căci rămăseseră doar ei singuri, nutrind în taină un secret, nu ca în trecut, înainte de a fi murit Angustina, când toți se uitau unii la alții ca niște conspiratori, cu un soi de avidă rivalitate.

Numai că acum li se interzicea folosirea lunetei. Simeoni, scrupulos cum era, n-avea să mai îndrăznească, desigur, să se folosească de ea. Chiar dacă lumina se va aprinde din nou în zarea negurilor veșnice, chiar dacă se va relua acel du-te-vino al minusculelor pete, ei nu vor mai putea s-o știe, cu ochiul liber nimeni nu și-ar fi putut da seama, nici măcar cele mai bune santinele – vânători iscusiți care zăreau corbul de la o distanță mai mare de un kilometru.

În ziua aceea, Drogo murea de nerăbdare să audă părerea lui Simeoni, dar așteptă până seara, pentru a nu bate la ochi, căci cu siguranță s-ar fi găsit ceva care să se ducă să raporteze imediat. De altfel, nici Simeoni nu venise înainte de amiază la popotă și Giovanni nu-l zărise pe nicăieri.

Simeoni apărură în sfârșit la prânz, dar mai târziu ca de obicei, după ce Drogo se așezase la masă. Mâncă în goană, se ridică înaintea lui

Drogo și se îndreaptă grăbit spre o masă de joc. Îi era teamă să se întâlnească față în față cu Drogo?

Niciunul din ei nu era de serviciu în seara aceea. Giovanni se așează pe un fotoliu, lângă ușa sălii de joc, pentru a-și aborda camaradul la ieșire. Și observă cum Simeoni, în timpul jocului, îl privea din când în când cu coada ochiului, căutând să nu fie văzut.

Simeoni jucă până foarte târziu, mult mai târziu decât de obicei, cum nu mai făcuse niciodată până atunci. Continua să arunce câte o privire spre ușă, în speranța că Drogo va obosi tot așteptând. La sfârșit, când toți părăsiră sala, trebui să se ridice și el și să se îndrepte spre ieșire; Drogo se apropie încet de el.

— *Ciao, Drogo!* spuse Simeoni, zâmbind stânjenit. Nu te văzusem, unde ai fost?

Se îndreptară spre unul din acele triste coridoare ce străbăteau, de-a lungul, tot corpul Fortăreței.

— M-am apucat să citesc ceva, spuse Drogo. Nici nu mi-am dat seama că s-a făcut atât de târziu.

Merseră o vreme tăcuți, în lumina slabă a rarelor felinare dispuse simetric pe cei doi pereți. Grupul celorlalți ofițeri se îndepărtase și nu se mai auzeau decât vocile lor confuze răzbătând din penumbra îndepărtată. Era noapte târziu și era frig.

— Ai citit ordinul de zi? întrebă Drogo deodată. Ai văzut povestea aia cu falsele alarme? De ce l-or fi dat? Și cine s-o fi ținând oare de denunțuri?

— De unde ai vrea să știu eu? răspunse aproape cu brutalitate Simeoni, oprindu-se la capătul unei scări care ducea la etaj. Urci și tu pe aici?

— Și luneta? insistă Drogo. N-o vom mai putea folosi, cel puțin...

— Am și predat-o la Comandament, îl întrerupse Simeoni, distant. Mi s-a părut că-i mai bine așa. Mai ales că erau cu ochii pe noi.

— Puteai să mai aștești, cred. Măcar trei luni, până când se va topi zăpada; nimeni nu s-ar mai fi gândit la asta și am fi putut explora din nou podișul. Cum să mai vezi drumul de care spui, fără lunetă?!

— Ah, drumul! Și în glasul lui Simeoni se simțea un fel de compătimire. Până la urmă m-am convins că aveai dreptate.

— Că aveam dreptate? Cum adică?

— În sensul că nu se construiește niciun drum, trebuie să fie vreun sat sau vreo șatră de țigani, cum spuneai tu.

Așadar, lui Simeoni îi era atât de teamă, încât acum nega absolut totul? De teama vreunei șicane nu mai avea curajul să vorbească nici măcar cu el, cu Drogo? Giovanni își privi camaradul țintă în ochi. Coridorul rămăsese cu desăvârșire pustiu, nu se mai auzea niciun glas, umbrele celor doi ofițeri se proiectau monstruoase de o parte și de alta, legănându-se.

— Nu mai crezi, spui? întrebă Drogo. Ești cu adevărat convins că te-ai înșelat? Și atunci, toate calculele pe care le făceai?

— Așa, ca să mai treacă timpul, zise Simeoni, încercând s-o dea pe glumă. Sper că nu le-ai luat în serios?!

— Ți-e frică, spune drept! îl replică Drogo pe un ton malițios. Din pricina ordinului de zi, spune drept, acum ți-e frică de orice!

— Nu știu ce ai astă-seară, răspunse Simeoni. Nu înțeleg ce vrei să spui! Cu tine nu se poate face nicio glumă, iei totul în serios, parcă ai fi

un copil, zău...

Drogo tăcu și rămase locului, privindu-l. Stătura câteva clipe muți, pe coridorul sumbru, dar tăcerea era prea apăsătoare.

— Eh, eu mă duc să mă culc, încheie Simeoni. Noapte bună! Și o apucă în sus pe scara luminată și ea la fiecare palier de un felinar slab. Simeoni urcă primul rând de trepte, apoi dispăru după colț, un timp nu se mai văzu decât umbra lui proiectată pe zid, până când dispăru și ea. „Ce vierme!” se gândi Drogo.

XXIV

În vremea aceasta, timpul gonea nebunește; bătaia lui neauzită scandează tot mai repede viața: nu, nu ne putem opri în loc nici măcar o clipă, nici măcar pentru a arunca o privire fugară înapoi. „Oprește-te, oprește-te!” am vrea să strigăm, dar ne dăm seama că ar fi în zadar. Totul, absolut totul este trecător: anotimpurile, oamenii, norii; și nu slujește la nimic să te cramponezi cu disperare de pietre, să rezisti pe vârful vreunei stânci – degetele obosite se desprind, brațele cad inerte pe lângă trup, suntem târați din nou de șuvoiul ce pare lent, dar nu se oprește niciodată.

Din zi în zi Drogo simțea sporind în el această misterioasă prăbușire și în zadar încerca s-o oprească în loc. În viața aceea monotonă de la Fortăreață îi lipseau cu desăvârșire punctele de reper, iar orele lunecau pe lângă el înainte să apuce chiar să le mai numere. Mai era apoi speranța aceea tainică de dragul căreia Drogo își irosea cei mai frumoși ani din viață. Pentru a o întreține, el îi sacrifică cu ușurință luni după luni și niciodată nu era de ajuns. Iarna, lunga iarnă de la Fortăreață nu fu decât un fel de avans. Și după ce se sfârșise și iarna, Drogo tot mai continua să aștepte.

O dată cu vremea frumoasă – se gândea el –, străinii aveau să reia lucrările de construcție a drumului. Dar nu mai dispunea de luneta lui Simeoni, cu ajutorul căreia putea să-i zărească.

Cu toate acestea, o dată cu avansarea lucrărilor – dar cine putea ști cât va mai dura până atunci –, străinii aveau să se apropie, iar într-o bună zi aveau să poată fi văzuți cu ajutorul vechilor lunete rămase în păstrare la câteva corpuri de gardă.

Drept care, Drogo reveni asupra scadenței așteptării sale, stabilind-o nu la primăvară, ci câteva luni mai târziu, bineînțeles în ipoteza că drumul s-ar fi construit cu adevărat. Și trebuia să se gândească la toate acestea pe ascuns, deoarece Simeoni, temându-se de cine știe ce urmări neplăcute, nici nu mai voia să audă despre asemenea povești, iar ceilalți camarazi și-ar fi bătut joc de el, fără a mai vorbi de superiori, care dezaprobau energic asemenea fantezii.

La începutul lunii mai, oricât scrută deșertul cu lunetele obișnuite de care putea dispune, Giovanni nu izbuti să distingă niciun semn de activitate umană: nu se zărea nici măcar lumina aceea din timpul nopții, și se știe doar că focurile se văd cu ușurință chiar și de la distanțe imense.

Încetul cu încetul, credința îi slăbea. E greu să crezi în ceva atunci când nu poți să-ți împărtășești speranța nimănui, când ești absolut singur. Și Drogo își dădu seama că oamenii, oricât de mult s-ar iubi între ei, rămân întotdeauna cumplit de singuri, de izolați: dacă unul suferă, durerea este în întregime a sa, nimeni altul nu poate să ia asupra-și nici măcar o fărâamă din ea; când unul suferă, ceilalți nu simt durerea lui, oricât de mare ar fi iubirea ce-i leagă, și aici se află pricina însingurării omului în viață.

Credința începea să i se știrbească și nerăbdarea îi sporea, pe măsură ce simțea cum

bătăile orologiului devin tot mai repezi. De la un timp i se întâmpla să lase să se scurgă zile în șir fără să arunce măcar o privire spre nord (deși uneori îi plăcea să se amăgească, încercând să se convingă singur că pur și simplu uitase, când de fapt o făcea înadins, pentru a avea măcar o umbră de probabilitate în plus data viitoare).

Până când, în sfârșit, într-o seară – dar cât timp trebuise să treacă – în lentila lunetei se ivi o luminiță slabă, ce părea o pâlpare muribundă, dar care, judecând după distanță, trebuia să fi fost o iluminatie în toată legea.

Era în noaptea de șapte iulie, Drogo își aminti ani în șir de nespusa bucurie care i-a inundat sufletul, de dorința nestăvilită de a alerga să strige în gura mare, ca să afle toată lumea, precum și de orgoliosul efort de a nu sufla o vorbă nimănui, din teama superstițioasă că lumina ar putea muri.

În fiecare seară, aflat pe terasa cea mai înaltă a fortificației, Drogo aștepta neliniștit ceasuri în șir și în fiecare seară părea că lumina se apropie puțin și se face tot mai mare. De multe ori trebuie să fi fost doar o iluzie, izvorâtă din dorință, alteori se vădea însă într-adevăr un progres, așa că, până la urmă, veni și noaptea când o santinelă o zări chiar cu ochiul liber.

Apoi începu să se întrezărească și ziua; pe fundalul lăptos al deșertului se distingea o forfotă de puncte mici, negre, întocmai ca și cu un an înainte, numai că luneta aceasta era mult mai slabă, ceea ce însemna că străinii se apropiaseră extrem de mult.

În septembrie lumina presupusului șantier putea fi distinsă clar, în nopțile senine, chiar și de către cei care aveau o vedere obișnuită. Încetul cu încetul, militarii începuseră să

vorbească iar de podișul dinspre nord, de străini, de acele ciudate mișcări și lumini ce se puteau observa noaptea. Mulți recunoșteau că era vorba într-adevăr de construirea unui drum, dar nu izbuteau să-și explice în ce scop: ipoteza unei lucrări militare li se părea absurdă. De altfel, lucrările păreau să înainteze cu o încetineală extraordinară, judecând după distanța imensă care mai rămânea.

Și totuși, într-o seară cineva aduse vorba pe departe despre război și speranțe stranii începură să se învolbureze iar între zidurile Fortăreței.

XXV

La mai puțin de un kilometru distanță de Fortăreață se zărește un stâlp înfipt la marginea depresiunii care taie de-a lungul podișul dinspre nord. De acolo, până la conul stâncos pe care se află Reduta Nouă, deșertul se întinde neted și compact, astfel încât să permită unei artilerii să înainteze în voie. Un stâlp stă înfipt pe marginea superioară a depresiunii, singular semn omenesc ce se vede bine chiar și cu ochiul liber de la înălțimea Redutei Noi.

Până acolo ajunseseră străinii cu drumul lor. Faimoasa lucrare este în sfârșit terminată, dar cu ce preț teribil! Locotenentul Simeoni făcuse un calcul estimativ, spusese șase luni. Dar șase luni n-au fost de ajuns pentru construcția drumului; nici șase luni, nici opt, nici zece. Drumul este acum terminat. Convoaiele dușmane pot să înainteze dinspre nord în galop strâns, pentru a lua cu asalt zidurile Fortăreței; după aceea nu le-ar mai rămâne decât să străbată ultima porțiune, câteva sute de metri, pe un teren neted și solid, dar toate acestea costaseră scump. A fost nevoie de cincisprezece ani nesfârșiți, care trecuseră totuși ca un vis.

Privind în jur, nimic nu pare schimbat. Munții au rămas absolut aceiași, pe zidurile Fortăreței se văd mereu aceleași pete, poate doar vreuna mai nouă, dar de dimensiuni neglijabile. La fel este cerul, la fel deșertul tătarilor, cu excepția acelu stâlp negricios de pe

buza depresiunii, precum și a panglicii drepte a faimosului drum, care când se vede, când nu se vede, după lumină.

Pentru munți, cincisprezece ani fuseseră mai puțin decât nimic, chiar și pentru bastioanele fortului n-au însemnat mare lucru. Dar pentru oameni, ei au constituit un drum lung, deși e greu de înțeles cum au putut să treacă atât de repede. Chipurile sunt tot aceleași, mai mult sau mai puțin, obiceiurile nu s-au schimbat, nici serviciile de gardă, nici subiectele discuțiilor pe care ofițerii le poartă în fiecare seară.

Și totuși, dacă privești mai îndeaproape, recunoști pe chipuri semnele anilor. Apoi garnizoana a fost din nou redusă numeric, lungi porțiuni ale zidului de apărare nu mai sunt supravegheate și accesul se face fără parola de ordine, pichetele de santinele fiind distribuite doar în punctele-cheie; s-a hotărât chiar să se închidă Reduta Nouă și să se trimită acolo, doar din zece în zece zile, câte un pluton de inspecție; atât de puțină importanță dă acum Comandamentul superior Fortăreței Bastiani!

Construirea drumului pe podișul dinspre nord nu a fost într-adevăr luată în serios de către Statul Major. Unii spuneau că n-ar fi decât una dintre obișnuitele neînțelegeri provenind de la comandamentele militare, alții afirmău că cei din capitală sunt, desigur, mai bine informați; părea evident însă că drumul nu are niciun scop agresiv; de altfel, nici nu aveau la dispoziție o altă explicație, deși aceasta era destul de puțin convingătoare.

Viața la Fortăreață devenise tot mai monotună și solitară; locotenent-colonelul Nicolosi, maiorul Monti, locotenent-colonelul

Matti ieșiseră la pensie. Garnizoana era acum comandată de locotenent-colonelul Ortiz, și, de altfel, toți ceilalți, în afară de croitorul-șef Prosdocimo, rămas tot sergent-major, fuseseră avansați în grad.

Într-o splendidă dimineață de septembrie, Drogo, căpitanul Giovanni Drogo, urca din nou călare drumul abrupt care duce de la șes la Fortăreața Bastiani. Avusese permisie o lună, dar după douăzeci de zile se și întorcea înapoi; orașul îi devenise complet străin, vechii lui prieteni își făcuseră o situație, ocupau poziții importante, iar când îl întâlneau, îl salutau în grabă, ca pe un ofițer oarecare. Chiar și casa lui, pe care Drogo continua s-o îndrăgească, îi umplea sufletul de tristețe ori de câte ori o revedea. O găsea de fiecare dată mai pustie, camera mamei era goală pentru totdeauna, frații săi veșnic plecați – unul se căsătorise și locuia într-un alt oraș, un altul continua să călătorească, din încăperi lipsea orice semn de viață familială, glasurile răsunau strident și în zadar se deschideau ferestrele spre soare.

Drogo urca așadar încă o dată Valea Fortăreței și avea cincisprezece ani mai puțin de trăit. Cu toate acestea, nu simțea că s-a schimbat cine știe cât, timpul zburase atât de repede, încât sufletul său nu ajunsese să îmbătrânească. Și pe măsură ce neliniștea tulbure a ceasurilor care treceau sporea cu fiecare zi, Drogo se încăpățâna în iluzia că ceea ce era mai important avea să înceapă abia de acum încolo. Giovanni își aștepta răbdător ziua lui norocoasă, care nu venise însă niciodată, nu se gândea că viitorul s-a scurtat îngrozitor, că nu mai e ca altădată, când timpul ce-l avea în față putea să-i pară nesfârșit, o comoară ineputabilă, pe care putea s-o irosească fără să

riște nimic.

Și totuși, într-o zi și-a dat seama că de la o vreme nu se mai ducea să călărească pe esplanada din spatele Fortăreței. Ba mai mult, și-a dat seama că nu mai avea niciun chef s-o facă și că în ultimele luni (cine știe de când, exact) nu mai urca scările în goană, două câte două. „Prostii”, se gândea; fizicește se simțea neschimbat, totul putea fi luat oricând de la început, nu exista nici umbră de îndoială; să se pună la încercare ar fi însemnat o probă ridicolă și inutilă.

Nu, din punct de vedere fizic Drogo nu se simțea mai rău; dacă ar fi început să călărească din nou sau să alerge pe scări, ar fi putut s-o facă foarte bine, dar nu asta era lucrul cel mai important. Grav era faptul că nu mai simțea dorința s-o facă, că după-masa prefera mai curând să moțăie la soare decât să hoinărească pe esplanada plină de pietre. Or, tocmai asta contează, tocmai asta marchează anii care s-au scurs.

Oh, dacă s-ar fi gândit la asta în prima seară când a urcat scările treaptă cu treaptă! Se simțea puțin obosit, e adevărat, un cerc dureros îi încheșta tâmpilele și n-avea niciun chef de obișnuita partidă de cărți (și altădată, de altfel, renunțase uneori să urce scările în goană, din pricina unor indispoziții trecătoare și întâmplătoare). Nu avusese însă nici cea mai vagă bănuială că seara aceea a fost nespus de tristă pentru el, că pe acele trepte, tocmai în ceasul acela, se sfârșea tinerețea lui, că în ziua următoare, fără niciun motiv anume, n-avea să se mai întoarcă la vechile-i deprinderi, și nici poimâine, nici mai târziu, niciodată.

În timp ce Drogo călărea, meditând, pe drumul abrupt, sub soarele puternic, iar

animalul, puțin obosit, mergea la pas, un glas îl strigă de pe partea cealaltă a trecătorii.

— Domnule căpitan! se auzi strigat și, întorcând capul, zări pe celălalt drum, pe partea opusă a văii, un tânăr ofițer călare; nu-l recunoscuse, dar i se păru că distinge gradele de locotenent și se gândi că trebuie să fie tot un ofițer de la Fortăreață, care, ca și el, se întorcea din permisie.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Giovanni, oprindu-se după ce răspunse la salutul regulamentar al celuilalt; ce motiv putea să aibă acel locotenent pentru a-l striga și încă atât de dezinvolt.

Cum celălalt nu-i răspunse, Drogo repetă „ce s-a întâmplat”, cu un glas mai ridicat, de data asta ușor iritat.

Stând drept în șa, necunoscutul își duse mâinile până la gură și strigă cu toată puterea:

— Nimic, voiam să vă salut.

Lui Giovanni explicația i se păru stupidă, aproape ofensatoare, ceva ce putea fi luat drept o glumă de prost-gust. Încă o jumătate de oră de mers călare, până la pod, și apoi cele două drumuri se contopeau. Ce nevoie era deci de toată ieșirea asta necontrolată?!

— Cine-i acolo? strigă, la rândul lui, Drogo.

— Locotenentul Moro, veni răspunsul, sau mai exact acesta era numele care i se păru căpitanului că-l aude.

„Locotenentul Moro?” se întrebă Giovanni.

La Fortăreață nu era nimeni cu un asemenea nume. Poate vreun nou subaltern, care venea să-și ia serviciul în primire?

Abia atunci îl izbi, cu un dureros ecou în suflet, amintirea îndepărtatei zile în care el, pentru prima dată, urcase la Fortăreață; își aminti de întâlnirea sa cu căpitanul Ortiz, chiar

în același punct al trecătorii, de nerăbdarea sa de a vorbi cu o ființă apropiată, de stânjenitorul dialog purtat de o parte și de alta a defileului.

Ca și în ziua aceea – se gândi el – cu deosebirea că rolurile se inversaseră, iar acum el, Drogo, era bătrânul căpitan care urca pentru a suta oară la Fortăreața Bastiani, în timp ce locotenentul cel nou era un oarecare Moro, absolut necunoscut. Drogo înțelese cum o întreagă generație își trăise traiul în acel răstimp, că el ajunsese acum dincolo de culmea vieții, trecând de partea celor bătrâni, acolo unde în ziua aceea îndepărtată i se păruse că se găsea Ortiz. Și la ceva mai mult de patruzeci de ani, fără să fi făcut nimic deosebit în viață, fără copii, într-adevăr singur pe lume, Giovanni privea în jurul său înspăimântat, simțind cum apune propriu-i destin.

Vedea prăpăstii năpădite de tufișuri, văi umede, creste îndepărtate și golașe îngrămădindu-se spre cer, impasibilul chip al munților; iar de cealaltă parte a trecătorii, acel locotenent nou, timid și dezorientat, care își făcea iluzia, desigur, că nu va rămâne la Fortăreață decât câteva luni și visa o carieră strălucită, fapte de arme glorioase, iubiri romantice.

Lovi cu mâna grumazul animalului, care-și întoarse capul îndărăt, prietenos, dar desigur nu putea să-l înțeleagă. Drogo simțea cum i se strânge inima; adio, vise ale unor vremuri îndepărtate, adio bucurii ale vieții! Soarele strălucea limpede și binevoitor pentru oameni, un aer înviorător cobora dinspre munți, pajiștile răspândeau o mireasmă plăcută, glasuri de păsări însoțeau murmurul torentului. O zi fericită pentru oameni, se gândi Drogo, și se mira că nimic nu se deosebea, în aparență, de

câteva minunate dimineți ale tinereții sale. Calul porni din nou la drum. O jumătate de oră mai târziu, Drogo văzu podul unde se întâlneau cele două drumuri, se gândi că peste puțină vreme avea să stea de vorbă cu locotenentul cel nou și se simți năpădit de tristețe.

XXVI

De ce acum, când drumul fusese terminat, străinii dispăruseră? De ce oameni, cai și căruțe străbătuseră din nou marele podiș până ce se pierduseră în negurile dinspre nord? Oare toată munca să fi fost în zadar?

Într-adevăr, echipele de lucrători de la terasament fuseseră văzute îndepărtându-se una câte una, până când deveniseră din nou niște punctișoare minuscule care nu se mai zăreau decât cu ajutorul lunetei, ca în urmă cu cincisprezece ani. Drumul era acum deschis soldaților, armata putea să înainteze, să ia cu asalt Fortăreața Bastiani.

Armata însă nu fu văzută înaintând. De-a lungul deșertului tătarilor rămânea doar panglica șoselei, unic indiciu de rânduială omenească în acel ținut părăsit din vremuri străvechi. Armata nu porni la asalt, totul părea lăsat în suspensie, cine știe pentru câți ani.

Și podișul rămase neschimbat, neclintite negurile dinspre nord, împietrită viața cazonă a Fortăreței, santinelele repetau veșnic aceiași pași de la un punct la altul al zidului de apărare, neschimbată era ciorba de cazan a trupei, o zi aidoma celeilalte, repetându-se la infinit, ca pașii soldatului ce patrulează. Și totuși, timpul zbura; fără să-i pese de oameni, se vântura de colo-colo prin lume, ucigând tot ce era frumos; și nimeni nu izbutea să fugă de el, nici măcar copiii abia născuți, care nu aveau încă un nume.

Iar chipul lui Giovanni începea să se acopere de zbârcituri, părul îi încărunțea, pasul îi devenea mai puțin sprinten; torentul vieții îl aruncase la o parte, înspre bulboanele periferice, deși el nu avea în fond nici măcar cincizeci de ani. Firește, Drogo nu mai făcea serviciul de gardă, ci avea un birou chiar la comandament, alături de cel al locotenent-colonelului Ortiz.

Când cobora întunericul, numărul mic al oamenilor de gardă nu mai era de ajuns pentru a împiedica noaptea să devină stăpâna absolută a Fortăreței. Porțiuni întinse de zid rămâneau nesupravegheate și pe acolo pătrundeau gândurile întunericului, tristețea de a fi singur. Într-adevăr, vechea Fortăreață părea o insulă izolată, înconjurată de vaste întinderi pustii: la dreapta și la stânga lanțurile de munți, spre sud lungă trecătoare nepopulată, iar de cealaltă parte, podișul tătarilor. Zgomote stranii, cum nu se mai auziseră niciodată, răsunau în orele cele mai târzii de-a lungul labirinturilor fortificațiilor, iar inimile santinelelor începeau să bată puternic. De la o extremitate la cealaltă a zidului de apărare se mai propaga încă strigătul „*All’erta! all’erta!*”, dar soldații făceau un teribil efort ca să și-l transmită, atât de mare era distanța care-i despărțea unul de altul.

În vremea aceea, Drogo asistă la primele frământări ale locotenentului Moro, ca la o fidelă reproducere a propriei tinereți. La început, și Moro fusese înspăimântat, se dusesse la maiorul Simeoni, care-l substituia pe Matti, dar fusese convins să rămână acolo patru luni și sfârșise prin a fi și el momit; și Moro începuse să scruteze cu prea multă insistență podișul dinspre nord, cu drumul său nou și nefolosit, de unde s-ar fi putut ivi speranța unui război.

Drogo ar fi vrut să-i vorbească, să-i spună să fie atent, să plece de acolo cât mai are timp; cu atât mai mult cu cât Moro era un băiat simpatic și scrupulos. Dar întotdeauna intervenea vreun fleac care-i împiedica să discute și, de altfel, totul ar fi fost, probabil, inutil.

Întorcând una după alta paginile cenușii ale zilelor, paginile negre ale nopților, în sufletul lui Drogo și al lui Ortiz (și poate chiar și în al altor bătrâni ofițeri) sporea teama că nu vor mai apuca ziua când va izbucni războiul. Insensibili la distrugerile pe care le poartă cu sine scurgerea anilor, străinii nici nu se gândeau să se miște, ca și cum ar fi fost nemuritori, și nu le păsa dacă-și iroseau în joacă perioade lungi din viață. Fortăreața dispunea în schimb doar de niște bieți oameni, lipsiți de apărare împotriva acțiunii corozive a timpului, și al căror ultim soroc se apropia. Date care cândva păruseră neverosimile – atât erau de îndepărtate – se înfățișau acum pe neașteptate la orizontul apropiat, amintind neîndurătoarele scadențe ale vieții. De fiecare dată, pentru a putea continua să rezisti, trebuia să-ți construiești un nou sistem filosofic, să găsești noi termeni de comparație, să te consolezi cu gândul că alții o duc și mai rău.

Apoi, într-o zi chiar și Ortiz trebui să iasă la pensie (și pe podișul dinspre nord nu se zărea nici cel mai mic semn de viață, nici măcar o lumină minusculă). Locotenent-colonelul Ortiz dădu în primire consemnele noului comandant, Simeoni, adună întreaga trupă în curtea interioară, exceptând, bineînțeles, pichetele aflate în serviciul de gardă, ținu cu multă greutate un discurs, se urcă pe calul său, ajutat de ordonanță, și ieși pe poarta Fortăreței. Era escortat de un locotenent și de doi soldați.

Drogo îl însoți până la marginea esplanadei, unde-și luase rămas-bun. Era în dimineața unei splendide zile de vară, pe cer treceau nori ale căror umbre zăugăveau straniu peisajul. Coborând de pe cal, locotenent-colonelul Ortiz se retrase ceva mai la o parte cu Drogo și amândoi tăceau, neștiind cum să-și ia rămas-bun. Apoi se auziră primele cuvinte, rostite cu greu și banale, atât de deosebite și de sărace față de ceea ce purtau în inimă.

— De-acum, viața se va schimba și pentru mine, zise Drogo. Parcă îmi vine să plec și eu de aici. Aproape c-aș vrea să-mi dau demisia.

— Tu ești încă tânăr, replică Ortiz. Ar fi o prostie. Tu mai ai încă timp.

— Timp pentru ce?

— Pentru un război. Ai să vezi. Nu vor trece nici măcar doi ani (așa spunea, dar în inima lui spera să nu fie astfel, în realitate își dorea ca Drogo să se întoarcă acasă ca și el, fără să fi trăit marele eveniment; i s-ar fi părut o cumplită nedreptate. Și adevărul este că-i era prieten lui Drogo și că-i dorea binele).

Dar Giovanni nu spuse nimic.

— Ai să vezi, nici nu vor trece doi ani, te rog, crede-mă! insistă Ortiz, așteptând să fie contrazis.

— Ce tot vorbești de doi ani? rosti, în sfârșit, Drogo. Vor trece secole și tot nu se va întâmpla nimic. Drumul e părăsit, pustiu, dinspre nord nu va veni niciodată nimeni – și deși acestea fuseseră cuvintele sale, glasul inimii îi spunea cu totul altceva; absurd, refractar la trecerea anilor, se păstra neștirbit în el, încă din timpul tinereții, acel presentiment întunecat al unor întâmplări fatale, o tulbure credință că partea bună a vieții avea să înceapă abia de-acum încolo.

Tăcură din nou, dându-și seama că subiectul îi îndepărta unul de celălalt. Dar ce anume puteau să-și spună, ei, care trăiseră alături aproape treizeci de ani între aceleași ziduri, nutrind aceleași visuri? Cele două drumuri pe care atâta vreme le străbătuseră împreună se despărțeau acum, apucând-o unul într-o parte și unul în cealaltă, și îndepărtându-se spre ținuturi necunoscute.

— Ce soare! spuse Ortiz, și privea cu ochii încetoșați de vârstă, zidurile Fortăreței pe care o părăsea pentru totdeauna; ele îi păreau veșnic aceleași, cu neschimbata lor culoare gălbuie, desprinse parcă dintr-un roman cavaleresc. Le privea îndelung și nimeni în afară de Drogo nu ar fi putut să înțeleagă mai bine cât de mult suferea.

— E cald, într-adevăr, răspunse Giovanni, amintindu-și de Maria Vescovi, de dialogul din ziua aceea îndepărtată, din salon, în timp ce picurau, melancolice, acordurile pianului.

— O zi caldă, într-adevăr, adăugă Ortiz, și cei doi se priviră zâmbind – un instinctiv semn de înțelegere care voia să spună că amândoi cunoșteau foarte bine semnificația acelor cuvinte stupide.

Tocmai atunci un nor îi învăluisese cu umbra lui, pentru câteva minute întreaga esplanadă se întunecă și, prin contrast, sinistra splendoare a Fortăreței strălucea, scăldată încă în lumina soarelui. Două păsări mari se roteau deasupra primei redute. Se auzi în depărtare, aproape imperceptibil, un sunet de trompetă.

— Ai auzit? Trompeta! spuse bătrânul ofițer.

— Nu, n-am auzit, minți Drogo, dându-și vag seama că în felul acesta îi face plăcere prietenului.

— Poate m-oi fi înșelat. Suntem într-adevăr

prea departe, admise Ortiz cu voce tremurătoare, apoi adăugă cu greutate: îți amintești de prima zi când ai ajuns aici și te-ai speriat? Nu voiai să rămâi, îți amintești?

Drogo nu reuși să spună decât:

— Cât timp a trecut... dar cuvintele îi înghețară pe buze.

Apoi Ortiz spuse din nou ceva, lăsându-se purtat de gândurile sale.

— Cine știe, murmură, poate într-un război aș fi putut să fiu bun la ceva. S-ar fi putut întâmpla să izbutesc să mă fac util. Într-un război; căci în rest, zero, așa cum s-a văzut!

Norul se îndepărtase, trecuse dincolo de Fortăreață și acum aluneca tăcut peste dezolantul podiș al tătarilor, tot mai departe, spre nord. Adio, adio! Ieși din nou soarele și umbrele celor doi oameni se alungiră din nou pe pământ. Calul lui Ortiz și caii escortei, aflați la vreo douăzeci de metri mai încolo, băteau cu copita în piatră, fremătând de nerăbdare.

XXVII

O nouă filă se întoarce; trec luni și ani. Cei care au fost cândva colegi de școală cu Drogo sunt aproape obosiți de muncă, au acum bărbi stufoase și cărunte, merg cu gravitate prin oraș și sunt salutați respectuos, copiii lor sunt oameni în toată firea; câte unul e deja bunic. Vechilor prieteni ai lui Drogo, stând în pragul casei pe care și-au construit-o, le place să privească îndelung, satisfăcuți de propria lor carieră, cum curge mai departe fluviul vieții și se distrează căutându-și cu privirile în vârtejul mulțimii propriii copii, îndemnându-i să se grăbească, să-i întrecă pe ceilalți, să sosească primii. Giovanni Drogo însă mai așteaptă, deși speranța i se stinge cu fiecă minut.

Acum, într-adevăr, s-a schimbat vizibil. Are cincizeci și patru de ani, e maior și ajutor de comandant al meschinei garnizoane de la Fortăreață. Până nu de mult nu era cine știe ce schimbat, se putea spune chiar că e încă tânăr. Din când în când, deși cu efort, făcea câteva curse călare, pe esplanadă, mai mult ca un exercițiu fizic.

Apoi a început să slăbească, pe față i s-a așternut o tristă culoare galbenă, mușchii și-au pierdut elasticitatea. Tulburări hepatice, spunea doctorul Rovina, acum foarte bătrân, care se încăpățânase să-și sfârșească zilele acolo sus. Dar hapurile doctorului Rovina nu aveau niciun efect. Dimineața, Giovanni se trezea cu o

oboseală deprimantă și dureri de cap. Stând apoi în biroul său, abia aștepta să se însereze, ca să se poată în sfârșit cufunda într-un fotoliu sau întinde în pat. Tulburări hepatice, agravate de epuizare generală, spunea doctorul, deși era foarte ciudat să vorbești de o epuizare, cu viața pe care o ducea Giovanni. Oricum, era ceva trecător, frecvent la vârsta aceea, afirma doctorul Rovina, o stare ce se prelungea ceva mai mult, poate, dar nu erau de prevăzut niciun fel de complicații.

Astfel, în viața lui Giovanni Drogo se ivi o așteptare suplimentară, speranța vindecării. De altfel, nu se arăta nerăbdător. Deșertul dinspre nord era tot pustiu, nimic nu lăsa să se întrevadă o eventuală năvălire a dușmanului.

— Ai o mină mai bună, îi spuneau aproape în fiecare zi camarazii, dar în realitate Drogo nu simțea nici cel mai mic semn de însănătoșire.

Într-adevăr, durerile de cap și chinuitoarele tulburări digestive de la început dispăruseră; nu-l mai supăra nicio durere anume, dar puterile îl lăsau din ce în ce mai mult. Simeoni, comandantul Fortăreței, îl sfătuia adesea.

— Ia-ți o permisie, du-te să te odihnești, ți-ar face bine să stai o vreme într-o localitate pe malul mării.

Și cum Drogo îi spunea că nu, că începuse să se simtă mai bine, că prefera să rămână acolo, Simeoni clătina din cap reprobator, ca și cum Giovanni ar fi respins din ingratitudine un sfat prețios, corespunzător întru totul spiritului regulamentului, bunului mers al garnizoanei și care era în avantajul său personal. Căci Simeoni izbutea uneori să facă astfel încât să fie regretat chiar și Matti, atât de cumplit făcea să apese asupra celorlalți propria-i virtuoașă scrupulozitate.

Despre orice ar fi vorbit, cuvintele sale, în aparență foarte cordiale, aveau întotdeauna o vagă nuanță de mustrare pentru toți ceilalți, ca și cum numai el singur ar fi îndeplinit îndatoririle tuturor, până la ultima santinelă, ca și cum numai el singur ar fi fost stâlpul Fortăreței și numai el s-ar fi îngrijit să remedieze nesfârșitele neajunsuri care altfel ar fi dus totul de râpă. E drept că și Matti, în timpurile sale de glorie, fusese întrucâtva așa, dar mult mai puțin ipocrit; Matti nu se sfia să-și dezvăluie uscăciunea sufletească și anumite grosolănii spuse cu cruzime nu le displăceau soldaților.

Din fericire, Drogo se împrietenise cu doctorul Rovina și izbutise să și-l facă, într-un fel, complice pentru a putea rămâne acolo. O presimțire nelămurită îi spunea că dacă ar fi părăsit atunci Fortăreața, din pricina bolii, n-avea să se mai întoarcă niciodată. Gândul acesta era o pricină de adâncă neliniște. În urmă cu douăzeci de ani, ar fi dorit într-adevăr să ducă o viață facilă și strălucitoare de garnizoană, cu manevre estivale, cu exerciții de tir, cu întreceri de călărie, teatre, vizite, femei frumoase. Dar acum, ce-i mai rămăsese? Nu mai avea decât puțini ani până să fie scos la pensie, cariera lui era sfârșită, în cel mai bun caz ar fi putut obține un post la vreun comandament, unde să-și poată încheia serviciul. Îi mai rămâneau puțini ani, ultima rezervă, poate că înainte de retragere ar mai fi apucat totuși evenimentul sperat. Își irosise cea mai frumoasă parte din viață și acum voia cel puțin să aștepte până în ultimul minut.

Pentru a grăbi vindecarea, Rovina îi recomandă să se cruțe cât mai mult, să stea toată ziua în pat și să ceară să i se aducă în

cameră hârtiile de rezolvat. Aceasta se întâmpla într-un martie rece și ploios, însoțit de fantastice surpări de teren în munți. Stânci întregi se prăbușeau pe neașteptate, din cauze necunoscute, prăvălindu-se în hăuri, și zgomote lugubre se auzeau în noapte, uneori chiar ceasuri în șir.

În sfârșit, încet-încet începu să se apropie vremea frumoasă. Zăpada din trecătoare se și topise, dar cețuri umede stăruiau deasupra Fortăreței. Era nevoie de un soare puternic pentru a le alunga, căci înfățișarea văilor era jalnică din pricina iernii. Dar într-o dimineață, când se trezi din somn, Drogo văzu strălucind pe podeaua de lemn o frumoasă rază de soare și simți că venise primăvara.

Se lăsă legănat de speranța că o dată cu timpul frumos aveau să-i revină și lui puterile. Chiar și în vechile grinzi primăvara reînvie un crâmpei de viață, dovadă nenumăratele trosnete care populează acele nopți. Totul pare să se trezească la viață, un val de sănătate și de bucurie se revarsă peste lume.

Iată la ce se gândea cu insistență Drogo, încercând să-și amintească ceva din operele unor autori iluștri în legătură cu acest subiect, pentru a se îmbărbăta. Ridicându-se din pat, se îndreptă clătinându-se spre fereastră. Simți un început de amețeală, dar se consolă gândindu-se că întotdeauna se întâmplă așa când te ridici din pat după ce ai zăcut mai multă vreme, chiar și atunci când ești complet vindecat. Într-adevăr, senzația de amețeală dispăru curând și Drogo putu să vadă strălucirea soarelui.

O bucurie fără margini părea să se reverse peste lume. O bucurie pe care Drogo n-o putea constata direct, din pricina zidului ce se afla în fața lui, dar o intuia fără nicio greutate. Până și

vechile ziduri, pământul roșiatic din curtea interioară, băncile de lemn decolorat, o șaretă goală, un soldat care trecea alene, totul părea împăcat cu sine. Cine știe cum arăta lumea dincolo de acele ziduri?

Se simți ispitit să se îmbrace, să stea la aer pe un fotoliu, să-l bată puțin soarele, dar un frison ușor îl sperie, îndemnându-l să se întoarcă în pat. „Totuși, astăzi mă simt mai bine, într-adevăr mai bine”, își spuse, convins că nu-și făcea iluzii.

Minunata dimineață de primăvară se înstăpânea în liniște și dăra de soare de pe podea începea să se deplaseze. Drogo o urmărea din când în când și nu avea niciun chef să examineze hârtoagele îngrămădite pe masa de lângă pat. Pretutindeni domnea o liniște neobișnuită, pe care rarele semnale de trompetă, ca și bufniturile cisternei, nu izbuteau s-o destrame. Temându-se că n-avea să-i poarte noroc, Drogo nu acceptase să-și schimbe camera, nici măcar după ce fusese înaintat la gradul de maior; iar acum susurul rezervorului devenise o obișnuință veche și nu-l mai deranja câtuși de puțin.

Drogo urmărea o muscă ce se oprise pe podea, chiar în conul razei de soare, vietate ciudată în anotimpul acela, care cine știe cum izbutise să supraviețuiască peste iarnă. O urmărea cum mergea cu prudență, când cineva bătuse la ușă.

Era un ciocănit mai altfel decât cele obișnuite, cum remarcă Giovanni. Desigur, nu putea fi ordonanța, nici căpitanul Corradi de la secretariat, care obișnuia să ceară permisiunea de a intra, nici vreun altul dintre vizitatorii obișnuiți.

— Intră, spuse Drogo.

Ușa se deschise și în prag se ivi bătrânul croitor-șef Prosdocimo, gârbov de-a binelea acum, într-un veșmânt straniu, care cândva trebuie să fi fost o uniformă de sergent-major. Se apropie de Drogo, gâfâind puțin, și făcu un semn cu arătătorul mâinii drepte, spre ceva de dincolo de ziduri.

— Vin! Vin! exclamă în surdină, ca și cum ar fi dezvăluit un mare secret.

— Cine anume? făcu Drogo, uimit că-l vede pe croitorul-șef atât de agitat. „Să te ții acum, m-am aranjat – se gândi –, ăsta o să înceapă iar cu palavrele lui și o să mă toace la cap cel puțin o oră”.

— Vin pe drumul cel nou, cu voia lui Dumnezeu, pe drumul dinspre nord! Toți s-au dus pe terasă să-i vadă.

— Pe drumul dinspre nord? Soldați?

— Batalioane după batalioane! strigă ca ieșit din minți bătrânelul, strângând pumnii. De data asta nu ne mai înșelăm și apoi a venit și o depeșă de la Statul Major, prin care se anunță că ne trimit întăriri. Războiul! Războiul! strigă, și nu puteai să-ți dai seama bine dacă nu era și puțin înspăimântat.

— Zici că se și văd? întrebă Drogo. Se văd chiar și fără lunetă? (Se ridicase în capul oaselor pe pat, năpădit de o cumplită tulburare.)

— Dumnezeule, și încă cum! Se văd tunurile, au numărat până acum optsprezece!

— Și în cât timp ar putea să atace, cât timp le mai trebuie?

— Ah, cu drumul pe care l-au construit, înaintează repede; aş zice că în două zile vor fi aici, în maximum două zile!

„Ah, patul ăsta blestemat! își spuse Drogo. Iată-mă imobilizat aici de boală.” Nu-i trecu

nicio clipă prin minte că Prosdocimo ar fi putut să-i spună baliverne. Deodată, simțise că totul e adevărat, își dăduse seama că până și aerul se schimbase într-un anumit fel, până și lumina soarelui.

— Prosdocimo, rosti el cu greutate. Du-te și cheamă-l pe Luca, ordonanța mea, ar fi inutil să sun. Trebuie să fie la secretariat, așteaptă să i se dea hârtiile, du-te repede, te rog!

— Haideți sus, domnule maior, îl îndemna Prosdocimo, îndepărtându-se. Nu vă mai gândiți la boala asta afurisită, veniți și dumneavoastră sus pe terasă să vedeți.

Ieși cu pași sprinteni, uitând să închidă ușa; zgomotul pașilor săi se auzi depărtându-se pe coridor, apoi se lăsă din nou tăcerea.

„Dumnezeule, ajută-mă să mă simt mai bine, te implor, cel puțin pentru șase-șapte zile!” murmură Drogo, fără a izbuti să-și stăpânească emoția. Se gândi să se scoale imediat din pat, cu orice preț, să se ducă pe terasă, să fie văzut de Simeoni, să observe toți că el nu lipsește de la datorie, că e la postul său de comandă, că își va asuma toate răspunderile, ca de obicei, ca și cum nu ar fi fost bolnav.

Bang! Un suflu de vânt de pe coridor făcu să se trântască ușa cu un zgomot supărător. În liniștea imensă, zgomotul răsună puternic și dușmănos, ca un răspuns la rugăciunea lui Drogo. Și oare de ce nu mai venea odată ordonanța, cât îi trebuia imbecilului ăluia ca să urce câteva trepte?

Fără să-l mai aștepte, Drogo coborî din pat și fu cuprins de un val de amețală, care, totuși, încet-încet, îi trecu. Acum se găsea în fața oglinzii și-și privea înspăimântat fața galbenă și suptă. „Din pricina bărbii arăt atât de rău”, încercă să se liniștească Giovanni. Și cu pași

nesiguri, încă în cămașă de noapte, începu să se învântească prin odaie, căutându-și briciul. „Dar de ce nu vine odată Luca?”

Bang! făcut din nou ușa, trântită de curent. „Să te la dracu’!” bombăni Drogo și se îndreptă spre ea ca s-o închidă. În momentul acela auzi pașii ordonanței care se apropia.

Ras și complet îmbrăcat, deși simțea cum se bălăbănește în uniforma mult prea largă, maiorul Giovanni Drogo ieși din cameră și o porni pe coridorul care-i păru mai lung ca de obicei. Luca mergea alături de el și puțin mai înapoi, gata să-l susțină, văzând prea bine că ofițerul abia se ținea pe picioare. Valurile de amețeală reveneau brusc și de fiecare dată Drogo trebuia să se oprească, sprijinindu-se de zid. „Mă macin prea mult, obișnuita mea nervozitate, se gândi. În general, însă, mă simt mai bine.”

Într-adevăr, amețeala trecu și Drogo ajunse pe terasa cea mai înaltă a Fortului, unde numeroși ofițeri scrutau cu luneta triumghiul de podiș vizibil, lăsat liber de munți. Orbit de strălucirea intensă a soarelui, cu care nu mai era obișnuit, Giovanni răspunse zăpăcit la salutarile ofițerilor prezenți.

I se păru, dar poate era numai o impresie, că subalternii îl salutau cu o anumită indiferență, aproape ca și cum el n-ar mai fi fost superiorul lor direct, arbitrul, într-un anumit sens, al vieții lor cotidiene. Îl și considerau un om sfârșit?

Gândul acesta neplăcut i se risipi repede, iar în locul lui se ivi din nou preocuparea majoră: ideea războiului. Primul lucru pe care-l observă Drogo fu spirala de fum subțire care se ridica deasupra acoperișului Redutei Noi; fusese repus în funcție serviciul de gardă, se și luaseră așadar măsuri excepționale, comandamentul

era în plină activitate, fără ca nimeni însă să-i fi cerut și lui, locțiitorul comandantului, părerea. Dimpotrivă, nici măcar nu-l preveniseră. Dacă Prosdocimo nu s-ar fi dus să-l cheme, din proprie inițiativă, Drogo ar fi zăcut încă în patul lui, fără să aibă habar de cele ce se întâmplau.

Îl năpădi o furie dureroasă și amară, ochii i se împăienjeniră, trebui să se sprijine de parapetul terasei, și o făcu controlându-se la maximum, pentru ca ceilalți să nu-și dea seama în ce hal ajunsese. Se simțea îngrozitor de singur, ca printre dușmani. Mai era, într-adevăr, câte un tânăr locotenent, ca Moro, care-i era devotat, dar ce conta pentru el sprijinul subalternilor?

În momentul acela auzi luându-se poziție de drepti. Cu pași precipitați înaintă spre el locotenent-colonelul Simeoni, roșu la față.

— Te caut peste tot de mai mult de o jumătate de ceas, exclamă, adresându-i-se lui Drogo. Nu mai știam ce să fac. Trebuie să luăm anumite hotărâri.

Se apropie de el cu o cordialitate exagerată, încruntându-și sprâncenele, ca și cum ar fi fost foarte preocupat și nerăbdător să cunoască și părerile lui Drogo. Giovanni se simți dezarmat. Furia lui se topi dintr-odată, deși știa foarte bine că Simeoni îl minte. Desigur, Simeoni își făcuse socoteala că Drogo nu poate să se miște și nu se mai gândească în niciun fel la el, hotărâse totul de unul singur, urmând să-l informeze abia după aceea, când totul avea să fie executat; mai târziu, însă, când i se adusesese la cunoștință că Drogo se învâрте prin Fortăreață, pornise în căutarea lui, nerăbdător să-i demonstreze buna sa credință.

— Am aici un mesaj de la generalul Stazzi, spuse Simeoni, prevenind orice întrebare a lui Drogo și conducându-l ceva mai la o parte,

pentru ca ceilalți să nu poată auzi. Sunt gata să sosească două regimente, înțelegeți? Și unde Dumnezeu am să le pun?

— Două regimente? Întăriri? făcu Drogo uluit.

Simeoni îi înmână mesajul. Generalul anunța că temându-se de eventualele provocări dușmane, ca măsură de securitate, fuseseră trimise, pentru a întări garnizoana Fortăreței, două regimente, și anume regimentul șaptesprezece de infanterie și un al doilea de geniu, cu o unitate de artilerie ușoară; de îndată ce va fi posibil, să se restabilească serviciul de gardă, conform vechiului regulament, cu efectivul complet, și să se ia măsuri pentru încartiruirea ofițerilor și soldaților. O parte, bineînțeles, aveau să fie instalați în tabără.

— Între timp, am trimis un pluton la Reduta Nouă. Am făcut bine, nu-i așa? adăugă Simeoni, fără a-i lăsa timp lui Drogo să răspundă. I-ai văzut, nu?

— Da, da, ai făcut bine, răspunse Giovanni cu un mare efort.

Cuvintele lui Simeoni îi ajungeau la urechi ca un sunet îndepărtat și ireal, lucrurile din jurul lui se clătinau în mod neplăcut. Drogo se simțea rău, o sfârșeală cumplită puse dintr-odată stăpânire pe el, toată voința lui se afla concentrată doar în efortul de a se ține pe picioare. „Ah, Dumnezeule, ah, Dumnezeule, imploră el în gând, ajută-mă puțin!”

Pentru a-și ascunde leșinul, ceru să i se dea o lunetă (era faimoasa lunetă a locotenentului Simeoni) și începu să privească spre nord, sprijinindu-se cu coatele de parapet, și asta îl mai ajuta oarecum să se țină pe picioare. O, dacă dușmanii ar mai fi așteptat măcar puțin, ar fi fost de ajuns o săptămână pentru ca el să se

poată înzdrăveni, doar așteptaseră atâția ani, nu puteau să mai întârzie câteva zile, doar câteva zile?

Privi prin lunetă triumghiul de deșert care se vedea; spera să nu zărească nimic, drumul să fie pustiu, fără niciun semn de viață; asta își dorea Drogo, după ce își petrecuse viața așteptându-i pe dușmani, și când colo, o fâșie neagră străbătea de-a curmezișul suprafața albicioasă a podișului și fâșia se mișca, era o forfotă compactă de oameni și convoaie care înaintau spre Fortăreață. Cu totul altceva decât sărmanele coloane de militari apărute atunci când delimitaseră frontiera. În sfârșit, era armata nordului și cine știe...

În momentul acela lui Drogo i se păru că imaginea din lunetă începe să se rotească nebunește, că e din ce în ce mai întunecată, apoi cade vertiginos în întuneric. Leșinat, Drogo se prăbuși moale peste parapet, ca o fantoșă. Simeoni îi veni în ajutor; sprijinind trupul golit de puteri, simți, prin stofa uniformei, scheletul descărnat al oaselor lui Giovanni.

XXVIII

Trecu o zi și o noapte. Maiorul Giovanni Drogo zăcea în pat, din când în când ajungea până la el doar zgomotul ritmic al cisternei și nimic altceva, deși în tot restul Fortăreței neliniștea și agitația creșteau clipă de clipă. Izolat de toate, Drogo stătea încordat să-și asculte pulsațiile propriului trup, să vadă dacă nu cumva forțele pierdute începeau să-i revină. Doctorul Rovina îi spusese că avea să fie o chestiune de puține zile. Dar de câte, în realitate? Oare, când aveau să sosească dușmanii, avea să poată cel puțin să se ridice în picioare, să se îmbrace, să se târască pe terasa fortificației? Din când în când se dădea jos din pat – de fiecare dată i se părea că se simte ceva mai bine –, se ducea fără să se sprijine până în fața oglinzii, dar aici imaginea sinistră a feței sale tot mai pământii și cu obrajii scofâlciți ucidea noile speranțe. Năucit de amețală, se întorcea clătinându-se la pat și îl blestema pe medic, care nu izbutea să-l vindece.

Raza de soare de pe podea făcuse un ocol destul de mare, trebuia să fie cel puțin ora unsprezece, zgomote neobișnuite se înălțau din curte, iar Drogo zăcea nemișcat, cu privirile ațintite în tavan, când în cameră intra locotenent-colonelul Simeoni, comandantul Fortăreței.

— Cum te simți? Întrebă cu vioiciune. Puțin mai bine? Dar ești destul de palid, știi?

— Știu, răspunse Drogo cu răceală. Cei dinspre nord au mai înaintat?

— Au înaintat, nu glumă! spuse Simeoni. Artileria se află deja pe buza depresiunii și acum încep să se instaleze... iar tu să mă ierți că nu am venit mai devreme, dar dacă ai ști... s-a transformat totul într-un infern. După-masă ne sosesc primele întăriri, abia acum am găsit cinci minute libere...

Drogo vorbi și se miră auzind cum îi tremură vocea:

— Măine sper să mă dau jos din pat, aş putea să te ajut puțin.

— A, nu, nu, nu te mai gândi la asta acum, îngrijește-te să te faci bine și să nu cumva să crezi că te-am uitat. Dimpotrivă, am chiar o veste bună, îndrăzni Simeoni să spună. Astăzi va veni o trăsură splendidă să te ia. Război – nerăzboi, prietenii înainte de orice!

— O trăsură să mă ia? De ce să mă ia?

— Sigur că da, va veni să te ia! Doar n-oi fi vrând să stai veșnic aici, în cămăruța asta, în oraș ai să te poți trata mai bine, ai să vezi, într-o lună ai să te pui din nou pe picioare. Și nu-ți mai face griji în legătură cu ceea ce se petrece aici, cea mai mare parte a pregătirilor s-a și făcut!

O furie cumplită răscoli brusc inima lui Drogo. El, care renunțase la tot ce fusese mai bun în viață în așteptarea acestei înfruntări cu dușmanul, care de mai mult de treizeci de ani se hrănise cu acea credință unică, era alungat tocmai acum, când în sfârșit începuse războiul?

— Trebuia cel puțin să-mi ceri părerea, răspunse cu o voce tremurând de furie. Nu mă mișc de aici. Vreau să rămân pe loc... Sunt mai puțin bolnav decât crezi tu, mâine mă dau jos din pat...

— Nu te agita, pentru Dumnezeu, așa n-o să facem nimic, dacă te agiți, o să te simți și mai rău! replică Simeoni cu un surâs forțat, de înțelegere. Dar mi s-a părut că ar fi fost mult mai bine, chiar și Rovina spune...

— Ce anume spune Rovina? Rovina ți-a spus să chemi trăsura?

— Nu, nu. N-am vorbit cu Rovina despre trăsură, dar el spune că ți-ar face bine să schimbi aerul.

Drogo se gândi atunci să-i vorbească lui Simeoni ca unui prieten adevărat, să-și deschidă sufletul în fața lui, așa cum ar fi făcut cu Ortiz; la urma urmei, și Simeoni era un om.

— Ascultă, Simeoni, începu el schimbând tonul... Tu știi că toți am rămas aici la Fortăreața cu speranța... E greu să explici, dar tu știi foarte bine – și, într-adevăr, nu izbutea să se facă înțeles: cum oare să faci un asemenea om să priceapă anumite lucruri? – dacă n-ar fi existat această posibilitate...

— Nu înțeleg, spuse Simeoni cu vădită plictiseală. („Acum mai devine și patetic? se gândi. Boala să-l fi ramolit în asemenea hal?”)

— Dar nu se poate să nu înțelegi! insistă Giovanni. Au trecut mai mult de treizeci de ani de când stau aici și aștept... și între timp am ratat destule ocazii. Treizeci de ani înseamnă ceva, și totul pentru a-i aștepta pe acești dușmani. Nu poți să pretinzi acum... Nu poți să-mi pretinzi acum să plec. Nu-mi poți cere așa ceva! Am oarecare drept să rămân, mi se pare...

— Bine, replică Simeoni iritat. Credeam că-ți fac un serviciu, iar tu îmi răspunzi în felul acesta! Într-adevăr, nu merita osteneala! Am trimis doi curieri speciali. Am întârziat marșul unei baterii, anume pentru a lăsa trăsura să

treacă.

— Dar nu-ți reproșez nimic ție! făcu Drogo, Dimpotrivă, îți sunt recunoscător! Tu ai făcut-o cu cele mai bune intenții, înțeleg (oh, ce chin, se gândea, să fii obligat să-ți reprimi sentimentele față de canalia asta) – și, de altfel, trăsura poate să rămână aici. Acum nici nu mă simt în stare să fac o asemenea călătorie, adăugă el imprudent.

— Mai adineauri spuneai că mâine ai să părăsești patul și acum spui că nici măcar nu poți să te urci în trăsură, iartă-mă, dar nu știi nici tu singur bine ce vrei...

Drogo încercă s-o dreagă.

— O, nu, e cu totul altceva! Una este să faci o asemenea călătorie, și alta să urci pe terasa zidului de apărare, aș putea chiar să-mi aduc un taburet ca să stau jos dacă mă simt slăbit – (se gândise să spună un „scaun”, dar lucrul putea să pară ridicol) –, de acolo pot să supraveghez serviciul, pot cel puțin să văd.

— Rămâi, rămâi atunci, spuse Simeoni ca pentru a termina discuția. Dar nu știu unde or să doarmă ofițerii care vor sosi, doar nu pot să-i culc pe coridoare și nici în pivniță! În camera asta ar fi putut foarte bine să încapă trei paturi...

Drogo îl privi încremenit. Până acolo ajunsese Simeoni? Voia să-l expedieze de acolo doar pentru a avea o cameră liberă? Numai pentru asta? Nu de solitudine și prietenie era vorba! Trebuia s-o fi înțeles încă de la început, se gândi Drogo, nici nu puteai să te aștepti la altceva de la o asemenea canalie!

Și cum Drogo tăcea, Simeoni, încurajat, insistă.

— Trei paturi pot să încapă foarte bine aici. Două de-a lungul peretelui și unul în colțul

acela. Vezi, Drogo, dacă mă asculți, preciză, fără niciun fel de menajament, dacă mă asculți, în fond îmi ușurezi sarcina, în timp ce, dacă rămâi aici, iartă-mă că ți-o spun, nu văd cum anume ai putea fi de folos, în starea în care te afli!

— Bine, îl întrerupse Giovanni, am înțeles. Acum ajunge, te rog, a început să mă doară capul!

— Scuză-mă, spuse celălalt, scuză-mă dacă insist, dar aș vrea să clarific pe loc chestiunea asta. Trăsura se află pe drum. Rovina este de acord cu plecarea, aici rămâne liberă o cameră, tu ai să te vindeci mai repede și, în fond, chiar și eu, ținându-te aici bolnav, îmi iau pe cap o mare răspundere, dacă se întâmplă vreo nenorocire? Mă obligi să-mi asum o mare răspundere, ți-o spun.

— Ascultă, răspunse Drogo, dar își dădea seama cât de absurd era să mai lupte; între timp urmărea raza de soare care începuse să urce de-a lungul peretelui de lemn, alungindu-se pieziș. Iartă-mă că-ți spun nu, dar prefer să rămân aici. Tu n-ai să ai niciun neajuns, ți-o garantez. Dacă vrei, îți dau o declarație scrisă. Du-te, Simeoni, lasă-mă în pace, poate nu mai am mult timp de trăit, lasă-mă să stau aici, sunt mai mult de treizeci de ani de când dorm în camera asta...

Celălalt tăcu un moment, își privi cu dispreț camaradul bolnav, avu un surâs răutăcios și apoi întrebă cu o voce mânioasă:

— Și dacă ți-aș cere-o în calitate de superior? Dacă ceea ce ți-am spus ar fi un ordin, ce-ai mai putea să-mi răspunzi? – și aici făcu o pauză, savurând impresia produsă. De data aceasta, dragă Drogo, nu dai deloc impresia de obișnuitul tău spirit militar, îmi pare rău că trebuie să ți-o spun, dar la urma urmelor tu te

duci la adăpost, cine știe câți n-ar vrea să facă schimb cu tine! Admit chiar că lucrul acesta nu-ți face plăcere, dar nu poți avea absolut totul în viață, trebuie totuși să știi să te resemnezi... Așa că-ți trimit ordonanța să-ți pregătească bagajele, pe la două trăsura ar trebui să fie aici. Ne vedem mai târziu...

Spunându-i acestea, plecă în grabă, anume pentru a nu-i lăsa lui Drogo timp să găsească un nou argument. Închise ușa grăbit, se îndepărtă pe coridor cu pași sprinteni, ca omul satisfăcut de sine, care stăpânește perfect situația.

În urma lui rămase o tăcere apăsătoare. Plici! făcu dincolo de zid apa din cisternă. Apoi, în cameră nu se mai auzi decât respirația greoaie a lui Drogo, aducând întrucâtva cu un suspin. Afară soarele strălucea puternic, până și pietrele începeau să se încălzească, zgomotul torentului lunecând printre pereții abrupti se auzea îndepărtat, uniform, dușmanii se adunau sub ultima treaptă a depresiei din fața Fortăreței, pe șoseaua ce străbătea podișul mai înaintau încă trupe și furgoane. Pe zidurile de apărare ale fortificației totul era pregătit – munițiile suficiente, soldații bine dispuși, armele verificate. Toate privirile erau ațintite spre nord, chiar dacă nu se vedea încă nimic din pricina munților din față (numai de la Reduta Nouă se putea urmări absolut tot ce se întâmpla). La fel ca în zilele acelea îndepărtate, când veniseră străinii pentru delimitarea frontierelor, la fel ca atunci, toți erau cu sufletul la gură, lăsându-se năpădiți când de teamă, când de bucurie. Oricum, nimeni nu mai avea timp să-și amintească de Drogo, care acum se îmbrăca ajutat de Luca și se pregătea de plecare.

XXIX

Ca trăsură, era într-adevăr aspectuoasă, ba putea să pară chiar exagerată pentru acel drum de țară. Se putea crede că aparține unui senior bogat, dacă pe uși nu s-ar fi văzut stema unui regiment. Pe capră erau doi soldați, vizitiul și ordonanța lui Drogo.

Nimeni, în zăpăceala de la Fortăreață, unde și începuseră să sosească primele eşaloane de întăriri, nu dădu prea multă atenție unui ofițer slab, cu fața scofâlcită și gălbuie, care cobora încet scările, se îndrepta spre gangul de la intrare și ieșea afară, unde îl aștepta trăsura.

Pe esplanada inundată de soare se vedea în clipa aceea înaintând un lung șir de soldați, de cai și de măgari venind dinspre vale. Deși obosiți din pricina marșului forțat, pe măsură ce se apropiau de Fortăreață, soldații grăbeau pasul, iar trompeții, aflați în frunte, fură văzuți cum scoteau husele de pânză cenușie de pe instrumente, ca și cum s-ar fi pregătit să cânte.

Între timp, câțiva ofițeri ieșiră să-l salute pe Drogo, dar numai foarte puțini, și n-o făceau la fel ca altădată. Toți știau, sau cel puțin așa făcea impresia, că Drogo pleacă pentru totdeauna și că de-acum încolo el nu mai însemna nimic în ierarhia Fortăreței. Locotenentul Moro și încă vreo câțiva veniră să-i ureze drum bun; fu totuși un salut de rămas-bun foarte scurt, rostit cu acea afecțiune vagă pe care o au de obicei tinerii față de vechile generații. Cineva îi spuse lui

Drogo că domnul comandant Simeoni îl roagă să mai aștepte puțin, în clipa aceea era extrem de ocupat, domnul maior să fie atât de bun să mai aibă răbdare câteva minute, căci domnul comandant are să vină negreșit.

Dar de îndată ce se urcă în trăsură, Drogo dădu ordin de plecare. Ceruse să fie coborât coșul trăsurii pentru a putea să respire mai bine; își înfășurase picioarele în două sau trei pături de culoare închisă, ce făceau să iasă și mai puternic în evidență strălucirea săbiei.

Hurducându-se pe pietre, trăsură se îndepărtă pe esplanada prundoasă, drumul lui Drogo îndreptându-se astfel spre ultima țintă. Stând răsucit într-o parte pe bancheta trăsurii – capul bălăbănindu-i-se la fiecare hurducătură a roților –, Drogo privea țintă la zidurile galbene ale Fortăreței, care se făceau din ce în ce mai scunde.

Acolo, în ținutul acela își irosise întreaga lui existență izolată de lume, se chinuise mai mult de treizeci de ani în așteptarea dușmanului, iar acum, când străinii năvăleau în sfârșit, acum era pur și simplu alungat de acolo! Asta în timp ce camarazii lui, aceia care duseseră o viață ușoară și plăcută jos, în oraș, iată-i urcând acum prin trecătoare cu surâsuri trufașe, disprețuitoare, pentru a se acoperi de glorie!

Ochii lui Drogo fixau, ca niciodată până atunci, zidurile gălbui ale Fortăreței, contururile geometrice ale forturilor și pulberăriilor. Lacrimi amare îi lunecau încet pe pielea zbârcită, totul se sfârșea îngrozitor de trist și nu-i mai rămânea într-adevăr nimic.

Nimic, absolut nimic nu-i mai rămânea lui Drogo, era singur pe lume, bolnav și fusese alungat ca un lepros! Blestemații, blestemații! își spunea. Dar, de fapt, era mai bine să se

resemneze, să nu se mai gândească la nimic, altfel o insuportabilă furie îi clocotea în piept, sufocându-l.

Soarele începuse să coboare încet spre apus, deși mai avea încă o cale lungă de străbătut. Cei doi soldați de pe capră sporovăiau liniștiți, fără să le pese că rămân pe loc sau pleacă. Luau viața așa cum se nimerea și nu-și mai frământau mintea cu gânduri absurde. Trăsura, excelent construită, făcută parcă anume pentru a transporta un bolnav, se unduia la fiecare denivelare a terenului ca o balanță delicată. Iar Fortăreața, în ansamblul panoramei, devenea din ce în ce mai mică și mai teșită, deși zidurile sale străluceau nespuse de straniu în acea după-amiază de primăvară.

„Poate că e ultima oară când o mai văd, se gândi Drogo atunci când trăsura ajunsese la marginea esplanadei, acolo unde drumul începea să se afunde în trecătoare. Adio, Fortăreață!” își spuse. Dar cum se simțea parcă puțin năucit, Drogo nu avu nici măcar curajul să ceară să fie opriți caii, pentru a mai arunca o ultimă privire spre vechea cetățuie care abia acum, după secole, avea să-și înceapă adevărata viață.

O clipă încă în ochii lui Drogo mai dăinui imaginea zidurilor îngălbenite, a bastioanelor întortocheate, a misterioaselor redute, a stâncilor laterale, negre acum, din pricina dezghețului. Și i se păru – dar fu o frântură infimezimală de timp – că zidurile s-ar fi alungit pe neașteptate spre cer, strălucind de lumină, apoi orice perspectivă fu retezată cu brutalitate de stâncile acoperite de vegetație printre care se afunda drumul.

Pe la cinci ajunsese la un mic han, acolo unde drumul șerpuia pe un versant al defileului. În

înalt, ca un miraj, se avântau haotice creste acoperite de iarbă și pământ roșu, munți pustii unde poate nu pusese niciodată piciorul vreo ființă omenească. Jos, în vale, se învâltorea torentul.

Trăsura se opri în piațeta mică din fața hanului chiar în timp ce trecea un batalion de pușcași. Drogo văzu chipuri tinere, roșii de transpirație și de oboseală, ochi care-l fixau cu mirare. Numai ofițerii îl salutară. Auzi pe careva dintre cei care se îndepărtaseră spunând: „Călătorește comod, bătrânelul!”

Nu urmă însă niciun hohot de râs. În vreme ce ei se duceau să lupte, el, ca un laș, cobora la șes. Ce ofițer ridicol, își spuneau probabil acei soldați, numai dacă nu cumva îi citiseră pe față că și el se ducea să moară.

Nu izbutea să scape de acea vagă stare de uluire, asemănătoare cu o ceață, datorată poate legănatului trăsुरii, poate bolii, sau poate pur și simplu durerii de a vedea cât de trist i se sfârșește viața. Nu-i mai păsa acum de nimic, absolut de nimic. Ideea de a se întoarce în orașul său, de a se învârti cu pași târșiți prin vechea casă pustie sau de a zăcea într-un pat vreme de nesfârșite luni de plictiseală și singurătate îl înspăimânta. Nu avea nicio grabă să ajungă. Hotărî să petreacă noaptea la han.

Așteptă să se scurgă întregul batalion și praful ridicat de soldați să se așeze din nou pe urmele pașilor lor, ca uruitul furgoanelor să fie acoperit de glasul torentului. Apoi coborî încetișor din trăsura, sprijinindu-se de umărul lui Luca.

În prag ședea o femeie care împlotea absorbită un ciorap, iar la picioarele ei, într-un leagăn rustic, dormea un copil. Drogo privi uluit la acel somn uimitor, atât de diferit de cel

al oamenilor mari, atât de delicat și de adânc. În ființa aceea nu se înfiripaseră încă visuri tulburi, sufletul acela micuț plutea, nepăsător, fără dorințe sau remușcări, într-un văzduh pur și nespus de liniștit. Drogo se opri în loc, contemplând îndelung copilul adormit, și o tristețe sfâșietoare îi pătrunse în suflet. Încercă să se închipuie pe el însuși cufundat în somn, un alt Drogo, copil, pe care el nu-l putuse nicicând cunoaște. Apoi își alcătui un tablou sinoptic al propriului său trup amorțit în chip animalic, înfiorat de temeri obscure, cu respirație greoaie, gura întredeschisă și căzută. Cu toate acestea, și el dormise cândva aidoma celui prunc, și el fusese cândva grațios și inocent, și poate un bătrân ofițer bolnav se oprise să-l privească, cu o uimire plină de amărăciune.

„Sărmane Drogo!” își zise, dându-și seama câtă slăbiciune vădea, dar, la urma urmei, era atât de singur pe lume, și în afară de sine însuși nimeni altcineva nu-l mai iubea.

XXX

Se trezi stând într-un fotoliu mare, într-o cameră de dormit; și era o seară minunată, iar prin fereastră pătrundea o adiere înmiresmată. Drogo privea absent cerul care devenea tot mai albastru, umbrele vineții ale defileului, crestele scăldate încă în soare. Fortăreața era departe acum, nu se mai zăreau nici măcar munții care o înconjurau.

Și chiar pentru oamenii nu foarte norocoși, seara aceea trebuia să fie cu adevărat fericită. Giovanni se duse cu gândul la orașul învăluit în amurg, la dulcile neliniști proprii acelui anotimp, la perechile tinere care se plimbau pe bulevarde de-a lungul râului, la ferestrele luminate de unde se auzeau acordurile pianelor, la fluieratul unui tren îndepărtat. Își imagină apoi focurile aprinse de tabăra dușmană în mijlocul podișului dinspre nord, felinarele Fortăreței care se legănau în vânt, noaptea de veghe, atât de minunată, dinaintea bătăliei. Toți, într-un fel sau altul, aveau un motiv, fie chiar neînsemnat, să spere – toți, în afară de el.

De jos, din cârciuma hanului, se auzi cântând un om, apoi doi într-un glas, un fel de cântec popular de dragoste. În înaltul cerului, acolo unde albastrul bolții devenea mai adânc, sclipiră trei sau patru stele. Drogo era singur în cameră, ordonanța coborâse să bea ceva, prin unghere și pe sub mobile se îngrămădeau umbre neliniștitoare.

O clipă, Giovanni păru că nu mai poate să reziste (la urma urmei, nu-l vedea nimeni, absolut nimeni pe lume n-avea să știe), o clipă, maiorul Drogo simți că durerea împovăratore a sufletului său e gata să izbucnească în lacrimi.

Și în clipa aceea, din ungherele cele mai tănuite ale ființei sale izbucni limpede și cutremurător un nou gând: moartea.

I se păru că fuga nestăvilită a timpului s-ar fi oprit în loc, ca și cum vraja s-ar fi destrămat, învolburarea devenise în ultima vreme și mai intensă, apoi, pe neașteptate, n-a mai fost nimic, lumea încremenise într-o apatie orizontală, iar limbile orologiilor alergau în zadar. Drumul lui Drogo se sfârșise: iată-l acum pe țărmul singuratic al unei mări cenușii și uniforme, iar în jurul său nu se vedea nimic, nici măcar o casă, niciun arbore, niciun om, totul era aidoma, din vremuri imemorale.

Dinspre îndepărtatele hotare simțea înaintând înspre el o umbră tot mai mare și concentrică, poate nu mai era decât o chestiune de ore, poate de săptămâni sau de luni; dar chiar lunile și săptămânile nu reprezintă mai nimic atunci când ne despart de moarte. Viața se încheiase într-un fel de farsă, pentru că totul fusese pierdut din pricina unui pariu hazardat.

Afară, cerul deveni de un albastru intens, spre apus mai zăbovea totuși o dâră de lumină, plutind peste culmile vineții ale munților. În cameră pătrunsese întunericul și nu se mai distingeau decât contururile amenințătoare ale mobilelor, albul patului, spada strălucitoare. Drogo își dădea seama că n-avea să se mai clinească de acolo.

Astfel, învăluit în umbre, în vreme ce din încăperea de jos se auzeau acele cântece duioaseacompaniate de acordurile unei

ghitare, Giovanni Drogo simți înfiripându-i-se în suflet o ultimă speranță.

El, care era singur pe lume și bolnav, alungat de la Fortăreață ca un balast supărător, el, care rămăsese în urma tuturor, el, cel timid și slab, îndrăzni să-și imagineze că încă nu se sfârșise totul; poate că, într-adevăr, venise și pentru el ceasul cel mare, acea ocazie unică, bătălia finală care putea să însemne răsplata întregii vieți.

Într-adevăr, ultimul dușman înainta acum spre Giovanni Drogo. Nu oameni asemeni lui, chinuiți ca și el de ambiții și dureri, alcătuiți din carne pe care o puteai răni, ci o ființă atotputernică și crudă: nu trebuia să lupte pe zidurile redutelor, în mijlocul bubuiturilor și al strigătelor înflăcărate, sub un cer albastru de primăvară, nu alături de prieteni a căror prezență îți îmbărbătează sufletul, nu în mirosul înțepător al pulberii și al împușcăturilor, nici cu făgăduința gloriei. Totul avea să se petreacă în odaia unui han necunoscut, la lumina unei lumânări, în cea mai deplină singurătate. Nu era o bătălie din care să se întoarcă încununat cu lauri, într-o dimineață însorită, întâmpinat de surâsul femeilor tinere. Nu era nimeni care să-l vadă, nimeni care să-i spună: bravo!

Oh, e o bătălie mult mai aspră decât cea la care visase cândva. Chiar și războinicii cei mai încercați n-ar dori s-o înfrunte. E drept, poate fi minunat să mori sub cerul liber, în focul luptei, cu trupul încă tânăr și viguros, în glasuri triumfale de trompetă; mai trist e, desigur, să mori din pricina unei răni, după chinuri îndelungi, într-un salon de spital; și mai dureros încă e să sfârșești în patul tău, înconjurat de bocete duioase, lumini palide și flacoane de medicamente. Dar nimic nu este

mai greu decât să mori într-un ținut străin și necunoscut, într-un pat oarecare de han, bătrân și urâțit, fără să lași pe nimeni în urma ta pe lume.

Curaj, Drogo, asta e ultima carte, ieși în întâmpinarea morții ca un adevărat soldat, în așa fel încât existența ta ratată cel puțin să sfârșească bine! Răzbună-te, în sfârșit, pe soartă, nimeni nu-ți va cânta osanale, nimeni nu te va socoti erou sau ceva asemănător, dar tocmai din pricina asta merită osteneala s-o faci! Pășește cu pas hotărât în împărăția întunericului, elegant ca la o paradă, și zâmbește chiar, dacă izbutești! La urma urmei, conștiința nu-ți este împovărată și Dumnezeu va ști să te ierte.

Așa își spunea Giovanni în sine sa – ca pe o rugăciune –, simțind cum se strânge tot mai mult în jurul său cercul cel de pe urmă al vieții. Și din șipotul amar al celor petrecute în trecut, din dorințele spulberate, din durerile îndurate izvora acum o forță lăuntrică la care niciodată n-ar fi îndrăznit să năzuiască. Cu o bucurie de nespus, Giovanni Drogo își dădu seama, pe neașteptate, că e absolut liniștit, aproape nerăbdător să ia de la capăt greaua încercare. Ah, nu se poate cere totul de la viață? Așa, Simeoni? Numai că de data asta Drogo o să-ți facă o mică demonstrație!

Curaj, Drogo! Și Giovanni încercă să se stăpânească, să se țină tare, să ia în glumă gândul acela cutremurător. Își adună tot curajul, într-un efort disperat, ca și cum ar fi pornit la un asalt de unul singur împotriva unei armate întregi. Și deodată vechile temeri se risipiră, obsesiile îl părăsiră, moartea își pierdu chipul înspăimântător, preschimbându-se în ceva simplu și firesc, supunându-se legilor firii.

Biet om ros de boală și de ani, maiorul Giovanni Drogo păși curajos spre imensul portal negru și-și dădu seama că obloanele cădeau, deschizând drum larg luminii.

Și toată acea trudă irosită pe zidurile Fortăreței, acea îndelungată explorare a podișului dinspre nord, dorința de a face carieră, nesfârșiții ani de așteptare i se părură acum ceva meschin și fără noimă.

Nu mai avea niciun motiv să-l invidieze pe Angustina. Da, desigur, Angustina murise pe creasta unui munte, în plină furtună, murise într-un fel demn de el, într-adevăr cu eleganță. Dar mult mai temerar era să încerci să sfârșești ca un viteaz în condițiile în care se afla Drogo, mâncat de boală, exilat printre oameni necunoscuți.

Îl supăra doar faptul că trebuie să se ducă pe lumea cealaltă cu trupul acela mizerabil, cu oasele ieșindu-i în afară, cu pielea gălbejită și flască. Angustina a murit neschimbat – se gândea Giovanni –, imaginea lui, în ciuda anilor care trecuseră, rămăsese aceea a unui tânăr înalt și delicat, cu un chip distins, care plăcea atât de mult femeilor: acesta e privilegiul său. Dar cine poate ști oare dacă și el, Drogo, după ce va fi pășit pragul cel negru, nu va putea ajunge iar cel de odinioară, nu frumos (pentru că frumos nu fusese niciodată), dar strălucind de acea prospețime pe care ți-o dă tinerețea! Ce bucurie, își spunea Drogo la gândul acesta, ca un copil, simțindu-se în mod straniu liber și fericit.

Dar deodată un alt gând îi veni în minte. Și dacă totul nu e decât o amăgire? Dacă tot curajul său nu e decât un fel de beție? Dacă totul nu se datorează decât acelui minunat apus, aerului înmiresmat, dispariției durerii

fizice, cântecelor care răzbăteau de la catul de jos? Și peste câteva minute, peste o oră poate, va trebui să redevină iar Drogo cel de mai înainte, slab și înfrânt?

Nu, n-are rost să te mai gândești acum la toate astea, Drogo, să te mai frământați atât, ce era mai important a fost împlinit! Chiar dacă te vor chinui din nou durerile, chiar dacă nu vei mai auzi cântecele mângâietoare, iar din această splendidă noapte s-ar înălța neguri fetide, sfârșitul va veni oricum. Greul fusese trecut, nimeni nu te mai poate înșela.

În odaia năpădită de întuneric, doar cu mare greutate se mai putea distinge albul patului; restul e cufundat în beznă. Peste puțin ar trebui să răsară luna.

Oare Drogo va mai apuca s-o vadă sau se va săvârși înainte? Ușa camerei tresare cu un scârțâit ușor. Poate e o pală de vânt, un simplu vârtej de aer din aceste nopți neliniștite de primăvară. Sau poate e chiar ea, care a intrat cu pas tăcut și acum tocmai se apropie de fotoliul lui Drogo.

Făcându-și curaj, Giovanni își îndreaptă puțin bustul, își aranjează cu mâna gulerul uniformei, mai aruncă o privire dincolo de fereastră, o privire fugară spre ultimele stele din dreptul său. Apoi, în întuneric, deși nimeni nu-l vede, zâmbește.

Table of Contents

I	3
II	10
III	23
IV	34
V	40
VI	48
VII	55
VIII	63
IX	71
X	77
XI	85
XII	91
XIII	108
XIV	116
XV	132
XVI	152
XVII	157
XVIII	163
XIX	168
XX	176
XXI	182
XXII	192
XXIII	208
XXIV	214
XXV	218
XXVI	225
XXVII	231

XXVIII	242
XXIX	248
XXX	253